

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**MEB ONAYLI 100 TEMEL ESERDE YER ALAN ÇEVİRİ KİTAPLARDAKİ
İLETİLERİN İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME ÖĞRENCİLERİNE
UYGUNLUĞUNUN TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ
DOĞRULTUSUNDA İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Hatice YURTSEVEN

BURSA, 2011

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**MEB ONAYLI 100 TEMEL ESERDE YER ALAN ÇEVİRİ KİTAPLARDAKİ
İLETİLERİN İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME ÖĞRENCİLERİNE
UYGUNLUĞUNUN TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ
DOĞRULTUSUNDA İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Hatice YURTSEVEN

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Kelime ERDAL

BURSA, 2011

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, 800950003 numaralı Hatice YURTSEVEN 'in hazırladığı "MEB Onaylı 100 Temel Eserde Yer Alan Çeviri Kitaplardaki İletilerin İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerine uygunluğunun Türkçe Öğretmenlerinin Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi " konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 16/08/ 2011 günü 16.00 – 17.00 saatleri arasında yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının başarılı olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)

Yrd.doç.Dr.Kelime ERDAL

Üye

Prof.Dr.Alev SINAR UĞURLU

Üye

Yrd.Doç.Dr.Minara ALIYEVA ESEN

16 /08/ 2011

ÖZET

Milli Eğitim Bakanlığı 2005 yılında ilköğretim 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri için 100 Temel Eser listesi hazırlatmıştır. Listede, 63 yerli eser, sekiz “Hazırlatılacak Eser”, 29 çeviri eser bulunmaktadır. Bu çalışmada, listede yer alan 29 çeviri eser iletileri bakımından incelenmiş ve bu incelemede tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın problem cümlesi, “İlköğretim 100 Temel Eser listesinde yer alan çeviri kitaplardaki iletiler ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun mudur?” olarak belirlenmiştir.

İncelenen 29 çeviri eserden 356 adet ana ve yan ileti çıkarılmıştır. Çıkarılan iletilerden geneli temsil ettiği düşünülen 48 ileti ve olumsuz olduğu düşünülen 30 ileti bir araya getirilerek bu iletilerin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygunluğu Türkçe öğretmenlerinin görüşlerine sunulmuştur. Türkçe öğretmenlerinin görüşlerinden hareketle, kitaplarda yer alan iletilerin 31 tanesinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olmadığı, geri kalan 325 tanesinin ise uygun olduğu belirlenmiştir. Bu iletilerden yola çıkarak, 100 Temel Eser listesinde yer alan 29 çeviri eserden 20 tanesinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olduğu, dokuz tanesinin ise uygun olmadığı ifade edilmiştir. Böylece, bu kitapları öğrencilere tavsiye edecek olan öğretmenlere, kitapları satın alacak olan velilere ve öğrencilere yol gösterilmesi ve bu alanda yapılan çalışmalara da ışık tutulması amaçlanmıştır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

İleti, 100 Temel Eser, Çeviri Çocuk Kitapları, Çocuğa Uygun Olma

ABSTRACT

National Education Ministry have list of 100 fundamental works for primary school 5th, 6th, 7th and 8th grade students prepared in 2005. There are sixty three native, eight to be prepared and twenty-nine translated works within this list. Within this analysis, the twenty nine translated works have been examined in terms of messages and survey model was used. ‘Is the messages within translated child literature works of 100 fundamental works appropriate for secondary school students?’ is the problem clause of this research.

356 main and sub messages have been listed within these works. The appropriateness of these messages to secondary school students, these messages were presented to the views of secondary school Turkish Language Teachers by gathering 31 negative messages and 47 positive messages thought to represent the common. According to these views it has been designated that 31 messages are not appropriate for students and 325 messages are appropriate. It has been stated that 20 of the 29 translated works are appropriate for secondary school students and 9 are not. So, it has been entailed to teachers to suggest these works to students, parents to buy these and students and academic researches to be done within this field.

KEYWORDS

Message, 100 Fundamental Works, Translated Child Books, Appropriateness for Child

ÖNSÖZ

Çocuk olmak demek, bu dünyayı kendi renklerine boyamak, hayatın akışına inat hayal kurmak ve her şeyi bir kenara itip “ben varım” demektir. Her çocuk hayal heybesinden insanlar, oyunlar ve renkler çıkararak dünyayı ışıltı bir mutlulukla kaplar. Bu heybedeki hayallerin, dünyaya ve insanlara dair izlenimlerin bir kısmı kitapların dünyasındaki kapıları aralayıp girivermiştir heybeye.

Okuduğu kitaplardan insanları, ülkeleri, toplumsal ve evrensel değerleri, gelenek ve görenekleri öğrenen çocuk, toplumdaki yerini bu öğretiler ışığında belirlemeye çalışacaktır. Özellikle kendini topluma kabul ettirmek isteyen, kişiliğini oluşturma devresinde olan ilköğretim ikinci kademe öğrencileri (12 – 15 yaş) için kitap adeta bir kılavuzdur. Bu kılavuzun çocukları hangi yöne sevk ettiğine dikkat edilmelidir. Kitaptan kendine “kahraman” olarak seçtiği karakterin davranışları ve sözleri, okuyucu olan çocuğun kendi davranışları ve sözleri olur. Bu noktada, çocuk kitaplarının okuyucuya hangi iletileri aktardığı, bu iletilerin çocuğu nasıl etkilediği, okuma sevgisi ve sanatsal duyarlılık kazandırıp kazandırmadığı çok önemlidir.

Çalışmada, Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında ilköğretim 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerine tavsiye ettiği 100 Temel Eser listesinde yer alan 29 adet çeviri eserde bulunan iletiler çocuğa uygunluğu açısından incelenmiştir. Türkçe öğretmenlerinin konuya ilişkin düşünceleri alınarak iletilerin değerlendirilmesi yapılmıştır. Böylece, gelişim sürecinde olan çocuğun, bu kitapları okuduğu takdirde hangi iletilerle karşılaşacağını ortaya koymak; bu kitapları alacak ya da tavsiye edecek olan kişilere de kitapların çocuğa uygunluğu konusunda ışık tutmak amaçlanmıştır.

Tezin yazımı aşamasında Niğde’de bulunmama rağmen, uzaklıkları aradan kaldıran, her ihtiyacım olduğunda rahatlıkla kapısını çalabildiğim, çocuk edebiyatına olan sevgimin tohumlarını atan değerli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Kelime ERDAL’a, bilgisine ve akademisyenliğine çok büyük saygı beslediğim, tezle ilgili kafamdaki soru işaretlerini yok etmemi sağlayan Sayın Prof. Dr. Alev SINAR UĞURLU’ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tezi bitirmem için sürekli destek olan, Niğde’yi benim için değerli kılan ve her zaman da kılacak olan, güler yüzlü, anlayışlı ve olgun bir kişiliğe sahip kıymetli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Kamil İŞERİ’ye, her konuda bana yardımcı olan, kapısını her daim bana açık bulduğum Sayın Yrd. Doç. Dr. Emre ÜNAL’a, aileden uzakta yaşamamanın sıkıntılarını unutmamı sağlayan Niğde’deki ailem Sayın Yrd. Doç. Dr. Seher MANDACI ŞAHİN ve araştırma görevlisi arkadaşlarıma, öğretmenlik yaptığım sürede kazandığım ve çok iyi bir dost olduğuna inandığım Sayın Kubilay YILMAZ’a desteklerini esirgemedikleri için en içten sevgilerimi ve teşekkürlerimi takdim ederim.

Onlara sahip olduğum için her zaman çok şanslı olduğumu düşündüğüm, bu yaşa kadar mutlu ve eksiksiz bir hayatımın olmasına özen gösteren, üzerime titreyen, benim için bu dünyadaki herkesten değerli olan aileme, “ben” olmama izin verdikleri ve hep arkamda oldukları, kendimi güvende hissetmemi sağladıkları için teşekkür ederim. Hem de çok...

Hatice YURTSEVEN

16.08.2011

BURSA

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Çocuk Edebiyatı.....	2
1.1.1. Çocuk Edebiyatının Tanımı.	2
1.1.2. Çocuk Edebiyatının Amaçları.....	7
1.2. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin (12-15 yaş) Gelişim Özellikleri.....	9
1.2.1. Kişilik Gelişimi	10
1.2.2. Bilişsel Gelişim	12
1.2.3. Toplumsal Gelişim	14
1.2.4. Dil Gelişimi	16
1.3. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okuma Eğilimleri.....	18
1.4. Türkiye’de Çeviri Çocuk Edebiyatı	20
1.4.1. 100 Temel Eserde Yer Alan Çeviri Kitaplar.....	25
1.5. İleti	29

1.5.1. İletinin Tanımı.....	29
1.5.2. Çocuk Kitaplarındaki İletilerin Taşınması Gereken Özellikler	30
1.6. Problem Durumu.....	32
1.7. Tezin Amacı	34
1.8. Tezin Önemi.....	35

BÖLÜM II

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli	36
2.2. Veri Toplama Araçları.....	36
2.3. Evren ve Örneklem.....	37
2.4. Sınırlılıklar.....	37

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. Sol Ayağım Adlı Kitapta Yer Alan İletiler	38
3.2. Momo Adlı Kitapta Yer Alan İletiler.....	40
3.3. Daldaki Kedinin Kırmızı Masalları (Yağmur Yağdıran Kedi) Adlı Kitapta Yer Alan İletiler.....	43
3.4. Heidi Adlı Kitapta Yer Alan İletiler	46
3.5. 80 Günde Devr-i Âlem Adlı Kitapta Yer Alan İletiler	48
3.6. Üç Silahşorlar Adlı Kitapta Yer Alan İletiler	49

3.7. Pollyanna Adlı Kitapta Yer Alan İletiler	50
3.8. Yaşlı Adam ve Deniz Adlı Kitapta Yer Alan İletiler.....	52
3.9. Alice Harikalar Diyarında Adlı Kitapta Yer Alan İletiler.....	53
3.10. Robin Hood Adlı Kitapta Yer Alan İletiler.....	56
3.11. Mutlu Prens Adlı Kitapta Yer Alan İletiler.....	57
3.12. Uçan Sınıf Adlı Kitapta Yer Alan İletiler	63
3.13. Oliver Twist Adlı Kitapta Yer Alan İletiler	69
3.14. Tom Sawyer Adlı Kitapta Yer Alan İletiler.....	73
3.15. İnci Adlı Kitapta Yer Alan İletiler	76
3.16. La Fontaine Seçme Masallar Adlı Kitapta Yer Alan İletiler	80
3.17. Ölümsüz Aile Adlı Kitapta Yer Alan İletiler	99
3.18. Beyaz Yele Adlı Kitapta Yer Alan İletiler.....	103
3.19. Şamatalı Köy Adlı Kitapta Yer Alan İletiler	106
3.20. Define Adası Adlı Kitapta Yer Alan İletiler	110
3.21. Değirmenimden Mektuplar Adlı Kitapta Yer Alan İletiler.....	114
3.22. Ezop Masalları Adlı Kitapta Yer Alan İletiler	126
3.23. Hikâyeler Adlı Kitapta Yer Alan İletiler.....	145
3.24. Şeker Portakalı Adlı Kitapta Yer Alan İletiler	150
3.25. Peter Pan Adlı Kitapta Yer Alan İletiler	156
3.26. Guliver'in Seyahatleri Adlı Kitapta Yer Alan İletiler.....	160

3.27. İnsan Ne İle Yaşar? Adlı Kitapta Yer Alan İletiler.....	166
3.28. Pinokyo Adlı Kitapta Yer Alan İletiler	173
3.29. Andersen'den Masallar Adlı Kitapta Yer Alan İletiler	179
3.30. Türkçe Öğretmenlerinin Görüşleri.....	209
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	235
KAYNAKÇA	247
EKLER.....	251

BÖLÜM I

GİRİŞ

Çocuğun toplumdaki öneminin kavranması ve çocuk gerçeğinin kabul edilmesiyle birlikte, gelişim sürecinde olan çocuğa olumlu yönde etki edecek olan kitapların yazımı ve seçimi konusuna çok fazla özen gösterilmesi gerektiği, özellikle son yıllarda çocuk edebiyatıyla, gelişim psikolojisiyle ve eğitimbilimiyle ilgilenen araştırmacılar tarafından ortaya konulmaktadır. Sağlıklı düşünen, araştıran, çözümleneler yapan, sanatsal duyarlılığı olan ve toplumda etkin bir birey olarak yer alması istenen çocukların zihinsel, toplumsal, duygusal ve dil gelişimlerine katkı sağlayacak kitaplarla karşılaşmaları ve okuma kültürü edinmeleri göz ardı edilemeyecek derecede önemlidir. Çünkü “*çocuk, ilk okumaya başladığı andan gençlik dönemine kadar olan gelişim sürecinde doğru seçilmiş kitaplarla çalışma olanağı bulursa, yazınsal metinleri okuma, anlama, değerlendirme ve yorumlama alışkanlığı kazanabilir*” (Dilidüzgün, 1996: 122). Bu noktada ise çocuk edebiyatının ailelere, öğretmenlere, öğrencilere öneri ve uyarılarda bulunarak görevlerini yerine getirdiği ifade edilebilir.

Çocuk edebiyatının öne çıkan işlevlerinden biri çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmaktır. Sever’e göre çocuk edebiyatı ürünleri, “*çocukları nitelikli metinlere yöneltmeyi başarabilen, onlara zamanla okuma kültürü kazandırabilen bir sorumluluk üstlenmelidir. Başka bir söyleyişle, çocuklar adına üretilen nitelikli yayınlar çocuk-edebiyat-sanat etkileşiminin kapısını aralayan etkili birer uyaran olmalıdır. Çocuklara, yazınsal metinlerin ve resmin iletilerini tanıma ve anlamaya dayalı bilişsel ve duyuşsal boyutlu davranışlarını uygulayabileceği, oynayabileceği olanaklar sunulmalıdır*” (2008: 19). Buradan hareketle, çocuk edebiyatının işlevlerinin çocuklara nitelikli ürünler sunmaya ve bu ürünler sayesinde de çocukta kitaba karşı olumlu bir tutum yaratmaya dayandığı ifade edilebilir.

Çocuk edebiyatı metinlerinin çocuklar üzerindeki etkileri özellikle iletiler yoluyla olmaktadır. Okuduğu eserden çıkarımlar yapan çocuk, kitaptaki iletilerden

olumlu ya da olumsuz bir şekilde etkilenir ve öğrendiklerini hızlıca hayata geçirir. Bu yüzden çocuk kitabı yazarlarının iletmek istediklerinin çocuklar üzerinde ne gibi etkiler bırakacağını önceden kestirebilmesi gerekmektedir. Ayrıca akademik alandaki çalışmalarla, çocuk edebiyatı kitaplarında yer alan iletiler derinlemesine incelenmeli ve bu iletilerin çocuğa uygun olup olmadığı belirlenerek ailelere ve öğretmenlere gerekli önerilerde bulunulmalıdır.

2005/70 numaralı genelgesinde Milli Eğitim Bakanlığı, amaçlarından birinin, “*öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmak; bu yolla onları düşünen, düşündüğünü doğru ve açık bir şekilde ifade eden, algılama gücü yüksek, yorum yapan, analitik düşünen, sentez kabiliyeti kazanmış; doğruların tek noktadan değil çeşitli yönlerden bakmak yoluyla ortaya çıkacağını kavramış, güzellik duygusu ve estetik kavramı gelişmiş, kültürlü, milli ve manevi değere sahip, yüksek karakterli bireyler yetiştirmek*” olduğunu belirtir (Ek.1). Aynı genelgede, kitap okumanın öneminden bahsedilerek ortak duygu ve bilincin oluşması amacıyla 100 Temel Eserin belirlendiği dile getirilir.

Belirlenen amaçlar doğrultusunda 100 Temel Eser listesinde “Dünya Edebiyatı” başlığı altında 29 çeviri esere yer verilmiştir. Bu çalışmada, farklı kültürlerden aktararak edebiyatımıza giren çeviri eserlerdeki iletilerin, çocuk edebiyatının ilkeleri kapsamında, çocuğun gelişim süreçleri göz önünde tutularak ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olup olmadıkları Türkçe öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiş ve gerekli görülen öneriler ifade edilmiştir.

1.1. Çocuk Edebiyatı

1.1.1. Çocuk Edebiyatının Tanımı

Çocuk edebiyatının tanımını yapmadan önce içinde bulundurduğu “çocuk” ve “edebiyat” kavramlarını açıklamak, “çocuk edebiyatı” bütünlüğünün tanımlanmasına katkı sağlayacaktır.

Çocuk kavramı Türk Dil Kurumunun Türkçe Sözlüğünde “*Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız*” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2005: 444). Yavuzer (2003)’e göre, çocukluk “*bireyin doğum döneminden başlayarak,*

ergenlik evresine kadar süregelen gelişim” dönemidir. Binbaşıoğlu (1987) ise çocukluğu *“yeni doğmuş bir kişinin erinliğe erişinceye kadar geçirdiği dönemi kapsar”* şeklinde açıklamış ve çocukluk dönemlerini *“İlk çocukluk (1 yıl- 6 yıl), Çocukluğun orta yılları (6 yıl-10 yıl), Çocukluğun son yılları ve ergenlik (10 yıl-13 yıl, erinliğe erişinceye kadar) olmak üzere üç başlıkta toplamıştır. Oğuzkan (2006)’a göre çocukluk dönemlerine ait yapılan ayrıntılı bölümlenmelerden sıyrılarak çocukluk çağını, “insan ömrünün genellikle 2-14 yaşları arasında geçen gelişme dönemi”* olarak ifade edebiliriz. Yapılan tanımlamalardan yola çıkılarak çocukluk dönemi, bebeklikten erinliğe erişinceye kadar olan dönem olarak adlandırılabilir.

“Çocuk edebiyatı” bütünlüğünün diğer bir kavramı olan edebiyat terimini ise Türk Dil Kurumu *“Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı”* olarak tanımlamıştır (2005:600). Edebiyat Terimleri Sözlüğünde (2004:131) ise Karaalioğlu’nun edebiyat tanımı şu şekilde verilmiştir: *“İnsanları duygu, düşünce ve hayal bakımından yükselten, ondaki estetik duyguyu heyecana/harekete getirecek değerde şiir, roman, hikâye, tiyatro vd. nazım ve nesir halindeki sanat eserlerinin tümüne; bu eserleri inceleyen bilime; bu bilimi konu olarak ele alan kitaplar manzumesine edebiyat denir”*. Çocuk edebiyatının edebiyat kavramı çerçevesinde var sayıldığını belirten Yalçın ve Aytaş (2005: 17), edebiyatı; *“malzemesi dile dayanan, insanların duygu, düşünce ve hayallerini dile getiren, edebi ve estetik değeri olan, bayağılık ve çirkinliği kabul etmeyen sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır”* ifadeleriyle tanımlamıştır.

Çocuk edebiyatının, edebiyat kavramından ayrı olarak tanımlanması mümkün değildir. Aralarındaki farkın sebebi çocuğun yetişkinden farklı bir dünyasının olmasıdır. Dilidüzgün (2000: 253) çocuk edebiyatının öncelikle, evrensel edebiyat bütünüünün farklı ve özel bir alanı olduğunu belirtir: *“Yani çocuğun özel koşulları dikkate alınarak hazırlanmış bir üründür. Bu niteliği bakımından da yetişkinler için üretilen yazın kitaplarıyla arasında, nitelik açısından önemli bir fark vardır”*. İkisinin arasında farkın olması, çocuk kitaplarının nitelik açısından daha hafif olması anlamına gelmemektedir. Bu ayrım tamamen anlam dünyalarının farklı olmasından doğmaktadır. Şirin (2007: 14) de edebiyat ile çocuk edebiyatı arasındaki ayrımın nedeninin çocuk edebiyatının dili,

konusu, içeriği, anlatımı, yalınlığı ve içtenliğiyle önce *çocuğa göre* olması olduğunu ifade eder: “*Çocuk edebiyatı ile edebiyat arasındaki ayrımın nedeni, çocuğun yetişkinden farklı algılama biçiminden kaynaklanmaktadır.*” Bu fark göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir.

“Çocuk edebiyatı neden vardır?” sorusunun cevabını Dilidüzgün şu şekilde vermiştir: “*Çocuk, farklı değerlerle ve imgelerle dünyaya baktığından, çevresini algıladığından, kendine özgü olarak oluşturulmuş kitaplara da gereksinimi olduğu yadsınamaz. Bu nedenle çocuk yazınının varlığı, çocuğun aşağılanması değil, onun yüceltilmesi anlamını taşır. Çünkü çağdaş eğitimin gerekleri, çocuktan kitap ile yazınsal bir iletişim kurmasını, okuma alışkanlığı edinmesini, özgür ve eleştirel düşünmesini istemektedir*” (1996: 25). Çocuk edebiyatının varlığının ‘çocuk’ kavramına değer kattığı ve çocuk edebiyatının çocuğun algılayış düzeyine dikkat çektiği görülmektedir.

Temelinde, çocuğun ve onun ilgilerinin, gereksinimlerinin, hayal dünyasının, algılayış biçiminin olduğu çocuk edebiyatının ortaya çıkışı ve gelişimiyle alakalı Yalçın ve Aytaş (2005: 15), “*çocuk psikolojisi alanındaki gelişmelerin, çocuk edebiyatı kavramını ortaya çıkardığını ve böylece edebiyatçıların da dikkatinin bu yöne çekildiğini*” dile getirmişlerdir. Çocuk edebiyatının tanımını ise şu şekilde yapmaktadırlar: “*Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine; hayallerine, duygularına, düşüncelerine, yeteneklerine ve zevklerine hitap eden, eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır*”(2005: 17). Çocuk edebiyatının farklı bir tanımını ise Sever (2008) “*çocuk edebiyatı, erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır*” şeklinde yapmaktadır. Çocuk edebiyatının her yaşta okurun ilgisini çekebilen, okunabilen, dili, anlatımı ve biçimi ile edebiyatın yeni bir türü olduğunu belirten ve “*Çocuk edebiyatı önce edebiyattır*” diyen Şirin (2007: 16) ise “*Çocuk edebiyatı, temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve*

içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında edebiyat, sanat ve estetik yönden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır” ifadeleriyle bir tanımlama yapmaktadır. Oğuzkan da “çocuk edebiyatı” deyiminin, “çocukluk çağında bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün eserleri kapsadığını” belirtir (2006: 3). Benzer noktalarda birleşen çocuk edebiyatı tanımlarından yola çıkılarak çocuk edebiyatının, temeli çocuk olan, çocuğun dünyasına hitap eden, çocukların dil ve anlama gelişimlerine uygun ve sanatsal değeri olan yazılı ve sözlü eserleri kapsadığını ifade edebiliriz.

Çocuk edebiyatı uzmanları, çocuğa göre yazmanın farklı şekilde algılanmasından ve çocuksu ürünler verilmesinden yakınmaktadırlar. Dilidüzgün (1996: 22), “çağdaş çocuk yazını çocuğa uygun olmalı ancak çocukça olmamalı, çocuğun kültür gelişimine, düşüncesinin gelişmesine, okuma alışkanlığı kazanmasına katkıda bulunacak nitelikleri içermelidir” ifadeleriyle çocuğa görelilik hakkındaki fikirlerini beyan etmiştir.

Sever (2008), “çocuğa görelilik, onun ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutmayı, hazırlanacak okuma metinini bunlarla örtüştürmeyi zorlar. Çocuksuluksa tam tersine, dilin acemice kullanımı, daha doğrusu anlatımda ilkeliktir” ifadeleriyle çocuğa görelilik ile çocuksuluk kavramlarının farklı olduğunu dile getirmiştir.

Çocuklara göre yazılan kitapların eğitsel yönlerinin de olması gerekmektedir. Gelişim döneminde bulunan bir canlının olumlu yönde gelişmesini istemek ve bu yönde katkı sağlayacak eserlerin oluşturulmasını beklemek çok normaldir. “ Çocuk kitaplarından okuma alışkanlığı kazandırma, sanat ve kurmaca eğitimi verme, yazınsal duyarlılığı geliştirme gibi eğitsel beklentiler çocuk kitabının estetik boyutunu yok etmez. Tersine, bu gibi özellikler, sanatsal kaygılarla üretilmiş her çocuk kitabının temelinde vardır. Okumaya başlayan çocuk, kendi düzeyine göre üretilmiş böylesi kitapları okuyarak bir bakıma bu dünyanın ürünleriyle tanışır” açıklamasını yapan Dilidüzgün

(1996: 26), çocuk kitaplarının eğitim yönünün göz ardı edilemeyeceği gerçeğini dile getirmiştir.

Çocuk edebiyatı alanında eser veren yazarların sahip olması gereken özellikler bulunmaktadır. Sever (2008: 29), “ *çocuğa göre olan yapıtlar vermek isteyen her sanatçı, kendisini anlatmak, anlatılacak olanı ve onu nasıl anlatacağını bulmak için öncelikle çocuk gerçekliğine inanmalı; böyle bir gerçeklik adına yazmanın büyük bir sorumluluğu olduğunu duyumsamalıdır. Sanatçının amacı, sözcükleri çocuğa göre, onun ilgi ve gereksinmelerini de kuşatan bir anlayışla kullanabilmek, onu okumaya özendirilebilmek; okuma eyleminden sonra çocuğun yüreğinde ve belleğinde insanca duyarlıklar ve düşünceler oluşturabilmek olmalıdır*” diyerek çocuk kitabı yazarlarının yüklendiği sorumlulukları ifade etmiştir.

Çocuk kitabı yazarları hem çocuk gerçekliğini ele alıp çocuğun dünyasına uygun bir eser oluşturmalı, hem de belli ölçüde estetik ve edebî kaliteyi yakalamalıdır. “*Çocuklar için yapılan edebiyat, edebiyatın bütün niteliklerini içermelidir. Çocuklar için yazmak, çocuğa göre olmak yanında, poetik kalabilmeyi başaran bir yazarlık biçimidir*” (Şirin, 2007: 14). Çocuklar için yazan kişi, yazdığı eserin estetik değerini yüksek tutmalı, kitapların sanat eğitimi boyutunu göz ardı etmemelidir. Sever (2008: 28)’e göre, “*Kitapların, çocukların okuma kültürü edinmelerinde kendilerinden beklenen işlevi gerçekleştirebilmesi için, çocuklar adına yazma sorumluluğu üstlenenlerin; çocuğun gözüyle dünyaya bakan, yaşamı ve olayları çocuğun bakış açısıyla algılayan bir anlayışla çocuğa ulaşmayı yeğlemesi beklenir. Bu yaklaşımda temel belirleyenler, çocuk gerçekliği ile bu gerçekliği çocuklarla paylaşacak olan sanatçı duyarlılığı olmalıdır. Çünkü, bu belirleyenlerin varlığı, ortaya çıkan ürünün hem çocuğa göre olması hem de yazınsal bir nitelik taşıması için gereklidir.*” Çocuklar için yazarların, *çocuğa göre* ilkesi ile estetik değer taşıyan ürünler ortaya koyma anlayışını eserlerinde birleştirmeleri gerekmektedir.

Şirin (2007: 22)’e göre, “*İyi bir çocuk kitabı, amacı ve işleviyle çocuk okurun algı, ilgi ve dikkat düzeyine uygun, yalın ve içtenlikle yazılan ve hazırlanan, kendine, çevresine, hayata farklı ve yeni bakış açıları öneren, felsefesi ve edebiyatı olan,*

edebiyat, sanat ve estetik değeri yüksek, çocuk gerçekliğine ve çocuk bakış açısına uygun, çocuğa göre yazılmış ve resimlenmiş kitaptır.” Bu tanım, bir çocuk kitabının nasıl olması gerektiğini çok net bir şekilde ortaya koymaktadır.

1.1.2. Çocuk Edebiyatının Amaçları

Tanımı yapılan çocuk edebiyatının amaçlarının neler olduğu bu bölümde dile getirilecektir. Böylelikle çocuk edebiyatı hakkında daha belirgin bir çerçeve çizilmiş olacaktır.

Tanımlardan yola çıkıldığında çocuk edebiyatının, çocukların zihinsel, duygusal ve kişilik gelişimlerine katkı sağlamayı, çocukların olaylara farklı bakış açıları geliştirebilmelerini, okuma kültürü edinebilmelerini ve sanat eğitimi alabilmelerini amaçladığı görülmektedir. Amaçlar konusuna daha geniş bir açıklama getiren Gönen (1998: 43), çocuk edebiyatının aşağıdaki hedeflere sahip olması gerektiği belirtir:

- *Çocukların ruhsal ihtiyaçlarını (güven duygusu, başarma ve başarılı olma, bir kabul edilme, sevme ve sevilme, öğrenme, oyun ve değişiklik, estetik duygusu) karşılamak.*
- *Çocukların değişik yaşlarda ilgi duydukları konuları gözönüne almak.*
- *Çocuğun dil gelişimine özen göstermek.*
- *Çocuğun algısal gelişimine yardımcı olmak.*
- *Sosyal-duygusal gelişimi gözönünde bulundurmak.*
- *Zihinsel gelişimi desteklemek.*
- *Çocuğa ilk kitap sevgisini aşılama, ilk edebi ve estetik değerleri vermek.*
- *Olumlu kişilik gelişimine ortam hazırlamak.*
- *Çocukları günlük yaşantının gerçekleri konusunda bilgilendirmek.*
- *Çocukların yaratıcı hayal güçlerini uyandırmak.*
- *Çocukta dinleme yeteneğini geliştirmek.*
- *Kitabın eğlence ve bilgi kaynağı olduğunu öğretmek.*
- *“İyi kitap” kavramını verilen uygun örneklerle kazandırmak.*

- *Çocuk kitabı türlerini (hikaye, roman, masal, fabl, biyografi, fen kitabı, şiir, resimli kitap, çizgi roman) iyi örneklerle çocuğa tanıtmak.*
- *Çocukların resimlendirilme ve fiziksel özellikler yönünden iyi örneklerle tanışmalarını sağlamak.*
- *Çocuklara çeşitli konu ve kavramları yansıtan kitaplar sunmak.*
- *İki yaştan itibaren her yaş grubuna uygun içerik, resimlendirilme ve fiziksel özelliklerdeki yayınları tanıtmak.*

Dahrendorf'tan aktaran Dilidüzgün (1996: 27) ise çocuk ve gençlik edebiyatının eğitsel amaçlarını şöyle açıklamaktadır:

“Çocuk ve gençlik yazını;

-Okurlarının ilgilerini kapsar; aslında bu yazını çocuk ve gençlik yazını yapan da bu özelliştir,

-Yazınsal deneyimleri olmayanları bu konuda yüreklendirir, okurların yazınsal metinler üzerinde basit analizler yapabilmelerini sağlar,

-Gerekli biçimde okuma ilgisi oluşturur; örneğin gerilim, komik öğeler, eylemin yoğunluğu ve özdeşleşme olanakları çocukların okumalarını güdüler,

-Çocukların ve gençlerin aydınlanmalarını, deneyimlerinin artmasını, önyargılardan arınmalarını ve toplumsallaşmalarını koşutlayarak onların kimliklerini kazanmalarına yardımcı olur.”

Oğuzkan'a göre okumanın esasları bilgi kazanmak, zevk almak ve hayatı tanımadır (2006: 13). *Çocuğa göre* ilkesiyle yazılmış, olumlu iletilere sahip ve estetik değeri yüksek olan bir kitapla çocuklar okumanın esaslarını gerçekleştirebileceklerdir.

Çocuk edebiyatının temel işlevinin, çocuklara okuma sevgisi ve okuma alışkanlığı kazandırmak olduğunu belirten Sever (2008: 198), çocuk edebiyatının temel amacını *“çocuklara yaşam ve insan gerçeğine ilişkin sanatçı duyarlığı ile kurgulanmış ipuçları sunmak, anadilinin kullanım olanaklarını sezdirmek ve onları yazılı kültürle sağlıklı ve sürekli etkileşim kurabilen bireyler kılabilmek”* olarak belirlemiştir. Benzer

amaçlar Zengin ve Zengin (2007: 80) tarafından da sıralanmıştır. Onlar da çocuk edebiyatının, “*çocukların ruhsal ihtiyaçlarını karşılamayı, zihinsel ve algısal gelişimini desteklemeyi, çocuklara çeşitli konu ve kavramları yansıtan kitaplar sunmayı, olumlu kişilik gelişimine ortam hazırlamayı, çocukların yaratıcı hayal güçlerini uyandırmayı, iyi çocuk kitabı kavramını, verilen uygun örneklerle kazandırabilmeyi vb.*” amaçladığını belirtirler. Çocuk edebiyatıyla ilgilenen uzmanların hemen hemen aynı amaçlarda birleştiği görülmektedir.

1.2. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin (12-15 yaş) Gelişim Özellikleri

Her çocuk belli gelişim dönemlerini yaşadktan sonra erinliğe geçmektedir. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin içinde buldukları dönemin özelliklerini bilmek çocuk edebiyatının amaçlarını gerçekleştirmesi açısından önemlidir. Çocuk edebiyatı eleştirisi yapanların da, çocuklar için kitaplar yazanların da bu gelişim özelliklerini bilmesi, ortaya koydukları eserlerin sağlıklı sonuçlar vermesi açısından gereklidir. Yavuzer (2003: 186)’e göre, “*çocuk, ‘eksik bir yetişkin’ değil, fakat zihinsel, bedensel, duygusal ve sosyal gereksinimlerini tamamlamak isteyen, kelimenin tam anlamıyla bir ‘kişi’dir. Bu nedenle çocuk kitaplarının hazırlanmasında, çocuğun kişiliğinin, içinde bulunduğu büyüme olgusunun ve gelişiminin çeşitli evrelerinin süreli olarak göz önünde bulundurulması gereklidir.*” Kitabın çocuğun gelişimindeki yerini vurgulayan Dilidüzgün (1996: 27) ise, “*Çocuk ve gençlik yazınının, okuma alışkanlığının kazanılmasından yazınsal duyarlılığın gelişmesine ve bireyin kendi kimliğinin oluşmasına değin geniş bir etki alanı vardır. Kendisi de yaşamında bir geçiş sürecini yaşayan çocuk ya da genç, yine bir geçiş dönemi yazını olarak gördüğümüz çocuk ve gençlik yazını ürünlerinden yararlanarak hem bireysel, hem de kültürel gelişimini tamamlayabilir. Bu nedenle, çocuğun gelişiminde çocuk yazını ürünlerine büyük görevler düşmektedir*” ifadeleriyle çocuk edebiyatının etki alanının çocuğun ya da gencin gelişim sürecini de kapsadığına dikkat çekmektedir.

Bu bölümde, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin kişilik gelişimleri, bilişsel gelişimleri, toplumsal gelişimleri ve dil gelişimleri üzerinde durulacaktır.

1.2.1. Kişilik Gelişimi

Çocuk kitapları, çocukların kişilik gelişiminde önemli bir etkidir. Çocuğun okumayı öğrenmesiyle başlayan etkiler, kişiliğin tamamlanmasına kadar sürer. Bu etkinin olumlu şekilde gerçekleşmesi için çocukların doğru iletiler barındıran kitaplarla iletişime geçmesi gerekmektedir. Güleç ve Geçgel (2006: 35), “*Duygular, değer yargıları, anlama tarzı, hisler kişiliğin parçalarıdır. Çocuk kitapları bunların şekillenmesinde etkili rol oynamaktadırlar. Kitaplar, ayrıca içerik, içeriğe dayanan etkinlikler ve tema aracılığıyla çocuğun öz kavram ve öz saygı gelişimini de destekler*” ifadeleriyle, kitapların kişilik gelişimi üzerindeki etkisine değinmişlerdir.

Peki, kitapların bu kadar etkilediği düşünülen “kişilik” kavramı nedir? Kişiliğin farklı tanımları vardır. Senemoğlu’na göre kişilik, “*bireyi başkalarından ayıran; bireyin doğuştan getirdiği ve sonradan kazandığı özelliklerin bütünüdür*” (2009: 72). Cüceloğlu (1996) ise kişiliği “*bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu, diğer bireylerden ayırtedici, tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki biçimi*” olarak tanımlamaktadır. Kişiliği, sosyal becerilerin toplamı olarak nitelendiren Yanbastı (1996: 11), “*Bir insanın kişiliği, onun diğer insanlarla olan, çeşitli koşullarda çeşitli biçimler alan ilişkileri ve davranışlarının toplamıdır*” ifadeleriyle kişiliğe kendine özgü bir tanım getirmiştir. Aytar (2007: 202), “*Kişilik, bireyin düzenli ve mutlu bir yaşam sürdürebilmesi açısından önem taşır, anne-baba ve öğretmen olarak çocukların sağlıklı bir kişilik yapısına sahip olmaları için özen göstermek gerekir*” sözleriyle, kişilik gelişiminde yakın çevrenin etkisine dikkat çekmektedir.

Yapılan tanımlardan yola çıkıldığında ‘kişilik’ kısaca, kişiden kişiye değişen bireysel niteliklerin toplamı, ‘kişilik gelişimi’ ise kişiliğin oluştuğu değişim süreci olarak tanımlanabilir. Nitekim Sever (2008: 56) de kişilik gelişimini, “*karşılaşılan sorunlara uygun çözümler üretebilme, duygularını uygun biçimde gösterme, toplumsal çevreye uyum sağlama gibi kişinin geçirdiği bir değişim ve gelişim süreci*” olarak değerlendirir. Kavcar (1994: 4)’a göre ise kişilik gelişmesi, “*her insanın kendi eğilimlerine, yeteneklerine göre gelişmesi, hayatta karşılaştığı yeni şartlara göre izleyeceği yolu kendisinin seçmesi*” demektir. “*Böyle bir hayat ve eğitim anlayışı,*

insanda çok çeşitli duyma, düşünme ve hareket etme bilincinin bulunmasını gerektirir. İşte edebiyat bu bilinci uyandırmaya yarayan araçların başında gelir” ifadelerini kullanan Kavcar, edebiyatın bilişsel gelişimde oynadığı role işaret etmektedir.

İlköğretim ikinci kademe öğrencileri, Freud’un psikoseksüel gelişim kuramında “genital dönem” adını verdiği evrede yer alırlar. Senemoğlu (2009: 74), Freud’un bu dönemi ‘fırtınadır’ der. Ergen ebeveynle ilişkilerini düzenlemek, çatışmalarını çözümlenmek ihtiyacındadır.

Erikson’ın psiko-sosyal gelişim kuramında ise, ilköğretim ikinci kademe öğrencileri “Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası” adını verdiği beşinci evrededir. “*Bu dönem 12-18 yaşları kapsar. Ergenlik dönemi sırasında “Ben kimim?” sorusu çok önemli hale gelir. (...)Ergen, bu dönemde arayış içindedir ve akran gruplarına körükörüne güvenir. Erikson’a göre bu dönemde ergen, başarılı bir şekilde kimlik kazanma sorununu çözerse, kendine güvenen, kendinden emin bir kişi olarak yaşamını sürdürebilir ve başarılı olur”* (Senemoğlu, 2009: 78). Sever, 10-12 yaş ve üstü çocukların genel özelliklerini şu şekilde dile getirmektedir: “*Çocuklar, bireysel beceri ve yeteneklerini yaşlıtlarıninkıyla gerçekçi biçimde karşılaştırabilir, iç denetimlerini sağlayabilir; hata ve başarılarından kendilerinin sorumlu olduğunu düşünürler”* (2008: 63). Özellikle yedinci ve sekizinci sınıf öğrencileri ergen özellikleri göstermeye başlamaktadırlar.

Bu dönemde çocuklar kendilerine örnek olacak karakterler aramaktadırlar. Bu yüzden çocuk kitaplarının çocuğa sunacağı kahraman modeli çok önemlidir. Çocuk kitaplarındaki kahramanlar, doğru davranışlar sergilemelidir. Böylece kitabı okuyacak olan çocuk da aynı davranışları sergileyerek olumlu bir kişilik özelliği kazanacaktır. Başkalarına saygı duyma, kendine güvenme, dürüst olma, insanları sevme ve eleştirel düşünme gibi nitelikleri hayalindeki kahramandan gören çocuk, toplum içindeki hayatında kendi de aynı özelliklere sahip bir “kahraman” olacaktır. Olumsuz kahramanların kitaplarda bulunması gereklidir elbette; yoksa kitap ve çocuk gerçek dünyadan koparılmış olur. Fakat çocuklara yönelik kitaplarda kazananın, ödüllendirilenin olumlu karakterler olması gerekir. Aksi takdirde çocuk adalete ve

dürüstlüğe olan inancını kaybeder. Sever (2008: 57), “*bu dönemde çocuklara karar verme, değerlendirme, eleştirme ve iç denetimi geliştirme gibi eğitimle kazandırılabilir davranışların önemini sezdiren; yaşamın değişik güzelliklerini yansıtan yapıtlar okutulmalıdır*” der ve kişilik gelişiminin dönem özelliklerine göre çocuklara hangi kitapların okutulması gerektiği konusunda yol gösterir.

1.2.2. Bilişsel Gelişim

‘Biliş’ ve ‘bilişsel’ kavramlarının tanımları, ‘bilişsel gelişim’ hakkında ipuçları edinmeyi sağlayacaktır. Türkçe Sözlükte biliş kavramının şu şekilde açıklandığı görülür: “*Canlının, bir nesne veya olayın varlığına ilişkin bilgili ve bilinçli duruma gelmesi, vukuf*” (TDK, 2005: 271). Bilişsel kavramının tanımı ise şu ifadelerle verilmiştir: “*Bilişle ilgili, zekânın işleyişiyle ilgili*” (TDK, 2005: 271). Bilişsel gelişimin tanımını Senemoğlu (2009: 32), “*Bireyin çevresindeki dünyayı anlama ve öğrenmesini sağlayan aktif zihinsel faaliyetlerdeki gelişime bilişsel gelişim adı verilmektedir. Bilişsel gelişim; bebeklikten yetişkinliğe kadar, bireyin çevreyi, dünyayı anlama yollarının daha kompleks ve etkili hale gelmesi sürecidir*” ifadeleriyle aktarmaktadır. Bilişsel gelişim ile ilgili yazılanlar, Piaget’nin kuramına dayanmaktadır.

Piaget, bilişsel gelişimi 4 döneme ayırmıştır. Bunlar, duyuşal-motor, işlem öncesi, somut işlemler ve soyut işlemler dönemleridir. Piaget’ye göre, bütün çocuklar bu gelişim aşamalarını sırasıyla yaşarlar. Senemoğlu (2009), bu dönemlerin özelliklerine kitabında ayrıntılı şekilde yer vermiştir.

İlköğretim ikinci kademe öğrencileri Piaget’nin soyut işlemler dönemi (11 yaş+) adını verdiği gelişim basamağında bulunmaktadır.

Soyut İşlemler Dönemi 11 Yaş +	<ul style="list-style-type: none">-Soyut düşünme-Bilimsel yöntemle problem çözme-Değer ve inanç sistemini yapılandırma-Fikir dünyasıyla aktif olarak ilgilenme ve düşüncesini etkinliklerine yansıtma
---	--

Bu gelişim basamağının özelliklerini Senemoğlu (2009: 49), “*Soyut işlemler döneminde çocuklar soyut kavramları anlayarak etkili bir şekilde kullanabilirler. Bu dönemde çocuklar çeşitli ideal fikirleri, değerleri, inançları geliştirmeye başlarlar. Toplumun yapısıyla, felsefesiyle, politikayla ilgilenir; bir değerler sistemi örgütlemeye yönelirler*” ifadeleriyle ortaya koymaktadır.

Özellikle ilköğretim 7. ve 8. sınıftan itibaren çocuklar büyüklerin dünyasına girmeye ve toplumdaki değerlerle ilgilenmeye başlarlar. Artık olayların farklı yönlerini görme, analiz etme, sorunlara çözümler bulma gibi beceriler kazanırlar. Sever (2008: 47) bilişsel gelişimi, “*çocuğun zihinsel beceri ve yeteneklerinde süreç içerisinde oluşan değişiklik*” olarak tanımlar ve bu yaş grubundaki (10-12 yaş +) çocukların genel özelliklerini, “*Çocukların, olayları zamandizinsel biçimde sıralama becerileri gelişir. Akıl yürütmeyi, mantıksal kuralları, soyut sorunlara çözümler bulmayı öğrenirler. Soyut düşünme başlar, dikkati yoğunlaştırma yetenekleri ve bellek güçleri artar*” ifadeleriyle sıralar.

Cüceloğlu (1996)’na göre soyut işlemler düzeyine gelen bir birey artık yetişkin dünyasıyla tam bir iletişime girmeye hazırdır. “*Çünkü bilişsel gelişiminin en üst aşamasına gelmiştir. Soyut işlemler gelişirken bireyin kişilik yapısı da gelişir, ahlak anlayışında, kendini algılayışında temel değişiklikler oluşur.*” Soyut işlemler döneminin en üst bilişsel dönem olduğunu belirten Kıbrıs (2006: 18)’a göre bu dönem yetişkinlik yıllarına dek uzar: “*Soyut işlemlerle uğraşan ergenler artık varsayım kurabilir, mantıksal sonuçlar çıkarabilir; ister somut ister soyut olsun, karmaşık sorunları sistemli biçimde çözebilirler. Göreceli nitelik taşıyan düşünceler üretebilirler ve sorunlara değişik açılardan yaklaşabilirler.*” Somut işlemler dönemindeki çocuklarla soyut işlemler dönemindeki çocuklar arasındaki temel farkın, ergenlerin bir olayın çok değişik yönlerini görebilmeleri ve bilgiyi soyut olarak üretebilmeleri olduğunu niteleyen Senemoğlu (2009), “*ilköğretimin 6.,7.,8. sınıflarında ve liselerde ergenlerin, analiz etme, karşılaştırma, soyut ilişkileri bulma, özgün bir şey üretme, eleştirel düşünme gibi özelliklerini geliştirici nitelikte etkinliklere yer verilmesi gerektiğini*” vurgular.

Sever (2008), bu dönemdeki çocuklara, değişik türdeki edebiyat yapıtlarının yanında, tarihsel olguları anlamalarına katkı sağlayacak kitapların okumasının da salık verilmesi gerektiğini, “*Bu dönemde, çocukların düşünme, karşılaştırma, eleştirme gibi bilişsel süreçlerini işleten, onların insan ve yaşam gerçekliğini sanatçı bakış açısıyla tanımalarına ve değerlendirmelerine olanak sağlayan yapıtları okumaları, edebiyat kültürü oluşturmaları için gereklidir*” ifadeleriyle dile getirir.

Kıbrıs (2006), okumaya yönelme açısından çocuğun geçirdiği aşamaları iki başlık altında verir:

1. Okul Öncesi- Masal Çağı-Dönemi
2. Okul Dönemi

İlköğretim ikinci kademe öğrencileri okul dönemindedir. Kıbrıs (2006), okul dönemini de üçe ayırarak *masal çağı, düşünle gerçek arası dönem ve gerçek konulara ve soyut konulara yönelinen dönem* isimlerini verir. 6. ve 7. sınıflardaki çocuklar gerçek konulara ve soyut konulara yönelinen dönemdedir.

Güleryüz (2003: 11), “*Bu dönem çocukları ile ilgili olarak yazılacak kitapların, daha çok kendini tanımaya, kendini ifade etmeye; heyecan verici, maceralara dönük meslekleri duygusal dünyasına hitap eden sanat çalışmalarıyla öğrenmesi, buluşçu (keşifçi-kaşif), takım çalışmalarına uygun olması gerektiği söylenebilir*” diyerek, bu dönem çocuklarının okuyabileceği kitaplara ilişkin bir değerlendirme yapmıştır.

Çocuklar okuyacakları kitapları –farkında olmaksızın- gelişim özelliklerine göre seçecekler, daha soyut konular içeren kitaplara yöneleceklerdir. Örneğin, soyut kavramlardan bahseden şiir türüne ilgi duyacaklardır. Macera romanları okuyup heyecan duymak isteyeceklerdir. Kendilerine hitap ettiğini düşündükleri her şeyi okuma eğiliminde olacaklardır. Bu açıdan kendilerine uygun kitapların önlerine sunulması gerekmektedir.

1.2.3. Toplumsal Gelişim

Çocuk kitaplarının çocukların toplumsal gelişimine etkisi çok fazladır. Çocuk, içinde yaşadığı toplumun değerlerini, geleneklerini, kurallarını kitaplar aracılığıyla

rahatlıkla öğrenebilir. Kitapta özümsemiği kahraman, toplumun içinde bir bireydir ve onun toplum içindeki davranışları çocuk için bir modeldir. Bu yüzden çocukların “iyi” kitapları okuması gelişimlerini doğru yönde desteklemek açısından çok önemlidir. Oğuzkan’a göre iyi bir çocuk kitabı, “*çocuğa yaşamın değişik yönlerini öğrenmesinde, türlü insan tiplerini tanınmasında, başka ülkeler ve toplumlar üzerinde bilgi edinmesinde çok zengin imkânlar sağlar*” (Şirin, 1998: 215). Bunun yanında, “*Kitaplar, çocukların toplum içindeki roller ve yaşadıkları toplumla ilgili kavramların gelişmesinde, diğer insanlar hakkındaki kavramları şekillendirmede yardımcı olabilirler*” (Güleç ve Geçgel, 2006: 23). Çocuk, içinde yer aldığı toplumun yapısını kitapların yardımıyla öğrenebilir.

Toplumsallaşma çocuk için önemli bir süreçtir. Toplumsallaşmayı “*insanların çevrelerindeki kültür ya da alt kültürlerin değerlerini, alışkanlıklarını ve görünümelerini belirledikleri süreç*” olarak tanımlayan Aytar (2007: 173), çocuğun toplumsal-duygusal gelişiminin duygusal, bilişsel ve bedensel gelişimine paralel olarak geliştiğini öne sürmektedir.

Hançerlioğlu (1995: 476)’na göre toplumsallaşma, “*bireyin kişilik kazanarak belli bir toplumsal çevreye hazırlanması, toplumla bütünleşme sürecidir.*” Toplumsal gelişme ise “*bireyin yıllar boyunca öbür insanlar, toplumsal kuramlar, gelenekler, örgütler v.b kuruluşlarla geçirdiği yaşantılar sonucunda başgösteren değişmeler*”dir.

Erikson’ın psikososyal gelişim dönemlerine göre ilköğretim ikinci kademe öğrencileri “gizil dönem” adını verdiği evrededir. Bu evre 6-15 yaş aralığındaki çocukları kapsamaktadır. Aytar (2007)’a göre, okul yıllarını kapsayan bu dönemde çocuğun bilişsel becerileri ve öğrendiği yeni sosyal roller test edilir. Çocuk kendisinden beklenenlerin en iyisini yapabilmek için ciddi uğraş gösterir. Bacanlı (2001: 51), “*Vicdan gelişimi bu dönemde birtakım temel değer yargılarının gelişmesi biçimini alır. Hayatta neye değer verdiğini belirleyen ergen, bu yüzden sık sık ideolojik kötüye kullanmalara maruz kalır. İdeolojik düşüncelerin yoğunlaşması bu gelişim görevinin bir görüntüsüdür*” ifadeleriyle, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin içinde bulunduğu döneme ait özellikleri dile getirmiştir.

12 yaş üzeri çocukların genel özelliklerinden biri aileye eskisi kadar bağımlı olmamalarıdır. Sever (2008)'e göre bu dönemdeki çocuklar, *“Daha çok arkadaşlarıyla birlikte olmaya, zaman geçirmeye isteklidirler. Çevresindeki adaletsizliklere tepki göstermeye başlarlar. Cinsiyetleriyle ilgili roller çok belirginleşir. Karşı cinsin rollerini yüklenmekten kaçınırlar; buna karşın karşı cinsle ilişki kurma eğilimi gösterirler.”*

Bacanlı (2001: 51), 12-18 yaş aralığındaki çocukların artık ergen olduğunu, kişilerarası ilişkilerinin geliştiğini, arttığını ve nitelik değiştirdiğini ifade eder: *“Değer sistemi geliştirme ve sosyal gelişimle bağlantılı olarak ergen artık yetişkin toplumsal düzenin içine girmek ve sorumluluk yüklenmek ister. Çünkü son analizde ergenlik, ‘çocukluktan çıkan kişilerin yetişkinliğe kabul edilmeden önce bekletildikleri yerdir’. Ergenlik dönemindeki sosyal ve ideolojik hareketlerin bir anlamı da budur. Başka bir deyişle ergenler sorumluluk yüklenmek istemektedirler.”* Yüklendikleri sorumluluklar ile toplumda yer edinmeye çalışmaktadırlar.

Yukarıda belirtilen toplumsal gelişim özelliklerine sahip olan çocuğun kitaplar yoluyla içinde yaşadığı toplumdaki insanların birbirleriyle olan ilişkilerini tanıması mümkündür. Bu yolla çocuklar, toplumda kabul gören ya da görmeyen davranışların farkına varırlar. Ayrıca çevresiyle yaşayabileceği sorunlara ilişkin örnek çözüm yollarını, önerileri kitaplar yoluyla öğrenebilir. Sever (2008), bu dönemdeki çocuklara, edebiyatın ilgi alanına giren her konuyu sanatçı bakış açısıyla işleyen kitapların sunulabileceğini dile getirir ve *“Seçilecek kitaplarda, çocukların hem bireysel ilgi ve beklentileri göz önünde bulundurulmalı hem de türsel çeşitlilik (roman, öykü, yaşamöyküsü, anı, şiir gibi...) oluşturulmalıdır”* ifadeleriyle bu dönem çocuklarına okutulacak kitapların özelliklerini ortaya koyar.

1.2.4. Dil Gelişimi

Çocuğun dil gelişimiyle bilişsel gelişimi paralellik göstermektedir. Çocuk, bilişsel gelişim düzeyine göre dilini çözerek doğru kullanma becerisine sahip olacaktır. Binbaşıoğlu (1987)'na göre, *“gerek yazılı, gerekse sözlü dili kullanabilmek, bireyde çeşitli kavramların gelişmesine bağlıdır. Çocuk, soyut kavramlara sahip oldukça zekâsı da o oranda gelişir. Bu nedenle, çocuğun kullandığı sözcüklere bakarak onun zekâ*

gelişimi hakkında bir yargıya varılabilir". Okuyacağı kitaplar yoluyla sözcük edinecek olan çocuğun dil gelişimi ve bilişsel gelişimi açısından kitaplar büyük önem taşımaktadır.

Dil gelişiminin tanımını Güteryüz (2003), "*çevrelerinden öğrendikleri sözcükleri kullanarak duygu ve düşüncelerini anlatabilme, çevredeki konuşmaları ve yazılanları anlayabilme yeteneğidir*" ifadeleriyle yapmaktadır.

Gürel, Temizyürek ve Şahbaz (2007)'a göre çocuğun gelişiminde dilin önemi hakkında geliştirilen genellemeler, "*Çocuklar dili kazanırken aynı zamanda yaşamlarının gerek zihinsel (bilişsel) gerekse sosyal etkileşimlerini düzenleyen kendilerine özgü bir sisteme de kavuşurlar*" bilgisini esas almaktadır.

Bilişsel olarak soyut işlemler döneminde bulunan ilköğretim ikinci kademe öğrencileri zihinsel evrelerine uygun olarak daha karmaşık yapıdaki metinleri çözümlenebilir, kelimelerin soyut –meceza- anlamlarını anlayabilme, farklı cümle yapılarını özümseyip kullanabilme, anadilinin gramerini, imla ve noktalamasını kavrayıp yazılı anlatımına aktarabilme, sözcük dağarcığını genişletebilme gibi yeteneklerini geliştireceklerdir. Sever (2008), bu dönemdeki çocukların olumluluk ve olumsuzluk bildiren yan tümceleri de kullanarak anlamsal olarak daha girişik yargılar oluşturabileceğini belirtir.

Çocuk kitapları, görsel ve dilsel bir uyaran olarak, okulöncesi dönemden başlayarak çocuklara anadillerini geliştirebilecekleri doğal bir uygulama alanı yaratır. Anadilinin bütün incelikleri, kuralları, atasözleri ve deyimleriyle kitaplar yoluyla karşılaşma imkânı bulan çocuk, kendi dilinin zenginliklerine ilişkin bilgi sahibi olur ve bunları yaşamında kullanarak ifadelerinin güçlü hale gelmesini sağlar. Bu açıdan çocuğun, Türkçenin dilbilgisi kurallarına uyan, estetik bir dili olan ve anlayabileceği düzeyde yazılmış kitapları okuması yararına olacaktır:

"Çocuk edebiyatı içerisinde değerlendirdiğimiz eserlerin meydana getirilmesinde her şeyden önce "hedef kitleye görelilik" ilkesi ile hareket edilmelidir. Çocuğun gelişim evrelerini dikkate almadan oluşturulacak bir metnin çocuğun dil gelişimine katkıda bulunması mümkün olmadığı gibi psikososyal gelişimini de olumsuz

yönde etkiler” (Gürel ve diğeri, 2007: 24). Buradan hareketle, iyi bir çocuk kitabının dil gelişimine katkıda bulunacağı; kötü bir çocuk kitabının ise zararlı olacağı ifade edilebilir.

Oğuzkan (1998: 216), “İyi bir çocuk kitabı, çocuğun anadilini geliştirmesine büyük ölçüde yardımcı olur. Türkçenin gücünü ve güzelliğini çocuklarımız, ancak edebi değer taşıyan kitapları okuya okuya kavrayabilirler” ifadeleriyle iyi bir çocuk kitabının dil gelişimine katkısı hakkındaki görüşlerini dile getirmiştir. Gökler (2006: 763)’e göre ergenlikte dil, kendini ifade etme aracıdır: “Görüşlerini, özlemlerini, değerlerini, öfkesini, gerekçelerini, çıkarımlarını, heyecanını dil yolu ile paylaşır ergen. Ergenlik düşüncenin kültüre özgü öğelerinin dil yoluyla daha belirgin olarak dışarıya yansıdığı bir dönemdir. Ergen topluma birey olarak kendini dili yoluyla katar.” Ergen, dili sayesinde kişiliğini ortaya koyabilmektedir.

Çocukların edebiyat kültürü, dilde ustalığını kanıtlamış yapıtlarla temellendirilmelidir. Bu süreçte çocukların, değişik türlerin en özgün örnekleriyle karşılaştırılması için özen gösterilmelidir.

1.3. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okuma Eğilimleri

Çocuklara kitap önerirken ya da satın alırken, onların gelişim özelliklerini ve ilgi duydukları konuları dikkate almak gerekir. İlköğretim ikinci kademe öğrencileri genel olarak 12 ile 15 yaş arasındadır. Özellikle 7. ve 8. sınıfta öğrenim görmekte olan çocuklar ergenliğe yani büyüklerin dünyasına adım atmaktadırlar. Bu dönemde cinsiyetler arasında ilgi alanları açısından farklılıklar görülür.

Tuncer (1998: 201), çocukların değişik yaşlarda ilgi duydukları konuları ve bunları karşılayabilecek kitap türlerine ilişkin görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir: “11-12 yaş döneminde, kız ve erkek çocuk arasındaki ilgi farklılaşması iyice belirginleşmiştir. Erkek çocuk sporla yakından ilgili olup, macera arzusu da arttığından bol bol macera romanı okur. Kız çocuk ise daha hayalperest ve romantik olmuştur. Her iki grubun da sözcük ve kavram bilgileri oldukça gelişmiştir.” Kıbrıs (2006: 24) da bu çağın çocuklarına ve okudukları kitaplara dair fikirlerini şu cümlelerle ifade etmiştir: “(...) Genel olarak soyut, düşünsel ve duygusal konulara yönelirler. Artık öykü ve

romanın yanında soyut olarak duygusal konuları işleyen şiire karşı da bir ilgi uyanır. Kızlar daha çok sevgi, bağlılık, özveri temalarını işleyen öykü ve romanlara yönelirken, erkekler de daha çok ülkesinin ve insanların geçmişini anlatan tarihsel romanlara ilgi duyarlar. Okudukları kitaplardan estetik bir haz-tat almanın gururunu yaşarlar.” Cinsiyet farkının kitap seçiminde etkili olduğu görülmektedir.

Bu yaştaki çocukların değerli / değersiz ayırımı yapmadan ellerine geçirdikleri her şeyi okuduklarını, okuma arzusunun dorukta olduğu belirten Tuncer (1998: 201), tarih, biyografi, hayvan hikâyeleri, efsaneler, doğa ve fen konularındaki kitapları okuduklarını; fen kitaplarındaki deneyleri yaptıklarını ifade eder. Ayrıca gülmek amacıyla da okuyan bu dönem çocukları için çizgi roman en çok okunan türlerden biridir.

13-14 yaş aralığındaki çocuklar ergen özelliği göstermeye başlamışlardır. Bu dönem çocuğu için okudukları kitaplardaki kahramanlar önem taşımaktadır. Bu yüzden onlara model olabilecek kişilerin yaşam öykülerini okumak özellikle kişilik gelişimleri bakımından yararlı olacaktır. Enginün (1998: 132), biyografiler vasıtasıyla çocuklara hayal mahsulü eserlerden daha etkili olmanın mümkün olduğunu ifade eder: “*Hele kitaplarında tanıyıp, maceralarına hayran olduğu kişilerin, okuyup rahat anlayabileceği, canlı biyografik romanlarıyla hemen karşılaşır, çocuk kendi meraklarını ve kısa hayat tecrübelerini o romanda arayabilir. Bu onun;*

a) Çevresine ilgi duymasını sağlar.

b) Tarih, coğrafya, fen bilimleri, edebiyat derslerinde tanıdığı şahıslara ve onların eserlerine ilgisini arttırır.

c) Romanlardaki kişilerin yerine kendisini koyarak yeteneklerini keşfeder.”

Tuncer (1998)’e göre, “*bu dönemdeki erkek çocukları, sporun yanında fen kitaplarına (taştıların, iletişim araçlarının, bilgisayarın nasıl yapılıp, nasıl çalıştığı gibi) ilgi duyarlar. Macera romanları, sporla ilgili dergileri okurlar. Kız çocukları ise romantik eserleri, meslek hikâyelerini ve dedektif romanlarını severler. Ayrıca, evcil hayvanlarla ilgili realist eserler, tarihi romanlar, ince mizah içeren kitap ve dergilerden*

zevk alırlar. Koleksiyon merakı da bu yaşlarda çok artar. İlgileri çeşitli, fakat kısa sürelidir. Hayal kurma güçleri idealizme doğru dönüşmüştür.” 13-14 yaş aralığındaki çocuklar gösterdikleri ergen özelliklerine göre kitap seçmektedirler.

Güleryüz (2003), çocuk gelişimi açısından 12 yaşından sonra başlayan çağın serüven çağı olduğunu belirtir ve “Çocuklar bu dönemde somut işlemler basamağından çıkıp soyut işlemler basamağına girerler. Bu çağ, çocuğun yaratıcılığının en yüksek olduğu dönemlerden biridir. Çocuğun dizginlenemez bir öğrenme, keşfetme ve ilgi çağı başlamaktadır. Elbette bu dönem çocuklarının isteyerek, zevk alacakları kitaplar, ilginç serüvenlerle dolu kitaplar olacaktır. Yeni olaylar, gerilimi ve heyecanı yüksek olan kitaplar bu dönem çocuklarının zevkle ve isteyerek okudukları kitaplardır. Bu dönem çocuklarının daha çok, Robenson’un *Issız Ada*, Don Kişot ve *Aya Seyahat*, Arzun *Merkezine Seyahat* gibi kitapları severek okuyabileceği söylenebilir. Pedagog ve psikologlar, masal çağını insanların mitolojik dönemlerine karşılık sayarken, serüven çağını da insanlığın ilk savaş serüvenlerine bağlı saymaktadırlar” ifadeleriyle serüven çağındaki çocukların okuma eğilimlerini ortaya koyar.

1.4. Türkiye’de Çeviri Çocuk Edebiyatı

Çeviri, Türk çocuk edebiyatında çok büyük bir paya sahiptir. Türk çocuk edebiyatı çevirilerin etkisinde kendini bulmuş bir edebiyattır. Neydim (2003)’e göre, edebiyat geleneğimizde başlangıçta Batı’da da olduğu gibi çocuk edebiyatı yetişkinlerle ortak sözlü edebiyata (masallara ve destanlara) dayandığı ve ayrı bir çocuk edebiyatından söz edilemeyeceği için bu boşluğu doldurmakta çeviri çocuk edebiyatından yararlanılmıştır.

Şair Nâbi’nin *Hayriyye* ve Sümbülzade Vehbi’nin *Lütfiyye* isimli kitapları gibi, çocuklara öğüt verici kitapları saymazsak, 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar çocuk edebiyatına dönük bir çalışmanın izine rastlanmadığı söylenebilir. Sadece Kayserili Dr. Rüştü tarafından (1859) yazılan ilk Nuhbet-ül Etfal (Çocukların En Seçkini) adlı alfabe kitabı, içinde öykücüklerin ve fabllerin bulunması açısından önemlidir. Yalçın ve Aytaş (2005)’a göre, “Türkiye’de ilk çocuk kitapları Şinasi, Recaizade Ekrem ve Ahmet Mithat’ın Fransızca’dan yaptıkları kısa şiirler ve hayvan öykülerini içeren çevirileridir.

Ziya Paşa J.J. Rousseau'dan Emile'i çocuklar için tercüme etmiştir. Recaizade Mahmut Ekrem Tefekkür, Muallim Naci Ömer'in Çocukluğu isimli eserlerini çocuklar için kaleme almışlardır." Çıkla (2005: 89) da "yazarı belli, tipografi ile resimli olarak basılmış, biyografiye de yer veren ilk Nasreddin Hoca kitabı olan Çaylak Tevfik'in Letâif-i Nasreddîn'i (1880) de önemli bir kaynaktır" ifadesiyle ilk çocuk kitaplarına örnek vermiştir.

"Çocuk eğitimi ve psikolojisi üzerinde de önemle durulan bu dönemde, J.J. Rousseau'nun batıyı kuşatma altına alan eğitim felsefesi bizde de karşılığını buldu; Ziya Paşa'nın Emil tercümesi, Yusuf Kamil Paşa'nın Fenelon'dan yaptığı Telemak tercümesi, Tarihçi Lütü'nin Daniel de Foe'den yaptığı Robinson Crusoe tercümesi, Şinasi'nin ve Recaizade Mahmut Ekrem'in La Fontaine tercümeleri, batılı eğitim anlayışının bizde de var olmasını arzu eden aydınların iyi niyet göstergeleriydi" (Gündüz, 2005). Bu tercümelemler Batı'nın kültür elçileri olarak görülebilir.

Batı'da esas olarak 17. yüzyıldan sonra oluşturulan çocuk ve gençlik edebiyatı kavramı Türkiye'de yapılan çeviriler aracılığıyla ön plana çıkmıştır. Tanzimat ile birlikte ortaya çıkan batılılaşma arzusu, çocuğa ve ona yönelik bir edebiyata bakış açısını da değiştirmiştir. Çevrilen kitaplara bakıldığında, Batı'da birkaç yüzyıl önce yaşanan sürecin geç de olsa bizde de yaşanmaya başladığı görülür. "Batı'da 1719 yılında yayımlanan, cesaretle ve tekniğe hükmederek dünyaya egemen olunabileceğini ve insana duyulan inancı vurgulayan Daniel Defoe'nin "Robinson Crusoe" romanı bizde 1864 yılında Ahmet Lütü çevirisiyle "Hikaye-i Robinson" adıyla yayımlanır. 1726 yılında yayımlanan, kısır mücadeleler ve hoşgörüsüzlüğün getirdiği deneyimleri, insan hırsının boşluğunu, sonunda geriye umutsuzluk ve yalnızlığın kaldığını ortaya koyan Jonathan Swift'in, "Gulliver" romanı da 1872 yılında Mahmud Nedim tarafından çevrilir ve "Gulliver Nam Müellifin Seyahatnamesi" adıyla yayımlanır. Çeviri çocuk edebiyatının bu iki kitapla başlaması Batı'daki Aydınlanma sürecinin çeviri yoluyla bize yansımaları olarak algılanabilir (Neydim, 2003). Çeviri, Batı'ya açılan kapılardan biri olmuştur. "Bu dönemde Jules Verne'nin kitapları da yayımlanır. "Gizli Ada" (1869) "Seksen Günde Devrialem" (1889) "İki Sene Mektep Tatili" (1891) Ahmet İhsan

Tokgöz çevirileridir. “Merkezi Arza Seyahat” (1885) “Beş Hafta Balon ile Seyahat” (1888) Mehmet Emin tarafından çevrilmiştir” (Neydim, 2003).

Tanzimat döneminde yayımlanan çocuk dergilerinde de çevirilere rastlanır: *“İsmet Kür’ün Cumhuriyet öncesi çocuk dergileri ile ilgili çalışmasında döneme ilişkin veriler toplamak mümkündür” (Kurultay ve Neydim, 1998: 47). Neydim, 1860’larda yayımlanmaya başlayan çocuk dergilerinde çeviri yazıların önemli bir yer tuttuğunu söyler ve “Çocuklara Arkadaş”, “Vasıta-i Terakki”, “Çocuklara Mahsus Gazete”, “Çocuk Dünyası” isimli dergileri bunlara örnek olarak gösterir (Akt. Bakkalbaşı, 2009).*

Cumhuriyet döneminde de daha önce olduğu gibi, çocuk edebiyatımızın gelişiminde çeviriler önemli rol üstlenmişlerdir. Neydim (2003) Cumhuriyet dönemine ilişkin görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir:

“Cumhuriyet döneminde çocuk edebiyatına dönük bir ilgi yoğunlaşma olur. Bu dönemde batılılaşma çabaları Tanzimat Dönemindekinden farklı olarak devlet ideolojisine dönüşür ve özellikle tek parti döneminde devlet ideolojisi olarak yoğun biçimde uygulanır. Cumhuriyetin ilk dönemleri, Tanzimat Döneminde başlatılan çalışmaların yaşama geçirilmesi olarak kabul edilebilir. Tanzimat Döneminin öncü yazarları Cumhuriyet Döneminin önde gelen yazarları olurlar. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde Batı kültürü merkez olmasına karşın çeviri çocuk edebiyatı merkez olmaktan bir süre çıkar. Bu dönemde yazarlar özgün eserler verme çabasına girerler. Ancak bu eserlerde etkin olan yine Batı kültürü, dolaylı olarak da çeviridir. 1945’den sonra başlayan klasiklerin çevrilmesi çalışmaları çocuk edebiyatını da etkilemiş ve 50’li yıllardan itibaren çocuk klasikleri de çevrilmeye başlamıştır. Bu aynı zamanda 1945’lerde başlayan dünyadaki değişim sürecinin bir yansımasıdır. Ancak bu yansımanın doğrudan olduğunu söylemek güçtür. Batı’da geçmiş dönemin tüm anlayışları sorgulanırken, bizde bu anlayışları yansıtan kitapların çevrilmesi tarihsel süreci yakalama çabası olarak düşünülebilir. Dünyadaki değişim süreci Türkiye’yi de etkilemiş ve demokratikleşme süreci başlamış, bu süreçle birlikte tek partili dönem sona ermiştir.” Kıbrıs (2006) da Cumhuriyet döneminde çevirilerin gündemde olduğunu belirtir ve Hasan Ali Yücel’in Milli Eğitim Bakanlığı dönemindeki Batı klasiklerinin

çevirisiyle yeni çocuk kitaplarının Türkçeye kazandırılmasına dikkat çeker. Yine o yıllarda Orhan Veli Kanık da yeni bir biçemle La Fontaine'den iki kitaplık bir çeviri yapar.

Şirin (2007), Cumhuriyet dönemi öncesi ve sonrasında çocuk klasiklerinin bu kadar yoğun okunmasının nedenini, bu kitapların örgün eğitimde okuma kitabına dönüştürülmüş olmasına bağlar. Şirin'e göre bu durum, Türkçe ve edebiyat öğretiminde çağdaş çocuk ve gençlik edebiyatımızdan sınırlı ölçüde yararlanılmasına neden olmaktadır.

Yakın tarihlere gelindiğinde, çeviri kitapların basımının hep aynı klasikler üzerinde yoğunlaştığı görülür. Neydim (2003) de doksanlı yıllara kadar süren son otuz yıla bakıldığında, sürekli olarak en çok baskı yapan kitapların çocuk klasikleri olduğunun görüldüğünü ifade eder: *“60'lı yıllarda yayıncılık patlaması gerçekleşir. Aynı ya da değişik yazarlardan kitaplar çevrilir. Ancak klasiklerin dışında yeni çevrilen kitap sayısı genel orana göre oldukça düşüktür. 60'lı yıllarda yazarların aynı ya da farklı kitapları 400'e yakın baskı yapmış. 70'li yıllarda ise ÇÇE'na dönük çalışmalarda 60'lı yıllara göre pek fazla değişiklik olmaz. Yine en çok baskısı yapılan, kitaplar 60'lı yılların kitaplarıdır. Yeni çevrilen kitap sayısı oran olarak çok düşüktür. Bu arada 60'lı yıllardaki çeviri kitap baskı yoğunluğunun 70'li yıllarda azalması göze çarpar. Bu dönemde yerli yazarlara telif eserler yazdırma çabasına girilmiş, birçok ünlü yazar, çocuklar için kitaplar yazmış ancak bu sürekliliğini koruyamamıştır.”*

70'li ve 80'li yıllara gelindiğinde, toplumsal gelişmelerin ve siyasi çalışmaların çocuk edebiyatını çok fazla etkilediği görülür. İdeolojinin çeviri ve yerli çocuk kitaplarına akımı ile çocuğa görelilik ikinci plana itilmiş ve tarafların istediği fikirler çocuklara aktarılmaya çalışılmıştır. Neydim (2003), çocuk edebiyatının hep egemen politik anlayışın gelecek kuşaklara yaptığı yatırımın aynası olduğunu belirtir: *“Çocuğun bağımsızlığı ve kendi gerçekliği hep dışarda kalmış ve edebiyata çocuk bakışı ve dolaysız çocuk gerçekliği bir türlü girememiştir. Devlet düzeyinde değilse bile, toplumsal katmanlarda politik yönelişler değişmiş, 70'li ve 80'li yıllarda çocuk edebiyatının konumu değişmemiştir. 70'li yıllar gerek çeviride gerek yerli ürünlerde sol*

kitapların ağırlık kazandığı bir dönem olmuştur. 80’li yıllarda ise dini kesimin yoğun olarak çocuk edebiyatına yöneldiğini görüyoruz. Bu kesimlerin edebiyatta yapmaya çalıştıkları, kendi ideallerine uygun karakterleri canlandırmak ve kendi ideal değerlerini yeni kuşaklara aşulamak olmuştur.”

90’lı yıllarda da çeviri kitapların çocuk edebiyatı üzerinde hâkimiyetini sürdürdüğü görülür. Ural (2000)’in belirlemesine göre, ülkemizde yayınlanan çocuk kitaplarının son yıllardaki durumuna bakacak olursak,

1995’te	288 telif	134 çeviri	(çeviri oranı % 32)
1996’da	353 telif	296 çeviri	(çeviri oranı % 46)
1997’de	343 telif	181 çeviri	(çeviri oranı % 34.5)

1998’in ilk beş ayında 202 telif, 111 çeviri (çeviri oranı % 28) eserin yayınlandığını görüyoruz. Türkiye bibliyografyası taramalarından elde edilen bu sayılara göre, 1996 yılından sonra yabancı yazarlardan dilimize çevrilen eserler, telif çocuk kitabı sayısını aşmıştır.

XX. yüzyıla gelindiğinde de durum değişmemiştir. Çeviri çocuk kitapları, 100 Temel Eser listesinin yayımlanmasıyla birlikte daha da ön plana çıkmıştır. Şirin (2007: 45)’e göre Türkiye’de çocuk edebiyatı yayıncılığında çocuk klasikleri egemendir: *“Çocuk klasikleri çeviri, uyarlama ve kısaltma yoluyla yayımlanmaktadır. İki yüz kitap çevresinde sürdürülen bu yayıncılıkla, çocuk klasiklerinin çoğu içerik, dil, anlatım ve edebiyat değerleri budanmış, değiştirilmiş ve tahrif edilerek ideolojik ve ticari birer sarmala dönüştürülmüştür. (...) 2005 yılından bu yana, ilköğretimde başlatılan zorunlu 100 Temel Eser uygulaması ile çocuk klasikleri yayıncılığı, yerli çocuk edebiyatı üzerinde baskısını daha da artırmıştır.”*

Tanzimat’tan itibaren neredeyse her dönemde, çeviri eserlerin yerli eserlerden daha çok ilgi gördüğü ifade edilebilir. Günümüzde yerli çocuk kitaplarının sayısı artmıştır; fakat en çok okunan kitaplara bakıldığında yine ilk sıraları çeviri eserlerin aldığı görülmektedir.

1.4.1. 100 Temel Eserde Yer Alan Çeviri Kitaplar

Milli Eğitim Bakanlığının 2005/70 numaralı genelgeyle ilköğretim 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerine tavsiye ettiği 100 Temel Eser listesinde 63 adet yerli eser, 8 adet “Hazırlatılacak Eser”, 29 adet ise “Dünya Klasikleri” başlığı altında çeviri eser bulunmaktadır. Çeviri eserler aşağıda yer almaktadır:

1. Şeker Portakalı (Jose Mauro de Vasconcelos)
2. Oliver Twist (Charles Dickens)
3. Alice Harikalar Ülkesinde (Lewis Carroll)
4. Gülliver'in Gezileri (Jonathan Swift)
5. Define Adası (R.L.Stevenson)
6. Robin Hood (Howard Pyle)
7. Tom Sawyer (Mark Twain)
8. Ezop Masalları
9. Andersen Masalları
10. Üç Silahşorlar (Alexander Dumas)
11. La Fontaine'den Seçmeler (La Fontaine)
12. Pinokyo (Carlo Collodi)
13. 80 Günde Devr-i Alem (Jules Verne)
14. İnci (John Steinbeck)
15. Beyaz Yele (Rene Guillot)
16. Peter Pan (James Matthew Barrie)
17. Uçan Sınıf (Erich Kastner)
18. Yağmur Yağdıran Kedi (Marcel Ayme)
19. Ölümsüz Aile (Natalie Babbitt)
20. Yaşlı Adam ve Deniz (Ernest Hemingway)
21. Mutlu Prens (Oscar Wilde)
22. Şamatalı Köy (Astrid Lindgren)
23. Momo (Michael Ende)
24. Heidi (Johanna Spyri)
25. İnsan Ne ile Yaşar (Lev Tolstoy)

26. Sol Ayağım (Christy Brown)
27. Hikâyeler (Anton Çehov)
28. Değirmenimden Mektuplar (Alphonse Daudet)
29. Pollyanna (E. H. Porter)

(<http://iogm.meb.gov.tr/pages.php?page=haber&id=39>).

Milli Eğitim Bakanlığı bu listenin yayınlanışının amaçlarını açıklamak üzere genelgede şu ifadelere yer vermiştir:

“1729 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 10. maddesinde, “Milli birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak Türk dilinin, eğitimin her kademesinde, özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçınılmadan öğretilmesine önem verilir; çağdaş eğitim ve bilim dili halinde zenginleştirilmesine çalışılır ve bu maksatla Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ile iş birliği yapılarak Milli Eğitim Bakanlığınca gerekli tedbirler alınır.” denilmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığımızın amaçlarından birisi de öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmak; bu yolla onları düşünen, düşündüğünü doğru ve açık bir şekilde ifade eden, algılama gücü yüksek, yorum yapan, analitik düşünen, sentez kabiliyeti kazanmış; doğruların tek noktadan değil, çeşitli yönlerden bakmak yoluyla ortaya çıkacağını kavramış, güzellik duygusu ve estetik anlayışı gelişmiş, kültürlü, milli ve manevi değerlere sahip, yüksek karakterli bireyler yetiştirmektir.

Kitap okuma insan şahsiyetini zenginleştirir. İyi seçilmiş bir kitap, insan için yeni bir ufuktur. Dünyaya bakış tarzı kitaplarla şekillenir.

Kültür okuma yolu ile, özellikle klasik hale gelmiş eserleri tekrar tekrar okuma yoluyla, kazanılır. Bu nedenle Bakanlığımızca her türdeki okulda, öğrencilerin kitap okuma alışkanlığı kazanması amacıyla, çocukluk ve ilk gençlik edebiyatı üzerine uzman kişilerin yaptığı araştırmalar sonucu belirlenmiş eser isimleri esas alınarak 5, 6, 7 ve 8. sınıflar için bir liste oluşturulmuştur” (Ek.1).

Bu amaçlar doğrultusunda Milli Eğitim Bakanlığı, önce ortaöğretim kurumları için daha sonra da ilköğretim kurumları için bir liste hazırlamıştır. Sözü geçen genelgede ilköğretim için liste oluşturmanın daha zor olduğu; bu sınıflar için sayısız yayının bulunduğu belirtilmiştir.

Eserler seçilirken hayatta olan yazarların eserlerinin seçilmediği dile getirilmiştir. Bundaki amaç ise, hem kitap seçmedeki zorluk hem de ilköğretimden ortaöğretime bütün öğrencilerin Türk ve dünya edebiyatının klasikleşmiş eserleri ile doğrudan karşılaşmasının istenmesi olarak belirtilmiştir.

Genelgede yerli eserler konusunda açıklamalar bulunmasına rağmen, çeviri eserler konusunda herhangi bir açıklama bulunmamaktadır. Sadece “*Aynı eserleri okumuş, o eserlerdeki dil varlığı ile duygu ve düşünce zenginliğini fark etmiş, hatta özümsemiş bireylerden oluşan toplum, hiç şüphesiz daha hoşgörü, daha paylaşımcı, kültür seviyesi yüksek, bağımsız ve demokratik düşünce kabiliyeti kazanmış bireylerden oluşacaktır.*” şeklinde bir ifade yer almaktadır (Ek.1). Çeviri eserler –dünya klasikleri- ile ne amaçlandığı açık bir şekilde anlatılmamıştır. İstenilen tek şey ortak bir bilinç oluşturmaktır.

100 Temel Eserdeki çeviriler konusunda yaşanan pek çok sorun vardır. Bu sorunların kimi yayınevlerinden, kimi çevirmenlerden kimi de denetleme mekanizmasındaki eksiklikten kaynaklanmaktadır. Neydim (2006)’e göre çevirilerle ilgili genel sorunlar şu şekildedir:

1- Bu çeviriler çoğunlukla çeviri olmayan çevirilerdir. Çevirmeni belli olmayan, sadece hazırlayanı yazan metinler, var olan çevirilerden yola çıkarak ideolojik ya da dinsel amaçlar doğrultusunda yeniden oluşturulan metinlerdir ve çoğunun kaynak metinle ilişkisi çok azdır. Bazı metinlerde çevirmen yer almış ancak önsözde çevirinin hangi amaçla yapıldığı ayrıntılı olarak vurgulanmamıştır.

2-Bazı yayıncılar indirgenmiş metinlerden çeviri yapmış ya da metni çocuğa indirgeme çabasına girişmiş veya 96 sayfanın altında bandrol

zorunluluğu olmadığı için birçok metin forma eksiltilerek kısaltılmış ve bu avantajdan yararlanma yoluna gidilmiştir.

3-Klasikler sahibi toplum olan metinlerdir, başka bir deyişle sahihsizdirler. Bu nedenle denetlenmesi olanaksızdır. Şu anda 30'un üzerinde yayınevi bu klasikleri set olarak yayımlamaktadır ve 100'den fazla yayınevinin yayın yelpazesinde de klasikler vardır. Toplam olarak 2 bin 500-3 bin civarında kitaptan söz edilmektedir. Bu kitapları şu aşamadan sonra kimse denetleyemez.

4-Bakanlık klasiklerin okunmasını önerirken ölçü koymamıştır. Bu nedenle 48 sayfalık 'Robinson Crusoe' olduğu gibi 240 sayfalık olanı da vardır. Aralarındaki fiyat farkını ele alırsanız hangisinin okunacağını söyleyebilirsiniz. Ayrıca fiyat konusunda aynı kitabın 0.5 YTL olanından tutun da 16 YTL olanına kadar geniş bir yelpazesi söz konusudur.

5-Hem ucuz hem de müdahale edilmiş metinlerin okullara kolayca girmesini engelleyebilecek kişi ya da kurum yoktur. Kitapların üstünde 'MEB Tavsiyeli 100 Temel Eser' damgası varken bunu engellemek mümkün değildir.

Birkan'ın yayınevlerinin kendi ideolojilerine yönelik ifadelerle doldurdukları çeviriler hakkındaki görüşlerini Salman (2006) da şöyle aktarmıştır:

“Bu, ideolojik bir çarpıtma. Ayrıca bu '100 Temel Eser'i herkes basıyor. Üstelik basılanların çoğu tam metin değil. Dünyanın her yerinde eserlerin kısaltılmış hali basılıyorsa bu kitabın üzerine not düşülüyor. Ama burada yapılmıyor. Okuyucu kandırılıyor. Anne-babaların dikkat etmesi gerekiyor.

Birçok yayınevi '100 Temel Eser'i ticari kaygıyla basıyor. Bu kitaplarda ortada gerçekten bir çeviri yok. Ayrıca kitaplarda kimin çevirisinden alındığı da yazılmı.”

Çocuk klasiklerinin bir tavsiyeden çok zorunluluk olarak görülmeye başlandığı dikkat çekmektedir. Şirin (2007)'in de belirttiği gibi, “çocuklara her çağda anlatacağı hikâyesi olan kitapları, dünya çocukları okumayı sürdürecektir. Çünkü, çocuk

klasiklerinin yerine getirdiği görevi üstlenmiş yeni bir edebiyat dünyada henüz çocuk klasikleri kadar yaygınlaşmamıştır.” Fakat bu kitapları birer kutsal kitap olarak görüp, çocuklara bu kitapları okuma zorunluluğu getirmek ne kadar doğrudur? Neydim (2006) de klasiklerin kutsal metinler olmadığını ve tartışılmasının, eleştirilmesinin hatta reddedilmesinin sakıncalı olmadığını ifade etmektedir: “Sakıncalı olan kitabı da yazarı da kutsal saymaktır. Böyle yapılması bu kitaplara yeni kutsallıklar katılmasına da yol açmaktadır. Aslolan eleştirel okumadır. Bu, okura okuduğu metni sorgulama ve reddetme hakkı verir. Edebiyat da sorgulanan ve reddedilebilen metinlerden oluşur. Edebiyatın bu özellikleriyle kalması önemlidir.”

Araştırmada, 100 Temel Eser listesinde yer alan çeviri eserlerdeki iletiler incelenmektedir. 100 Temel Eser listesinde yer alan çeviri eserler boyutuna değinilmiştir. Aşağıdaki bölümde ise “ileti” kavramı açıklanmakta ve iletinin taşınması gereken özelliklere yer verilmektedir.

1.5. İleti

1.5.1. İletinin Tanımı

Hemen her edebi eserin, ulaşmak istediği bir hedef kitlesi vardır. Yazarların eserlerine yerleştirdikleri iletileri, işte bu hedef kitlenin özellikleri şekillendirmektedir. Özellikle, hedef kitlesi genellikle çocuklar olan çocuk edebiyatı ürünleri, bünyelerinde barındırdıkları iletiler açısından dikkatlice incelenmelidir.

İleti, Türk Dil Kurumunun Genel Türkçe Sözlüğünde “*Yazı veya sözle verilen, gönderilen bilgi, mesaj*” olarak tanımlanmıştır (<http://tdkterim.gov.tr/bts/>). Sever (2008)’e göre ise “*ileti, (ana düşünce), yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşüncedir*”. Öğretici metinlerde, yazarın savunduğu, vermek istediği düşünce biçiminde de tanımlanabilir. Edebiyat yapıtlarında ileti dendiğinde ise, sanatçının okurlarında yaratmak ya da oluşturmak istediği duygu ve düşünce ortaklığı akla gelmelidir.

Başka bir açıklamada ise yardımcı fikirler üzerinde durularak, “*Bilgilendirici metinlerde ana fikir/ana düşünce, sanatlı metinlerde ise temel alınan bir tema*

bulunmaktadır. Merkeze alınan bu asıl ileti birtakım yardımcı/yan öğelerle desteklenir ki bunlara yardımcı fikirler diyoruz” şeklinde ifadelere yer verilmiştir (Beyreli, Çetindağ ve Celepoğlu, 2006).

Yakıcı ve diğerleri (2008) ise, her yazının açık veya örtük olarak bir mesaj ilettiğini belirtmişlerdir: *“Kurgusal-yaratıcı yazılar denen hikâye, roman ve tiyatro gibi yazılarda mesaj, bir olay veya durumun ardında dolaylı ve örtük olarak aktarılır. (...) Bir metnin açık veya örtük olarak ilettiği mesaja düşünce denir. Bir metinde birçok düşünce bulunur; ama bunlardan biri daha baskındır ve diğerlerini belirler. Metindeki baskın düşünceye ana düşünce; diğerlerine, yardımcı düşünceler denir.”*

Bu çalışmada, 100 Temel Eser listesinde yer alan çeviri çocuk kitaplarındaki ana iletiler ve yan iletiler çıkarılarak incelemeye alınmıştır. Ana ileti kavramı eserin geneline yayılmış düşünce olarak; yan iletiler ise ana iletinin dışında çocukların kitapları okurken çıkarım yapabileceği düşünceler olarak ele alınmıştır.

1.5.2. Çocuk Kitaplarındaki İletilerin Taşınması Gereken Özellikler

Gelişim çağında bulunan 12-15 yaş arası ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin bilişsel ve toplumsal gelişimleri ile kişilik ve dil gelişimleri daha önceki bölümlerde belirtilmiştir. 100 Temel Eser listesinde yer alan çeviri çocuk kitaplarındaki iletiler bu gelişim özelliklerine uygun olmalı ve çocuklara doğru kazanımlar edindirmelidir: *“Hedef kitlesi kim olursa olsun, çocuk edebiyatı ürünleri, genellikle çocuğa doğru davranış kalıplarını ve toplum içinde uyması gerekli kuralları öğretmek; iyilik, dürüstlük, yardımlaşma gibi birtakım değerleri kazandırmak; özetle çocuğu hayata karşı hazırlamak amacını gütmektedir. Bu amaç doğrultusunda yazılan her ürün, farklı mesajlar içermekte ve çocuğun dünyasında bir yer edinmeye çalışmaktadır”* (Arseven, 2005). Doğru mesajlar ileten kitaplar, içinde bulunduğu topluma katkı sağlayacak bireyleri yaratmaya yardımcı olacaktır. İletilerin estetik boyutuna değinen Sever (2008), sanatın bireysel ve toplumsal işlevlerinden etkilice yararlanabilmesi için, kişilerin erken çocukluk dönemiyle birlikte, anlam evrenlerine uygun görsel, işitsel ve dilsel iletilerle beslenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Sınar (2007: 79)'a göre, “Çocuk kitaplarındaki temler değerlendirildiği zaman üzerinde durulması gereken iki önemli husus yazarın hayat ve toplum hakkında ne iletmek istediği ve bu temin çocuklara uygun olup olmadığıdır. Çocuğa uygun olan her his, çocuğun anlayabileceği her olay çocuk eserlerine konu olabildiğine göre çocuğun rahatça anlayabileceği, ona uygun her mesaj da rahatlıkla verilebilir. Ancak ana fikrin çocuğun kafasında soru işareti uyandırmaması, hiçbir şüpheye meydan vermeyecek biçimde, açık ve seçik belli olması gerekir.” Çocukların, ana ileti konusunda hiçbir tereddüt yaşamaması gerekmektedir.

Çocuk kitaplarının hem biçim bakımından hem de içerik açısından mükemmel olması gerektiğini belirten Şimşek (2002: 29), çocuk kitaplarında dikkat edilmesi gereken hususları şu şekilde dile getirmektedir:

“Bir yazarın eserinde işlediği duygu ve düşünceler toplamına tema diyoruz. Çocuk yayınlarında temanın belirgin olmasına dikkat edilmelidir. Doğrudan olmasa da dolaylı yoldan eğitici ve öğretici bir temanın işlenmesi yararlı olur. Bu, çocuğa bir düşünceyi aşlamak, bir mesajı vermek, bir bildiriye sunmak, bir öğretiyi ezberletmek demek değildir. Aksine çocuğa geniş bir bakış açısı ve zengin bir dünya görüşü kazandırmaktır. Kitapta işlenen tema, çocuğun anlama ve algılama düzeyine uygun olmalı; onu yanılgılara ve yulgınlıklara sürüklememelidir. Yaşama sevinci ve iyilik duygusu aşlamalı, kendini ifade etme ve yeteneklerini ortaya koyma isteği uyandırmalıdır.”

Nas (2002) da çocuk kitaplarının içeriksel özelliklerini sıralamıştır. Bunlardan iletilerle ilgili görülenler aşağıdakilerdir:

1. Yaşama sevinci, iyimserlik aşlamalıdır. Çocuklar karamsarlıktan, kötümserlikten uzak tutulmalıdır.
2. İnsanı, doğayı, hayvanı sevdirmelidir.
3. İnsanı, güçlü-zayıf, olumlu-olumsuz ve çelişkili yanlarıyla olduğu gibi, ulaşılması zor bir örnek durumuna getirmeden (idealize etmeden) insan olarak göstermelidir. İnsan, yenilmez, her şeyi bilen, “üstün insan” olarak işlenmemelidir.

Kişiliğini ve hayatını şekillendirme çağında olan ilköğretim ikinci kademe öğrencileri, bu şekillendirme sürecinde okudukları kitaplardan etkilenirler. Dolayısıyla, bu yaştaki çocuklara ulaşamayacakları insan tipleri ya da hayatlar sunmak gelecekları hakkında umutsuzluğa kapılmalarına neden olabilir. Ayrıca renkli bir hayal ve düşünce dünyası olan çocuğa, karamsar bir gelecek tablosu çizmek yine kendi geleceği hakkında olumsuz fikirlere kapılmasına yol açabilir. Fakat bu, tamamen tozpembe bir dünyayla onları kandırmak demek değildir. Çocuğa umut aşılmasının yanında hayatın gerçeklerini de gösteren kitaplar bu dönem çocuklarını doğru şekilde yönlendirecektir.

Çocuğa ileilmek istenen düşüncelerin; çocuğu iyiye ve güzele yönlendirmesi, milli ve manevi değerleri taşıması, kaderci inanıştan uzak olması, çocukları azimli ve çalışkan olmaya özendirme, insanlar arasında hiçbir ayrımcılığa yöneltmemesi gerekmektedir. İletiler, duygu sömürücü ya da dikte edici şekilde verilmemeli, çocuğa sezdirilmeye çalışılmalıdır.

1.6. Problem Durumu

Çocuk kitaplarındaki iletilerin belli niteliklere sahip olması gerekir. Çocuk kitabı yazarları, çocuğa ilettiklerinin onun üzerinde yaratacağı etkiyi düşünerek, eserlerini *çocuğa göre* oluşturmalıdırlar. “*Sanatçının kendini çocuğa anlatabilmesi için, sanatçıya özgü duyarlılığı, bilgeliği, çok seçenekli düşünemeyi, yaşamı ve insanı sevmeyi, insanlık onuruna saygı duymayı sezdirebilecek iletileri, çocuğun anlam evrenine uygun bir biçemle sunması gerekir*” (Sever, 2008: 30). Çocuğun anlam evrenine ulaşabilen doğru iletiler çocuğa olumlu yönde etki etme fırsatı bulabilecektir.

Okuma alışkanlığını çocukluk döneminde kazanacak olan bireyin bu alışkanlığı kazanmasında etkili olacak temel etken başlangıçta doğru iletiler içeren kitaplarla karşılaşabilmesidir. Çocuğun kitap seçiminde etkin rol oynayanlar ise çoğunlukla öğretmenler ve ailelerdir. İlköğretim ikinci kademe öğrencisinin en kolay eriştiği kitaplar, öğretmenleri tarafından tavsiye edilen, aileleri tarafından kolaylıkla bulunup makul fiyatlara satın alınabilen ve okul kütüphanesinde yer alan eserlerdir. En çok

satılan çocuk kitaplarına bakıldığında ve Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarının kütüphaneleri incelendiğinde ise öne çıkan kitap isimlerinin “Dünya Klasikleri” adı verilen çeviri eserler olduğu görülmektedir. Özellikle Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında ilköğretim ikinci kademe öğrencileri için tavsiye ettiği 100 Temel Eser, kütüphane raflarındaki gözde kitaplar arasında bulunmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı, çocuk ve ilk gençlik edebiyatıyla ilgilenen uzman kişilerin yaptığı araştırmalar sonucu belirlenen eser isimlerini esas alarak 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri için bir liste hazırladığını ve bu listeye ortak duygu ve bilinç taşıyan nesiller yetiştirmek amacıyla olduklarını dile getirmiştir (Ek.1). Listede “Dünya Edebiyatı” başlığı altında farklı dillerden ve dolayısıyla da yabancı kültürlerden aktarım yapan 29 çeviri eser yer almaktadır.

Çeviri, kaynak metindeki anlamı erek metinde birebir verebilme noktasında başlı başına zor bir iştir; fakat çocuklara özgü çeviri yapmak çok daha güçtür. Üstelik yapılan çevirinin o kültürdeki çocukların hoşuna gitmesi sağlanmalıdır. Çevirisi yapılan kitabı çocuğa uygun ifadelerle aktarabilmek, çocuğun beğenisini kazanabilmek çocuk edebiyatı çevirilerinde çok önemlidir. Çevirmenin sadece kaynak dili iyi bilmesi yetmemektedir; aynı zamanda çevirmen çocuğun zihinsel, toplumsal, kişilik ve dil gelişimi konularına da hâkim olmalıdır. Aksi takdirde, sürekli yetişkin olarak yaşayan ve düşünen çevirmenin, her ne kadar bir çocukluk yaşamış olursa olsun, o döneminin üzerinden zaman geçtiği, düşünme şeklinin değiştiği ve hayal kurma yetisinin gerilediği düşünüldüğünde, kendinden çok farklı bir yapıda olan çocuğa hitap etmesi mümkün olamayacaktır.

Bu kadar hassas bir konu olmasına rağmen Türkiye’de, özellikle çocuk kitaplarında, çevirmen konusunda gerekli duyarlılık gösterilmemektedir. Ticari olarak yayınevlerini memnun eden çeviri eserler, yabancı dilden çevrilirken ya da daha önceki çeviriyi kısaltma yoluna gidilirken bazı yayınevleri tarafından adeta yıkıma uğramaktadır. Öyle ki; bazen kitaplar aslıyla arasındaki bağı koparmış durumda çocukların eline geçmektedir. Bu açıdan, 100 Temel Eser listesinde yer alan çeviri eserlerin çeviri sonrasında ne gibi iletiler taşıdığı önem kazanmaktadır. Öte yandan,

çevirisi iyi bile olsa sözü geçen eserlerdeki iletilerin çocuğa uygun olup olmadığı belirlenmelidir. Çünkü “klasik” diyerek gözü kapalı güvenilen eserlerin barındırdıkları iletiler çocukta her zaman olumlu etkiler bırakmayabilir.

Çocuklar ya da aileler çoğunlukla yayınevine veya çevirmene bakmaksızın kitap satın almaktadırlar. Onlar için metnin aslı önem taşımamaktadır. Bu nedenle, bu tezde incelenen kitaplar, 100 Temel Eser uygulaması kapsamında ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine tavsiye edilen ve yayınevlerinin, üzerine “100 Temel Eser” damgası bastığı, ailelerin ya da çocukların kolaylıkla ulaşabileceği çeviriler arasından seçilmiştir.

Çalışmanın problem cümlesi, “ 100 Temel Eser listesinde yer alan çeviri kitaplardaki iletiler ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun mudur?” olarak belirlenmiştir. Bunun yanında araştırmanın alt problemleri aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 Temel Eser listesinde yer alan çeviri eserlerdeki iletiler ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel, toplumsal, kişilik ve dil gelişim düzeylerine uygun mudur?

İlköğretim 100 Temel Eser listesinde yer alan çeviri eserlerdeki iletiler ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel, toplumsal, kişilik ve dil gelişimlerine katkılar sağlamakta mıdır?

Türkçe öğretmenleri 100 Temel Eser listesinde yer alan çeviri eserlerdeki iletileri ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun buluyor mu?

1.7. Tezin Amacı

Araştırmanın amacı, ilköğretim öğrencilerine tavsiye edilen 100 Temel Eser listesinde yer alan çeviri eserlerdeki iletilerin, çocuk edebiyatının ilkeleri kapsamında, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygunluğunun belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda belirlenen iletiler, Türkçe öğretmenlerinin görüşleri alınarak değerlendirilmiştir.

1.8. Tezin Önemi

Çocuğun okuduğu kitapların olumlu iletiler aktarması, sanatsal değere sahip olması ve onun gelişim düzeylerine uygun olması gerekmektedir. Birey, okuma kültürünü daha çocuk yaşta oluşturmaya başlamaktadır. Bu yüzden, kendisine katkı sağlayacak iletiler barındıran ve beğenilerini karşılayacak eserlerle karşılaşması çok önemlidir.

100 Temel Eser listesinde yer alan çeviri eserlerdeki iletilerin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olup olmadığı konusunu inceleyen bu tez, adı geçen kitapları satın alacak olan öğrencilerin ve ailelerin; bu kitapları öğrencilerine tavsiye edecek olan öğretmenlerin seçecekleri kitap konusunda fikir sahibi olması ve olumsuz iletiler barındıran kitapların çocuklara önerilmemesi noktasında yarar sağlaması açısından önem taşımaktadır.

100 Temel Eser uygulamasının öğrencilere sağladığı katkı ve iletilerin çocuğa uygunluğu hala tartışmalara konu olmaktadır. Tez, bu tartışmalara ışık tutması ve bu alanda yapılacak akademik çalışmalara katkı sağlaması açısından da önem arz etmektedir.

BÖLÜM II

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında ilköğretim 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerine tavsiye ettiği 100 Temel Eser listesinde yer alan çeviri eserlerdeki iletilerin belirlenmesi ve iletilerin öğrencilere uygunluğu konusunda Türkçe öğretmenlerinin görüşlerinin alınmasında tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 1999: 77). Bu araştırmaya konu olan kitaplar, Türkçe öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılmıştır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Listede yer alan 29 çeviri eser incelenerek kitaplarda var olan 356 ileti çıkarılmıştır. Çıkarılan iletilerin tamamının çocuğa uygunluğunun Türkçe öğretmenlerine sorulması, onların vakit darlığı nedeniyle mümkün olmayacağından iletiler öncelikle temalarına göre gruplandırılmıştır. Ardından en çok geçen temalardaki iletiler ve olumsuz olduğu düşünülen iletiler seçilerek hazırlanan ölçekle, 78 iletinin çocuğa uygunluğu Türkçe öğretmenlerine sorulmuştur. Ölçekte her iletinin karşısında “Uygundur”, “Uygun Değildir” ve “Fikrim Yok” seçenekleri yer almaktadır. Türkçe öğretmenleri iletilere dair görüşlerini bu seçeneklerden birini işaretleyerek belirtmişlerdir.

Türkçe öğretmenlerine yapılan uygulamanın ardından, SPSS 15.0 programı kullanılarak ölçekte yer alan iletilerin her birinin yüzdeleri ve frekans sıklıkları alınmış, çıkan sonuçlara göre de çocuğa uygun olup olmadıkları belirlenmiştir.

2.3. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini Bursa ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarında görev yapmakta olan Türkçe öğretmenleri oluşturmaktadır. Örneklem ise Bursa ili Osmangazi ilçesinde yer alan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarında görev yapmakta olan Türkçe öğretmenleridir.

2.4. Sınırlılıklar

Araştırma, Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 Temel Eser listesinde yer alan çeviri çocuk kitaplarındaki iletilerin çocuk edebiyatının ilkeleri bağlamında Türkçe öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi ile sınırlıdır. Bunun yanında, çalışma evreni olarak Bursa ili, örneklem olarak da Bursa ili Osmangazi ilçesi ile sınırlandırılması açısından sınırlıdır.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUMLAR

Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında ilköğretim öğrencilerine tavsiye ettiği 100 Temel Eser listesinde yer alan 29 adet çeviri esere ait bulgular başlıklar altında aşağıda verilmiştir. Eserlerin yayınevleri ve basım tarihleri alfabetik sıra ile Ek 2’de belirtilmiştir.

3.1. Sol Ayağım

Sol Ayağım adlı eser, kitabın yazarı olan Christy Brown’un kendi yaşam öyküsüdür. Doğuştan beyin felci olan Brown, sol ayağını kullanarak yazmayı, resim yapmayı ve daktilo kullanmayı öğrenmiştir. Kitapta, fiziksel engeline rağmen çalışmaktan, başarmaktan, bu dünyanın bir parçası olmaktan asla vazgeçmeyen bir çocuğun azim ve cesaret dolu hikâyesi anlatılmaktadır.

Kitaptaki iletilerin ilki, kitabın ana iletisi olduğu düşünülen “Ne kadar çaresiz olunursa olunsun, hedefe ulaşmak için denemekten vazgeçilmemelidir” fikridir. Kitabın geneline hâkim olan bu düşünce kitaptaki başkahraman olan Christy Brown’un, düşünceleri ve yaptıklarıyla desteklenmektedir. Fiziksel engeline yenilmeyen Christy, karşısına çıkan fırsatları da doğru bir şekilde değerlendirerek zorlukları yenip başarıya ulaşmaktadır.

“Engelli insanların da bu toplumun birer üyesi olduğu, herkes gibi onlara da saygı gösterilmesi gerektiği unutulmamalıdır” iletisi ise eserden çıkarılabilecek yan iletilerden biridir. Kardeşleri Christy’i sürekli sırtında taşırlar ve gittikleri her yere götürürler. Christy her girdiği ortamda dikkat çekmektedir. Bundan da git gide rahatsızlık duymaktadır: “*Yanımdan bir yabancı geçtiğinde, yüzümü gizliyordum. Yine de önce yüzüme, sonra ellerime nasıl baktıklarını, yanlarında biri varsa anlamlı anlamlı başlarını salladıklarını, gözden kaybolana dek sık sık arkalarına döndüklerini fark ediyordum. Sokaklardaki insanların o bakışları içime işliyordu*” (Brown, 2009: 54). Bu yüzden de Christy kendi kabuğuna çekilmeye başlar. Engeli olan insanlara saygı

gösterilmesi gerektiği, onların farklılıklarının sürekli hatırlatılmasının onları rahatsız ettiği hatta onları hayattan koparabileceği açıkça gösterilmektedir.

Annesi ile Christy arasındaki bağ kitapta çok etkili bir şekilde verilmektedir. Doğumundan itibaren Christy'e inanan, ondan vazgeçmeyen annesine karşı Christy de büyük bir sevgi beslemektedir. Christy kendisini anlayan tek kişinin annesi olduğuna inanmaktadır: “*Annem bendeki değişikliği fark ediyordu; onun bunun nedenini bildiğine inanıyordum, ama hiçbir şey söylemiyordu. Beni evdeki herkesten daha iyi anlıyordu. Onu kandıramıyordum, çünkü her zaman garip bir şekilde mutlu muyum, üzgün müyüm anlıyordu; benim hissettiklerimin yarısını hissediyordu sanki*” (Brown, 2009: 55). Buradan da “Bir anne ile çocuğun arasındaki sevgi bağı her şeyden daha kuvvetlidir” iletisi çıkarılabilir.

Kitapta, kardeş sevgisiyle alakalı güçlü düşünceler bulunmaktadır. Kardeşler zor durumlarda birbirlerine destek olmaktadır. Bunun bir örneği ise davranışın doğruluğunun sorgulanması açısından düşündürücü bir durum oluşturmaktadır. Christy'nin ağabeyi Tony bir arkadaşıyla kavga eder ve iki çocuk, Tony çocuğu yere serinceye kadar dövüür. Bunu duyan babası ise Tony'yi cezalandırır ve bir hafta süreyle odasına kapatır. Cadılar Bayramı'nda arkadaşlarıyla planı olan Tony'nin çıkıp eğlenmesine cezalı olması dolayısıyla babası izin vermez. Kardeşinin üzülmesine dayanamayan Christy onun kaçmasına yardım eder (Brown, 2009: 35). Bu durumda “Kardeş sevgisinin önüne hiçbir şey geçemez, ailelerin verdikleri cezalar bile” şeklinde bir iletinin çıkarılabileceği düşünülmektedir. Ailenin verdiği cezayı yok sayması açısından bu ileti olumsuz bir ileti olarak değerlendirilebilir.

“Sanatsal çalışmalar sıkıntılarımızı unutmamızı sağlar” iletisi ise *Sol Ayağım* kitabında öne çıktığı düşünülen yan iletilerden biridir. Sol ayağıyla resim yapmaya başlayan Christy, resim yapmanın kendisini nasıl etkilediğini şöyle ifade eder: “*İçinde bulunduğum bunalımdan yavaş yavaş kurtulmaya başlamıştım. Resim yapmak bana saf bir keyif yaşıtıyordu; daha önce hiç hissetmediğim, beni çok yukarılara taşıyan bir duyguydu bu*” (Brown, 2009: 59).

Christy resim yapmaya duyduğu ilgiyi bir süre sonra kitaplara karşı duymaya başlar: “*Bunları okudukça bir gün dünyanın büyük şehirlerine yolculuk edeceğimi, yeni insanlarla tanışacağımı, değişik yerler göreceğimi hayal ediyordum. Gözlerimin önünden sessiz ve ölü kentlerin, hayat dolu ormanların, güneşin altında parlayan sapsarı kumların uzandığı uçsuz bucaksız çöllerin görüntüleri geçiyordu*” (Brown, 2009: 121). Buradan da yan iletilerden biri olduğuna inanılan “ Kitap okumak, daha önce görülmemiş yerleri görmek, yeni insanlarla tanışmak, bilinmeyenleri öğrenmek ve ufkumuzu genişletmek demektir” düşüncesi çıkarılabilir.

Bu çalışmada, *Sol Ayağım* isimli eserde var olduğu düşünülen altı ileti belirlenmiştir. Bu iletilerden sadece bir tanesinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olmadığı ifade edilebilir.

3.2. Momo

Momo isimli eserin yazarı Michael Ende'dir. Kitabın başkahramanı Momo, büyük bir kentin yoksul kesiminde yer alan küçük bir çam ormanındaki bir amfi tiyatro kalıntısında yaşayan kimsesiz bir çocuktur. Yaşadığı yerdeki insanlar kendi hallerinde yaşayan, maddi durumu çok iyi olmayan fakat buna rağmen mutlu olan kişilerdir. Günün birinde şehre “duman adamlar” gelirler. “Zaman Tasarruf Şirketi” olarak adlandırdıkları bir kurum için çalışmaktadır bu adamlar. İnsanlar onları fark etmezler. Gizli gizli çalışıp, insanlar hakkındaki her şeyi öğrenip, doğru zamanda ortaya çıkar ve onları zaman tasarrufu yapmaları konusunda ikna ederler. Zamanla bütün şehri ele geçirirler. İnsanlar sürekli çalışmaktadırlar. Çalışmaktan başka hiçbir şeye ayıracak vakitleri yoktur. Bütün şehir gri yüksek binalarla dolar. Şehirdeki herkes git gide sinirli, somurtkan ve neşesiz olmuştur. Momo, sevdiği insanları ve bütün dünyayı “duman adamların” elinden kurtarmak için çalışır ve sonunda başarılı olur.

Kitapta, yetişkinler eleştirilirler. Bu eleştirilerin doğrultusunda öne çıktığı düşünülen ana ileti ise “Aileler, modern dünyanın ve işlerinin yoğunluğuna kapılıp çocuklarının ve kendilerinin mutluluklarını ihmal etmemelidir” şeklindedir. Kitaptaki aileler, işlerine yoğunlaşmakta ve çocuklarına vakit ayırmamaktadırlar. Hatta bazıları çocuklarını başlarından savmak için onlara daha fazla harçlık vermekte, sinemaya

göndermekte, pahalı oyuncaklar almaktadırlar. Çocuklarının kendileri olmadan mutsuz olduklarını göz ardı etmektedirler. Dahası, kendilerinin de ne kadar mutsuz olduğunu fark etmemektedirler: *“Zaman tasarruf edeyim derken aslında başka şeylerden tasarruf ettiğinin kimse farkında değildi. Yaşamlarının gittikçe daha zavallı, daha tek düze ve daha soğuk geçtiğini kavramak istemiyorlardı. Bu gerçeği sadece çocuklar, taa yüreklerinde hissettiler. Çünkü artık kimsenin onlara ayıracak zamanı yoktu”* (Ende, 2005: 82).

“Zaman çok değerlidir. İnsanlar onun kıymetini bilmeli ve zamanlarını doğru kullanmalıdır” iletilisine de kitapta sıklıkla yer verildiği ifade edilebilir. Özellikle duman adamlar insanların zamanın kıymetini bilmediğini sürekli tekrarlarlar. Bu onlar için çok güzel bir şeydir çünkü onlar insanların zamanlarını alarak hayatta kalmaktadırlar: *“(…)Çok güç bir iş, insanların yaşamlarından saatler, dakikalar, saniyeler aşımak... Çünkü onların tasarruf ettikleri her an, onlar için bir kayıp... Bizim içinse kazanç... Onları biriktiriyoruz... Onlara muhtacız... Zamana doymak bilmeyiz... Ah, zamanınızın ne değerli olduğunu sizler bilmezsiniz... Ama biz... Biz iyi biliriz... Sizleri kemiklerinize kadar sömürürüz...”* (Ende, 2005: 110).

Kitapta, mesleği turistlere ve çocuklara hikâye anlatmak olan Gigi isimli kahramanın ilettiği düşünülen bir ileti, “ Zengin ya da fakir olmak önemli değildir; önemli olan hep kendin gibi kalabilmektir” şeklindedir. Gigi, bu fikri şu cümlelerle dile getirmektedir: *“Zengin olmak marifet değil, her isteyen zengin olabilir. Birazcık zenginlik için hayatlarını ve ruhlarını satanlara bir baksana, ne hale gelmişler! Yok. Ben onlar gibi olmak istemem. Varsın bazen cebimde bir kahve param olmasın; yeter ki hep aynı Gigi kalayım!”* (Ende, 2005: 46).

Momo, bulunduğu çevrede yaşayan insanlar için önemli bir kişidir. Derdini anlatmak ihtiyacında olanlar ya da doğru olanı bulmak isteyenler hep ona giderler ve sorunlarını Momo'nun yanında kendi kendilerine çözerler. Çünkü Momo iyi bir dinleyicidir:

“Momo karşısındakileri, aptal insanların bile aklına parlak düşünceler getirtecek şekilde dinlerdi. Bunun için karşı tarafı düşünmeye iten bazı şeyler söylüyor

ya da zekice sorular soruyor da değildi; aksine yalnızca sessizce oturur ve anlatılanları pür dikkat dinlerdi. Karşısındakine kocaman, simsiyah gözlerini açarak bakar ve o kimse, o ana kadar fark etmediği, bilinçaltında gizli kalmış düşüncelerini ona rahatça açıklar, sonra buna kendisi de şaşırırdı. Kararsız kimseler bile ona dertlerini anlatırken ne yapacaklarına birdenbire karar verirlerdi. Ya da çekingen biri aniden kendisini rahat ve konuşkan hissederdi. Mutsuzlar, dertliler onun karşısından ferahlamış, rahatlamış olarak ayrılırlardı. Hatta kendi yaşamını anlamsız bularak, kendisinin önemsiz bir kişi olduğuna inanan biri bile, bütün bunları Momo'ya anlatırken nasıldır bilinmez daha konuşması sona ermeden söylediklerinin gerçek olmadığını, insanlar arasında onun da bir yeri olduğunu ve dünyada kendisinin de bir önemi bulunduğunu kavrardı. Momo işte böyle usta bir dinleyiciydi!" (Ende, 2005: 21). Bu durumda da "İyi bir dinleyici olmak çok önemlidir" şeklinde bir yan iletinin çıkarılabileceği ifade edilebilir.

Kitapta, çocuk yuvalarıyla ya da diğer bir ismiyle kimsesiz çocuklar yurduyla alakalı olumsuz iletilere yer verildiği ifade edilebilir. Yaşadığı amfi tiyatroya gelen kişiler Momo'ya bir yuvaya yerleştirilmesini teklif ederler. Momo'nun cevabı şu şekildedir: "Oraya gitmem. Daha önce gitmiştim. Başka çocuklar da vardı orada. Pencereelerde hep demirler vardı. Her gün dayak yerdik. Hem de haksız yere. Ben de bir gece duvardan atlayıp kaçtım. Bir daha asla oraya dönmem" (Ende, 2005: 17). Bir başka sayfada da Gigi, kitabın ihtiyar kahramanı Beppo'ya şöyle der: "(...) Kimsesiz çocukları nereye götürdüklerini biliyor musun Beppo? Pencereleleri demir parmaklıklı bir yuvaya tıkacaklar onu. Momo'yu oraya mı göndermek istiyorsun sen?" (Ende, 2005: 142). Bütün bunlardan "Çocuk yuvaları/kimsesiz çocuklar yurdu kötü bir yerdir" iletisi çıkarılabilir. Bu iletinin, çocuk esirgeme yurtlarında kalan ya da bir gün kalabilecek olan çocuklar açısından olumsuzluk teşkil ettiği düşünülebilir.

Bu çalışmada, *Momo* isimli eserden beş adet ileti çıkarılmıştır. Bu iletilerden dört tanesinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olduğu, bir tanesinin ise uygun olmadığı ifade edilebilir.

3.3. Daldaki Kedinin Kırmızı Masalları (Yağmur Yağdıran Kedi)

Marcel Ayme'ye ait olan *Daldaki Kedinin Kırmızı Masalları* isimli kitabın tümünde bir çiftlikte hayatlarını sürdürmekte olan Delfin ile Marinet isimli iki kız kardeşin başından geçen olaylar 7 farklı masalla okuyucuya anlatılmaktadır. Her masalın hikâyesi ve dolayısıyla da iletisi birbirinden farklıdır.

İlk hikâyenin ismi *Yağmur Yağdıran Kedi*'dir. Delfin ve Marinet'in evlerinde bulunan kedi, iki kız kardeşin bir çini tabağı kırdıkları için aldıkları cezayı erteletmek amacıyla patisini sürekli kulağının arkasından geçirir ve yağmur yağmasını sağlar. Bu noktada çıkarılabilecek ilk yan ileti bir batıl inançtır: “Kediler patilerini kulaklarının arkasından geçirdikleri için yağmur yağar.”

Bu hikâyenin ana iletisinin “Sevdiklerini haksız yere cezalandıranlar sonunda pişman olurlar” olduğu ifade edilebilir. Delfin ile Marinet'in anne babası ya da kitaptaki adlandırılmayla “büyükler”, kediyi yok yere cezalandırırlar. Sonra da onu bir torbaya koyup döver ve ırmağa atmaya karar verirler. İki kız kardeş ve çiftlikteki hayvanların yardımıyla kedi kurtarılır. Onun yerine torbaya başka şeyler konur. Büyükler bunu anlamazlar. Kediyi ırmağa attıklarını düşünürler. Büyükler aslında kediyi çok sevmektedir. Bu yüzden de yaptıklarına pişman olurlar. Kedinin ölmediğini görünce de çok sevinirler.

Hikâyeden çıkarılabilecek yan ileti ise “Kötülük eden cezasını çeker” iletisidir. Kedinin kurtarılması için, horoz hariç, çiftlikteki bütün hayvanlar seferber olurlar. Horoz ise hayvanlarla dalga geçer. Onlar da horozu aralarından kovarlar. Bunun üzerine intikam almak isteyen horoz, büyüklere kediyi avluda gördüğünü söyler. Büyükler o zamana kadar onun ne kadar besili olduğunu fark etmemişlerdir. Horozu inanmazlar ve onu keserler. Böylece kötülük yapmaya çalışan horoz cezasını çekmiştir.

İnekler isimli ikinci hikâyenin ana iletisinin “İnsanlar dış görünüşlerine göre yargılanmamalıdır” fikri olduğu ifade edilebilir. İnekleri otlatmaya çıkaran Delfin ile Marinet bir ineği kaybederler. Hayvanlar onları bulmak için birlik olurlar. Sonunda domuz, hırsızları bulduğunu düşünür: “ (...)hırsızların kötü giyinmiş kimseler oldukları herkesin bildiği bir şeydir. Bu da bizi şu soruya getiriyor: Köyün en kötü giyinmiş

insanları kimlerdir? Memleketin en kötü giyinmiş insanları, iki gündür yolun kıyısına yerleşen Çingeneler. Öyleyse ineklerimizi çalanlar da bunlar” (Ayme, 2009: 46). Yine çiftçi bir kadın Çingeneleri göstererek: *“Bu adamlardan sakının, hiç güven olmaz bunlara, her şeyi yapabilirler. İçlerinden biri sizinle konuşmaya kalkarsa, durmayın, yanıt bile vermeyin”* der (Ayme, 2009: 34). Fakat bütün bunların sonunda inekleri çalan kişi bu çiftçi kadın çıkar. Çocuklar da insanları dış görünüşlerine göre yargılamamaları gerektiğini anlarlar.

Kitabın üçüncü hikâyesinin ismi *Köpek*'tir. Bu hikâyenin ana iletisinin *“Çalışmadan kazanç elde etmek doğru değildir”* düşüncesi olduğu belirtilebilir. Hikâyede kör bir adamın kılavuzu olan bir köpekten bahsedilmektedir. Kör adam bu köpek sayesinde yaşamını sürdürebilmektedir. Herkes ona engelinden ötürü yardım etmekte, o da çalışmak zorunda olmadan kazanç elde etmektedir. Daha sonra fedakâr köpek onun körlüğünü üzerine alır. Adam onu yanında tutmaz ve yarı yolda bırakır. Sonrasında adam onu yarı yolda bıraktığına pişman olur: *“Gözlerim açılalı beri çok kötü durumdayım. Öylesine tembelim ki, bir türlü çalışmaya başlayamıyorum. Haftada bir lokmacık bir şey ya yiyorum, ya yiyemiyorum. Eskiden, kör bir adamken, çalışmak zorunda değildim. İnsanlar yiyecek veriyor, yatacak yer gösteriyorlardı. Bana acıyorlardı da...”* (Ayme, 2009: 71). Buradan aynı zamanda *“İnsanların duygularını sömürmek doğru değildir”* iletisi çıkarılabilir.

Kitaptaki hikâyelerden bir diğeri *Suluboya Kutuları* ismini taşımaktadır. Hikâyenin ana iletisi, *“Çocuklar ailelerinin sözlerini dinlemezlerse başlarına büyük dertler açılabilir”* şeklinde ifade edilebilir. Ailelerinin söylediklerini dinlemeyip, onların verdiği görevi yerine getirmeyen Delfin ve Marinet'in başları belaya girer. Fakat burada olumsuz bir durum söz konusudur. Çocuklar yanlış bir şey yapmışlardır. Sonunda ise yalan söyleyerek cezadan kurtulmuşlardır, hatta övgü bile almışlardır. *“Büyüklerle yalan söyleyerek cezadan kurtulmak mümkündür”* gibi bir olumsuz yan ileti çıkarılabilir.

Öküzler isimli hikâyenin ana iletisi *“Okumak insanlar içindir; okuyan insanın ufku genişler, bilgi ve makam sahibi olur”* olarak belirlenebilir. Delfin ve Marinet okullarını bitirip yaz tatiline girerler. Kaymakam okulun bittiği gün bir konuşma yapar:

“Sevgili yavrularım, okumak çok güzel bir şeydir. (...) Derslerime çalışmamış olsaydım, ne kaymakam olabilir, ne de bu sırmalı giysiyi giyebilirdim. İşte bunun için okula önem vermek, bilgisizlere ve tembellelere de okumanın ne kadar yararlı bir şey olduğunu anlatmak gerek” (Ayme, 2009: 94). Bu konuşmadan çok etkilenen Delfin ve Marinet okumanın yararlarını anlatabilecekleri, bilgisiz bir kimse bulmak isterler ve öküzlerde karar kırlarlar. İki öküzden birine okuma öğretirler. Öküz git gide çok bilgili bir öküz olmaya başlar. Değişik konularda kitaplar okur ve fikir sahibi olur, ufku genişler. Fakat efendisi bu durumdan hiç memnun olmaz. Çünkü bir öküze bilgili olmak bir şey kazandırmaz. “Herkes kendi görevini bilmeli ve yaradılışına uygun hareket etmelidir” düşüncesi de çıkarılabilecek yan iletiler arasındadır.

Kitaptaki *Problem* isimli hikâyede öğretmenleri Delfin ve Marinet’e çözmeleri için bir problem verir. Fakat iki kız bir türlü bu problemi çözememektedirler. Büyükler ise onlara çözemedikleri için hakaret ederler. Çözemedikleri takdirde çok kötü bir şekilde cezalandırılacaklarını söyleyip onları tehdit ederler. Burada büyüklerin takındığı olumsuz tavır, “Aileler, bazen yanlış kararlar alıp çocuklarına çok ağır cezalar verir” şeklinde bir ana ileti ortaya çıkarabilir.

Tavus Kuşu isimli hikâyenin ana ileti, “Görünüşünü çok fazla dert edenler, aklını yitirip gerçekleri göremez” olarak belirlenebilir. Tavus kuşunun güzelliğine özenen çiftlik hayvanları güzelleşme çabası içine girerler. Fakat sonunda, domuz hariç, bütün hayvanlar ne yaparlarsa yapsınlar tavus kuşuna benzeyemeyeceklerini anlarlar. Domuz ise sürekli perhiz yapar ve tavus kuşuna dönüşmeyi bekler. Kendisine söylenenlere kulak asmaz. Sonunda ise aklını yitirir. Tavus kuşunun kendine güvenmesi gibi, insanların da kendi fiziksel özelliklerine güvenip onlarla mutlu olması çocuklara verilmesi gereken önemli fikirlerdendir. Fakat domuzun yaptığı gibi başkasının fiziksel özelliklerine özenme, onun gibi olmaya çalışma çocuk kitaplarında genellikle eleştirilir. Özentici içine giren kahramanın sonu kötü olur. Öküz olmak isteyen kurbağa da şişer ve çatlar. Böylesine olumsuz ve acımasız bir sonla çocuğa başkasına özenmeme fikri daha çarpıcı bir şekilde verilmek istenir.

Bu çalışmada, *Daldaki Kedinin Kırmızı Masalları* isimli eserden 12 ileti çıkarılmıştır. Bu iletilerden iki tanesinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olduğu, on tanesinin ise uygun olmadığı ifade edilebilir.

3.4. Heidi

Johanna Spyri'nin dünyaca ünlü çocuk kitabı *Heidi* de 100 Temel Eser listesinde yer alan kitaplardan biridir. Kitapta, anne ve babasının ölümüyle öksüz kalan Heidi'nin hikâyesi anlatılmaktadır.

Heidi, teyzesi tarafından bir süre bakıldıktan sonra dedesine götürülür. Dedesi, Alp Dağı'nın eteklerinde tek başına yaşayan, geçmişte yaşadıkları dolayısıyla insanlardan uzaklaşmış, kendini doğaya ve Tanrıya adanmış bir ihtiyardır. Heidi, dedesinin dağdaki kulübesinde doğa ile iç içe yaşadığı için çok mutludur. Fakat teyzesi onu alır ve zengin bir ailenin kızı olan Clara'ya arkadaşlık etmesi için Frankfurt'a götürür. Heidi, Clara'yı ve ailesini ne kadar sevse de, doğadan ve dedesinden uzaklaştığı için hep mutsuzdur. Sonunda bu mutsuzluk onu hasta eder. Bayan Sesemann onu dedesinin yanına geri gönderir. Böylece Heidi yeniden sağlığına ve mutluluğuna kavuşur.

Çok duygusal bir çocuk olan Heidi'nin öyküsünün ana iletisi “İnsan, doğanın bir parçasıdır. Doğada olduğu müddetçe mutlu ve sağlıklı olur” olarak belirlenebilir. Kitapta, kentleşmenin ve modern hayatın insanları mutsuz ettiği vurgulanmaktadır. Yürüyemeyen Clara bile Heidi'yi ziyarete gittiğinde dağda iyileşir ve yürümeye başlar. Bu yüzden insanlar doğadan uzaklaşmamalıdır.

Kitaptan çıkarılabilecek yan iletilerden biri ise “Başına ne gelirse gelsin, insan sabırlı olmalı, ümit etmeli ve her şeyin düzeleceğine inanmalıdır” fikridir. Heidi Frankfurt'ta yaşadığı günlerde dedesine ve dağdaki yaşamına kavuşmak için dua etmiş ve ümidini kaybetmemeye çalışmıştır. Sonunda da dedesine ve dağdaki yaşamına kavuşmuştur. Yine bir başka örnekte, Clara'nın doktoru, karısını ve kızını kaybettiği için sürekli mutsuzdur ve ümitsizliğe kapılmaktadır. Heidi'yi ziyaret etmek için dağa gittiğinde Heidi ona şöyle der: “(...) *derdiniz ne olursa olsun, acılarınızdan kurtulmak için sürekli dua edin. Sonunda mutlu olacağınıza inanın. Tıpkı benim gibi*” (Spyri,

2002: 154). Doktor Heidi'nin bu sözlerinden etkilenir ve biraz düşününce Heidi'ye hak verir: *"Haklısın, dedi. Sabırlı olmak, ümit etmek ve her şeyin düzeleceğine inanmak... Büyük acılara başka türlü dayanılmaz..."* (Spyri, 2002: 155). Doktor, dağda kaldığı süre boyunca kendini huzurlu hisseder. Hayata umut dolu bakan gözlerle Frankfurt'a döner.

Kitapta yer aldığı düşünülen yan iletilerden bir diğeri ise "Allah, istediklerimizi duyar ve bizim için iyi olanı en uygun zamanda gerçekleştirir" iletidir. Frankfurt'tayken dedesine kavuşma ümidini yitirmeye başlayan Heidi, dileği yerine gelmediği için çok mutsuzdur. Onun bu halini gören büyükanne şöyle der: *"Biz Allah'tan bir şey isterken, isteğimizin bizim için iyi olup olmadığını bilemeyiz. Bunu ancak Allah bilir ve istediğimiz şey bizim için hayırlı değilse bize istediğimizi vermez. Ama onun yerine bize daha iyisini verir ya da dileğimizi en uygun zamanda gerçekleştirir"* (Spyri, 2002: 107).

Yine inançla alakalı bir başka ileti ise "Yapılan hatalara rağmen Allah'tan af dilenirse, O, insanı mutlaka affeder" şeklinde çıkarılabilir. Frankfurt'tan dönen Heidi dedesine büyükanne'den öğrendiklerini anlatır. Bunlar içinde özellikle Allah inancıyla alakalı kısımlar ağırlıktadır. Dedesi duası kabul olmayan birinin Allah'a küsmesi durumunda ne olacağını sorar Heidi'ye ve şöyle bir cevap alır: *"O kişi, hatasını anlayıp af dilerse affedilir. Ben de istediğim zaman evime göndermedi diye Allah'a küsmüştüm. Ama büyükanne bunun yanlış olduğunu anlattı ve ben de Allah'tan af diledim. Ve işte, dedeme kavuştum"* (Spyri, 2002: 136).

Sesemann ailesinin evinde hayalet olduğuna inanan evin hizmetkârları, bir gece hayalet avına çıkar. Bu adamlardan biri –John- korkusunu yenebilmek için yanında bir şişe şarap getirir ve içmeye başlar. Şarabı Sebastian'a uzatınca şöyle bir cevap alır: *"İçkiyi korkak kimseler gerçeklerden kaçmak için içerler"* (Spyri, 2002: 112). İçkinin kötü bir şey olduğu, gerçeklerden kaçma gereği duymayan sağlam karakterli kişilerin içkiye yönelmeyeceği fikri çocuklar için uygundur. Fakat bu durumda her içki içenin korkak olduğu düşüncesi zihinlerde filizlenebilir. Bu da iletinin doğruluğunun

tartışılmasına neden olabilir. Türkçe öğretmenlerinin de bu ikileme düştüğü görülmüştür. Türkçe öğretmenleri bu iletinin çocuğa uygun olmadığını belirtmişlerdir.

“Kitap okurken ve yazı yazarken çok mutlu olunur ve pek çok şey öğrenilir” fikri de kitaptan çıkarılabilecek bir diğer yan iletidir. Yine büyükanne ile sohbet eden Heidi’ye büyükanne bu iletini aktarır: “(...) kitaplardaki resimlerin bir hikâyesi vardır ve bizler bu hikâyeleri okurken hem mutlu olur hem de pek çok şey öğreniriz. Canımız da hiç sıkılmaz. Üstelik hayal ettiklerini, gördüğün rüyaları ve daha birçok şeyi yazmak da çok zevkli ve yararlıdır” (Spyri, 2002: 103).

Heidi’nin dedesi geçmişte yaşadığı olaylar yüzünden köydekilerden uzaklaşmıştır. Köydekiler de onu yabani, çekilmez bir insan olarak görmektedirler. Ancak sonunda, köylüler onun ne kadar iyi kalpli bir insan olduğunu anlayıp Alp Amca’dan af dilerler (Spyri, 2002: 142). Böylece “İnsanlar, gerçekten tanımadıkları kişiler hakkında yorumda bulunmamalıdır” iletisi çıkarılabilir.

Kitabın sonunda Clara ve Heidi’nin arasındaki sevgiyi özetleyen tek bir cümle vardır: “Sağlam temellerle kurulmuş bu güzel dostluk hiçbir zaman bitmedi...” (Spyri, 2002: 192). Böylece “Sağlam temelleri olan dostluklar hiçbir zaman bitmez” iletisi de kitaptan çıkarılabilecek iletilerden biri olarak belirtilebilir.

Bu çalışmada, *Heidi* isimli kitaptan 11 tane ileti çıkarılmıştır. Bu iletilerden sadece bir tanesinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olmadığı ifade edilebilir.

3.5. 80 Günde Devri Âlem

80 Günde Devri Âlem isimli eserin yazarı Jules Verne’dir. Kitapta, Phileas Fogg ve uşağının bir iddia üzerine 80 günde dünyayı dolaşma serüveni anlatılır. İngiltere’den hareket eden Fogg ve uşağı, çeşitli olaylar yaşadıktan sonra tam vaktinde yeniden İngiltere’ye dönerler.

Kitabın ana iletisi, “Verilen sözü tutmak, dakik olmak, cesur olmak insana maddi manevi pek çok şey kazandırır” düşüncesi olarak belirlenebilir. Kitabın başkahramanı Fogg, bütün hayatını dakikası dakikasına ayarlayarak yaşayan bir kişidir.

Verilen sözleri tutmak onun için bir şeref meselesidir. Bu yüzden de arkadaşlarıyla girdiği iddiayı kazanmak şerefine leke sürmemesi için önemlidir. Bütün kitap boyunca verdiği sözlerden ve dakikliğinden ödün vermeyen Fogg, aynı zamanda zor durumda olan bir kadını –Auda- kurtararak da cesaret göstermiş, bütün bunların karşılığını da iddiadaki parayı ve Auda'nın gönlünü kazanarak almıştır. Hem sevdiği insanı kazanmış, hem şerefini ve parasını kurtarmış, hatta parasını artırmıştır. Yani maddi manevi pek çok şey kazanmıştır.

“Zor durumda olan insanlara, cesaretli olunup mutlaka yardım edilmelidir” iletilisi ise yan iletilerden biri olarak çıkarılabilir. Auda isimli kadın kahraman, bir yerli geleneğine göre diri diri yakılıp kurban edilecektir. Ayine şahit olan Fogg ve uşağı, duruma seyirci kalamaz ve büyük bir cesaret örneği gösterip kadını kurtarırlar. Kadın, yaptıkları cesur hareketten dolayı her ikisine de büyük bir minnet duyar. Daha sonra da Fogg ile evlenir.

“Amaca ulaşmak için bütün engelleri aşmak ve yılmamak gerekir” fikri de kitaptan çıkarılabilecek bir diğer yan iletidir: “*Amacına ulaşabilmek için bütün engelleri aşmış ve tehlikelerden yılmamıştı. Evet ama, sonra? Bu geziden elde ettiği neydi? Belki hiç denilebilir, fakat sempatik bir kadın onu inanılmayacak kadar mutlu etti... Fogg dünyanın en mutlu adamı olmuştu. Bu durumda, böyle muhteşem bir mutluluk için dünya turu yapılamaz mı?*” (Verne, 2005: 160). Buradan aynı zamanda “Kazanç sadece maddi olmaz. İnsanı maddi kazançlardan daha mutlu eden manevi kazançlar vardır” iletilisi de çıkarılabilir.

Bu çalışmada, *80 Günde Devri Âlem* isimli eserden üç ileti çıkarılmıştır. Bu iletilerin üçünün de ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olduğu ifade edilebilir.

3.6. Üç Silahşorlar

Alexandre Dumas'nın dünyaca ünlü *Üç Silahşorlar* kitabında, 17. yüzyılda Fransa'da kral ve kardinallerin arasındaki savaştan kaynaklanan karışıklık içinde dürüstlük ve hürriyet için savaşan cesur bir genç olan Dartanyan ve üç silahşorun hikâyesi anlatılmaktadır.

Kitabın ana iletisi “Arkadaşlar zor zamanlarda birbirine destek olmalıdır” olarak belirlenmiştir. Macera arayan Dartanyan Porthos, Aramis ve Athos isimli üç silahşor ile arkadaş olur. Kralın tarafında yer alan bu silahşorlar kardinalle savaşmak zorunda kalırlar. Hangisi zor duruma düşse diğerleri onu kurtarmak için çabalarlar. Sonunda da başarılı olurlar. Arkadaşlığın ne kadar önemli olduğunu göz önüne sererler.

Dartanyan maceraya atılacağı zaman babası ona öğütler verir: “*Hiçbir şeyden korkma, cesur ol! Hoşgörüyü elden bırakma, yasalara karşı çıkma! Yoksul ve kimsesizlere her zaman yardımcı ol!*” (Dumas, 2009: 15). Bu cümleler de kitaptan çıkarılabilecek yan iletilerdendir.

“Kötülük yapan karşılığını aynı şekilde görür” iletisi de kitaptan çıkarılabilecek yan iletilerden biridir. Dartanyan’ı öldürmeye çalışan Mileydi isimli kötü karakter sonunda cezasını çeker ve nehir kıyısında idam edilir. Kötülük karşılıksız kalmamıştır.

Bu çalışmada, *Üç Silahşorlar* isimli kitaptan beş ileti çıkarılmıştır. İletilerin hepsinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olduğu ifade edilebilir.

3.7. Pollyanna

Pollyanna isimli küçük bir kızın hikâyesini çocuklara ulaştıran kitap, E.H. Porter tarafından yazılmıştır. Pollyanna daha çok küçükken annesi ölmüştür. Babası ile Pollyanna maddi sıkıntılar içinde yaşamaktadırlar. Fakat babası Pollyanna’ya her zaman mutlu olmasını sağlayacak bir oyun öğretir. Babasının “mutluluk oyunu” adını verdiği oyunda amaç, her şeyin iyi yanını görüp mutlu olmaktır. Pollyanna başına ne gelirse gelsin, daha kötüsünün olabileceğini düşünüp kendi haline şükreder ve mutlu olmaya çalışır. Oyunu şu şekilde açıklar: “(...) *Oyunun esası, üzülecek olaylarda bile memnun olunacak bir yön arayıp bulmaktır*” (Porter, 2008: 47).

Mutluluk oyununun amacından da çıkarılabileceği gibi kitabın ana iletisi “İnsanlar, başlarına ne gelirse gelsin, her şeyin iyi yanını görüp mutlu olmayı bilmelidirler” olarak belirlenmiştir. Pollyanna babasının ölümünün ardından da, teyzesinin ona soğuk davranmasında da, teyzesinin çok güzel bir evde yaşamasına rağmen Pollyanna’ya çok kötü bir oda vermesinden de, hastalanıp yatağa düşmesinden

de mutlu olacak bir yan bulur. Örneğin, teyzesi ona çatı katında, çok sıcak olan içi bomboş bir oda verdiğinde Pollyanna önce biraz üzülür; fakat sonra mutluluk oyununu oynar: *“Yüzümdeki çilleri göremeyeceğim için odada bir ayna bulunmamasına memnun olmakla başladım işe. Sonra pencereden görünen manzara öyle harikaydı ki, bu bana duvarlarda resim bulunmayışını unutturdu. Böylelikle memnun olunacak şeyler bulmuş oldum. Görüyorsun ya, memnun olunacak şeyler aradıkça o fena düşünceler insanın kafasından silinip gidiyor”* (Porter, 2008: 48).

Kitap, her ne kadar mutluluk oyunu üzerine kurulmuş olsa da aralardan çıkarılabilecek yan iletiler de vardır. Bunlardan biri *“Çocuklar sadece ders çalışmamalıdır, mutlu olmaları için bazen istedikleri şeyleri yapmalarına izin verilmelidir”* iletilisidir. Polly Teyze, Pollyanna’ya çalışması için bir program yapar. Bu program Pollyanna’ya epey yoğun görünür ve Pollyanna, teyzesine sorar: *“İyi ama ben ne zaman ‘yaşayacağım’?(...) Bütün bunları yaparken de nefes alacağım elbette. Fakat ‘yaşamış’ olmayacağım, Polly teyze. İnsan uyurken de nefes alır ama buna gerçekte yaşamak denebilir mi? Yaşamak, istediğimiz şeyleri yapabilmektir. Dilediğim zaman bahçede oynayabilmeli, çevremdeki insanları tanımak için gezmeye çıkabilmeli, onlarla sohbet edebilmeli ve sevebileceğim kitapları kendi kendime okuyabilmeliyim ben. Bunları yapamadıkça yaşamış sayılmam ki!..”* (Porter, 2008: 60).

Yan iletilerden diğeri ise *“Para insanı mutlu etmeye yetmez, insanı mutlu eden şey sevdikleridir”* olarak belirtilebilir. Kitabın kahramanlarından Bay Pendleton çok zengin bir kişidir; fakat mutlu değildir. Çünkü çevresinde onu seven insanlar yoktur. Seneler önce Pollyanna’nın annesine âşık olmuştur. Fakat annesi onu değil, Pollyanna’nın babasını seçmiştir. Adam bu yüzden seneler boyu mutsuz yaşamıştır. Pollyanna tanımadığı halde onunla arkadaşlık etmek ister. Sonunda da kendini sevdirmeyi başarır. Pollyanna Bay Pendleton’ı tekrar hayata bağlar. Böylece kendisini seven ve sevdiği birini bulduğu için o da mutlu olur.

Bu çalışmada, *Pollyanna* isimli eserden üç ileti çıkarılmıştır. Ana iletinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olmadığı, diğer iki yan iletinin ise uygun olduğu ifade edilebilir.

3.8. Yaşlı Adam ve Deniz (İhtiyar Balıkçı)

Ernest Hemingway'in ölümsüz eserlerinden biri olan *Yaşlı Adam ve Deniz* adlı eserde, Kübalı bir balıkçının azim ve cesaret dolu öyküsü anlatılmaktadır. Yaşlı denizci 84 gün boyunca balık tutamamıştır. Diğer balıkçılar artık onunla dalga geçmeye başlarlar. İhtiyar balıkçı Santiago kısmetsiz olarak görüldüğü için yanında çalışan küçük Manolin bile başka bir tekneye gönderilir. Fakat bu durum Santiago'yu yıldırmaz ve ihtiyar her gün erken saatlerde yine ava gider. Bir gün, GulfStream akıntısına karşı çetin bir mücadele verir ve sonunda büyük bir kılıç balığı yakalar. Fakat bu balığı kıyıya götürene kadar diğer balıklar balığı parça parça yerler. Kıyıya ulaştığında sadece kemikleri kalmıştır. Fakat yaşlı denizci itibarını kurtarmıştır.

Yaşlı Adam ve Deniz romanının ana iletisi “İnsan yaşadığı bütün talihsizliklere rağmen yılmamalı ve kazanma ümidini kaybetmemelidir” olarak belirtilebilir. Yaşlı balıkçı Santiago 84 gün boyunca balık yakalayamamasına rağmen her gün denize açılır ve umutla bekler. Diğer balıkçıların onun hakkında neler dediği umurunda değildir. Gösterdiği sabrın sonunda da ödülünü alır ve büyük bir kılıç balığı yakalar. Fakat onun bu kılıç balığını yakalaması da kolay olmamıştır. Önce balığa sonra da akıntıya karşı zor bir mücadele içine girer. Fakat kendini hep cesaretlendirmeye çalışır. Örneğin balığın ne kadar büyük olduğunu gördüğünde şöyle der: “*Olsun, onu yine haklarım. Ne kadar büyük ve kuvvetli olursa olsun*” (Hemingway, 2010: 66). Balıkla konuşup, kendisinin ondan daha üstün olduğunu söyler: “*Balık, keyfin nasıl? Beni sorarsan demir gibiyim. Sol elimin tutukluğu da açıldı. Bir gün bir gece yetecek yiyecek de hazır. Çek çekebildiğin kadar be*” (Hemingway, 2010: 76). Güçsüz kaldığı bir sırada yine şöyle der: “*Onu ben devirdim. Belki bu kez altederim. Çekin ellerim, asılın! Direnin ayaklarım! Benim için dayan başım! Benim için dişinizi sıkıverin. Şimdiye dek beni yarı yolda komadınız. Bakın bu sefer bitireceğim işini*” (Hemingway, 2010: 94).

Kitaptaki yan iletilerden biri “Tüm zorluklara katlandıktan sonra kazanmak da vardır kaybetmek de” şeklinde ifade edilebilir. Yaşlı denizci çok çabalar ve sonunda kılıç balığını yakalar. Fakat kıyıya ulaşana kadar balıktan geriye sadece kemikleri kalır. Denizcinin elinde hiçbir şey kalmamıştır. Halbuki o balığı satıp çok iyi bir para

kazanabilirdi. Göz ardı edilmemesi gereken şey ise aslında balıkçının maddi bir şey kazanmamış olsa da manevi olarak itibarını geri kazanmasıdır.

Kitaptaki diğer yan ileti ise “Borç para almaya alışmamak gerekir” olarak belirtilebilir. İhtiyar yoksul biridir. Fakat kimseden borç almaktan hoşlanmaz: “(...) borç almaktan hoşlanmam. Bir defa borca alıştın mı sonra dilenirsin” (Hemingway, 2010: 15). İhtiyar balıkçı onurlu bir adamdır.

Kitapta bir de batıl inanç bulunmaktadır. Yaşlı adama göre: “*iyi şeyler yüksek sesle söylenirse olmayıverirdi*” (Hemingway, 2010: 41). Batıl inanç barındıran bir ileti böylece ortaya çıkabilir. İyi şeylerin yüksek sesle söylendiğinde gerçekleşmeyeceği çocuk açısından son derece olumsuz bir inanıştır. Bu kitabı okuyan bir çocuk, bu batıl inanca inanıp, yaşadığı güzel bir olayı kimseyle paylaşmayabilir.

Bu çalışmada, *Yaşlı Adam ve Deniz* isimli kitaptan dört ileti çıkarılmıştır. Bu iletilerden batıl inanç olan bir iletinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olmadığı, diğerlerinin ise uygun olduğu ifade edilebilir.

3.9. Alice Harikalar Diyarında

Levis Carroll’ın tanınmış eseri *Alice Harikalar Diyarında*, Alice adlı küçük bir kızın hayal dünyasını okuyucuya aktarmaktadır. Ablasıyla birlikte nehir kıyısında oturan ve ablasının okuduğu kitaptan sıkılan Alice bir rüyaya dalar ve rüyasında bambaşka bir dünyaya yolculuk eder. Üzerinde kıyafetleri olan ve kendi kendine konuşan bir tavşan görüp onu takip eder. Sonrasında kendi hayal aleminin yarattığı dünyada maceralar yaşamaya başlar. “Kitabın ana duygusu, çocukların içindeki heyecanları, sevinçleri, özellikle de anlık devinimleri vurgulamaktır. Çocuklar kendi iç dünyalarında yaşadıkları coşkuyu, düşünmeksizin dış dünyalarına aktarırlar. Bu durum genelde doğal bir süreçle oluşur. İşte bu kitapta da çocuğun o özgür, ele avuca sığmayan, anlık değişen ve dışa vurmakta çekinmediği dünyası yansıtılmaktadır” (İnce 2008: 154). Yazar, Alice’in özgür hayal dünyasını okuyucuya sunmaktadır.

Kitaptan çıkarılabilecek ana ileti “Çocuklar, çok geniş olan hayal dünyalarında özgürce yaşarlar” olarak ifade edilebilir. Alice, tavşanın peşinden gittiği dünyada birçok

olağanüstü olay yaşar. Bunların olağanüstü olduğunun farkındadır fakat hemen alışır o dünyaya: “Gördüğünüz gibi Alice kısa zamanda o kadar çok sıra dışı olay yaşamıştı ki, pek az şey ona gerçekten olanaksız gibi görünüyordu” (Carroll, 2008: 8). Alice kendi de sıra dışı hatta yetişkinlere mantıksız gelebilecek düşüncelere dalar. Bir şişeden ne olduğunu bilmediği bir şey içer ve boyu kısalır. Daha sonra bir kek yer ve boyu çok fazla uzar. Bunun üzerine ayaklarıyla ilgili düşünmeye başlar:

“(Alice, ayaklarına baktığında onların neredeyse görünmediğini fark etti, gittikçe uzaklaşıyorlardı). ‘Ah, zavallı küçük ayaklarım, artık size ayakkabılarınızı, çoraplarınızı kim giydirecek, canlarım benim? Ben giydiremem, bundan eminim! Bu zahmete giremeyecek kadar uzağım sizlere; elinizden geleni yapmalısınız- fakat onlara iyi davranmalıyım,’ diye düşündü Alice, ‘yoksa gitmek istediğim yere yürümeyebilirler! Bir bakalım, her Noel’de onlara yeni bir çift bot hediye edebilirim.’ Bunun üzerine kendi kendine bunu nasıl yapacağını tasarlamaya başladı. ‘Botları nakliyecilerle göndermek gerekir,’ diye düşündü; ‘birinin kendi ayaklarına hediye göndermesi kim bilir ne kadar gülünç karşılanır! Üstelik adres de oldukça tuhaf görünecek!

Sayın Alice’in Sağ Ayağı

Şöminenin önündeki

Kilimin üzeri.

(Alice’ten sevgilerle)

Aman Tanrım, ben neler saçmalyorum!” (Carroll, 2008: 13).

Kitaptaki yan iletilerden birinin “ İçinde resim ve konuşma olmayan kitaplar bir işe yaramaz” fikri olduğu ifade edilebilir. Alice ablasının okuduğu kitaba bakar ve hiç hoşlanmaz: “İçinde resim ve konuşma olmayan bir kitap ne işe yarar ki?” (Carroll, 2008: 4). Aslında burada çocuğa görelilik kavramı ortaya çıkmaktadır. Ablasının okuduğu kitap Alice’in düzeyine hitap etmez. Fakat yine de resim olmayan kitapların işe yaramadığı fikri olumsuzluk taşımaktadır.

Alice kedisi Dinah'ı çok sevmektedir. Başkalarına kedisini anlatmaya her zaman hazırdır. Fakat farelerin ve kuşların olduğu bir ortamda kedisinden bahseder: *“Dinah bizim kedimiz. İnanmazsınız, fare yakalama konusunda çok beceriklidir! Ayrıca, ah, kuşları nasıl kovaladığını görmenizi isterdim! Küçük bir kuş görür görmez hemen midesine indirir!”* (Carroll, 2008: 27). Bu sözlerden sonra etrafındaki hayvanlar korkar ve yanından uzaklaşırlar. Alice tek başına kalır, *“Keşke Dinah'dan bahsetmeseydim!”* der ve pişman olur. Buradan *“Her ortamda istediğimiz her konudan bahsedemeyiz. Diğer insanların rahatsız olabileceğini unutmamalıyız”* yan iletisi çıkarılabilir.

Yaşananlarla ilgili olsun ya da olmasın her şeyden ders çıkarmayı seven Düşes, Alice'in aklından bir şey geçtiğini görür ve bundan alakasız bir ders çıkarır: *“(…) ve buradan çıkaracağımız ders – ah, dünyayı döndüren şey sevgidir, sevgi!”* (Carroll, 2008: 81). Düşes bu dersi çok uygunsuz bir zamanda çıkarmış olsa da söylediği şey olumlu bir düşüncedir ve olumlu yan iletilerden biri olarak görülebilir. Düşes çok uzun ve anlaması güç cümleler kurar. Alice düşesin söylediklerinden hiçbir şey anlamaz:

“Sanırım bunu bir kenara yazarsam daha iyi anlarım,” dedi Alice kibarca, “siz söylerken pek bir şey anlayamadım.”

“Bu asıl söylemek istediğimin yanında hiç kalır,” diye karşılık verdi Düşes hoşnutlukla.

“Bundan daha uzun bir şey söylemek için zahmet etmeyin,” dedi Alice.

“Ah, zahmetin lafı mı olur,” diye karşılık verdi Düşes. “Şimdiye dek söylediğim her şey sana hediyem olsun.”

Ne kadar da ucuz bir hediye,” diye düşündü Alice, “neyse ki insanlar doğum günlerinde birbirlerine böyle hediyeler vermiyor!” (Carroll, 2008: 83). *“Hediyeler ucuz olmamalıdır/Doğum günlerinde ucuz hediyeler verilmemelidir”* şeklinde çıkarılabilecek bir yan ileti olumsuzluk ifade edecektir.

Alice'in hayal dünyasının anlatıldığı kitapta çok fazla iletinin yer almadığı ifade edilebilir. Alice'in başından geçen olağanüstü olaylar, okuyucuya bir şeyler aktarma düşüncesi olmadan hikâye edilmiştir.

Bu çalışmada, *Alice Harikalar Diyarında* isimli eserden beş tane ileti çıkarılmıştır. Bu iletilerden iki tanesinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olmadığı, üç tanesinin ise uygun olduğu ifade edilebilir.

3.10. Robin Hood

Haksızlıklarla savaşma deyince ilk akla gelen karakterlerden biri olan *Robin Hood*, Howard Pyle tarafından kaleme alınmıştır.

Soylu bir aileden gelen Robin Hood'un ailesi ölünce, yönetimi ele geçirmek isteyen amcası, daha bebekken onu öldürülmek ister. Onu öldürmeye kıyamayan şövalye, Robin'i çocukları olmayan kız kardeşi ve eşine evlatlık olarak verir. Sherwood Ormanı'nın korucusu olan Gilbert Head ve eşi Robin'i büyütürler. On altı yaşına gelince de aslında bir soylu olduğunu açıklarlar. Robin buna aldırılmaz ve ailesiyle yaşamaya devam eder. Sonrasında ormanda, Baron'un haksız yere öldürtmeye çalıştığı bir şövalye ve kız kardeşine yardım eder. Bu yüzden de Baron tarafından asi ilan edilir. Anne ve babası öldürtülür. Bunun üzerine Robin, kendisi gibi haksız yere suçlanmış gençlerle Sherwood Ormanı'nda yaşayıp haksızlıkla mücadele etmeye başlar.

Kitabın ana iletisi "Haksızlık yapan kişilerle savaşılmalı; ihtiyacı olanlara yardım edilmelidir" cümlesi ile ifade edilebilir. Robin ve arkadaşları ihtiyacı olan herkese yardım etmeye çalışırlar. Kendilerine belirledikleri ilkeler şöyledir:

"İster Sakson ister Norman olsun, haksızlık yapan herkesle savaşacaklardı. Yoksullara yardım edecekler, çocuk ve kadınlara, kim olursa olsunlar, kötülükte bulunmayacaklardı. Hep birlikte bu ilkelere bağlı kalacaklarına söz verdiler. Sözlerini de tuttular" (Pyle, 2008: 25).

Bu ilkeleri gerçekleştirdiklerine bir örnek olarak "Robin Kasap Oluyor" isimli bölüm verilebilir. Robin ve arkadaşları, Baron kasaplardan rüşvet aldığı için çok az kişinin et sattığını öğrenirler. Et hem az bulunmaktadır, hem de çok pahalıdır. Robin de halka yardım etmek amacıyla bir şehre et satmaya giden bir kasaptan etleri alır ve halka ucuz bir fiyata satar: *"Robin ev kadınlarına üç penilik etleri bir peniye veriyor, eğer*

kadın çok çocuklu ya da yoksulsa para almıyordu. Yaşlı ninelerden de para almıyor, ama efendilerine et alan uşaklardan etin tam değerini istiyordu” (Pyle, 2008: 49).

Kitaptan çıkarılabilecek yan iletilerden biri “Ancak korkaklar başkalarına tuzak kurarlar” fikridir. Babasının yerine Sherwood Ormanı’nda koruculuk yaptığı sırada genç Robin bir adamın bir arabaya tuzak kurduğunu görür ve şöyle düşünür: “*Bir insana böyle tuzak kurulması alçaklıktı. Bunu yapan ancak korkak biri olabilirdi!*” (Pyle, 2008: 8). Robin böyle bir alçaklığa dayanamaz ve hemen tuzak kuran kişiyi okuyla elinden vurur.

Kitabın sonunda, Robin Hood kral tarafından ödüllendirilir. Hakkı olan Huntington Kontluğu’na kavuşur ve sevdiği kızla evlenerek mutlu bir hayat yaşar. Haksızlığa karşı sürdürdüğü mücadele ona çok şey kazandırmıştır. “Doğruluk ve insanlık için çalışanlar sonunda hak ettiklerine ulaşırlar” iletisi de kitabın sonundan çıkarılabilecek düşüncedir.

Bu çalışmada, *Robin Hood* isimli eserden üç ileti çıkarılmıştır. Bu iletilerin üçünün de ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olduğu ifade edilebilir.

3.11. Mutlu Prens

Oscar Wilde’ın *Mutlu Prens* adlı eserinde *Mutlu Prens, Bülbül ile Gül, Genç Kral, Yıldız Çocuk* ve *Muhteşem Havai Fişek* isimlerinde 5 farklı hikâye yer almaktadır.

Kitapta yer alan ilk hikâye *Mutlu Prens*’tir. Yaşarken, bir sarayda mutlu bir hayatı olan, sarayın dışından habersiz biridir Mutlu Prens. Öldükten sonra şehrin yüksek bir yerine heykelini dikerler. Heykelin olduğu yerden şehrin bütün sefaleti ve çirkinliği görülmektedir. Mutlu Prens de bunları görmekte ve çok üzülmemektedir. Bir gün bir kırlangıç göç ederken heykelin altında dinlenmek için durur. Mutlu Prens’in ağladığını görür ve nedenini sorar. Mutlu Prens’in yanıtı şu şekildedir:

“Uzakta bir sokakta yıkık dökük bir ev var. Pencerelelerinden biri de açık. İçeride masa başında oturan bir kadın görüyorum. Yüzü zayıf ve yıpranmış. İğne kullanmaktan delik deşik olmuş, kızarmış, sert elleri var çünkü kadın terzi. Kraliçenin en sevimli nedimesi için yakında yapılacak olan Saray Balosu’nda

giyilmek üzere saten giysinin üstüne çarkıfelekler işliyor. Odanın köşesindeki yatakta da küçük oğlu hasta yatıyor. Çocuğun ateşi var, portakal istiyor. Annesinin ise nehir suyundan başka verecek bir şeyi yok. Çocuk da ağlıyor. Kırlangıç, küçük kırlangıç, kılıcımın kabzasındaki yakutu ona götüremez misin? Ayaklarım bu kaideye tutturulmuş, kıpırdayamıyorum” (Wilde, ? : 11).

Kırlangıç göç etmesi gerektiği halde Mutlu Prens'in isteğini geri çeviremez ve o yoksul aileye yardım eder. Daha sonra Mutlu Prens yine bir genç adama yardım etmesi için bir gece daha kalmasını, ertesi gün başkasına yardım etmesi için bir gece daha kalmasını ister. Gözlerindeki değerli taşları ihtiyacı olanlara götürmesi için verir kırlangıca. Sonunda Mutlu Prens kör kaldığı için kırlangıç da göç etmekten vazgeçer. Mutlu Prens'in omzuna konup yabancı ülkelerde gördüklerini anlatır. Mutlu Prens şehirde gördüklerini anlatmasını ister. Kırlangıç ülkede gördüğü sefaleti anlatınca Mutlu Prens som altınla kaplı olduğunu, onları yaprak yaprak çıkarıp fakirlere vermesini ister. Sonunda Mutlu Prens'in üzerinde hiçbir şey kalmaz. Kırlangıç da zamanında göç etmediği, soğukta kaldığı için Mutlu Prens'in ayaklarının dibine düşer ve ölür. Kırlangıcın ve mutlu Prens'in yaptıkları fedakârlıklardan “İyilik yapmak, ihtiyacı olanlara yardım etmek için her şey feda edilebilir” düşüncesi ana ileti olarak çıkarılabilir.

Belediye başkanı ve Belediye Konseyi Mutlu Prens'in güzelliği gitmiş halini görünce “*Madem artık güzel değil, faydalı da değildir...*” (Wilde, ? : 19) derler ve Mutlu Prens'in heykelini eritip kendi heykellerini yaptırmaya kalkarlar. Onların söylediklerinden, “Hiçbir şey güzel değil diye faydasız olarak görülmemelidir” düşüncesi yan ileti olarak çıkarılabilir.

Kitabın ikinci öyküsü *Bülbül ile Gül*'de gerçek aşk için kendini feda etmeye hazır bir bülbülün hikâyesi anlatılmaktadır. Bülbül, sevdiği kızla prensin balosunda gün ağarana kadar dans etmek için kızın istediği kırmızı gülü arayan bir genç görür bahçede. Genç, bahçesinde kırmızı bir gül bulamadığı için sürekli ağlamaktadır. Bülbül onun gerçek bir âşık olduğunu sanır. Onun için bütün bahçeyi dolaşıp kırmızı gül arar. En sonunda bir tane bulur. Fakat onun da soğuktan damarları kurumuştur. Kırmızı gül

bülbüle eğer kalbini dikenine dayayıp şarkısını söylerse kendisinin açabileceğini söyler. Bülbül gerçek aşkın ve bir insan kalbinin kendi hayatından daha önemli olduğunu söyler ve kalbini dikene yaslayıp şarkı söylemeye başlar. Gerçekten de gün doğduğunda çok güzel bir kırmızı gül açmıştır bahçede. Fakat bülbül ölmüştür. Genç, bu gülü görünce çok sevinir ve sevgilisine götürür. Ancak kız gülü istemez, çünkü Lord'un yeğeninden mücevher hediye almıştır. Gülü küçük görmektedir. Genç de kıza sinirlenir, aşkın çok aptalca ve yararsız bir şey olduğunu söyler ve gülü sokağa atar. Kırmızı gül bir su birikintisinin içine düşer, üzerinden de bir araba geçer. Bütün bu olanlardan “Bazen ne kadar fedakârlık yapmış olursanız olun, kıymeti bilinmeyebilir, karşılığını alamayabilirsiniz” iletisi ana ileti olarak belirlenebilir.

Genç, bülbül onun için kendini feda etmeye karar verdiği sırada onun ötüşünü duyar ve şöyle not düşer: “*Bülbül’de biçim var. Bu inkar edilemez; fakat duygusu var mı? Hiç sanmam. Tıpkı sanatçıların çoğu gibi, sadece üsluba sahip. Samimiyet ise hiç yok. Kendini başkaları için feda etmez. Sadece müziği düşünür ve herkes bilir ki sanat bencildir. Fakat yine de kabul etmeli ki sesi çok güzel. Yazık ki bunlar hiçbir anlam ifade etmiyor, bir işe yaramıyor!*” (Wilde, ? : 26). Sevdiği kız gülü kabul etmeyince de şu sözleri sarf eder: “*aşk da ne aptalca şeymiş! Mantiğin yarısı kadar bile faydalı değil, çünkü hiçbir şey ispat etmiyor ve üstelik hiçbir zaman olmayacak şeylerden bahsedip insanları kandırıyor. Ayrıca hiç de pratik değil. Her şeyin pratik olmak zorunda olduğu bu devirde en iyisi gene ben Felsefe ve Matematik çalışmalıyım*” (Wilde, ? : 29). Genç, her şeyin yararlı olması gerektiğine inanan, maddeci bir kişidir. Bu yüzden de mutlu olamamaktadır. “Duygulara, faydacı anlayışla bakmamak gerekir. Yararlı olmayan işe yaramaz fikri yanlıştır” iletisi de bu hikâyeden çıkabilecek yan iletilerden biridir.

Genç Kral başlıklı hikâyede çobanlık yaparken bir krallığın varisi olduğunu öğrenen 16 yaşındaki bir gencin öyküsü anlatılmaktadır. Saraya yerleşen Genç Kralın gözü mücevherlerden, süslü elbiselerden ve saray hayatından başka hiçbir şey görmez olur. Taç giyeceği gün için altın sırmalı bir elbise, zümrüt süslemeli bir taç ve incili bir asa ister. Taç giyeceği günün bir gece öncesi yattığında üç tane rüya görür. Birincisinde altın sırmalı elbisesini dokuyan yoksul insanları, ikincisinde inci çıkarırken ölen köleleri, üçüncüsünde ise tacı için yakut ararken hastalıktan ölen insanları görür. Büyük

bir vicdan azabı duyar. Uyandıığında hizmetçileri taç giyme töreni için altın sırmalı elbisesini, zümrüt süslemeli tacını ve incili esasını getirirler. Genç Kral hiçbirini giymez. Rüyasında gördüklerini anlatır herkese. Fakat hizmetindeki kişiler aldırış etmezler, hatta onun aklını kaçırdığını düşünürler. Halkın önüne çoban kıyafetleriyle çıkar ve gördüğü rüyaları anlatır. Halk da bu durumun normal olduğunu, dünyanın düzeninin böyle olduğunu söyler ve Genç Kraldan gidip eflatun elbisesini giymesini ister. Bu sefer Genç Kral Piskoposa gider ve rüyasını anlatır. Piskopos da diğerleri gibi düşünmektedir. Genç Kral'a saraya dönüp elbiselerini giymesini söyler. O sırada devlet adamları, kendilerini utandırdığı gerekçesiyle kılıç kuşanıp Genç Kral'ı öldürmeye gelmişlerdir. Mihrapta dua etmekte olan Genç Kral o an renkli pencerelerden gelen güneş ışığı ile sırmalı bir elbiseye bürünür, kafasındaki daldan yapma taç çiçeklenir ve zümrütten daha kırmızı bir taç olur. Elindeki sopa çiçeklenir ve bembeyaz zambaklar açar. Herkes Genç Kral'ın önünde eğilir ve ona itaat eder. Yüzü bir meleğin yüzü olmuştur.

Bu hikâyenin ana iletisi, “Dünyada çok fazla dertli ve yardıma muhtaç insan vardır. Onlar göz ardı edilmemeli ve onlara yardım edilmelidir” şeklinde ifade edilebilir. Bunun yanında “İnsan, fazla lüks yaşam hayal etmemeli, elindekilerin kıymetini bilmeli” gibi bir yan ileti de çıkarılabilir.

Dördüncü hikâyenin ismi *Yıldız Çocuk*'tur. Ormanda odun toplayan iki oduncu bir yıldızın kayıp ormana doğru düştüğünü görürler. Altın bulma ümidiyle koşarlar ve pelerine sarılmış bir bebek bulurlar. Odunculardan biri yoksul olduğu için onu almak istemez. Diğer ise ne kadar yoksul olsa da bebeğe acır ve onu evine götürür. Kendi çocuklarıyla beraber büyütürler onu da. Yıldız çocuk büyüdükçe çok güzel bir çocuk olur. Fakat Yıldız çok zalimdir. Çirkin olan hiçbir şeye dayanamaz. Hayvanlara ve köyde gördüğü dilencilere eziyet eder. Herkes ondan korkar. Bir gün ormanda bir dilenci kadın görür ve onu taşlar. Kadın Yıldız Çocuk'un gerçek annesidir. Oğlunu hemen tanır ve ona kavuşmak ister. Fakat kadın çirkin bir dilenci olduğu için Yıldız Çocuk onu aşağılar ve oradan kovar. Kadın ağlayarak gider. Yaptığı bu kötü hareket sonucu Yıldız Çocuk birden bire çok çirkinleşir. Annesini kovduğu için böyle olduğunu anlar ve yaptığına pişman olur. Annesini bulmak için bütün dünyayı dolaşır. Her gittiği

yerde çok çirkin olduğu için eziyet görür. Daha önce onun insanlara yaptığı eziyetleri şimdi diğer insanlar ona yapmaktadırlar. Üç yıl arayıştan sonra bir şehrin kapısına gelir ve şehirde annesini aramak istediğini söyler. Kapıdaki nöbetçiler onu içeri almazlar. O sırada kapıya gelen bir sihirbaz onu köle olarak alır. İlk gün onu ormandaki beyaz altını bulması için gönderir. Çocuk, tuzağa düşen bir tavşana yardım ettiği için tavşan altının yerini gösterir ona. Tam şehrin kapısından gireceği sırada cüzzamlı bir adam ondan yardım ister. O da dayanamayıp beyaz altını ona verir. Sihirbaza eli boş gidince, sihirbaz onu kırbaçlar ve aç bırakır. Ondan sonraki gün sihirbaz, çocuğu sarı altını bulması için ormana yollar. Tavşan yine yardım eder ve altının yerini gösterir. Dönüşte cüzzamlı adam yine yardım ister ve Yıldız Çocuk dayanamayıp altını verir. Sihirbaz tarafından kırbaçla ve açlıkla cezalandırılır. Ertesi gün sihirbaz, çocuğu kırmızı altını bulması için ormana yollar. Tavşan yine yardım eder ve Yıldız Çocuk altınla şehre döner. Kapıda cüzzamlı adam yine önünü keser ve altını ister. Yıldız Çocuk adama acır ve altını verir. Bunu yapınca Yıldız Çocuk eski güzelliğine kavuşur. Bütün şehir onu Lord olarak karşılar. Çocuk önce şaşırır, sonrasında annesine bir kötülük yaptığını onu bulması gerektiğini söyler. O sırada annesini ve yanında cüzzamlı adamı görür. Annesinden af diler. Sonra onların aslında kral ve kraliçe olduğunu görür. Böylece mutluluğa ulaşırlar. Yıldız Çocuk çok iyi bir kral olur.

Yıldız Çocuk isimli hikâyenin ana iletisinin “Kimseyi hor görmemek gerekir. Kibirli ve gaddar olan insanlar gün gelir yaptıkları kötülüklerden pişmanlık duyarlar” fikri olduğu söylenebilir. Yıldız Çocuk oduncunun yanındayken oldukça gaddar ve kibirlidir. Daha sonra çirkinlikle cezalandırılınca yaptıklarına çok pişman olur.

Bunun yanında “Hiçbir insana ya da hayvana kötü davranılmamalıdır” fikri de yan ileti olarak hikâyeden çıkarılabilir:

Köstebeğe sordu:

“Sen yer altında dolaşırsın. Söyle, annemi gördün mü?”

Yanıt verdi köstebek:

“Sen gözlerimi kör ettin, nasıl görebilirim?”

Ketenkuşuna sordu:

“Sen, yüksek ağaçların tepelerinde uçarsın. Söyle, annemi gördün mü?”

Yanıt verdi ketenkuşu:

“Sen zevk için kanatlarımı kestir, nasıl uçabilirim?”

Köknarda yalnız yaşayan sincaba sordu: “Annem nerede?”

Yanıt verdi Sincap:

“Sen benimkini öldürdün. Kendininkini de öldürmek için mi arıyorsun?”

Yıldız Çocuk başını eğdi ve ağladı. Günahlarını bağışlaması için Tanrı’ya dua etti ve dilenci kadını aramak için ormana girdi. (...) Köyleri geçerken çocuklar onu taşladılar, onunla alay ettiler. Çiftçiler, buğdaylar küflenmesin diye ambarlarda uyumasına izin vermediler (Wilde, ? : 59).

Yıldız Çocuk’un daha önce insanlara ve hayvanlara yaptığı bütün eziyetleri, çirkinleştiğinde diğer insanlar da ona yapmıştır. Hayvanlar ona yardım etmemişlerdir. Ne zaman ki cüzzamlı adama ve tavşana yardım eder, o zaman ödüllendirilmeye başlar. Tavşana yardım ettiği için tavşan ona altınların yerini söyler. Cüzzamlı adama yardım ettiği için sonunda eski güzelliğine ve ailesine kavuşur. “İyilik yap iyilik bul” düşüncesi de yan ileti olarak bu hikâyeden çıkarılabilir.

Kitaptaki son hikâyenin ismi *Muhteşem Havai Fişek*’tir. Prens ile prensesin düğününde patlatılacak olan havai fişekler kendi aralarında konuşurlar. Hepsi farklı şeylerden bahseder. İçlerinden biri kendini çok beğenmiş bir havai fişektir. Sürekli kendinden, ne kadar muhteşem olduğundan bahseder. Hatta prens ile prensesin kendi şerefine evlendiğini düşünür. Kendi dışındaki her şeyi küçümser. Ne kadar duygusal olduğunu göstermek için gözlerinden yaş akıtır ve barutunu ıslatır. Gece yarısı olup da havai fişeklerin patlama sırası geldiğinde, böbürlenmiş havai fişek dışında hepsi havada patlar ve gösterilerini yapıp insanları heyecanlandırırlar. Kibirli havai fişek kendisini daha büyük bir gösteri için sakladıklarını düşünür. Sabah bahçeyi temizlemeye gelen

adamların onu almaya gelen heyet olduğunu düşünür. Adamlar onu bahçeden dışarı atarlar. Bir çamurun içine düşer, fakat yine kibriden vazgeçmez ve kendisini kaplıcaya getirdiklerini düşünür. Sokakta karşılaştığı her hayvanı küçümser ve onlarla dalga geçer. Sonunda iki çocuk onu bir değmek sanıp alırlar ve ateşe atarlar. Sonra da uykuya dalarlar. Havai fişek gündüz vakti patlar. Patladığını kimse görmez ya da duymaz. Buna rağmen kibirli havai fişek yine kendiyle övünmeyi ihmal etmez. Kafasına havai fişekin değneği düştüğü için kendini suya atan bir ördeği görür ve “*Büyük bir heyecan yaratacağımı biliyordum!*”(Wilde, ? : 87) deyip yine böbürlenir.

Muhteşem Havai Fişek adlı hikâyenin ana iletisi “Sürekli kendinden bahseden, kendini beğenmiş, kibirli insanlar gerçekleri göremezler ve hep yalnız kalırlar” şeklinde ifade edilebilir. Kibirli havai fişek sürekli kendinden bahsettiği ve başkalarının konuşmasına fırsat vermediği için yanında kimse uzun süre kalmaz. Zaten o da kendisini sevecek birilerini değil sürekli dinleyecek birilerini istemektedir.

Bu çalışmada, *Mutlu Prens* isimli kitaptan dokuz ileti çıkarılmıştır. İletilerin tamamının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olduğu ifade edilebilir.

3.12. Uçan Sınıf

Alman Edebiyatı'nın ünlü yazarlarından biri olan Erich Kästner'in *Uçan Sınıf* isimli kitabında yatılı bir okulda kalan bir grup öğrencinin maceraları anlatılmaktadır.

Yılbaşı yaklaşırken, çocuklar “Uçan Sınıf” adında bir oyun hazırlamaya karar verirler ve çok çalışırlar. Sıra son provalarını yapmaya gelir. Fakat çalışmaları yarım kalır. Çünkü bir başka okulun öğrencileri bir arkadaşlarını ve not almaları için gerekli olan güzel yazı defterlerini kaçırmışlardır. Çocuklar da hem arkadaşlarını hem de defterlerini kurtarmak için bir araya gelirler. Birbirlerine destek olmaları sayesinde başarıya ulaşırlar. Bunu yaparken de zaman zaman “Sigara İçmez” lakabını taktıkları bir dostlarına danışırlar. Kimi zaman da öğretmenleri Doktor Bökh –ona taktıkları lakapla Justus- çocuklara doğru yolu bulmaları için yardım etmektedir. Sonunda arkadaşlarını kurtarırlar. Oyunlarını da başarıyla sergileyip mutlu bir şekilde yılbaşı tatiline çıkarlar.

Kitabın ana iletisi “Dayanışmanın, arkadaşlığın gücüyle her zorluğun üstesinden gelinbilir” olarak belirtilebilir. Yatılı okulun öğrencileri bu dayanışmanın güzel bir örneğini sunmaktadırlar. Arkadaşlarının başının deritte olduğunu öğrendiklerinde hemen bir araya gelirler ve dayanışma ile onu kurtarırlar. Fakat kitapta olumsuz bazı davranışlar bu dayanışma duygusunun etkisiyle olumlu olarak gösterilmektedir. Arkadaşlarının esir olduğunu öğrendiklerinde kimseye sormadan, yasak olmasına rağmen okuldan kaçarlar. Arkadaşlarını kurtarmak için diğer okulun öğrencileriyle kavga ederler. Arkadaşlarını ve defterlerini bir evin bodrumunda saklayan diğer grubun nöbetçi bıraktığı çocukları, arkadaşlarına eziyet ettikleri için döverler. Bunlar hep arkadaşlığın getirdiği olağan şeyler olarak verilmektedir. Olumsuz olan bu davranışlar, çocuklar için bir kahramanlıktır. Hatta öğretmenleri Doktor Bökh bile çocukların, arkadaşlarını kurtarmak için yaptıklarını takdir eder:

“Olay nesnel olarak değerlendirildiğinde, izinsiz dışarı çıkmış olduğunuzu saptamaktan başka bir şey yapılamaz. Bunun için hangi ceza uygun görülür, Sebastian?”

“On dört gün dışarı çıkma yasağı,” diye yanıt verdi çocuk.

“Bununla birlikte çevresel koşullar da göz önünde bulundurulabilir,” diye devam etti Justus. “Kaldı ki koşullar göz önünde bulundurulduğunda, güvenilir arkadaşlar olarak ne pahasına olursa olsun kente gitmek zorunda olmanız, tartışma götürmez. O zaman da işlediğiniz suç, izin almayı unutmuş olmanızla sınırlı kalır.”

“(…) Gelelim dört gözle beklediğiniz cezaya. Tatilden sonraki ilk öğleden sonra izninizi elinizden alıyorum. Böylece okul yönetmeliğinin gereğini de yerine getirmiş oluruz. Öyle değil mi?(…) Ayrıca cezaya adanacak o öğleden sonra, saat beşte buradaki kulede benim konuğum olursunuz. Biraz gevezelik ederiz. Gerçi bu, yönetmelikte yok. Ama buna itiraz edilebileceğini sanmıyorum” (Kästner, 2008: 78).

Öğretmen çocukların yanında yer alır ve aslında hiçbir etkisi olmayan bir ceza verir. Ceza sadece “ceza vermiş olmak” için verilmiştir. Bu durumda cezanın

caydırıcılığı kalmamıştır. Bir sonraki kavgalarında öğretmenleri onları hoş göreceğini düşünebileceklerdir.

Uçan Sınıf'ta olumsuz olarak belirlenebilecek birçok ileti vardır. Bunlardan ilki "Lakap takmakta sakınca yoktur" fikridir. Kitaptaki çocuklar başta öğretmenleri olmak üzere kitaptaki pek çok kişiye lakap takmaktadırlar. Öğretmenlerinin olumlu yönde bir lakaptır. Öğretmenleri için Almancada "adil olan" anlamına gelen "Justus" kelimesini kullanmaktadırlar. Okullarının yakınında tek başına yaşayan bir adamla arkadaşlık etmektedirler. Onun lakabı ise "Sigara İçmez"dir:

"(...) Ona bu adı takmalarının nedeni, adamın tütün içmemesi değildi; aksine adam bir hayli tütün içiyordu. (...) Ona Sigara İçmez adını takmalarının nedeni, hobi bahçesinde yaz kış oturduğu eski bir tren vagonunun bulunmasıydı. Vagon sigara içilmeyen ikinci mevki kompartimanlardan oluşuyordu. Bu vagonu bir yıl önce bu bahçeye taşındığında, Alman Denizyolları'ndan yüz seksen liraya almış, içini biraz değiştirip vagonu yaşamaya başlamıştı. Üzerinde "Sigara İçilmez" yazan küçük beyaz levhaları ise sökmemiş, olduğu gibi bırakmıştı." (Kästner, 2008: 36).

Bunun dışında, son sınıflardaki bir öğrenciye "Güzel Theo" lakabını takmışlardır. Arada bir birbirlerine de farklı şekillerde seslenmektedirler:

"O ahmak son sınıf öğrencilerini sen bana bırak, ödle" dedi Matz, Uli'ye tepeden bakarak ve parayı cebine indirdi (Kästner, 2008: 21).

Kitapta yer aldığı düşünülen bir başka olumsuz ileti ise "Yatılı okul bir öğrenci kışlasıdır" şeklinde ifade edilebilir. Yazar, kitabın bir bölümünde yatılı okulu tanımlar okuyucuya:

"Şimdi aklıma geldi: Bir yatılı okulun nasıl bir şey olduğunu hepimiz biliyor musunuz? Yatılı okul, içinde oturulan okuldur. Şöyle de denebilir: öğrenci kışlası. Çocuklar orada yaşarlar. Yemeklerini büyük yemekhanedeki uzun masalarda yerler; sofrayı kendileri kurmak zorundadırlar. Büyük yatakhanelerde uyurlar; hademe sabahları erkenden gelerek korkunç bir

gürültüyle çan çalar. Son sınıf öğrencilerinden birkaçı, yatakhane sorumlusudur. Öbür öğrencilerin yataktan yıldırım hızıyla fırlayıp fırlamadıklarına birer av köpeği gibi dikkat kesilirler. Bazı çocuklar yataklarını doğru düzgün toplamayı öğrenemezler ve bu yüzden, öbür çocuklar cumartesi ve pazarları izinli çıkarken, onlar etüt odasında cezaya kalırlar. (Yine de yatak toplamayı öğrenemezler bir türlü.)” (Kästner, 2008: 19).

Bu anlatımdan yatılı okulla ilgili olumsuz fikirlere kapılmak mümkündür. Oysa yatılı okul her çocuğun her an karşı karşıya gelebileceği bir gerçektir. Bu gerçeğin olumsuz aktarılması, yatılı okul algısının çocukta korkuya neden olmasına yol açabilir.

Kitaptaki son sınıf öğrencileri kendilerini okulun hakimi olarak görmektedirler. Kitabın bir bölümünde toplantı salonunu kullanmak isteyen küçük sınıflardan biri son sınıf öğrencilerinin salonu boşaltmasını rica eder. Cevapları şudur: “*Sen okulun en kıdemlileriyle nasıl konuşuyorsun öyle, ha?*” (Kästner, 2008: 26). Yine başka bir sayfada son sınıf öğrencileri okulun yakınındaki bir tepeye çıkar ve sigara içerler: “*Son sınıflardan birkaç öğrenci, paltolarının yakalarını kaldırmış, bir yandan sigara içerken, bir yandan da ağırbaşlı bir edayla Olimpos’a tırmanıyorlardı*” (Kästner, 2008: 22). Bir okulun son sınıf öğrencilerinin her şeyi yapmaya hakları olduğu izlenimi vardır. Olumsuzluk taşıyan bu izlenim gelişme çağında olan ilköğretim ikinci kademe öğrencileri için uygun değildir. Bu kitabı okuyan bir sekizinci sınıf öğrencisi aynı şekilde davranabilir.

Kitapta çok iri yarı, güçlü bir öğrenci olan Matthias, imla sınavında kelimelerin neredeyse tamamını yanlış yazmıştır. Fakat bu onun için çok da önemli değildir: “*Eyaled ya da ersag nasıl yazılır, umurumda da değil zaten. Nasıl olsa, ilerde dünya boks şampiyonu olacağım, o zaman da imla kurallarıyla hiç işim olmayacak.(...) Sabahki imla sınavında da acıkmıştım. Az kalsın, ihtiyar Profesör Kreuzkamm’a bana tereyağlı ekmek vermesini söyleyecektim. Ama bunun yerine o aptal sözcükleri ‘d’ ile mi, yoksa ‘s’ ile mi yazmam gerektiğini düşünmek zorunda kaldım!*” (Kästner, 2008: 41). Saygı duyulan bir karakterin böyle cümleler kurması olumsuz bir iletiyi ortaya çıkarabilir: “İmla kuralları gereksizdir”. Halbuki ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine

Türkçe derslerinde imla kurallarının gerekliliği anlatılmaktadır. Kahramanın ağzından çıkan bu sözler, çocuğun yanlış etkilenmesine, kullandığı dilin doğru yazımının önemli olmadığını düşünmesine neden olabilir.

Kitabın başında yazar kitaptaki öyküyü nasıl yazmaya başladığını anlatırken çocuklara öğütlerde bulunur. Aşağıdaki paragraflarda altı çizili cümleler, kitaptan çıkarılabilecek yan iletilerdir:

“Kendinizi kandırmayın ve başkalarının da sizi kandırmasına izin vermeyin. Bir şeyler ters gittiğinde, korkmayın. Belanın üstüne gitmeyi öğrenin. Sanssızlığa uğradığınızda, pes etmeyin. Kuyruğu dik tutun! Nasır bağlayın!

Boksörlerin dediği gibi, yumruk yerken, sağlam durmalısınız. Yumruk yemeyi ve sindirmeyi öğrenmelisiniz. Yoksa hayatın size attığı daha ilk tokatta nakavt olursunuz. Çünkü hayatın eli ağırdır, beyler! İnsan böyle bir tokat yediğinde, buna hazırlıklı değilse, küçük bir karasineğin öksürmesi bile yeter, burnunun üstüne iki seksen uzanır.

Demek ki: Kuyruk dik tutulacak! Nasır bağlanacak! Anlaşıldı mı? Bu işin püf noktasını bilen, yarı yarıya kazanmış demektir. Ne de olsa böyle biri, tokat yedikten sonra teşekkür etse bile, şu iki özelliği harekete geçirebilecek kadar da antrenmanlıdır: cesaret ve zeka. İşte önemli olan da budur. Ayrıca şimdi söyleyeceklerimi de bir kenara yazın: Cesaret olmadan zeka, hiçbir işe yaramaz; zeka olmadan cesaret ise aptallıktır! Dünya tarihi, aptal insanların cesur ya da zeki insanların korkak olduğu dönemlerle doludur. Doğru olan bu değildir.

Ne zaman ki cesurlar zeki, zekiler de cesur olur, işte o zaman sık sık hataya düşerek öyle olduğunu sandığımız bir şey de gerçek olur, insanlık gerçekten ilerler. (Kästner, 2008: 17).

Kitaptaki olumlu iletilerden biri de “Adil insanlar herkesten saygı görür” şeklinde ifade edilebilir. Kitaptaki öğretmen Doktor Bökh, adaletiyle öğrencilerin güvenini ve saygısını kazanmış biridir: “Doktor Bökh’ün takma adı Justus’tu ve bu da Almandada “adil olan” anlamına geliyordu. Çünkü Doktor Bökh adil biriydi. Zaten ona

bu nedenle bu kadar saygı duyuyorlardı” (Kästner, 2008: 38). Fakat öğrenciler bir başka öğretmenine aynı derecede saygı göstermemektedir. Müdür Grünkern her sene derste ‘Ay’dan söz ederken aynı şakayı yapmaktadır. Bu şakayı öğrenciler komik bulmazlar. Her sene de yapıldığı için artık bıkmışlardır. Bu yüzden Müdür Grünkern aynı şakayı yaptığında onunla dalga geçerler. Öğrencilerin bir kısmı bundan pişmanlık duyar; fakat diğer bir kısmı Müdür Grünkern’in bunu hak ettiğini düşünür:

“Bilmiyorum, ama,” dedi içlerinden biri, “bence yaşlı adamı o kadar kızdırmamalıydınız.”

“Nedenmiş?” diye bağırdı Fritsche. “Bir öğretmen kesinlikle değişime açık olmalıdır. Yoksa öğrenciler erkenden yataklarına yatar, derslerini de kasetten dinlerdi. Yo, hayır, insan olan öğretmenlere ihtiyacımız var, iki bacaklı konserve kutularına değil! Bizi geliştirmek istiyorlarsa, önce kendileri gelişmek zorunda olan öğretmenlere ihtiyacımız var.” (Kästner, 2008: 87).

Bir öğrencinin yaşlanmış bir öğretmeni için “iki bacaklı konserve kutusu” benzetmesi yapması, böyle bir ifadenin de Milli Eğitim Bakanlığının tavsiye ettiği bir çocuk kitabında yer alması uygun değildir.

Rakip takımın öğrencileri ile yatılı okulun öğrencileri düello yaparak aralarındaki meseleyi halletmeye karar verirler. Yatılı okulun öğrencileri kazanırsa tutsak olan arkadaşları ve güzel yazı defterleri rakip takımın öğrencilerinden geri alınacaktır. Dövüşü yatılı okulun öğrencisi kazanır. Fakat rakip takım yenilmeyi sindiremez ve sözünden döner. Bu davranış da kitapta çok yanlış bir tutum olarak gösterilir. Hatta rakip takımın lideri bile kendi grubunun yanlış yaptığını söyler ve kendisini esir almalarını teklif eder. Dostları Sigara İçmez gelir ve şöyle der: “*Vay canına! Bugünkü gençler arasında böyle serseriler de var demek? Size düello yapmayı önerdiğim için üzgünüm Martin. Böyle bir şey elbette sadece namuslu insanlar arasında yapılabilir” (Kästner, 2008: 60). Martin ise rakip takımın liderine şöyle der: “Sen dürüst bir adamsın. Adamlarının yanına dön ve onlara iki dakika içinde saldırıya geçeceğimizi söyle. Ayrıca bu sizinle bizim aramızdaki son savaş olacak. Bundan böyle sözünden dönenlerle savaşmayacağız. Böylelerini ancak küçümseriz biz” (Kästner,*

2008: 60). “Verilen sözleri tutmak insanları dürüst ve güvenilir kılar” düşüncesi olumlu bir ileti olarak bu satırlardan çıkarılabilmektedir. Fakat çocukların kavga etmeleri, düello yapmaları, birbirlerini esir almaları bir çocuk kitabında bulunabilecek olumsuz davranışlardır. Kitapta yer alan yetişkinler bile bu davranışların kötü olduğunu çocuklara söylememektedir. Hatta bazen bu tür davranışları yetişkinler onlara tavsiye etmektedir. Şiddet içeren iletilerin çocuklara aktarılması bir çocuk kitabının sakıncalı olması için yeterlidir.

Kitaptan çıkarılabilecek en son yan ileti ise “Parası olmayan insanlar tembel ya da kötü kimseler değildir. Onlar dünyadaki adaletsizlikten dolayı parasızdırlar.” iletidir. Noel’de ailesi para gönderemediği için evine gidemeyip yurttan kalmak zorunda olan Martin isimli öğrencinin bir isyanından doğmuştur bu ileti: “(...) *Annemi ve babamı çok seviyorum, onlar da beni çok seviyorlar, yine de Noel akşamı birlikte olamıyoruz. Peki ama neden? Parasızlık yüzünden. Peki niye paramız yok? Benim babam öbür adamlardan daha mı az çalışkan? Hayır. Bizler kötü insanlar mıyız? Hayır. Neden peki? Adaletsizlikten, pek çok insan adaletsizlikten dolayı acı çekiyor. Gerçi bunu değiştirmek isteyen iyi insanlar var, ama Noel akşamı da yarın. O zamana kadar bunu beceremezler*” (Kästner, 2008: 119). Fakat Martin’in beklediği iyi insan çok yakınındadır. Öğretmenleri Doktor Bökh ona para verir ve evine gönderir. Böylece Martin iyiliğe olan inancını yitirmemiş olur.

Bu çalışmada, *Uçan Sınıf* isimli kitaptan 13 ileti çıkarılmıştır. Bu iletilerden dört tanesinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olmadığı, dokuz tanesinin ise uygun olduğu ifade edilebilir.

3.13. Oliver Twist

Charles Dickens’in dünyaca ünlü eseri *Oliver Twist* romanında, yetimhanede doğmuş ve büyümüş bir çocuk olan Oliver’in yaşam öyküsü anlatılmaktadır. Oliver, yetimhanede kalırken, bir tabak daha fazla yemek istediği için sorun çıkaran bir çocuk olarak görülür ve çalışması için bir cenaze levazımatçısının yanına verilir. Orada çalışan diğer çırak Oliver’ı annesiyle ilgili şeyler söyleyerek kışkırttığı için kavga ederler. Bu yüzden Oliver iş yerinin sahibinden dayak yer. Oradan kurtulmak için kaçır ve

Londra'ya gider. Burada hırsız çetesinin eline düşer. Fakat Oliver bunu fark etmez. Çeteden biriyle farkında olmadan işe çıkar. Çetede ki çocuk Bay Bronlow isimindeki varlıklı bir adamın cüzdanını çalıp kaçar. Bay Bronlow Oliver'ın çaldığını sanıp onu polise götürür. Mahkemede bir şahit çıkar ve Oliver'ın yapmadığını söyler. Bay Bronlow Oliver'a güvenir ve onu evine alır. Bir gün eline bir miktar para verir ve kitapçıya gönderir. Çetede kiler onu yeniden bulurlar ve kaçırlar. Bay Bronlow onun parayı alıp kaçtığını sanır. Çetede kiler onu yine bir hırsızlıkta kullanmak isterler. Oliver bir eve girecek ve kapıyı onlara açacaktır. Fakat evin sahipleri bunun farkına varırlar. Kovalamacada Oliver vurulur. Hırsızlardan biri onu taşıyamayacağına karar verir ve yaralı halde yola bırakır. Oliver kendine geldiğinde en yakındaki eve gider. Bu ev iki gece önce soymaya çalıştıkları evdir. Evde kiler onu dinler ve yardım etmeye çalışır. Oliver'ın aslında asil bir aileden geldiği ortaya çıkar. Hırsızların bir kısmını polis yakalar, bir kısmı da kurtulmaya çalışırken kendi kazdıkları kuyuya düşerler ve ölürler. Bay Bronlow Oliver'ı evlat edinir ve mutlu bir şekilde yaşarlar.

Kitabın ana iletisi “Hayat ne kadar zor olursa olsun, dürüst olduktan ve hayata dört elle sarıldıktan sonra aşılmayacak engel yoktur” şeklinde ifade edilebilir. Oliver Twist'in başından talihsiz bir sürü olay geçmektedir. Yetimhanede eziyet görür, hırsız çetesinin eline düşer, vurulur; fakat asla kötülüğe yönelmez, hep dürüstlükten ve iyilikten yana olur. Sonunda da hak ettiği mutluluğa erişir.

Yan iletilerden ilki ise “Kötülük yapanlar cezalarını mutlaka çekerler” olarak belirlenebilir. Kitapta hırsız çetesindeki herkes cezalandırılır. Hırsızlardan biri olan Nensi, Oliver'a yardım etmesine rağmen, hırsızların başı olan Bill Sikes'e aşık olduğu için doğru yolu seçmez ve sonunda ölür. Oliver'ın üvey kardeşi Oliver'ı öldürtmeye çalışır. Sonunda beş parasız kalır. Hilekârlık, sahtekarlık yaparak kötü yollara düşer ve bir hapis hanede ölür. Oliver'ı hırsızlığa zorlayan çetenin başlarından biri olan Fagin polis tarafından yakalanır ve idam edilir. Çetenin diğer başı Bill Sikes ise polisten kaçmaya çalışırken kullandığı ipe dolanır ve ip boğazına geçer. Çatıdan aşağı boynuna geçmiş ipe sallanır ve ölür.

Çetedeeki hırsızlardan biri olan Nensi, Fagin ve Monks'un Oliver'a kötülük yapmalarını önler. Nensi, Bill Sikes'e âşıktır. Bu yüzden de Bay Bronlow'un yardım teklifini geri çevirir:

“Bana yardım edemezsiniz. Bulduğum bataktan beni hiç kimse kurtaramaz. Ben, kurtulma umudumun gemilerini çoktan yakmışım.”

Bay Bronlow ona, başka bir ülkeye gönderme, ailesini bulma, yeni bir hayata başlama gibi önerilerde bulunduysa da Nensi bunları reddetti (Dickens, 2008: 150).

Nensi, doğru yolu seçme şansı olduğu halde seçmemiştir. Bunun sonucunda da Bill Sikes tarafından öldürülmüştür. Bu durumdan da “İnsanlar, ne kadar kötülüğe bulaşmış olurlarsa olsunlar, doğru yolu seçme şansı verilirse onu geri çevirmemelilerdir” yan iletisi çıkarılabilir.

Bill Sikes ise Nensi'yi, öldürdükten sonra vicdan azabı çeker: *“Kaçan katili, kendi vicdanı ve Nensi'nin hayali onu rahat bırakmıyordu”* (Dickens, 2008: 156). “Kötülük yapan kişiyi vicdanı rahat bırakmaz” ifadesi de yan iletilerden biri olarak belirtilebilir.

Kitapta yetimhanelerle ilgili olumsuz ifadeler yer almaktadır. Oliver'ın ilk kaldığı yetimhanedeki Bayan Mann kötü bir kadındır ve yetimhanedeki çocuklara da kötü davranır:

“Bayan Mann akıllı, tecrübeli ve aynı zamanda kurnaz bir kadındı. Bu kadın, küçük çocukların bakımı için aldığı haftalık ücretin büyük bir bölümüyle kendi ihtiyaçlarını karşılıyor, kalan para ile de yettiği kadar çocukları besliyordu. Böylelikle yokluk içinde olan çocukları daha da yokluğa sürüklüyordu. Çocuklara çok az yiyecek veriyordu. Burada çocuklar ya açlık veya soğuktan hastalanıyor; ya ihmal nedeniyle ateşe düşüp yanıyor; ya da kaza ile boğuluyordu. Ne yazık ki Oliver, yetimhanedeki diğer tüm çocuklar gibi soluk yüzlü, zayıf bir çocuk olarak büyüyordu.

Oliver'in dokuzuncu yaş günüydü. O, çok dayanıklı bir yapıya sahip olmalı ki yetimhanenin yetersiz beslenme imkanlarına rağmen dokuzuncu yaş gününe erişebilmişti. Oliver bu doğum gününü, açlık cezasına çarptırılarak hapsedilmiş iki arkadaşıyla beraber kömürlükte geçirmekteydi (Dickens, 2008: 10).

Bütün bu kötülüklerin şahıstan kaynaklı olduğu, yetimhaneler hakkında bir yargıya varılamayacağı düşünülebilir. Fakat kitaptaki ikinci yetimhane örneği de olumsuzdur. "Düşkünlerevi" olarak adlandırılan yere ilk götürüldüğünde Oliver kurulun karşısına geçer. Bu kurulun ve düşkünlerevinin özelliklerini yazar şu şekilde anlatmıştır:

"Kurul üyeleri akıllıydılar; ama zalim adamlardı. Kendilerinden başkasını aptal bulurlardı. Fakir insanların hayatları onlar için pek de önemli değildi. Düşkünlerevinde yaşayanlar için iki yol vardı. Bu ikisinden birini seçme konusunda herkes hürdü. Bu seçeneklerden biri düşkünlerevinde yavaş yavaş ölmek, diğeri ise dışarıda açlıktan çabucak ölmektir.

Düşkünlerevinde günde üç öğün yağsız lapa, haftada iki kez soğan, Pazar günleri de yarım ekmek veriliyordu.

Çocuklar, yemeklerini masaya benzeyen kocaman bir taş üzerinde yiyorlardı. Buranın müdürü yemek saatlerinde bir önlük takarak masanın bir ucuna koyduğu kazandan çocukların ellerindeki taslara lapa doldururdu. Yemek dağıtımında iki kadın müdüre yardımcı olurdu. Her çocuğa sadece bir kepçe lapa düşüyordu. Bayram günlerinde ise, lapanın yanında bir parça ekmek de verilirdi. Çocuklar, pırıl pırıl oluncaya kadar kaseleri iyice sıyırdıkları için onların yıkanmasına gerek kalmıyordu. Yemek bittikten sonra kazana sanki yiyeceklermiş gibi bakarlardı. Bu arada üzerinde tek bir lapa kırıntısı bırakmamak için bıkip usanmadan parmaklarını yalarlardı.

Oliver Twist, tam üç aydır bu açlık işkencesine katlanıyordu (Dickens, 2008: 18).

Bu olumsuz ifadeler çocukların yetimhaneler hakkında korku geliştirmelerine neden olabilir. Bir gün yetimhaneye gitmek zorunda kalabilecek olan bir çocuk için bu tür korkular yaratmak uygun değildir.

Bu alışmada, *Oliver Twist* isimli kitaptan beş ileti çıkarılmıştır. Bu iletilerden sadece bir tanesinin ilköğretim ikinci kademe oğrencilerine uygun olmadığı ifade edilebilir.

3.14. Tom Sawyer

Tom Sawyer isimli maceracı bir çocuğun başından geçenlerin anlatıldığı kitabın yazarı Mark Twain'dir.

Ailesi öldüğü için teyzesiyle birlikte yaşayan Tom, oldukça haylaz bir çocuktur. Sürekli yaramazlık yapar ve ceza olarak teyzesinden dayak yer. Teyzesinin Sid isminde bir de oğlu vardır. Sid, Tom'un tam tersi bir karaktere sahiptir. Zaman zaman Tom'u zor durumda bıraktığı için Tom ile pek anlaşamazlar. Tom'un Joe Harper ve Huckleberry Finn isimlerinde iki arkadaşı vardır. Bir gün Huck ile siğilleri nasıl geçirebilecekleri üzerine konuşurlarken, Tom gece yarısı l bir kediyle mezarlığa gidilmesi gerektiğini söyler. İki arkadaş gece yarısı mezarlığa giderler ve orada korkunç bir olaya tanıklık ederler. Doktor Robinson, İnjun Joe ve Muff Potter isimli üç kişi bir mezarı açıp içindeki cesedi çıkarmaktadırlar. Bu sırada kavga etmeye başlarlar. Doktor, Potter'in kafasına bir tahtayla vurur. İnjun Joe da Potter'in elindeki bıçağı alıp doktoru öldürür. Potter kendine geldiğinde Doktor Robinson'u kendinin öldürdüğünü düşünür. İnjun Joe da böyle düşünmesini sağlar. Olayın gerçek tanıkları sadece Huck ve Tom'dur. İki de çok korkar ve birbirlerine bu olayı kimseye sylemeyeceklerine dair yemin ederler. Fakat Potter'in suçsuz yere cezalandırılmasına dayanamazlar ve tanıklık ederler. Mahkemeden kaçan İnjun Joe, geceleri çocukların kbuslarına girer uzun bir müddet. Sonra bu olayı unutan çocuklar, korsan olmaya karar verir ve yakındaki küçük bir adaya giderler. Aileleri ve kasabadaki herkes onların nehirde öldüklerini sanır ve bir cenaze töreni düzenlerler. Bunu duyan ve adadaki hayatlarından da sıkılan çocuklar kasabaya cenaze törenlerinin olduğu gün döner. Herkes çok sevinir. İçindeki macera hevesini engelleyemeyen Tom, arkadaşlarıyla define aramaya gider. Girdikleri terk

edilmiş bir evde, İnjun Joe ile arkadaşını ellerinde bir sandık hazineyle görürler. Daha sonra korkar ve evlerine giderler. Başka bir gün okul gezisi ile bir sahile giderler. Orada gördükleri mağaraları keşfetmeye karar verirler. Fakat geri dönme vakti geldiğinde Tom ve Becky kaybolurlar. Bütün kasaba günlerce onları arar fakat bulamaz. Tom mağarada İnjun Joe'yu görür ve çok korkar. Mağaradan kurtulurlar ve Tom, Becky'nin babası olan yargıca İnjun Joe'yu gördüğünü anlatır. Yargıç onlar kurtulduktan sonra mağaranın kapısını kapattırıldığı için İnjun Joe mağarada ölür. Tom ve Huck, İnjun Joe'nun hazinesine erişirler ve hayatları boyunca zengin olarak yaşarlar.

Kitabın ana iletisi “İstediklerinizin peşinden korkusuzca giderseniz, başarıya ulaşsınız” olarak belirlenebilir. Tom Sawyer aklına koyduğunu yapan bir çocuktur. Örneğin; korsan olmaya karar verir ve arkadaşlarını toplayarak Jackson Adası'na gider. İnjun Joe'nun hazinesini bulmak için mağaraya gitmeye karar verir ve hazineyi bulur. Fakat bu kararlılık bazen yanlış davranışlar sergilemesine neden olur. Örneğin; denize girmek için okuldan kaçır. Ya da cezadan kurtulmak için arkadaşlarını kullanır. Okuldan kaçmak için hasta numarası yapar. Hazineye ulaşmak için bir katili takip eder. Hayvanlara eziyet eder. Derslerde arkadaşlarını saçlarını çekerek, iğne batırarak rahatsız eder. Bütün bu yaptıkları da çoğunlukla dayakla cezalandırılır. Teyzesi ve öğretmeni yaptığı yaramazlıklardan sonra onu döverler. Tom ise bu cezalardan çok da etkilenmez. Alışmıştır artık, yaramazlık yaptığında karşılığının ne olacağını bilmektedir. Buna rağmen yaramazlık yapmaktan geri durmaz. Bu durumda da “Çocuklar yaramazlık yaptıklarında sadece dayak yerler. Bu da onlar için çok da önemli değildir” şeklinde bir olumsuz yan ileti çıkarılabilir. Çocukların yaramazlık yapması kötü bir şeydir. Fakat onları döverek cezalandırmak kabul edilemez. Üstelik çocuk buna o kadar alışmıştır ki artık tepki vermez. Oysa kuzeni Mary ondan güzellikle bir şey yapmasını rica ettiğinde Tom kabul eder:

“(...)Tom Mary'nin getirdiği ayakkabıları giymemek için direndi. Hep kendisinin istemediği şeyleri yaptırmak istiyorlardı. Fakat Mary güzel sözlerle:

-İyi bir çocuk ol Tom, dedi.

Tom zorla ayakkabılarını giydi (Twain, 2008: 26).

Bu durumda, çocuklara dayakla değil de güzel sözlerle yaklaşıldığında, yaramaz çocukların da büyüklerin sözlerini dinleyecekleri sonucu çıkabilir.

Kitabın daha ilk sayfalarında, teyzesi tarafından okuldan kaçtığı için cezalandırılan Tom, kurnazlık yaparak sorumluluğundan kaçmaya çalışır. Teyzesi ona evi boyama cezası vermiştir. Tom bu işten kaçmak için arkadaşına rüşvet verir. Bir süre bu şekilde kaçır. Daha sonra tekrar badanaya devam eder. Sonra aklına başka bir şey gelir. Arkadaşlarından biri geldiğinde sanki badana işi çok keyifli ve önemliymiş gibi davranır. Bunun üzerine arkadaşları da boyamak ister. Fakat Tom bu işin çok dikkat istediğini söyleyip vermek istemez. Çocuklar yalvarır ve karşılığında Tom'a bir şeyler verirler. Böylece badana işini arkadaşlarının üzerine yıkar ve cezadan kurtulur. Sonunda da bir ileti aktarır: *“Bir çocuğa veya bir insana bir işi sevdirmek için, o şeyi ona erişilmez gibi göstermek yeterliydi”* (Twain, 2008: 20). Buradan bir başka ileti daha çıkarılabilir: *“Bir insan, kurnazlık yapıp insanları kandırarak, sorumluluklarını başkalarının üzerine rahatça yıkabilir”*. Olumsuz olan bu yan ileti, teyzesinin Tom'un hile yaptığını anlamamasıyla da güçlenmektedir.

“Vicdan sahibi insanlar, yapılan kötülüklere karşı ilgisiz kalamazlar” ifadesi de kitaptan çıkarılabilecek yan iletilerdendir. Mezarlıkta işlenen cinayete tanıklık eden Tom, önce korkar ve Huck ile gördüklerini kimseye söylemeyeceklerine dair sözleşir. Fakat daha sonra dayanamaz ve gördüklerini mahkemede anlatır. Haksız yere suçlanan Potter kurtulur ve polis gerçek katilin peşine düşer. Sonunda da katil mağarada ölü olarak bulunur. Buradan da *“Kötülük yapanlar mutlaka yaptıklarının cezasını çekerler”* ifadesi yan iletilerden biri olarak belirlenebilir.

Tom Sawyer'ın, çocukların yaramazlıklarını dayakla cezalandıran sert bir öğretmeni vardır.

“Tatil yaklaşıyordu. Her zaman sert olan öğretmen gittikçe daha da sertleşiyordu. Bay Dobbins öğrencilerin yaklaşan sınavlarda başarılı olmalarını istiyordu. Bu yüzden öğrencilerin yaptığı yaramazlıklara hiç tahammül edemiyordu. En küçük bir suçu bile dayakla cezalandırıyordu. Bay Dobbins'in dayakları çok kötüydü. Dayaktan korkan küçük çocuklar gece gündüz

öğretmenlerinden intikam almak için fırsat kolluyordu. Çocuklar birlik olup aralarında bir intikam planı hazırladı (Twain, 2008: 126).

Bu kararı aldıktan sonra da sınav günü tavandan sarkıttıkları bir kedinin öğretmenin peruğunu almasıyla intikamlarını almış olurlar. Öğretmenin öğrencilerini dayakla cezalandırması yanlış bir davranıştır. Fakat öğrencilerin öğretmenlerinden intikam alma düşünceleri de bir o kadar yanlıştır. “Kendisine kötü davranan öğretmenden intikam almak öğrencilerin hakkıdır” şeklinde bir yan ileti de bu durumda ortaya çıkabilir.

Bu çalışmada, *Tom Sawyer* isimli kitaptan altı ileti çıkarılmıştır. Bu iletilerden üç tanesinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olduğu, üç tanesinin ise uygun olmadığı ifade edilebilir.

3.15. İnci

John Steinbeck’in *İnci* isimli kitabında, küçük bir sahil kasabasında yaşayan Kino, eşi Juana ve bebekleri Coyotito’nun, büyük bir inci tanesiyle değişen hayatları anlatılmaktadır.

Kino ve eşi Juana, bebekleri Coyotito ile sakin ve sıradan bir hayat yaşamaktadırlar. Bir sabah uyandıklarında bebeği akrep sokar. Yaşadıkları yerde doktor olmadığı için bebeği kasabaya götürürler. Fakat kasabadaki Doktor, Kino’nun parası olmadığı için bebeğe bakmaz. Bunun üzerine çaresizce sahile dönerler. Kino denizden inci bulmaya karar verir. Uzun uğraşların sonucunda o güne kadar görülmuş en büyük inciyi çıkarır. Bunu duyan herkes Kino’yu kıskanmaya başlar. Herkesin davranışları değişmiştir. Doktor inciyi duyar duymaz sahildeki kulübeye gelir ve bebeği tedavi etmek ister. Kino bunu kabul etmez, bebeğin iyileştiğini düşünmektedir. Fakat Doktor bebeğe bir ilaç içirir ve bebeğin ateşinin yükseleceğini, kendisinin bir saat sonra geleceğini söyler. Doktorun amacı Kino’nun inciyi nereye sakladığını öğrenmektir. Gerçekten de Kino göz ucuyla inciyi sakladığı yere bakınca Doktor incinin yerini öğrenir. O gece birileri gelir ve inciyi çalmaya çalışır. Kino karanlıkta gelen kişiyi göremez ve onunla boğuşur. Kino yaralanır, adam da kaçır. Ertesi gün inciyi satmaya kasabaya götürürler. Kino’nun incidenten elde edeceği parayla ilgili birçok hayali vardır.

Juana ile kilisede evlenecek, Coyotito'yu okutacak, yeni kıyafetler alacaktır. Fakat kasabadaki tüccarlar kendi aralarında anlaşmışlardır. Kino'nun incisine çok az bir para verirler ve incinin bir "ucube" olduğunu söylerler. Kino, tüccarların kendini kandırmaya çalıştığını anlar ve inciye şehirde satmaya karar verip sahile döner. O gece yine kulübenin etrafında inciye almak için bekleyen karartılar vardır. Kino bu karartıların üzerine gider ve onlarla boğuşur. Sonunda karartılar kaçar, Kino da yaralanır. Juana artık incinin uğursuz olduğunu düşünmektedir. Onu denize atmayı teklif eder kocasına. Fakat Kino hayallerinden vazgeçmemekte kararlıdır. Ertesi sabah Kino uyurken Juana inciye alır ve onu denize atmak için sahile gider. Kino bunu fark eder ve Juana'yı kovalar. Karısına yumruk ve tekme atarak inciye elinden alır. Tam kulübeye döneceği sırada biri Kino'ya saldırır. Kino adamı öldürmek zorunda kalır. Bunun üzerine Juana ile kaçmaya karar verirler. Fakat tekneleri delinmiştir. Juana da Coyotito'yu almak için eve gittiğinde evin yerle bir edildiğini görür. O içindeyken de kulübeyi ateşe verirler. Coyotito ile kaçmayı başaran Juana, Kino'ya haber verir. Aile böylece kaçmak için yollara düşerler. Bu sefer de peşlerine iz sürücüler düşmüştür. Kino, Juana ile Coyotito'yu bir mağarada saklar. Kendisi de derenin kenarında dinlenmekte olan iz sürücüleri öldürmeye karar verir. Tam öldüreceği sırada, Coyotito ağlamaya başlar. İz sürücüler bunun bir çakal sesi olduğu sanırlar ve susturmak için o tarafa ateş ederler. Bu sırada Kino üzerlerine atlayıp onları öldürür; fakat çok geç kalmıştır. Kino ve Juana sahildeki kasabalarına geri dönerler. Juana'nın sırtında kurumuş kan lekeleri olan gevşek bir bohça vardır. Kasabadaki herkes onları görüp korkar. Kino ve Juana sahile giderler ve Kino dev inciye denize fırlatır. Bu acı dolu hikâye nesiller boyu anlatılır.

Kitabın ana iletisinin olumsuzluk içerdiği ifade edilebilir: "Yoksul insanlar, kaderin kendileri için çizdiği çemberin dışına hiçbir zaman çıkamazlar". Kino, o güne kadar görülmemiş büyüklükte bir inci bulur ve kaderinin değiştiğini düşünür. Kazanacağı parayla ilgili birçok hayal kurar. Kurduğu hayallere ulaşmakta da kararlıdır. Fakat ne kadar kararlı olursa olsun Kino'nun kaderi sahil kasabasındaki yoksul balıkçı olarak çizilmiştir. Bunu değiştiremez. Üstelik onun bu kazanma isteği elindekileri de kaybetmesine neden olmuştur. Oğlunu ve eski hayatını yitirmiş, yerine yenisini

kuramamıştır. Sonunda, yoksul insanların sömürüldüğü, sömürenlere ise hiçbir şey olmadığı fikri ortaya çıkmıştır. Oysa çocuk kitaplarında, mücadele eden insanların bu mücadele sonunda başarılı gösterilmesi, daha uygun olacaktır.

Kino'nun kaderle ilgili korkuları aşağıdaki satırlarda dile getirilmiştir:

“(…) Kino kendine sahici bir gelecek çizmişti, fakat bunu yaşama geçirmeye hazırlandığı anda yıkıcı güçler eyleme geçmişti. Kino bunu fark ettiği için karşı saldırıya hazırlanması gerektiğini biliyordu. Bildiği bir şey daha vardı. Kader, insanoğlunun yaptığı planları hoş karşılamaz, rastlantısal olmayan başarıyı sevmezdi. Kino kaderin, kendi bileğinin gücüyle yükselen insandan intikam alacağını biliyordu. Sonuç olarak, plan yapmak Kino'yu korkutuyordu ama o sözler ağızından çıkmıştı ve bunu yok edecek gücü yoktu. Saldırıdan korunmak için şimdiden dünyaya karşı kendine sert bir kabuk oluşturmaya başlamıştı. Gözleri ve zihniyle olası tehlikelere karşı tetikteydi” (Steinbeck, 2010: 37).

Kaderden her ne kadar korksa da Kino, gelecek hayalleriyle ilgili kararlıdır : *“Gelecekle ilgili hayalinde kararlıydı, bundan asla vazgeçmeyecekti. ‘Yapacağım,’ diye yola çıkmıştı, bu da az şey değildi. Kararlı olmak, başarıya giden yolu yarılacak demektir”*(Steinbeck, 2010: 58). Altı çizili olan cümle kararlılıkla ilgili çıkarılabilecek yan iletidir.

“Para, insanların gerçek yüzlerini ortaya çıkarır” fikri ise kitaptaki yan iletilerden biri olarak belirlenebilir. İnciyi bulduktan sonra Kino'nun etrafındaki insanların davranışları değişmeye başlamıştır:

“Kino'ya her çeşit insan ilgi duymaya başlamıştı; satacak malı olanlar, yardım için başvurmaya hazırlananlar, herkes... Kino dünyanın en büyük incisini bulmuştu. İncinin özü insanın özüne karışınca ortaya tuhaf, kapkara bir tortu çıkıvermişti. Kino'nun incisi birdenbire herkesin düşü, hesabı, planı, yol haritası, geleceği, arzusu, ihtiyacı, ihtirası ve açlığı oluvermişti. Aradaki tek engel Kino'ydu. Tuhaf ama birdenbire herkes adamcağıza düşman kesilmişti” (Steinbeck, 2010: 31).

İnciyle birlikte davranışları değişenlerden biri de Doktor 'dur. Daha önce Kino'nun parası olmadığı için Coyotito'yu muayene bile etmeyen Doktor, incinin haberini alınca hemen kulübeye gelir ve bebeği tedavi eder. Kino ve ailesine de oldukça kibar davranır. Paranın haberi Doktor 'un Kino'ya olan bütün tavırlarını değiştirmiştir.

Kino ve Juana yaşadıkları bütün zorluklarda hep birbirlerine destek olurlar. Juana incinin uğursuz olduğunu düşünmesine rağmen kocasının yanında yer alır. Kino içinde sürekli 'Ailenin Şarkısı'nı duymaktadır: *"Kino ailesini olanca sıcaklığı ve güvencesiyle arkasında hissetti. Ardında, bir kedi yavrusunun mırıltısını andıran Ailenin Şarkısı'nı duydu"* (Steinbeck, 2010: 36). "Ailenin bireyleri her zaman birbirlerine destek olmalıdır" iletisi de kitaptan çıkan diğer bir yan iletidir.

Kitapta, erkek-kadın ilişkileri konusunda kesin çizgiler bulunmaktadır:

(...) "Kimse gülen talihimizi bizden alamaz." Bakışları yumuşadı. Elini yavaşça uzatıp Juana'nın omzuna dokundu. "İnan bana," dedi. "Ben Erkeğim." Kendine güveni geri gelmişti.

"Sabah olunca kanomuzu suya indireceğiz, denizleri dağları aşip başkente gideceğiz. Sen ve ben. Bizi kimse dolandıramaz. Erkeğim ben."

Juana boğuk bir sesle, "Kino," dedi. "Korkuyorum. Erkeksin ama sen de canından olabilirsin. Gel şu inciyi denize fırlatalım gitsin."

"Sus" dedi Kino öfkeyle. "Ben erkeğim. Sus." Juana sustu. Kocasının sözü emirdi' (Steinbeck, 2010: 62).

Kino, Juana inciyi denize atmaya çalışırken onu yakalar:

"İnciyi fırlatmak üzere kolunu kaldırdığı an Kino onun üstüne çullandı, kolunu yakalayıp inciyi elinden kaptı, yumruğunu kadının suratına indirdi. Juana taşların arasına yuvarlandı. Kino bir tekme savurdu.

(...) İçinde Kino'ya karşı en küçük bir kızgınlık yoktu. O, "Ben erkeğim," demişti. Bu söz Juana için çok şey ifade ediyordu. O yarı deli, yarı tanrı demekti. Kino var gücüyle dağlara, denizlere meydan okuyacaktı. Ama Juana kadınlara

özgü duyarlılığıyla işin sonunu görebiliyordu. Dağ hiç tınmadan yükselecek, karşısında duransa yok olup gidecekti. Denizler kabaracak, dalgalar adamı yutuverecekti. Gene de erkeği erkek yapan buydu işte; yarı deli yarı tanrı oluşu... Juana da bir erkeğe ihtiyaç duyuyordu. Erkeği olmadan yaşayamazdı. Anlayamasa da kadınla erkek arasındaki bu farklılıkların varlığını biliyor, kabul ediyor, hatta buna ihtiyaç duyuyordu. Elbette kocasının peşinden gidecekti. Başka türlü olamazdı” (Steinbeck, 2010: 64).

Kadın ile erkek arasında birtakım farklılıklar vardır. Juana da Kino da bunun farkındadırlar. İkisi de cinsiyetleriyle ilgili toplumun kendilerine biçtiği rolleri kabullenmişlerdir. Fakat kitapta erkeğin yarı tanrı olarak nitelendirilmesi ona bir yücelik katmakta, erkeği kadından daha üstün konuma getirmektedir. Juana Kino'nun sözünü bir emir olarak görmektedir. Onun sözüne cevap verme hakkını bile kendinde görmemektedir; çünkü o, 'erkek'tir. Bu durumda da “Erkek evde gücü temsil eder. Onun sözü kadın için emirdir” düşüncesi ileti olarak ortaya çıkabilir. Bu da kadın ile erkek arasında bir eşitsizliğin söz konusunu olduğunu okuyucuya iletmektedir. Kadın ailenin duyarlı tarafı, erkek ise güçlü tarafıdır. Kadın erkeğe o kadar bağlıdır ki; erkek onu dövse bile kadın sesini çıkarmaz. Kadın – erkek eşitliğinin sağlanmaya, aile içi şiddetin ise önlenmeye çalışıldığı günümüzde, bir kitabın, ileride toplumda yer alacağı, bir aile kuracağı varsayılan çocuklara böyle olumsuz bir ileti aktarması uygun değildir.

Bu çalışmada, *İnci* isimli kitaptan dört ileti çıkarılmıştır. Bu iletilerden iki tanesinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olduğu, iki tanesinin ise uygun olmadığı ifade edilebilir.

3.16. La Fontaine Seçme Masallar

Fransız edebiyatının en ünlü eserlerinden olan *La Fontaine Masalları* 100 Temel Eser listesindeki çeviri eserlerden biridir. Zambak Yayınları'nın hazırlamış olduğu eserin kapağında “*La Fonten Seçme Masallar*”, yazarın ismi olarak da “La Fountain” yazılmıştır. Aslı “La Fontaine” şeklinde yazılmaktadır. Yazarın isminin yanlış yazılmasının yanında iki farklı isim vermeleri de (La Fonten-La Fountain) bir yayınevini yapmaması gereken hatalardandır.

La Fontaine Masalları öğrencilerin çok okuduğu, öğretmenlerinse derslerde sıklıkla başvurduğu bir eserdir. Bu masalların genel özelliklerini Erdal ve Gökmen (2010) şu şekilde dile getirmektedirler:

“Fabllarda genellikle karşılıklı iyilik yapmaya yer verilirken, karşılıksız iyilik yapma önerilmemektedir. Kötülük yapan kötülük bulur ve size kötülük yapmayana siz de kötülük yapmayın düşüncesi fabllarda sıklıkla vurgulanmaktadır. İyiliği bilmeyen kişiye yapılacak iyilik boşa gidecektir. İyilik yapılacak kişinin kendisine yapılacak iyiliği hak edecek biri olması gereği de fabllarda vurgulanır. Başkasına özenme fabllarda olumsuz bir davranış olarak sunulmaktadır. Başkasına özenerek istediğine kavuşan ya da mutlu olan kahramanlar yer almazlar fabllarda. Özenti içinde olan kahramanların sonu daima hüsrandır.

Fabllar, daha çok hayvanlar aleminde geçmesi sebebiyle olsa gerek, göze göz dişe diş mücadeleler anlatılmaktadır. Fabllarda ahlaki öğreti olarak da erdemden çok kusurlara, yanlışlara yer vermektedir. Eğitim malzemesi olarak düşünüldüğünde, öğretmenin öğrencilerine hangi fablı seçebileceği, oradan hangi ders ya da öğretiyi nasıl vereceği, güçlükleri nasıl açıklayacağı ve çocukların zihnini doğru iletme nasıl yönlendireceği çok önemlidir. Çocuklara kötülüğün kimsenin yanına kar kalmayacağını, masumlara ve zulüm görenlere, haksızlıklara karşı adaletin var olduğunu, kendini akıllı zannedenlere onlardan daha akıllı, daha bilge insanların bulunduğunu göstermek ve öğretmek gerekir.”

İlk masalın ismi *Kurtla Köpek*'tir. Bir çiftliğin korumasını yapan besili, parlak tüylü bir köpeğe özenen aç bir kurt, köpekle konuşmaya başlar. Köpek çiftlikteki hayatını ballandıra ballandıra anlatır. Kurt da bunları hayranlıkla dinler. Fakat daha sonra köpeğin boynundaki izi fark eder. İzin bir tasma izi olduğunu, köpeğin istediği zaman istediği yere gidemediğini öğrenen kurt şöyle der: *“Özgür değilsem ekmek, aş neye yarar? Dünyaları verseler özgürlüğümden vazgeçmem, efendi iken kul köle*

olamam, demiş. Arkasına bile bakmadan çekip gitmiş” (La Fontaine, 2009: 4). Bu masaldan “Özgürlük her şeyden daha önemlidir” iletisi çıkarılabilir.

İkinci masalın ismi *Kırlangıç ve Kuşlar*'dır. Görmüş geçirmiş, bilgili biri olan kırlangıç, gezmekten yorulur ve tarlanın yanındaki ağaca yuva kurar. Bir gün tarla sahibinin tarlaya kenevir tohumu ektiğini görür. Hemen küçük kuşları etrafına toplar ve onlara bu tohumların kuşları yakalamada kullanılacağını, bu tohumları yemeleri gerektiğini söyler. Küçük kuşlar onu dinlemez. Tohumlar filiz vermeye başladığında filizleri yemeleri konusunda uyarır küçük kuşları; fakat onlar yine Kırlangıç'ı dinlemezler. Kenevir iyice büyüyünce kuşlara saklanmalarını tavsiye eder. Küçük kuşlar yine umursamazlar Kırlangıç'ı. En sonunda hepsi kafeslere doldurulur. Tabii yaptıkları yanlışları anlarlar ama son pişmanlık fayda etmemektedir. Bu hikâyenin ana iletisi ise “Bilgili kişilerin sözü zamanında dinlenilmezse sonunda pişman olunur” olarak belirtilebilir.

Çok Başlı Ejderha ile Çok Kuyruklu Ejderha kitaptaki dördüncü masaldır. Türk padişahının elçisi Alman İmparatorunun yanına gider ve kendi padişahını över. Almanlar, elçinin sözlerine sinirlenir ve kendi imparatorlarını överler: “*Bizim imparatorumuzun öyle beyleri vardır ki, her biri bir devletin başıdır. Her Bey, savaş zamanı bir ordu çıkarır, demiş*” (La Fontaine, 2009: 9). Bunun üzerine Türk elçisi lafın altında kalmaz. Bir rüya gördüğünü, bu rüyada yüz başlı bir ejderhanın çitten içeri girmeye çalıştığını ama gövdenin hangi başın peşinde gideceğine karar veremediği için çitten giremediğini anlatır. Daha sonra da tek başlı yüz kuyruklu bir ejderhanın geldiğini ve yüz kuyruğun tek başın ardından çitten girdiğini söyler. Sonra da şöyle der:

“- *Anladınız mı ejderhalar kimdir? Çok başlı ejderha sizin imparatorunuz, çok kuyruklu ejderha ise bizim padişahımızdır. Çok baş idare edilemez ama, çok kuyruk bir başla idare edilebilir, demiş*” (La Fontaine, 2009: 11).

“Bir yerde çok fazla liderin olması işlerin karışmasına neden olur. Ama tek liderle çalışacak çok insanın olması ilerleme yaşanmasını sağlar” iletisi bu masalın ana iletisi olarak çıkarılabilir.

Beşinci masal *Yaban Arılarıyla Bal Arıları* ismini taşımaktadır. Bir gün bir petek bal yüzünden bal arıları ile yaban arıları ortalığı karıştırırlar. Her iki taraf da balı kendilerinin yaptığını söyler. Yargıç tanıkları dinler fakat bir sonuca varamaz. Dava devam ederken uzunca bir süre geçer. Artık bal arılarının sabrı tükenmiştir. İçlerinden biri yargıca bir öneride bulunur. Yargıcın belirlediği sürede iki tarafın da bir petek bal yapmasını teklif eder. Bal arılarının çok hoşuna giden bu fikre yaban arıları itiraz eder. Böylece foyaları meydana çıkar. Yargıç balın sahibinin bal arıları olduğunu açıklar ve dava kapanır. “Ne kadar saklanmaya, değiştirilmeye çalışılırsa çalışılsın doğrular her zaman ortaya çıkar” iletisi bu masaldan çıkarılabilir. Ayrıca “Doğruyu söyleyenler daima hak ettiklerinin karşılığını alırlar” ifadesi de yan ileti olarak belirlenebilir.

Meşeyle Saz masalı da kitapta yer alan bir diğer masaldır. Gücüyle ve dayanıklılığıyla övünen Meşe, sazın pek çelimsiz olduğunu söyler, kendisini öve öve bitiremez. Sonra da saza: “*Bari gelip gölgede yaşa da üzerine kol kanat gereyim. Seni kardan, yağmurdan, fırtınadan koruyuvereyim,*” der (La Fontaine, 2009: 15). Saz da şöyle cevap verir: “*Çok iyi yüreklisin meşe kardeş. Ama benim için üzülmene gerek yok. Rüzgârdan, benden çok sen kork. Ben rüzgarın karşısında eğilirim bükülürüm fakat, kolay kolay kırılmam. Doğru, bugüne kadar dayanmışsın, boyun eğmemişsin ama, sertin de sertin vardır. Bir gün bakarsın en sert rüzgârlar sana çatar, demiş*” (La Fontaine, 2009: 17). Meşe sazın dediklerine aldırılmaz. “*Bunca yıl yıkılmadığıma göre bundan sonra da bir şey olmaz*” (La Fontaine, 2009: 17) der. Derken o güne dek kimsenin görmediği sert bir karayel çıkar. Meşe rüzgârdan yere devrilir. Fırtına bittiğinde saz dimdik ayakta durmaktadır. Masalın iletisi “Kendileriyle övünüp başkalarını hor görenler, bir gün hor gördüklerinden daha beter duruma düşerler” şeklinde ifade edilebilir.

Süt Çömleği masalında, sütün şehirde daha fazla para ettiğini öğrenen fakir bir kadın, ineğinden sağdığı sütü bir çömleğe koyar ve çömleği başının üzerinde taşıyarak şehre doğru yola çıkar. Yolda hayallere dalar. Sütten aldığı parayla yumurta alır, yumurtalardan tavuklar çıkar, tavukları satıp koyun alır, koyunlara satıp inek alır, inek doğurur ve bir danası olur... Böyle hayaller içinde yürürken ayağı taşa takılır ve çömlek

yere düşer. Bütün hayalleri de çömlekle birlikte yok oluverir. Kendisine kızar ve şöyle der:

“Güpegündüz rüyalarda gezince böyle olur işte. Elde edeceklerin için sevinirken, sahip olduğun malından da olursun, unutma!” (La Fontaine, 2009: 20).

Bu masaldan “İnsan elindekilerin kıymetini bilmeyip sahip olmadıklarının hayallerine dalarsa elindekilerden de olur” iletisi çıkarılabilir.

Aslanın Sarayı adlı masalın iletisi “Ne çok açık sözlü, ne de dalkavuk olunmalıdır. Bazen zor durumlardan sıyrılmayı bilmelidir insan” şeklinde ifade edilebilir. Masal, aslanın ormanını gezmeye ve içinde yaşayanları tanımaya karar vermesiyle başlar. Herkes saraya çağrılır. Hayvanlar gittiklerinde çok şaşırırlar. Saray denilen yer pis kokan bir mezbahadır. En önde giden ayı saraya girince dayanamayıp burnunu kapatmış. Kral bunu fark edince ayıyı bir pençeyle öldürmüştür. Bunu gören maymun aslana yaranmak için sarayın mis gibi koktuğunu söylemiş. Kral yağcılık yaptığını düşündüğü maymunu da öldürmüştür. En son kral tilkiye sormuş sarayın nasıl koktuğunu. Tilki de canını kurtarmak için nezle olduğunu, koku alamadığını söylemiş. Konuyu değiştirerek hayatını kurtarmış. Hikâyenin sonunda da ileti öğüt şeklinde verilmiştir: *“Ne her zaman ayı gibi açık sözlü, ne de maymun gibi dalkavuk olun. Zaman zaman tilki gibi kaytarın”* (La Fontaine, 2009: 23).

Balıkçıl isimli masalda, dereye yüzen balıklardan hiçbirini kendine layık görmeyen bir balıkçılın kendini beğenmişliğinin cezasını çekmesi anlatılmaktadır. Başlarda önünden sazan, turnabalığı, yeşilsazan, kaya balığı geçen balıkçıl bu balıklardan hiçbirini beğenmez. En sonunda bacakları titreyecek kadar acıktığında, bir salyangoz yemek zorunda kalır. Sonunda masalın iletisi açık bir şekilde verilmiştir: *“Aza tamah, çok zarar getirir”* (La Fontaine, 2009: 26).

Akbabalarla Güvercinler masalı, kitapta iletisi olumsuzluk taşıdığı söylenebilecek nadir masallardandır. Masalda, akbabalar arasında bir savaş çıkmıştır. Ortalık kırmızıya boyanmıştır. Herkes korku içindedir, diğer hayvanlar kafalarını dışarı çıkaramazlar. Herkes savaşın ne zaman biteceğini merak etmektedir. Bir grup yufka

yürekli güvercin akbabalar arasında elçilik yapar ve onların barışmasını sağlar. Fakat yaptıkları kendi açılarından iyi bir sonuç doğurmaz; çünkü akbabalar aralarında birleşip güvercinlerle savaşmaya başlarlar. Güvercinler iyi niyetlerinin kurbanı olurlar. Bu durumda “Bazen yapılan iyilikler karşılıksız kalabilir” şeklinde bir ifade çıkarılabilir. Bir başka şekliyle “İyilik yapanlar kötülükle karşılaşabilirler” iletisi çıkmaktadır. Bu da iyilik yapmaya karşı isteksizlik uyandırabileceğinden, böyle bir iletinin bir çocuk kitabında bulunması uygun değildir.

Kitapta yer alan bir diğer masalın ismi *Tilki, Maymun ve Hayvanlar*'dır. Ormanın adil ve cesur kralı aslan ölünce yerine kral seçimine gidilir. Herkes çeşitli çözüm önerileri sunar. Her kafadan bir ses çıkmaktadır. Bir kartal, taç kimin kafasına uyarırsa onun kral olmasını teklif eder. Fikir beğenilir ve taç getirilir. Herkes tacı dener ama taç kimseye olmaz. En son bir maymun gelir ve tacı dener. Taç maymunun kafasına o kadar güzel olur ki herkes onun kral olmasına karar verir. Ormandaki hayvanlar maymunun elini öperler. Bir tek tilki bu durumdan hoşlanmaz; ama belli de etmez. O da kralı tebrik eder. Sonra da ormanda yerini sadece kendisinin bildiği bir hazinenin olduğunu, bu hazinenin krala ait olduğunu anlatır maymuna. Maymun heyecanla bir oraya bir buraya koşturur. Telaşından bir kuyuya düşer. Bu tilkinin bir oyunudur. Kuyunun üstünden maymuna şöyle seslenir:

“ – Kendini yönetemezken, bizi yönetmeye kalktın. Bütün orman seninken, bir hazineye kapıldın. Seni krallıktan atıyoruz. Her kafa, taç giymekle baş olmaz; başında taç olan herkes de kral olamaz, demiş ve halkı yeni kralı seçmek için daha güzel yöntemler bulmak üzere toplantıya çağırılmış” (La Fontaine, 2009: 33).

Masalın ana iletisi sonunda açık bir şekilde verilmiştir: “Her kafa, taç giymekle baş olmaz; başında taç olan herkes de kral olamaz.” Ayrıca maymunun kral olmuşken açgözlülük edip bir hazinenin peşine düşmesi de “Elindekiyle yetinmeyip açgözlülük edenler ellerindekilerden de olurlar” ifadesi yan ileti olarak çıkarılabilir.

Bir sonraki masalın ismi *Yavru Fare, Yavru Horoz ve Kedi* 'dir. Dünya görmemiş küçücük bir fare kendine hayatta bir yön çizmek üzere evden ayrılır. Az gider, uz gider

sonunda karşısına çıkan bir çiftlikte konaklamaya karar verir. Bu çiftlikte iki hayvan dikkatini çeker. Biri yumuşak tüylü, güler yüzlü; diğeri ise azgın, asık suratlı, gür seslidir. Küçük fare asık suratlı hayvanın sesinden korkar ve bir deliğe saklanır. Eğer o hayvan ötmese fare yumuşak tüylü, uysal görünümlü hayvanla tanışacaktır. Fare tam başını dışarı çıkaracakken diğeri hayvan yine öter. Fare korkar ve yurduna döner. Döndüğünde annesine yaşadıklarını anlatır. Gördüğü o yumuşak tüylü hayvan kedidir, diğeri asık suratlı olan ise horozdur. Annesi küçük farenin ders alması için şunları anlatır:

“Oğlum, o yumuşak dediğin hayvan bir kedi. Sahte görünüşü altında o hayvan senin soyuna sopuna nasıl kin besler, biliyor musun? Kediler, soyumuzun baş düşmanıdır. Oysa öteki hayvan, soyumuzdan kimseye zarar vermemiştir. Aman evladım, sen sen ol bilmediğin yerlerde dikkatli ol ve sakın dış görünüşe aldanma” (La Fontaine, 2009: 36).

Bu masalda da masalın iletileri en sonunda açıkça belirtilmiştir. “Dış görünüşe aldanmamak gerekir” ve “İnsan, yabancı olduğu bir yerde dikkatli olmalıdır” iletileri bu masaldan çıkarılmıştır.

Ayı ve İki Ahbap masalında, iki ahbap parasız kalınca nasıl para kazanacaklarını düşünmeye başlarlar. Komşularına gidip öldürmeyi planladıkları bir ayının postunu övmeye başlarlar. Anlattıkları komşunun çok hoşuna gider. Fiyatta anlaşılır ve iki gün sonra postu getireceklerine söz verip ormana giderler. Karşılıklarına çok büyük bir ayı çıkar. İki ahbap bu ayıdan korkar ve çareyi kaçmakta bulurlar. Biri ağacın tepesine çıkar, diğeri ise olduğu yere uzanır. Ayı adamı evirir, çevirir ve açlıktan nefesi kokan adamı leş sanıp uzaklaşır. Bunun üzerine ağaçtaki arkadaşı iner ve kurtulduklarına şükreder. Ağaçtan inen arkadaş diğeri, ayının ne dediğini sorar. Korkudan titreyen arkadaş cevap verir: “*Bir daha öldürmediğin ayının postunu kimseye satma, demiş*” (La Fontaine, 2009: 39). Sondaki cümleden de çıkarıldığı gibi, masalın iletileri “İnsanlar sahip olmadığı şeyler üzerinden planlar yapmamalıdır” şeklinde ifade edilebilir.

Bir sonraki masalın ismi *Çiftçi ve Oğulları*’dır. Ülkenin birinde zengin bir çiftçi ve onun üç oğlu vardır. Çocukları babalarına yardım edip işi öğrenmek yerine boş boş

gezmektedirler. Çiftçi, kendisi öldükten sonra oğullarının malı mülkü satıp yiyeceğini, ondan sonra da yoksulluk içinde yaşayacaklarını düşünmektedir; fakat oğullarını çalışmaya ikna edememektedir. Bir gün çiftçi hastalanır ve öleceğini anlayıp çocuklarını etrafına toplar. Oğullarına, toprakları satmamalarını, tarlalardan birinde define olduğunu, kendisinin yıllarca arayıp bulamadığını söyler. Hasat zamanı bitince tarlayı sürmelerini, iyice bellemelerini öğütler ve vefat eder. Çocuklar babalarının söylediği gibi hasat zamanı bitince toprağın altını üstüne getirirler. Ama hazineyi bulamazlar. Sonra da hazır kazmışken bari tohum ekelim, üründen kazandığımız parayla bu sene geçinelim diye düşünürler. O sene bol yağmur yağar ve tarla çok ürün verir. O zaman çocuklar babalarının ne dediğini anlarlar. Masalın sonundaki cümle şöyledir: “*Babanın hazine dediği, alın teri dökmekmiş*” (La Fontaine, 2009: 42). Bu doğrultuda masalın ana iletisi “Emek harcanarak kazanılan para, bütün hazinelerden daha kıymetlidir” şeklinde ifade edilebilir.

At ile Kurt adlı masalda kırdan avlanmaya çıkan kendini bilmez bir kurttan bahsedilmektedir. Çayırdan biraz gezindikten sonra bembeyaz bir at gören kurdun iştahı kabarıyor. Fakat at çok büyük olduğu için kolay kolay avlayamayacağını farkındadır. Bir hileye başvurması gerektiğini düşünür ve atın yanına gider. Kendisinin Lokman Hekim soyundan geldiğini, bütün otların ne işe yaradığını bildiğini, eğer bir derdi varsa yardım edebileceğini söyler ata. At, kurdun kurnazlık ettiğini anlar. Arka ayağında çıban olduğunu söyleyip kurdun yaklaşmasını sağlar. Kurt atın ayağının neresinden ısırırsa diye düşünürken at kurda tekme atar. Bu tekmeyle kurdun dişleri dökülür, çene kemiği kırılır. Can havliyle oradan uzaklaşırken kendine şöyle der: “*Oh olsun bana! Kimse çizmeyi aşmamalı. Hekimlik senin neyine gerek? Kasaplığınla yetinsene!*” (La Fontaine, 2009: 45). İleti, kurdun son söylediklerinden hareketle “Herkes kendi haddini bilmelidir” şeklinde ifade edilebilir. Ayrıca “Kurnazlıkla kötülük yapmaya çalışanın kötülüğü döner dolaşır kendini bulur” ifadesi de bu masaldan çıkarılabilecek yan iletilerdendir.

Tarla Kuşu Yavruları ve Çiftçi masalında bir tarla kuşu ile yavruları anlatılmaktadır. Tarla kuşunun yavruları, hasat zamanı gelmesine rağmen uçacak kadar büyümemişlerdir. Anne tarla kuşu, buğdaylar biçildiğinde bütün aile açıkta kalacağı

için bundan tedirgin olmaktadır. Bir gün yiyecek toplamaya çıkan tarla kuşu çocuklarına çiftçi ve oğlu gelirse onları iyice dinlemelerini tembihler. Ona göre başlarının çaresine bakacaklarını söyler. Tarla kuşu gittikten sonra çiftçi oğluyla birlikte gelir. Oğlundan eşe dosta haber vermesini, tarlayı biçmek için yardıma gelmelerini söylemesini ister. Bunu duyan yavrular telaşa kapılırlar ve anneleri gelince hemen bu durumu anlatırlar. Anneleri, sakın bir şekilde, dostlarını çağırdıysalar daha zamanlarının olduğunu söyler. Ertesi gün yine aynı şeyi tembihler yavrulara. Gün doğduğunda tarlaya yardım için kimsenin gelmediğini görür çiftçi. Eşe dosta güven olmayacağını söyler. Oğlundan ertesi güne akrabalarını çağırmasını ister. Bunu duyan yavrular yine heyecanlanırlar ve olanları geldiğinde annelerine anlatırlar. Anneleri rahat olmalarını, yarın da kalacaklarını söyler. Ertesi gün güneş doğar fakat yine kimse gelmez tarlaya. Tarla sahibi yanlış yaptıklarını anlar ve oğluna şöyle der:

“ – Yanlış yaptık oğul. Başkalarına güvenmeyecektik. Dostun da, akrabanın da iyisi insanın kendisiymiş oğlum, unutma! Yarın sabah, çoluk çocuk, orakları alıp gelelim. Ekinimizi biçelim. İşimiz ne zaman biterse bitsin”
(La Fontaine, 2009: 49).

Çiftçinin bu söylediklerini yavrular annelerine anlattığında, anne tarla kuşu hemen yavrularını toplayıp başka bir tarlaya doğru uçar. Çiftçinin son söyledikleri doğrultusunda masalın ana iletisi “Her insan kendi işini kendi görmelidir” şeklinde ifade edilebilir.

Kitapta yer alan masalardan bir diğeri *Geyikten Öcünü Alan At* ismini taşımaktadır. Atların evcilleştirilmediği zamanlarda bir geyik bir ata kötü davranır. At intikam almak için geyiğin peşinden gider ama yetişemez. Bunun üzerine bir insandan yardım ister. İnsan yardım teklifini kabul eder ve atın sırtına atlar. Ağzına gem diye demirden bir şey koyar. Gerçekten de geyiği yakalarlar ve öldürürler. At çok sevinir ve “elimize sağlık” diyerek oradan ayrılmak ister; fakat insan onun ne kadar güzel koştuğunu gördüğü için atı bırakmaz. Bir ahır yapıp içine koyar. At, başına iş açığının farkına varır. Zavallı at ölünceye kadar köleliğe mahkum olur. Masalın sonu atın kendi kendine konuşmasıyla biter:

“ – Öç almanın keyfi büyük olabilir ama, özgürlük pahasına bu keyfi tatmak olur mu? Ağzıma gem vurulunca, dünyanın tadı tuzu kalır mı, demiş ama onu kimseler duymamış. Kısacası, son pişmanlık fayda etmemiş” (La Fontaine, 2009: 52).

Masalın ana iletisi “İntikam almaya çalışanlar sonunda yine kendileri zarar görürler” şeklinde ifade edilebilir. Fakat atın öç almanın keyifli bir şey olduğunu söylemesi olumsuzluk teşkil etmektedir. Bunun yanında “Son pişmanlık fayda etmez” cümlesi de yan ileti olarak bu masaldan çıkarılabilir.

Kitaptaki bir sonraki masal *Kurbağa ile Fare* adını taşımaktadır. Ülkenin birinde ömrü boyunca hiç açlık çekmemiş besili bir fare vardır. Bu fare bir gün eğlenmek için bataklığın kıyısına gider. Bunu gören şişman bir kurbağa bataklıktan başını çıkarıp fareyi yemeğe davet eder. Yemek teklifine çok sevinen fare teklifi kabul eder. Aynı zamanda iyi yüzemediğini söyleyip kurbağadan yardım ister. Kurbağa da hemen bir saz bulup farenin ayağıyla kendi ayağını birbirine bağlar. Birlikte bataklığa atlarlar. Ancak yolda işin rengi değişir. Kurbağa fareyi dibe doğru çeker. Kurbağanın derdi fareyi yemektir. Bunu fark eden fare kendini yukarı doğru çekmeye başlar. İki arasındaki çekişme devam ederken bir atmaca onları fark eder. Üzerlerine doğru uçar ve ikisini de yer. Masalın sonu şöyle biter:

“*Ne demişler: Tavlayanlar tavlânır, ava giden avlanır. Başkası için kuyu kazanlar, kuyulara yuvarlanır*” (La Fontaine, 2009: 55). Son cümleyle masalın iletisi okuyucuya net bir biçimde aktarılmaktadır: “Başkası için kuyu kazan, o kuyuya kendi yuvarlanır.”

Maymunla Yunus Balığı masalında eski bir Yunan âdetinden bahsedilir. Bu âdete göre denize çıktıkları zaman kendilerini eğlendirmesi için gemiye bir maymun ve bir köpek alınmaktadır. Böyle bir gemi, Atina açıklarında batmaya başlar. Yardımsever yunus balıkları gemideki insanları kurtarmaya çalışır. O gün pek çok kişiyi kurtaran bir yunus balığı maymunu da insan sanarak sırtına alır. Maymun, yunusun sırtına kurulur ve etrafı seyreder. Yunus maymuna nereli olduğunu sorduğunda maymun Atinalı olduğunu, hatta Atina'nın ileri gelenlerinden olduğunu söyler. Belediye başkanının

teyzesinin oğlu olduğunu, hâkim ve avukat birçok akrabası olduğunu anlatır yunus balığına. Yunus balığı Pire’yi bilip bilmediğini sorar maymuna. Maymun da Pire’nin bir liman olduğunu bilmez, fakat bilirmiş gibi cevap verir ve Pire’nin çok yakın dostu olduğunu söyler. Maymunun cahilliğine gúlen yunus, bu cahilin kim olduğu görmek için kafasını çevirir ve sırtındakinin bir insan değil hayvan olduğunu görür. Maymunu hemen sırtından atar ve gerçek insanları kurtarmaya gider. Bu masalın iletisi de “Olmadığı biri gibi davranan kişilerin gerçek yüzleri eninde sonunda ortaya çıkar” şeklinde ifade edilebilir.

Sıçanlarla Gelinciklerin Savaşı isimli masalda sıçanlarla gelincikler arasında çıkan bir savaş anlatılmaktadır. Bu savaşta ortalık karışmıştır, kan gövdeyi götürmektedir. En çok kaybı sıçanlar verir. Sıçanların komutanları ne kadar uğraşsa da sıçanlar yenilgiden kurtulamazlar. Askerlerin çoğu meydanda ölür. Sadece savaş başlar başlamaz ortalıktan kaybolup deliklere kaçan, çelimsiz sıçanlar kurtulur. Komutanların, sorguçları ve süslü püslü zırhları ile deliklere sığmaları mümkün olmayınca gelinciklere yem olurlar. Zenginler, soylular sahip oldukları şatafat yüzünden telef olurken; baldırı çıplaklar, küçücük deliklerden içeri girerek hayatlarını kurtarır. Masalın sonu şu şekilde biter:

“Hayatta da her zaman böyledir. Küçücükler çoğunlukla her işten kolayca sıyrılırlar ama büyükler kolay kolay kurtulamazlar” (La Fontaine, 2009: 61).

Sıçanlarla Gelinciklerin Savaşı masalının ana iletisi “Bazen gösteriş, şatafat, büyüklük zarar getirirken; küçüklük, yoksulluk yarar getirebilir” şeklinde ifade edilebilir.

Kediyle İhtiyar Sıçan ismini taşıyan masalda kurnaz bir kedinin farelere yaptıkları anlatılmaktadır. Bu kedi o kadar kurnaz, o kadar yamandır ki bütün fareleri canından bezdirmiştir. Fareler yuvalarından çıkmaz olur. Böyle olunca da kedi açlıkla burun buruna kalır. Kedi farelere bir oyun oynamaya karar verir. Bir kalasın ucuna kendini baş aşağı asar ve ölü numarası yapar. Bunu gören fareler önce numara mı diye tedirgin olurlar. Fakat sonra gerçekten öldüğünü düşünüp kedinin yanına giderler. Kedi

de farelerin en şişmanını yakalar. Fareler bu olaydan sonra yine yuvalarından çıkmaz olurlar. Kedi gene açıklıkla burun burunadır. Bu sefer de kendini una bulayıp hamur teknesinin içine girer. Kedinin ortalarda olmadığını gören fareler hamur teknesine doğru yürümeye başlarlar. Fakat bir savaşta kuyruğunu kaybetmiş güngörmüş bir fare, bunun kedinin yeni bir oyunu olduğunu haykırınca bütün fareler geri kaçır. Kedi artık farelerin akıllandığını anlar ve kendine avlanacak yeni bir yer bulmaya karar verir. Bu masaldan “İnsanlar yaşadıkları olumsuzluklardan ders çıkarıp akıllanırlar” iletisi çıkarılabilir.

Kitaptaki masallardan biri de *Tilki ile Teke* adını taşımaktadır. Zamanın birinde kurnaz bir tilki ile saf bir teke arkadaş olur ve yolculuğa çıkmaya karar verirler. Çok uzun bir yol gittikten sonra bir hayli susarlar. Karşlarına bir kuyu çıkar. İkisi de kuyuya atlayıp sudan kana kana içerler. Sonra akılları başlarına gelir ve kuyudan nasıl çıkacaklarını düşünmeye başlarlar. Kurnaz tilkinin aklına bir fikir gelir. Teke ayaklarını kaldırıp duvara dayayacak, tilki de onun sırtına çıkıp yukarıya atlayacaktır. Sonra da tekeye onu yukarı çekeceğini söyler. Saf teke tilkinin bu fikrini pek beğenir ve ayaklarını hemen duvara dayar. Kurnaz tilki yukarı atlar. Teke, tilkinin kendini çekmesini bekler. Fakat tilki tekeye nasihat etmeye başlar:

“ – Allah sana sakal vermiş; ama sakalın kadar aklın olsaydı, çıkamayacağın kuyuya atlar mıydın hiç? Ben çıkmasını başardım. Sen de yukarı çıkmanın bir yolunu bul. Sana yardım etmek isterdim; ama yoluma devam etmem gerek, deyip oradan uzaklaşmış.

Zavallı teke de:

-Bu bana bir ders olsun, demiş; fakat son pişmanlık fayda etmemiş” (La Fontaine, 2009: 68).

Tilkinin söylediklerinden yola çıkarak masalın iletisinin “İnsan, sonunu düşünmeden bir işe girmemelidir” olduğu söylenebilir. Ayrıca masalın sonunda yer alan “Son pişmanlık fayda etmez” fikri de yan ileti olarak masaldan çıkarılabilir.

Sünger Yüklü Eşek ile Tuz Yüklü Eşek masalında, iki eşiğiyle pazara giden bir köylüden bahsedilmektedir. Bu köylü eşeklerden birine tuz, diğerine sünger yükler. Tuz

yüklü eşek ağır aksak yürürken, sünger yüklü eşek rahatça yol almaktadır. Bir dere kenarına geldiklerinde, köylü sünger yüklü eşeğin üstüne biner, tuz yüklü eşeğin ise yularından tutar ve yürüyerek dereyi geçmeye çalışır. Suların yavaş yavaş yükseldiğinden habersiz geçerken, tuz yüklü eşeğin yükü hafifler, sünger yüklü olanınki ise ağırlaşır. Bir de üzerinde sahibi olunca sünger yüklü eşek can havliyle çırpınmaya çalışır. Karşı kıyıya rahatça ulaşan tuz yüklü eşek yolda yürürken ona gıpta ettiğini hatırlayarak pişman olur. “İnsanlar başkalarına imrenmemelidirler. Hayatta kimin ne zaman kazanacağı belli olmaz” ifadeleri masalın iletisi olarak çıkarılabilir.

Kitapta yer alan masalardan biri de *Aslanla Küçük Sinek* ismini taşır. Bir sabah, ormanlar kralı aslan mağarasından çıkar ve bir sinekle karşılaşır. Sineği küçümser ve ona: “*Çekil git, miskin yaratık, pis ufaklık*” der (La Fontaine, 2009: 71). Bu sözlere sinirlenen sinek aslanın her yerini ısırmaya başlar. Aslan kükredikçe ormandakiler korkarlar. Fakat küçük sinek hiç aldırış etmeden aslanı kan revan içinde bırakır. Aslan, küçük düşmanın büyük düşmandan beter olduğunu anlayarak, sineğe kafa tuttuğuna bin pişman olur. Sinek, kazandığı zaferi böbürlenerek herkese anlatmak için uçmaya başladığında bir örümcek ağına takılır ve can verir. Bu masaldan “Kimseyi hor görmemek gerekir. Bazen küçük düşmanlar büyüklerinden daha can alıcı olabilirler” iletisi çıkarılabilir.

Yarasayla İki Gelincik adlı masalda zor durumlardan kurtulmayı bilen bir yarasa anlatılır. Yarasaların faregillerden mi yoksa kuşgillerden mi olduğu pek bilinmez. Yarasalardan biri bir gün bir gelincik yuvasına dalar. Bu gelincik farelere düşmandır. Gelincik buna çok kızar ve yarasaya ne hakla evine geldiğini sorar. Yarasa durumu anlar ve kendisinin bir fare olmadığını, bir kuş olduğunu söyler. Gelinciğin yuvasından uçar gider. Daha sonra başka bir gelinciğin yuvasına girer. Bu gelincik ise kuşlardan nefret etmektedir. Gelincik tam yarasayı yemek için üzerine atlayacakken yarasa kendisinin bir fare olduğunu söyler ve canını kurtarır. Yarasa ile farenin masalından “Bazen zor durumlardan kurtulmak için duruma göre davranmayı bilmek gerekir” iletisi çıkarılabilir.

Kitaptaki masallardan bir diğeri ise *Eskici ile Zengin* adını taşımaktadır. Ülkenin birinde, sabahtan akşama kadar türkü söyleyerek ayakkabı tamir eden, haline şükreden, keyifli bir eskici ile onun asık suratlı, keyifsiz, sinirli ama çok zengin komşusu vardır. Zengin adam gün boyu para kazanmaya çalışır, akşamları ise sabaha kadar malına zarar gelecek korkusuyla nöbet tutar. Bir gün bu zengin adam dükkânını açarken, yoksulluğuna rağmen mutlu olduğunu gördüğü eskiciye nasıl böyle keyifli olabildiğini sorar. Adam da mutlu olmak için paraya gerek olmadığını söyler. Eskicinin çok az bir para kazandığını gören zengin adam ona yüz altın vermeyi teklif eder. Eskici buna çok sevinir ve altınları alır. Ancak eskiciyi altınları nereye saklayacağı konusunda bir telaş sarar. Sonunda evin mahzenine gömer altınları. Altınlarla birlikte huzurunu da gömmüştür. Çünkü sürekli aklı altınlarındadır, geceleri uyku uyuyamaz. Artık türkü de söylemez olur. Sonunda bu durumdan bıkan eskici zengin adama gider ve altınları geri verir. Huzurunu, uykusunu, türkülerini geri istediğini söyler ve zengin adama acıyarak dükkândan çıkar. Masalın iletisi “Huzurlu olmadıktan sonra zengin olmanın önemi yoktur” şeklinde ifade edilebilir.

Aslan, Kurt ve Tilki isimli masalda ormanın kralı aslan yaşlanınca derdine çare bulunmasını emreder. Bütün orman halkı çare bulmaya çalışır. Herkes saraya çağrılır. Kurt, tek tek yoklama yapar ve tilkinin olmadığını söyler krala. Aslan buna çok sinirlenir ve tilkinin bulunup huzuruna getirilmesini ister. Görevliler tilkiyi aslanın huzuruna getirirler. Tilki, kendisini kurdun ele verdiğini anlar ve intikam almaya karar verir. Aslana, derdi için çare aradığını, bilginlere sorduğunu, onların da derdin çaresinin kurt postuna sarılmak olduğunu belirttiklerini, bu iş için de pehlivan kurdun biçilmiş kaftan olduğunu söyler. Aslan derdine çare bulmanın sevinciyle kurdun derisini yüzdürür. Masalın sonundaki cümle şu şekildedir: “*Zavallı kurt, ava giderken avlanmış, dalkavukluk yapmanın bedelini ağır ödemiş*” (La Fontaine, 2009: 84). Masalın iletisi “Dalkavukluk yapan bedelini öder” cümlesiyle ifade edilebilir.

Kitapta yer alan bir sonraki masalın ismi *Ayı ile Bahçe Meraklısı*’dır. Ormanın iki farklı ucunda yaşayan bir ayı ile yaşlı bir adam yalnızlıktan sıkılır ve can yoldaşı aramaya çıkarlar. Yaşlı adamın karşısına bir dönemeçte yalnız olan ayı çıkar. Adam ayıyı görünce korkusundan donar kalır. Fakat ayı bir insan gördüğü için çok mutlu olur

ve onu ormanına davet eder. Daha sonra da adam ayıyı bahçesine çağırır. Bahçesinde meyveleri, petek petek balları olduğunu söyler. Ayı da bu teklifi memnuniyetle kabul eder. Günler geçtikçe ayı ile adam can ciğer arkadaş olurlar. Adam uyuyunca ayı adamın üzerine konan sinekleri kovalar, dostunu rahatsız etmelerine engel olur. Yine böyle bir akşam inatçı bir sinekle uğraşır ayı. Sürekli dostunun burnuna konan sinekten sıkılır ve dayanamayıp yerden kaptığı kocaman bir taşı sineğe fırlatır. Zavallı adamın ne kafası kalır ne de beyni. Masal bu şekilde bitirilir. Masaldan çıkarılabilecek iki farklı ileti vardır. Biri, “Bazen iyi niyetli davranışlar kötü sonuçlar doğurabilir” ifadesi, diğeri ise “Herkes kendi dengiyle arkadaşlık etmelidir” ifadesidir. Böyle iyi niyetle yapılan bir şeyin kötü sonuç doğurması, güzel bir arkadaşlığın böyle zarar görmesi olumsuzluk teşkil etmektedir. Okuyucuya yanlış bir ileti aktarılmaktadır.

Fare ile İstiridye masalında cahil bir fare halinden sıkılıp dünyayı tanımak için yola çıkar. Az bir yol gider ve dünyanın çok büyük olduğunu düşünür. Denizi gördüğü için babasından daha cesaretli olduğuna inanır. Babasının bir korkak olduğunu, kocaman dünya dururken küçücük evde nasıl oturduğunu düşünür. Sonra deniz kenarında kocaman istiridyeleri görür ve onların dedesinin anlattığı gemiler olduğunu sanır. Ağız açık bembeyaz, yağlı bir istiridye görünce yemek bulduğuna sevinir ve kafasını istiridyenin içine sokar. Tam o güzel yağlı etten yiyecekken istiridye kapanıverir. Masalın son cümlesi şöyledir: “*Zavallı fare, ataları gibi kitap kemirerek, uzun bir hayat yaşamak yerine cahilliğinin kurbanı olmuş*” (La Fontaine, 2009: 90). “Cahilliğini kabul etmeyip çok şey bildiğini sananlar, sonunda cahilliklerinin kurbanı olurlar” ileti bu masalın ana ileti olarak çıkarılabilir. Fakat bunun yanında “Elindekilerin kıymetini bilmeyip yeni arayışlar içine girenler sonunda sahip olduklarını da yitirirler” fikri de bu masaldan yan ileti olarak çıkarılabilir.

Yıldız Falı isimli masalda bir kralın oğluyla ilgili bir faldan söz edilir. Uzun süre çocuğu olmayan bir kralın yıllar sonra bir oğlu olur. Oğluna güzel bir gelecek hazırlamak isteyen kral ülkesindeki falcılardan oğlunun geleceğiyle ilgili bilgiler vermelerini ister. Bütün falcılar güzel şeyler söyler. Ancak bir falcı şehzadenin yirmi yaşına kadar aslanlardan uzak tutulması gerektiğini, yoksa bir aslanın şehzadenin ölümüne sebep olacağını söyler. Kral bu habere çok üzülür ve aslanları oğlundan uzak

tutar. Sarayın duvarındaki aslan resimlerine bakarak büyüyen şehzade aslan avına çıkmak ister; fakat babası kehaneti anlatır ve buna izin vermez. Şehzade o günden sonra sarayın duvarlarındaki aslan resimlerini seyretmeye başlar saatlerce. Bir gün yine bir aslan resmini seyrederken aslana ve sarayda hapis oluşuna kızarak aslan resmine yumruk atar. Resmin arkasında bir çivi vardır. Çivinin açtığı yara iyileşmez ve şehzade genç yaşta hayata veda eder. “Bazen insanlar sevdiklerini ne kadar korumaya çalışırlarsa çalışsınlar başlarına kötü şeyler gelmesine engel olamazlar” fikri bu masalın ana iletisi olarak çıkarılabilir. Bunun yanında bir falcının falının gerçekleşmesi olumsuz bir durumdur. Okuyucunun zihninde “Bazı falcılar gerçekten de geleceği bilirler” fikrini canlandırabilir. Bu da gelişme çağındaki gençlerin böyle batıl inançlara kapılması açısından olumsuz bir durumdur.

Kitaptaki diğer bir masal *Kediyle Fare* adını taşımaktadır. Birbirine düşman dört hayvan vardır: Birisi peynir delisi kedi, birisi asık suratlı baykuş, diğeri ağ kemiren fare ve dördüncüsü de uzun bedenli gelinciktir. Kedi bir gece ormanda avlanırken insanların kurduğu bir ağa takılır ve yardım istemek için bağırmaya başlar. Bunu duyan fare kedinin yanına gider. Kedi, sanki dostmuşlar gibi davranır ve kendisini kurtarmasını ister fareden. Karşılığında da fareyi baykuştan ve gelincikten koruyacağını söyler. Bu sözlere inanmayan fare kediyi kurtarmaz ve evine doğru yürümeye başlar. O sırada karşısına gelincik çıkar. Diğer yola sapan fare o yolda da baykuşu görür. Çaresizce dönüp ağları kemirir ve kediyi kurtarır. Beraber oradan hemen uzaklaşırlar. Farenin kendisinden uzakta durduğunu fark eden kedi fareyi yanına çağırır, kucaklamak istediğini söyler. Fakat fare şu cevabı verir:

“ – *Ya ben unuttur muyum sandın, senin yaradılışının ne olduğunu? Bir kedinin fareye zarar vermemesini hangi anlaşma sağlayabilir? Zor karşısında birleşmelerden hayır mı gelir, demiş ve hemen deliğine saklanmış*” (La Fontaine, 2009: 97).

Masalın iletisi “Denize düşen yılanı sarılır” atasözüyle ifade edilebilir. Bir başka şekliyle “Zor durumlarda düşmanla birlik olup zafer kazanılabilir” ifadeleriyle ortaya konabilir.

Demir Kemiren Fare masalında bir karaborsacı ile komşusunun arasında yaşananlar anlatılmaktadır. Karaborsacının işi piyasadan mal toplayıp onları yüksek fiyatla satmaktır. Bir gün Arabistan'a mal almaya gider. Giderken de komşusuna ambardaki bir yığın demiri göz kulak olması için bırakır. Komşu da göz kulak olacağına söz verir. Döndüğünde demirleri yerinde bulamaz. Hemen gidip komşusuna sorar. Komşusu ambara fare girdiğini ve farenin bütün demirleri kemirdiğini söyler. Buna inanmış gibi davranan karaborsacı komşusundan intikam almaya karar verir. Eşkiyaya para vererek komşusunun oğlunu kaçırmalarını sağlar. Sonra da hiçbir şey olmamış gibi komşusunu yemeğe davet eder. Komşusu çok üzgündür, oğlunun kaçırıldığını anlatır. Karaborsacı da bir baykuşun oğlunu götürürken gördüğünü söyler komşusuna. Adam buna inanmaz, mümkün olmadığını söyler. Karaborsacı: “(...)bunda şaşacak ne var? Bir farenin koca demir yığını kıtır kıtır kemirip bitirdiği memlekette, baykuşun çocuk kaldırması bir şey mi” (La Fontaine, 2009: 98) der ve böylece komşunun akli başına gelir. Hemen demirleri geri verip oğluna kavuşur. Bu masalın ana iletisi “Kötülük yapana kurnazlık yapıp ders vermek gerekir” şeklinde ifade edilebilir. Bu masalda olumsuz bir durum söz konusudur. Karaborsacının yaptığı iş yanlıştır. İnsanlara yüksek fiyattan mal satmaktadır. Komşunun da yaptığı iş yanlıştır. Kendisine emanet edilen demirlere komşusunu kandırarak el koyar. Demirlere el koyan komşu yaptığı kötülüğün cezasını çekmiştir. Fakat halka yüksek fiyattan mal satan ve komşusuna oyun oynayan karaborsacı bu işten hiçbir zarar görmemiştir. Karaborsacının yaptığı işin yanlışı olduğuna dair bir şey yoktur masalda. Oysa onun yaptığı işin yanlışı olduğu belirtilmelidir.

İki Güvercin adlı masalda çok iyi dost olan iki güvercinden bahsedilir. Yıllarca yedikleri içtikleri ayrı gitmez, birlikte büyürler. Fakat bir gün, güvercinlerden biri hep aynı göklerde uçmaktan sıkılır ve başka memleketlere gitmeye karar verir. Arkadaşı gitmesini istemez. Yolculuk yapmanın zor ve tehlikeli olduğunu, ayrılığın bu dünyadaki en kötü şey olduğunu, onu çok özleyeceğini söyleyip yolculuktan vazgeçirmeye çalışır. Fakat arkadaşını ikna edemez. Güvercin çabuk döneceğini söyleyip yola düşer. Maceracı güvercin ilk önce bir sağanağa yakalanır. Güneş açınca uçmaya başlar, aşağıda bir tarla ve güvercin görüp iner. Fakat bu bir tuzaktır. Çok uğraşır ve bir hayli

tüy kaybederek tuzaktan kurtulur. Tam kurtulmuşken bir şahine yakalanır. Tam öleceğini düşünürken bir kartal gelir ve iki yırtıcı hayvan birbiriyle kavga eder. Güvercin bunu fırsat bilip bir evin çatısına konar. Tam rahat bir nefes alacakken bir çocuk sapanla taş atar ve zavallı güvercini kanadından yaralar. Ama güvercin pes etmez ve oradan havalanıp evine döner. Arkadaşı yaralarını sarar ve karını doyurur. Maceracı güvercin yaşadıklarının hiçbirini arkadaşına anlatmaz. Bir daha da uzaklara gitmemeye yemin edip elindekilerle yetinmeye karar verir.

Masalın ana iletisi “Yeni yerler keşfetmeye çalışanlar sonunda pes edip elindekilerle yetinmeyi öğrenirler” ya da “İnsan elindekilerle yetinmeyi bilmeli, yeni arayışlar içine girmemelidir” şeklinde ifade edilebilir. Elindekilerin kıymetini bilme fikri olumludur; fakat yeni şeyler keşfetmenin kötü olduğu düşüncesi olumsuzdur. İnsan yeni arayışlar içine girip yeni şeyler keşfetmeye çalışmalıdır. Kendi küçük dünyasına sıkışıp kalmamalıdır. Ufkunu genişletmek için uğraş vermelidir.

Kitaptaki masallardan bir diğerinin ismi de *İnsan ve Yılan*'dir. İnsanoğlu bir gün kırlarda gezerken bir yılan görür ve onun bir hain olduğunu söyler. Dünyayı yılanın şerrinden kurtarmak için suçsuz yılanı çuvala koyuverir. Halbuki yılan o zamana kadar kimseye zarar vermemiştir. İnsan “*Sen, nankörün ta kendisisin. Kötülere iyilik etmek budalalıktır. Seni öldüreyim ki zehirli dişlerin kimseye zarar vermesin*” (La Fontaine, 2009: 100) diyerek kendini haklı çıkarmak ister. Yılan kendini savunmaya çalışır. Asıl nankörün insan olduğunu söyler. İnsan, yılanın dediklerinin saçma olduğunu fakat başkalarına da sorabileceklerini söyler. Önce bir ineğe anlatırlar durumu. İnek yılanı haklı bulur. Sahibine o kadar yararlı olmasına rağmen yaşlandıkça sahibinin ona kötü davrandığını söyler. İnsan ineğin sözlerini umursamaz ve bir öküze anlatır durumu. Öküz de yılanı haklı bulur. Bütün sene çifte koşarken çok yorulduğunu, bu yetmezmiş gibi bir de dayak yediğini anlatır. İnsan öküzün anlattıklarından da hoşlanmaz. Yılan bir ağaca sormayı teklif eder. Bu fikir insanın hoşuna gider, ne de olsa bir hayvan değildir ağaç. Yıllarca insanlara yarar sağlayan ve sonunda baltayla kesilmeye maruz kalan ağaç da yılanın tarafını tutar ve insanoğlundan daha nankör bir yaratığın olmadığını söyler. Haksız çıkmaktan hoşlanmayan insan elindeki torbayı yerden yere vurarak yılanı

öldürür ve asıl nankörün kim olduğunu göstermiş olur. Bu masalın iletisi “İnsan, dünyadaki en nankör varlıktır” olarak belirlenebilir.

Çoban ve Kral masalında yargıç olan bir çobanın yaşadıkları anlatılır. Bir gün kral ülkesini gezerken kendisine gelir sağlayan ve çok besili hayvanları olan çobanı görür. Çobanı saraya davet eder ve onun çok iyi bir çoban olduğunu, artık insanları yöneteceğini söyler. Çobanı baş yargıç yapar. Çoban daha önce koyunlar ve köpeklerden başka bir şey görmemiş olsa da sağduyusuyla problemleri başarıyla çözer. Çobanın yargıç olduğu haberini alan derviş hemen çobanın yanına koşar ve onu dikkatli olması için uyarır. Devlet işleri tehlikelidir, pistir, kralın sevgisi geçicidir, sonunda başına kötü şeyler gelir der. Fakat çobanı vazgeçiremez. Kısa bir süre sonra dervişin dedikleri çıkar. Sarayda yargıca kızanlar kralı çobana karşı kışkırtırlar. Yargıcın yalancı olduğunu, kralın mallarına el koyduğunu söylerler. Kral inanmaz ve gösterin der. Yargıcın yanına gittiklerinde ne üstünde ne başında bir şey olduğunu görürler. Kışkırtan adamlar sandığında sakladığını söylerler. Sandık açılır ve içinden çobanın eski kıyafetleri ortaya çıkar. Çoban eski eşyalarını alır ve şöyle der:

“Benim hazinelerim; eski dostlarım, yalan ve ikiyüzlülüğün olmadığı memleketimdir. Gidip sarmaş dolaş olayım onlarla. Bu zengin sarayından bir rüyadan çıkar gibi çıkayım. Kralım, siz de taşkınlığımı hoş görün. Yükseklerden düşmek insana ıstırap veriyormuş, demiş ve koyun çobanlığına dönerek, mutlu bir hayat yaşamış” (La Fontaine, 2009: 114).

Masalın iletisi “Yüksek mevkilere gelenleri aşağı çekmek isteyen çok olur” cümlesiyle ifade edilebilir. Siyasetin kirli bir iş olduğu izlenimi verilmektedir. Bu tür bir ileti, bir çocuğun dikkatini çekmeyebilir.

Kitaptaki diğer bir masalın ismi *Tüccar, Beyzade, Şehzade ve Çoban*’dır. Bir zamanlar yeni dünyalar arayan dört ortak vardır: bir tüccar, bir beyzade, bir şehzade ve bir çoban. Bu kişiler batan bir gemiden kurtulup bir limana çıkarlar. Karınlarını doyurmak için önce dilenirler, sonra bununla olmayacağını anlar ve düşünmeye başlarlar. Tüccar matematik bildiğini, ders verebileceğini söyler. Şehzade politika öğretebileceğini, beyzade ise okul açıp armaları anlatabileceğini söyler. Çoban bunların

şu anda işe yaramayacağını, ay sonunu kadar neyle geçineceklerini, yarın ne yiyeceklerini sorar adamlara. Çoban hemen ormana dalar ve çalı toplayıp onları satar. Parasıyla da yiyecek alır. İş çokbilmiş soylulara kalsa hepsi açlıktan ölecektir. “Bazı durumlarda okumuş olmak, çok şey bilmek fayda etmez; doğru zamanda ve yerde doğru şeyi bilmek yarar sağlar” düşüncesi bu masaldan çıkarılan ileti olarak ifade edilebilir.

Kitabın son masalının ismi *Vebaya Yakalanan Hayvanlar*'dır. Herkesin huzur içinde yaşadığı bir ormanda bir gün veba salgını başlar. Veba öyle hızlı yayılır ki hayvanlar ölümlerini gömmeye bile fırsat bulamazlar. Ölüler ortalıkta kalınca da daha hızlı yayılmaktadır veba. Ormanın tadı tuzu kalmamıştır. Ormanın kralı, durumun gün geçtikçe kötüye gittiğini görür ve bütün hayvanları meydanda toplar. Bu vebanın bir ceza olduğunu, çok günahı olanın aralarından ayrılması gerektiğini söyler. Birinin kurban verilmesi gerekmektedir aslana göre. Bütün hayvanlar bunun bir ceza olduğunu doğrularlar. Aslan kendi suçunu itiraf eder. Çok koyun ve çoban yediğini anlatır. Tilki öne atılır ve bunun aslanın suçu olmadığını, hatta kral tarafından yenmenin şeref olduğunu dile getirir. Bütün dalkavuklar hemen alkışa başlarlar. Bu konuşmadan sonra işlenen suç kaplanın kaplanlığına, ayının ayılığına, kurdun kurtluğuna verilir. Sıra zayıf, çelimsiz eşeğe gelir. Eşek bir gün papazların çayırından geçerken bir tutam ot yediğini söyler söylemez herkes ona yüklenir. Bunu fırsat bilen kurt kralın olduğu kayaya çıkar ve suçlunun eşek olduğunu, onun yüzünden sevdiklerinin öldüğünü söyler. Eşeğin cezalandırılmasına oracıkta karar verilir. Masalın iletisi “Adaletin olmadığı yerde, güçsüzler ezilen taraf olur” olarak ifade edilebilir.

Bu çalışmada, *La Fonten Masalları* isimli kitaptan 42 ileti çıkarılmıştır. Bu iletilerden iki tanesinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olmadığı ifade edilebilir.

3.17. Ölümsüz Aile

Ölümsüz Aile isimli kitabın yazarı Natalie Babbitt'tir. Kitapta, ölümsüzlüğü tadan ve bunu diğer insanların keşfetmesini önlemek isteyen Tuck ailesinin serüveni anlatılmaktadır.

Foster ailesinin büyük bir korusu vardır. Bu koruda yaşayan Tuck ailesi korudaki bir pınardan 87 sene önce su içmiştir. Bu sudan içtikten sonra ölümsüz olmuşlardır. İlk başta sorun olmasa da seneler geçtikçe Tuck ailesinin hiçbir üyesinde bir değişikliğin olmaması, kaza geçirdiklerinde hiçbir şekilde yaralanmamaları insanların dikkatini çekmiştir. Bu yüzden ailenin evi insanlardan uzakta, bu korudadır. Anne Mae ve baba Angus korudaki evde yaşamakta, on senede bir de oğulları Jesse ve Miles bu koruya gelmektedir. Yine bir on yılın sonunda Miles ve Jesse ailelerinin yanına gelirler. Foster ailesinin küçük kızı Winnie ise ailesinin üzerine çok düşmesinden bıkar ve daha önce hiç girmediği koruda gezintiye çıkar. Koruda Jesse ile karşılaşır. Delikanlı bir pınardan su içmektedir. Jesse ile tanışan Winnie ona kaç yaşında olduğunu sorar. Jesse önce 104 der; fakat Winnie gerçek yaşını sorduğunu söyleyince Jesse 17 der. Sonra kız pınardan su içmek ister. Jesse buna izin vermez. Kız, korunun Foster ailesine ait olduğunu, kendisinin de o ailenin kızı olduğunu söyler. Babasının izin vereceğini belirtir. Jesse, Winnie gidip babasına söyler diye tedirgin olur. Tam o sırada annesi Mae ve abisi Miles gelir. Winnie itiraz etse de onu evlerine götürürler. Angus Tuck ile tanışır Winnie. Kendisini alıkoymalarına rağmen Winnie bu aileden rahatsızlık duymamaktadır. Tuck ailesi onu bir gece misafir ederler ve ölümsüzlük pınarını içmeleriyle gelişen öykülerini anlatırlar. Sonra da doğruyu söylediklerini ve kendilerinin iyi insanlar olduğunu kanıtlamaya çalışırlar. Bu sırada Foster ailesi merak içindedir. Her yerde Winnie'yi ararlar. Winnie ise Tuck ailesi ile güzel bir gün geçirir. Ertesi gün Angus, Winnie ile göldeki kayığa binip konuşur. Dünyanın belli bir düzeninin olduğunu, her şeyin zaman içinde değiştiğini ve böyle olması gerektiğini, Tuck ailesinin, ölümsüz olmaktan dolayı ne kadar mutsuz olduğunu anlatır Winnie'ye. Çarkın dışına atılmışlardır. Terk edilmişlerdir. Her şey hareket edip büyümekte ve değişmektedir. Fakat Tucklar hep aynıdırlar. Korudaki pınarın insanlar tarafından fark edilmemesi gerektiğini, yoksa birbirlerine düşeceklerini ve dünyanın düzeninin değişeceğini söyler. Winnie bunları iyice düşünür. Tucklar'ın yanında geçirdiği sürede Jesse ile birbirlerine âşık olmuşlardır. Artık Winnie de Jesse gibi ölümsüz olup olmaması gerektiğini düşünmektedir.

Uzun yıllar boyu Tucklar'ın peşinde olan sarı elbiseli bir adam vardır. Her yerde onları arar ve pınarı bulmak ister. En sonunda korudaki yerlerini bulur. Winnie Foster'ın Tucklar'ın yanında olduğunu görür. Foster ailesine gidip kızlarının yerini bulduklarını, eğer koruyu üzerine yaparlarsa kızlarını alıp geleceğini söyler. Aile de çaresiz, koruyu onun üzerine yapar. Sarı elbiseli adam, yanına kasabanın şerifini de alıp koruya gider. Kendisi önden giderek Tucklar'ı pınarın yerini söylemeleri konusunda tehdit eder. Amacı pınarın suyunu satıp zengin olmaktır. Winnie'yi kolundan tutar ve sürükler. Kıza suyu içirecek ve onu gösterilerde kullanacaktır. Bu sırada Mae eski tüfeği çıkarır ve sarı elbiseli adamı vurur. Sırrı ve Winnie'yi tehlikeye atmak istemez. Bu sırada gelen Şerif, Mae'nin sarı elbiseli adamı öldürdüğünü görür ve onu tutuklar. Winnie eve döner. Mae ise kasabanın nezarethanesine gider ve idam edilmeyi bekler. Tucklar Winnie'den yardım isterler. Winnie gece yarısı kasabaya iner ve Tucklar ile buluşur. Nezarethanenin arka tarafındaki camda bulunan parmaklıkları sökerler. Mae'yi çıkarıp yerine Winnie'yi koyarlar. Jesse gitmeden Winnie'ye içinde pınarın suyunun olduğu bir şişe verir. Bunu 17 yaşına girince içmesini, sonra da gelip Tucklar'ı bulmasını ister. Böylece Tuck ailesi kasabadan uzaklaşırlar. Seneler sonra Mae ve Angus kasabaya dönerler ve Winnie'nin mezarını ziyaret ederler. Kasabada bir fırtına ve yangın çıkmıştır. Kuru ve pınar yok olmuştur. Tuck ailesi bundan dolayı çok mutlu olurlar ve başka diyarları gezmeye devam ederler.

Kitabın ana iletisi “Akıp giden dünyanın, sürekli değişen doğanın parçası olmak insanlar için önemlidir. İnsanlar hayatın akışını bozarlarsa bu dünyada yaşayamazlar” cümleleriyle ifade edilebilir. Tuck ailesi bu düzenin bozulması durumunda nasıl bir tehlike doğacağını farkındadır. Angus Tuck Winnie'ye bu durumu şöyle anlatır:

“Çevremizdeki bu şeylerin ne olduğunu biliyor musun, Winnie? Hayat. Hareket eden, büyüyen, gelişen, bir dakika bile değişmeden duramayan hayat. Her sabah baktığın bu gölün suyu hep aynı görünür, ama değildir. Gece boyunca hareket eder, batıdaki şu dereden sürekli su gelir ve doğudaki şu dereden gider, daima sessiz, daima yeni, hiç durmadan hareket eder. Ama göl hep buradadır, su her zaman hareket eder ve önünde sonunda bir gün okyanusa ulaşır. (...) Sonra ne olur biliyor musun? Suyu yani. Güneş bir kısmını

okyanustan emer ve yeniden bulutların içine katar, sonra yağmur yağar, yağmur dereye düşer ve dere suyu yeniden göle getirir. Bu bir çarktır, Winnie. Her şey u çarkın bir parçasıdır; çark hiç durmadan döner. Kurbağalar, böcekler, balıklar bu çarkın bir parçasıdır, ardıc kuşları da öyle. Hatta insanlar da bu çarkın parçasıdır. Ama aynı insanlar değil. Sürekli yenileri gelir, daima büyürler, değişirler, hiç durmadan hareket ederler. İşte böyle olması gerekir. İşte hayat böyle devam eder” (Babbitt, 2009: 47).

Ayrıca Angus, insanlar pınarın suyunu bulduklarında neler olacağını da Winnie’ye anlatır:

“Eğer insanlar Treegap’daki pınarın varlığını bilselerdi, sinek gibi koşu koşu gelip başına üşüşürlerdi. Sudan biraz içebilmek için birbirlerini çiğnerlerdi. Bu yeterince kötü zaten, peki ya sonra – hayal edebiliyor musun? Çocuk olanlar hep çocuk, yaşlı olanlar hep yaşlı kalırdı. Bunun ne anlama geldiğini anlıyor musun? Sonsuza dek. Çark dönmeye devam edecek, sular okyanusa ulaşacak, ama insanlar hiç değişmeyecek, yol kenarındaki taşlar gibi. Bunu anladıklarındaysa, çoktan iş işten geçmiş olacak” (Babbitt, 2009: 49).

Winnie zengin bir ailenin tek çocuğudur. Annesi, babası hatta büyükannesi üzerine çok fazla düşmektedirler. Sürekli Winnie’yi bir şeylerden korumaya çalışırlar. Kız, bu durumdan oldukça fazla bunalmıştır. Ayrıca yalnız olmaktan da çok sıkılır. Bahçenin dışına dahi çıkmasına izin vermez ailesi. Oysa Winnie hep farklı bir şeyler yapmak ister:

“(…) Bir kız ya da erkek kardeşim olsa uğraşacak birileri daha olurdu. Ama, gördüğün gibi yalnızca ben varım. Sürekli izlenmekten yoruldu. Artık kendim olmak istiyorum. Ne yapacağımdan tam olarak emin değilim, ama ilginç bir şey yapmalıyım – sadece benim yaptığım bir şey olmalı. Dünyayı biraz değiştirecek bir şey olmalı” (Babbitt, 2009: 10).

Winnie’nin ifadelerinden yola çıkarak “Çocukların kendilerini gerçekleştirmelerine ve arkadaş edinmelerine fırsat tanınmalıdır” ileti çıkarılabilir. Winnie’ye bu fırsatlar verilmiş olsaydı evi terk etme gibi düşünceleri olmazdı: “Tek

başına bahçeden dışarı çıkmama bile izin vermiyorlar, biliyor musun? Burada böyle oturursam hiçbir zaman önemli işler başaramam. Herhalde evden kaçsam daha iyi olacak” (Babbitt, 2009: 11). Bu düşünceyi kafasına koyan Winnie ertesi sabah koruya doğru gezintiye çıkar ve kendisini hiç beklemediği bir serüvenin içinde bulur. Fakat evden çıkmadan önce korkmuyor da değildir. Kendine şöyle der: *“Eh, en azından koruda biraz gezdikten sonra geri dönmemeye karar verirsem alır başımı giderim. Buna inandı, çünkü inanmak zorundaydı ve inanç, bir kez daha en gerçek, en güvenilir dostu olmuştu”* (Babbitt, 2009: 17). Bu satırlardan da “İnsan, bir işi yapacağına inanırsa başarıya ulaşır” iletisi çıkarılabilir.

Bu çalışmada, *Ölümsüz Aile* isimli kitaptan üç ileti çıkarılmıştır. Üç iletinin de ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olduğu ifade edilebilir.

3.18. Beyaz Yele

Beyaz Yele isimli kitabın yazarı René Guillot’tur. Bu kitapta, 12 yaşındaki bir çocuk ile özgürlüğüne düşkün beyaz bir yıldı atının dostluğu anlatılmaktadır.

Folko, Ösebyo Dede ve kardeşi ile yaşayan, dedesinin isteği üzerine balıkçılıkla uğraşan 12 yaşında becerikli bir çocuktur. Bir gün bataklıkta ava çıktığında beyaz bir tayla karşılaşır. Atlara karşı zaten büyük bir ilgisi olan Folko bu taydan adeta büyülenir. Fakat gitmesi gerektiği için tayı ardında bırakır. Tam eve döneceği sırada bazı sesler duyar ve geri döner. Döndüğünde beyaz tayın ve annesinin at hırsızları tarafından kaçırılmaya çalışıldığını görür. Anne at ne kadar uğraşsa da yavrusunu korumaya çalışırken yakalanır. Folko’nun “Beyaz Yele” ismini verdiği tay ise ayakları bağlı şekilde yuvarlanmıştır. Folko hemen ata yardıma gider. İnsanlarla ilk tanışmasında annesini kaybeden ve canı yanan at önce Folko’yu yanına yaklaştırmak istemez. Ama Folko her şeye rağmen ipleri çözer ve atı kurtarır. Beyaz Yele ayağa kalkar ve Folko ile göz göze gelirler. O an dost olmuşlardır. Folko’nun dostu Antonyo’nun da çalıştığı haranın sahibi Beyaz Yele’yi dize getirmek ister. Fakat hara sahibi Beyaz Yele’yi her yakalama girişiminde başarısız olur. Beyaz Yele oldukça asi bir attır. Bir keresinde Beyaz Yele haranın sahibini atından düşürür. O yüzden haranın sahibi Beyaz Yele’den vazgeçtiğini, kim isterse onun olabileceğini söyler. Bunu duyan Folko kendisinin olup

olamayacağını sorar, hara sahibi de olabilir der. Fakat Folko'nun atı yakalayacağına inanmadığını için böyle söylemektedir. Folko, Beyaz Yele'yi bulur ve boynuna kemendi geçirir. At bundan rahatsız olur ve koşmaya, Folko'yu da peşinden sürüklemeye başlar. En sonunda Beyaz Yele pes eder. Kemende bile gerek kalmadan Folko ile eve gider. Ancak Beyaz Yele başka atların sesini duyunca evden gider. Folko buna çok üzülür; fakat ümidini kesmez. Gerçekten de Beyaz Yele bir akşam çıkıp gelir. Yara içindedir. Güvende hissettiği yere, Folko'nun yanına geri dönmüştür. Folko onun yaralarını sarar, doyurur, iyileşmesini sağlar. Aynı zamanda üzerine binip dolaşmak için can atar. Uzun bir süre bekledikten sonra atın üzerine biner. Fakat Beyaz Yele Folko'yu sırtından atıp kaçar. Folko Antonio ile gittiği kasabada Beyaz Yele'nin annesini görür. Antonio ile sirke giderler. Orada da Beyaz Yele'ye çok benzeyen bir at görür. Folko'nun özlemi iyice artmıştır. Sirkte haranın sahibini sirkin sahibiyle anlaşma yaparken görürler. Haranın sahibi Folko'ya verdiği sözü tutmayacak ve Beyaz Yele'yi yakalayıp sirke satacaktır. Folko Beyaz Yele'yi bulmaya karar verir. Bir sabah erkenden bataklığa gider. Patronunun da o sabah Beyaz Yele'yi yakalatmaya çalışacağını öğrenen Antonio Folko'ya haber vermek için kulübeye gider ama geç kalmıştır. Folko çoktan bataklığa gitmiştir. Atı ilk gören haranın sahibi ile adamlarıdır. Böylece kovalamaca başlamıştır. Beyaz Yele bir bataklığa doğru kaçar. Haranın sahibi bataklığı ateşe verir ve dumandan rahatsız olan atın dışarı çıkmasını bekler. Folko bu sırada adamları görür. Ne yaptıklarını, kimin peşinde olduklarını anlar. Bataklıkta Beyaz Yele'yi görünce hemen ona doğru gitmeye başlar. Kendini ateş çemberinin içine atar. Beyaz Yele'nin sırtına çıkar ve atın kulağına bir şeyler fısıldar. Beyaz Yele ateşlerden atlar ve yeniden kaçmaya başlar. Hara sahibi ve adamları da peşindedir. Beyaz Yele çok yorulmuştur ve ırmağa doğru koşmaya başlamıştır. Adamlar artık yakalayacaklarını, atın sırtındaki çocukla birlikte ırmağa atlayamayacağını düşünürler. Fakat Beyaz Yele hızla koşar ve açık denize giden akıntılı ırmağa girer. Haranın sahibi Folko'nun tehlikede olduğunu görünce korkmuştur. Herkes Folko'nun arkasından bağırır ama Folko duymaz. Kollarını Beyaz Yele'nin boynuna dolamış, dalgaların ezgisini dinlemektedir. Kıyıda kalanlar artık yalnızca çocukla yanak yanağa yüzen atın başını görmektedirler. Sonra dalgaların arasında bu leke de seçilmez olur. Folko tatlı bir uyuşukluk içindedir. Bir daha hiç ayrılmayacağı dostu Beyaz Yele ile birlikte düşlerdeki gibi almış başını gitmektedir.

Birlikte uzunca bir süre yüzerler. Irmak onları, atlarla çocukların hep dost olduğu büyümlü bir adaya sürüklemektedir.

Beyaz Yele kitabının ana iletisi “İnsanlarla hayvanlar arasında çok güçlü dostluklar kurulabilir” düşüncesidir. Folko bunun en güzel örneğidir. Beyaz Yele’yi ilk gördüğü andan itibaren onu seven, şefkat gösteren Folko, sevgisinin karşılığını da almıştır. Beyaz Yele özgürlüğüne düşkün asi bir at olmasına karşın kendisine iyi davranan bir insana bağlanmayı reddetmemiştir. Oysa karşılaştığı diğer insanlar ona kötü davrandığı için insanlardan korkmaktadır. Sadece Folko’ya güvenir. Aralarında güçlü bir bağ oluşur. Folko’nun en iyi dostu olur Beyaz Yele.

Kitabın yan iletilerinden biri de “Hayvanlar kendilerine iyi ya da kötü davranan kişileri unutmazlar” olarak ifade edilebilir. Folko, ilk karşılaştıkları gün Beyaz Yele’nin at hırsızlarının bağladıkları iplerden kurtulmasına yardımcı olmuştur. Beyaz Yele o günden sonra ne diğer insanların kötülüklerini unuttur ne de Folko’nun iyiliğini:

“Ovada bir seyisin gölgesi belirir belirmez, genç atlar sürüsünün başını çeken Beyaz Yele, bir kişnemedir tutturur, sürüye kaç işareti verirdi. Antonyo bile yanına bir türlü yaklaşmamıştı.

Ama Beyaz Yele, Folko’yu tanıyordu. Çocuk, kaç kez sandalını bataklığın öbür ucuna iterek, sürülerin yayıldığı geniş alanlara ayak basmayı başarmıştı. Atlar gün batarken ırmağa su içmeye inerdi. Çocuk, dostunu sürünün arasında hemen seçer, Beyaz Yele’yi çağırırdı. Genç at, oldukça soğuk bir kişnemeyle karşılık verirdi ona. Oysa, dostuna seslenirken, sesi daha tatlı çıksın isterdi. Ürkek ürkek yaklaşırdı çocuğa.

Bir boyda oldukları çağda, su kıyısındaki ilk karşılaşmalarını anımsardı belki.

Serpilip gelişmiş, koskoca bir at olmuştu. Tatlı sözleriyle kaçmasına engel olan bu parmak kadar çocuğa tepeden bakıyordu artık” (Guillot, 2006: 37).

Kitapta, insanlar Beyaz Yele'ye nasıl davrandıysa Beyaz Yele de onlara öyle davranmıştır. Folko dostça yaklaşınca o da dostça karşılık vermiştir. Hırsızlar ile hara sahibi ve adamları düşmanca davrandığı için at da onlara hırçınlığını göstermiştir.

“Gerekli cesaret ve azim gösterildiği takdirde istenilen şeylere ulaşılabilir” ifadesi de kitaptaki yan iletilerden biri olarak belirtilebilir. Folko, haranın sahibi atı alabileceğini söylediğinde hemen Beyaz Yele'yi yakalamaya gider. Kemendi boynuna atar atın; fakat at şaşırır ve koşmaya başlar. Folko, çamurlara kapaklanmasına, çamurdan gözleri körleşmesine, ağzına burnuna çamur dolmasına, dizleri ve dirsekleri yara içinde kalmasına rağmen ipi elinden bırakmaz. Büyük bir azim göstererek ata sahip olmaya çalışır. Sonunda at durur ve Folko kazanır. Folko'nun azim ve cesaret gösterdiği tek yer burası değildir. Hara sahibi ve adamları bataklığı yaktığında Beyaz Yele ateşler içinde kalır. Bunu gören Folko dostunu kurtarmak için ateşlerin içine atlar ve Beyaz Yele'ye yardım eder. Folko ne istediğini bilen bir çocuktur. İstekleri doğrultusunda da yapması gerekenlerden kaçmayan cesur ve azimli bir kişidir. İstediklerine de bu sayede ulaşmıştır.

Kitaptan çıkarılabilen diğer yan ileti ise “Fedakârlık, sözünde durma, güven ve sevgi bir dostluk için önemli kavramlardır” ifadesidir. Folko ile Beyaz Yele bu kavramlara önem verdikleri için güçlü bir bağ kurabilmişlerdir aralarında. Beyaz Yele Folko'ya güvendiği için, Folko Beyaz Yele'nin başı derde düştüğünde hayatını dahi feda ederek yardım ettiği için, ikisi de birbirini çok sevdikleri için iyi dost olmuşlardır. Bu kavramların bir dostlukta ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuşlardır.

Bu çalışmada, *Beyaz Yele* isimli kitaptan dört tane ileti çıkarılmıştır. Bu iletilerden dört tanesinin de ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olduğu ifade edilebilir.

3.19. Şamatalı Köy

Şamatalı Köy Astrid Lindgren'in ünlü çocuk kitaplarından biridir. Kitapta bir köyde yaşayan altı çocuğun hikâyesi anlatılmaktadır.

Hikâye, altı çocuktan biri olan yedi yaşındaki Lisa'nın ağzından anlatılmaktadır. Köylerinin ismi Şamatalı Köy'dür. Köyde yalnızca üç tane çiftlik evi vardır: Kuzey Çiftliği, Orta Çiftlik ve Güney Çiftliği. Sadece altı çocuk vardır: Lasse, Bosse, Lisa, Olle, Britta ve Anna. Lasse ve Bosse Lisa'nın ağabeyleridir. Olle, Güney Çiftlik'te yaşamaktadır. Britta ve Anna ise Kuzey Çiftlik'te yaşayan iki kız kardeştir. Bu altı arkadaş çok iyi anlaşmaktadır. Köylerinde birlikte oyunlar oynamakta, hep birlikte okula gitmektedirler. Kitapta günlük yaşantıları, başlarından geçen birkaç ilginç olay ve oyunları oldukça sade bir dille anlatılmaktadır.

Kitabın ana iletisini çıkarmak oldukça zordur. Kitabın yazarı Astrid Lindgren ile yapılan bir söyleşide kendisine sorulan soru ve onun bu soruya cevabı şu şekildedir:

“Peki kitaplarınızda neyi vermeye çalışıyorsunuz? Pippi Uzun Çorap nasıl doğdu, onunla neyi vermek istediniz çocuklara?”

Bu soruyu sorunca Astrid Lindgren sorumu şöyle geliştiriyor, yani çocuk kitaplarıyla çocukları nasıl terbiye etmek istiyorsunuz demek istiyorsunuz, diyor. Ben de, evet tam üstüne bastınız diyorum.

80 yaşındaki yazar her zamanki kararlı yüz ifadesini kullanarak, biraz da çocuksu inatla başını sallıyor. Hiçbir şey anlatmak, vermek istemedim. Ne Pippi Uzun Çorap'la, ne de başka bir masalımla. Sadece içimdeki çocuğu eğlendirmek istedim, bu yolla başka çocukların da eğleneceğini umdum” (Syvertsen, 1988: 129).

Yazar, kitaplarında belli bir ileti aktarmamaktadır. “Şamatalı Köy” isimli eserinden yalnızca “Arkadaşlarıyla oynamak ve bir şeyler paylaşmak çocukları mutlu eder” ifadesi genel bir ileti olarak belirlenebilir. Altı çocuk hep birlikte kitapta. Birlikte oyun oynamaktan, elindekileri paylaşmaktan, okula gitmekten mutlu olurlar. Bütün kitapta bu mutlu altı çocuğun ‘beraber’ yaşadıkları anlatılır.

Lisa'nın kullandığı cümleler dikkat çekmektedir. Bazıları yan ileti olarak belirlenmiştir. Bunlardan ilki “*Bazı insanlar büyük, bazı insanlar da küçük olduğunuzu düşünüyorlarsa, belki de olmanız gereken yaştasınızdır*” (Lindgren, 2010: 5). Aileler ya

da diğerk yetişkinler kimi zaman çocukların bir şeyi yapmak için yaşlarının küçük olduğunu, kimi zaman da büyük olduğunu söylerler. Çocuklar bu ikilemin arasındadır. Lisa buna güzel bir çözüm bulmuştur: Aslında tam da olmaları gereken yaşadılar.

Lisa, ağabeyleri Bosse ve Lasse ile aynı odada kalmaktadır. Odada ağabeylerinin sözü geçmektedir. Işığın ne zaman kapatılacağına, ne zaman uyuyacaklarına hep ağabeyleri karar verir. Bu durumdan sıkılan Lisa şöyle der: *“Eğer bir kız, erkek kardeşleri ile aynı odayı paylaşıyorsa ve bunlar da kızdan yaşça büyükse, o zaman o kızın hiçbir söz hakkı yok demektir”* (Lindgren, 2010: 10). Ama yine de bazen erkek kardeşlerle aynı odada kalmanın eğlenceli olabildiğini söylemektedir. Erkek kardeşlerinin Lisa’ya söz hakkı vermemesi olumsuz bir durumdur. Lisa bunu kitapta dile getirerek okuyucuya da bir ileti göndermektedir: *“Kardeşler arasında eşitlik olmalıdır”*.

Büyüyünce ne olacağına daha karar vermeyen Lisa, anne olabileceğini; çünkü bebekleri sevdiğini söylemektedir. Fakat yakında büyüyeceği için oyuncak bebekleriyle oynayamayacağı, bu sebepten de büyümenin çok sıkıcı bir şey olduğunu düşünür: *“Annelik ettiğim yedi oyuncak bebeğim var. Ama yakında oyuncak bebeklerle oynayamayacak kadar büyüyeceğim. Üff, büyümek de ne sıkıcı bir şey olacak!”* (Lindgren, 2010: 11). Lisa’nın söylediklerinden, *“Büyümek sıkıcı bir şeydir”* şeklinde bir ileti çıkarılabilir. Ama bunun olumsuz bir ileti olduğu söylenemez. Çünkü bir çocuk için oyuncak bebeği çok kıymetlidir. Eğer büyümek onu kaybetmesine neden olursa, büyümenin sıkıcı bir şey olacağını düşünmesi doğaldır. Zaten büyümek doğal bir süreç olduğu için, Lisa’nın yaşındaki okuyucular belki *“büyümek sıkıcıymış”* diye düşünecekler ama büyüdüklerinin farkına bile varmayacaklardır. Dolayısıyla bu iletiyle ilgili bir sorun yaşamayacaklardır.

Lisa’nın doğum gününde Olle Lisa’nın yanına oturunca ağabeyleri Bosse ve Lasse *“Nişanlılara bak”* diyerek onlarla dalga geçerler. Oysa Olle ve Lisa buna hiç aldırmaz: *“Olle kızlarla oynamayı reddeden o tuhaf çocuklardan biri olmadığı için bunu hep yaparlardı. Ama Olle onların iğnelerine aldırmaz, kızlarla da, oğlanlarla da oynamaya devam ederdi. Aslında her ne kadar istemezmiş gibi davransalar da,*

Lasse ve Bosse de kızlarla oynamak isterlerdi” (Lindgren, 2010: 22). “Arkadaşlıkta cinsiyet ayrımı yapılmaz” fikrini Olle’nin davranışı ve Lisa’nın sözleri desteklemektedir.

Lisa’ya doğum günü hediyesi olarak eskiden babaannesinin kaldığı odayı hediye ederler. Lisa bu odanın temizliğini kendi yapmaktadır. Annesi odasının temizliğine önem vermesi gerektiğini söylemiştir: “*Annem odamın temizliğine önem vermem gerektiğini tembih etti. Elimden geldiği kadar temiz ve düzenli olmasına dikkat ediyorum. Bazen büyük temizlik yapıyorum. (...) Kapı kollarını parlatıyor, her yerin tozunu alıyor, vazodaki çiçekleri yeniliyor, oyuncak bebeklerimin yataklarını ve beşiklerini düzenliyorum. Bazen temizlik yapmayı ihmal ediyorum. O zaman annem bana: ‘Tembel Lisa,’ diyor*” (Lindgren, 2010: 25). “Çocuklar odalarını kendi temizlemelidir” düşüncesi yan ileti olarak çıkarılabilir.

Lisa’nın ailesinin sahip olduğu bir tavuk vardır. Tavuk kimsenin görmediği yerlere yumurtlar. Anneleri çocuklara, eğer yumurtaları bulurlarsa her yumurta için beş kuruş vereceğini söylemiştir. Yumurtaları Lisa bulur ve annesinden elli beş kuruş alır. Bu paraları arkadaşlarına eşit şekilde dağıtır. Buradan da “Çocuklar kazandıklarını arkadaşlarıyla paylaşmayı bilmelidir” düşüncesi yan ileti olarak çıkarılabilir.

Okul kapandıktan sonra çocuklar saatlerce oyun oynarlar. Eve de her zamankinden geç girip yatarlar. Lisa ertesi gün erken kalkmaları gerekmediği için bunun bir sakıncasının olmadığını söyler. “Tatil günlerinde geç saatte yatmanın sakıncası yoktur” iletilerinin bu durumda ortaya çıktığı belirlenebilir. Fakat bu olumsuz bir iletidir. Çünkü sağlıkları açısından çocukların belli bir yatma saatleri olmalıdır. Tatil olduğu zaman belki ufak esnetmeler yapılabilir. Ama yine de çocukların geç saatte yatmasına izin verilmemelidir.

Lasse kendi kendine oyunlar üretmeyi seven bir çocuktur. Bir gün yanlış bir oyun bulur: “*Derken Lasse ‘Kim daha ağır küfredecek yarışması yapalım,’ dedi. Ama Anna, Britta ve ben Lasse’nin bu önerisine katılmadık, çünkü öğretmenimiz yalnızca aptal insanların küfredeceklerini söylemişti. Lasse bir süre kendi kendine küfretmeyi denedi ama ona da çok eğlenceli gelmemiş olacak ki kısa süre sonra vazgeçti*”

(Lindgren, 2010: 35). Küfretmenin kötü bir davranış olduğunu gösteren bu bölümden “Yalnızca aptal insanlar küfür eder” yan iletisi çıkarılabilir.

Büyük Köy ile Şamatalı Köy arasında bir ayakkabı tamircisi vardır. Bu ayakkabı tamircisini çocuklar sevmezler, hatta iyi kalpli biri olmadığını düşünürler. Çünkü adam söz verdiği günde ayakkabıları vermez, içki içer, köpeğini döver ve ona yemek vermeyi unuttur. Köpek ise sürekli havlayan, herkesi korkutan, kirli, pasaklı bir köpektir. Olle bir gün tamirciye ayakkabılarını verir. Ayakkabılarını almaya gittiğinde adamın daha tamir etmemiş olduğunu görür. Olle de ayakkabılarını almak için defalarca gider. Her gidişinde de Svipp isimdeki köpekle konuşur, ona iyi bir köpek olduğunu anlatır, kemikler götürür. Gün geçtikçe Svipp Olle’ye alışır, artık onu görünce kuyruğunu sallar. Ayakkabı tamircisinin bir gün ayağı burkudur. Tabii ki köpeğe bakmaz. Olle de tamirciden izin alarak köpeği eve götürür. Olle köpeği iyice temizler ve onunla arkadaş olur. Babası bu durumu görünce ayakkabı tamircisinden köpeği satın alır. Bu olaydan da çıkan ileti şöyledir: “Hayvanlara nasıl davranılırsa onlar da öyle karşılık verir”.

Bu çalışmada, *Şamatalı Köy* isimli kitaptan 10 ileti çıkarılmıştır. Bu iletilerden iki tanesinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olmadığı, sekiz tanesinin ise uygun olduğu ifade edilebilir.

3.20. Define Adası

100 Temel Eser listesinde yer alan çeviri eserlerden biri de R.L. Stevenson’ın *Define Adası* adlı dünyaca ünlü kitabıdır. Kitapta Jim isimli bir delikanlının birkaç dostu ve düşmanı ile birlikte bir define bulma macerası anlatılmaktadır. Macera, Jim’in ağzından anlatılmaktadır.

Jim ve ailesi bir han işletmektedirler. Günün birinde bu hana yüzünde yara izi olan yaşlı bir gemici gelir ve yanındaki sandıkla birlikte hana yerleşir. Herkes bu gemiciden korkmaktadır. Kendisine “Kaptan” demelerini söyleyen adamın bir ziyaretçisi olur. Bu adamla dövüşürler ve Kaptan yaralanır. Bu sırada Jim’in babası ölmüştür. Jim cenazeye ilgilenirken Kaptan ile fazla ilgilenemez. Sonra kör bir adam gelir ve Kaptan’a altı saati olduğunu söyleyip gider. Kaptan bunu duyunca hazırlanmak ister; fakat bir felç geçirip ölür. Annesiyle Jim Kaptan’ın sandığını açıp borcu olduğu

kadar parayı almak isterler. Bu sırada Kaptan'ın düşmanları gelir. Jim ile annesi biraz para ve bir harita alıp kaçarlar. Adamlar her yeri ararlar. Tam bu sırada Jim'in babasının doktoru ve aynı zamanda bölgenin yargıcı olan Doktor Livesey'in adamları gelir ve haydutların bir kısmını yakalar. Fakat çoğu kaçmıştır. Jim, Sir Trelawney'in evinde olan Doktor'un yanına gider ve haritayı gösterir. Harita, ünlü korsan Flint'in hazinesinin yerini göstermektedir. Sir Trelawney bir gemi ve bir düzine adam bulup bu hazineyi elde etmeye karar verir. Jim de onlarla birlikte gidecektir. Birkaç haftada gemiyi ve adamları ayarlayıp yola çıkarlar. Sir Trelawney'in bulduğu adamlardan biri eski bir denizci olan John Silver'dır. Sir Trelawney ona çok güvenmektedir. Zaten gemideki adamların çoğunu Silver bulmuştur. Geminin kaptanı ile Sir Trelawney'in arası pek iyi değildir. Kaptan Smollett asık suratlı, ciddi görümlü biridir. Kaptan gemideki tayfaya güvenmediğini belirtir. Bazı önlemler almalarını ister Sir Trelawney ve Doktor'dan. Onlar da söylediklerini yaparlar ve böylece denize açılırlar. Jim yolculuk konusunda çok heyecanlıdır. Bir elma sepetinin içine girip elma yer. Bu sırada gemideki tayfalardan bir kısmı ve John Silver sepetin başında konuşmaya başlarlar. Gemiye ele geçireceklerini, hazinenin onların olduğunu söylerler. Jim, onların birer korsan olduğunu anlar. Bu haberi hemen Doktor, Kaptan ve Sir Trelawney'e iletir. Sayıca az oldukları için bir şey yapamazlar. Adaya vardıklarında kayıklar denize indirilir. Kaptan gemideki haydutların sayılarını azaltmak için tayfaya karaya inebileceklerini söyler. Korsanlar sevinçle kayıklara binerler. Jim de kimseye haber vermeden onlarla birlikte biner kayıklara ve adaya çıkar. Silver onun adaya indiğini görmüştür. Bu yüzden Jim hemen ormana saklanır. Ormanda Ben Gunn isminde bir adamla karşılaşır. Bu adam Flint'in eski mürettebatındandır. Ceza olarak bu adaya terk edilmiştir. Üç yıldır tek başınadır adada. Jim'e onlara yardım edebileceğini söyler. Bu sırada bir silah sesi duyarlar. Jim, gemidekilerle savaşın başladığını düşünür. Sonra ormanda İngiliz bayrağını görür ve Kaptan ile diğer dostlarının adaya çıktıklarını anlar. Doktor, Kaptan, Sir Trelawney ve üç adam ormandaki kaleye sığınmışlardır. Jim'in öldüğünü sanmaktadırlar. Jim onların yanına gider ve Ben Gunn isimli korsanı anlatır. Silver ve adamları kaleye gelerek onları tehdit ederler. Gece olunca da saldırırlar. Zor bir çatışma olur. Her iki taraf da adam kaybetmiştir. Fakat en çok Silver'ın adamları ölür. Ertesi gün Doktor, Ben Gunn'ı bulmaya gider. Jim de aklına gelen fikri uygulamak üzere kaleden

ayrılır. Ben Gunn'ın kayaların arasına sakladığını söylediği bir kayık vardır. Bu kayığı alarak geminin halatlarını kesecektir. Halatları kesmeyi başarır. Sonra da gemiye çıkıp kontrol etmek ister. Gemide Hands isimli bir korsan vardır sadece. O da oldukça yaralıdır. Jim onun yaralarını sarar ve kendisine yardım etmesini sağlar. Gemiye istedikleri yere çekerler. Fakat Hands bundan sonra fikrini değiştirir ve Jim'e saldırır. Jim de elindeki silahla onu vurur. Gemiye ele geçirmeyi ve istediği yere götürmeyi başaran Jim artık kaleye dönmeye karar verir. Gece sessizce kaleye girer. Fakat kalede Doktor ve diğerleri yoktur, John Silver ve korsanlar vardır. Korsanlara kötü durumda olduklarını, gemiyi sakladığını ve hazinenin yerini de bilmediklerini söyler. Silver haritanın kendisinde olduğunu, Doktor ile bir anlaşma yaptıklarını anlatır. Doktor'un Jim'i artık bir hain olarak gördüğünü anlatır. Diğer korsanlar Jim'i öldürmek istese de Silver buna izin vermez. Jim daha sonra Silver ile baş başa konuşur. Silver'ın kendi taraflarına geçtiğini öğrenir. Ertesi gün Doktor kaleye gelip korsanlardan yaralı olanları tedavi eder ve Jim ile görüşür. Jim ona gemiyi nasıl ele geçirdiğini anlatır. Sonra Doktor gider, John Silver ve Jim kaleye dönerler. Korsanlarla birlikte defineyi aramaya çıkarlar. Sonunda haritanın gösterdiği yeri bulurlar. Fakat defineyi birileri daha önce bulup götürmüştür. Korsanlar John Silver'ın kendilerine oyun oynadığını anlarlar. Tam Jim ve Silver'a saldıracakları sırada ormanın içinden birileri ateş eder ve korsanların bir kısmını öldürür. Diğerleri kaçmayı başarırlar. Ormandan Ben Gunn, Doktor, Kaptan ve Sir Trelawney çıkarlar. Öncesinde defineyi Ben Gunn'ın yardımcılarıyla çıkarmışlardır. Altınları toplayıp İngiltere'ye dönerler. John Silver da onlarla birlikte gemidedir. İngiltere'ye varmadan önce durdukları bir limanda bir torba altını alır ve Ben Gunn'ın yardımıyla kaçar. Ben Gunn ondan kurtulmak için yaptığını söyler. Sonunda İngiltere'ye varırlar. Herkes defineden payına düşeni alır ve yoluna devam eder.

Define Adası'nın ana iletisi "Cesur ve dürüst olan kişiler her zaman hak ettiklerini kazanırlar" cümlesiyle ifade edilebilir. Kitapta, iyi tarafta olan Doktor, Sir Trelawney, Kaptan Smollett, Jim ve onların tarafında olan bir mürettebat büyük bir mücadelenin sonunda hazineye ulaşır. Bu mücadelede herkes korsanlarla cesurca savaşır. Özellikle Jim, hikâyenin başından sonuna kadar cesaretli ve dürüst davranmıştır. Örneğin gemiyi ele geçirmek için tek başına gemiye çıkar ve Hands ile

çarpışır. Kitabın daha başında annesiyle birlikte, “Kaptan” adını verdikleri korsanın düşmanlarının geleceğini bile bile sandığı açmak ve hakları olan kadar parayı almak için uğraşırlar. Bir başka örnekte de Silver’a kaçmayacağına dair söz verdiği için, doktor kaleye geldiği zaman onunla birlikte kaçmaz ve sözünde durur. Böylece Silver’ın kendisine saygı duymasını sağlar: *“Doktorun sana kaçman için işaret ettiğini gördüm. Senin ‘hayır’ dediğini de duyar gibi oldum. Jim, sen sözünün erisin!”* (Stevenson, 2009: 177). Silver, Jim’in dürüst ve cesur biri olduğunu her defasında dile getirir: *“Şimdi burada olduğuna göre, sana bir nasihatte bulunacağım. Çok cesur bir çocuksun. Senden daima hoşlandım. Bana gençliğimi hatırlatıyorsun. Her zaman bize katılmanı ve defineden payını almanı, bir beyefendi gibi ölmeni istedim”* (Stevenson, 2009: 159).

Kitaptaki yan iletilerden biri “İnsan, bir işe başlarken birlikte çalışacağı insanları iyi seçmelidir” şeklinde ifade edilebilir. Sir Trelawney bunu başaramadığı için Jim, Doktor ve Kaptan çok büyük bir tehlike atlattır. Sir Trelawney’in seçtiği adamların çoğu John Silver’in korsan olan adamlarıdır. Buna sebep olan şey ise aslında yine Sir Trelawney’dir. Çünkü bir define bulmaya gittiklerini ağızdan kaçırmıştır. Bunu duyan John Silver ve korsanları da hemen gemiye tayfa olarak katılmıştır. Bu durumdan da “Sır saklamayı bilmek gerekir” yan iletileri çıkarılabilir.

“Kötü kişiler, iyilerin tarafına geçerlerse kurtuluş umutları olabilir” düşüncesi de kitaptan çıkarılabilecek yan iletilerdendir. Yenileceğini anlayan John Silver, Doktor ile anlaşıp onların tarafına geçmiştir. Hikâyenin sonunda paranın bir kısmını alır ve kaçır. Yani iyi tarafa geçtiği için herhangi bir şekilde cezalandırılmaz. Oysa yenileceğini anladığı için istemeyerek geçmiştir iyi tarafa. Bu macerayı karlı bir şekilde bitirenlerden olmamalıdır, ufak da olsa bir şekilde cezalandırılmalıdır. Kitaptaki diğer korsanlar cezalarını çekmişlerdir. Bir kısmı ölmüş, bir kısmı da yeterli erzak ile birlikte adada bırakılmıştır. Kitabın başında handa haritayı arayan adamların içlerinde yer alan ve daha önce hana gelerek Jim’in canını yakan kör adam (Pewl) da atın altında kalarak ölmüştür. “Kötülük yapanlar cezalarını çekerler” iletileri böylece desteklenmiştir.

Bu çalışmada, *Define Adası* isimli kitaptan beş tane ileti çıkarılmıştır. Bu iletilerden beş tanesinin de ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olduğu ifade edilebilir.

3.21. Değirmenimden Mektuplar

Alphonse Daudet'in *Değirmenimden Mektuplar* isimli kitabı, Paris'in gürültüsünden ve kalabalığından kaçan şairin, Provence'te bir değirmen satın almasıyla başlayan ve Paris'teki dostlarına Provence'teki gözlemlerini aktardığı eseridir.

Kitapta yirmi dört başlık vardır. Şair, bu başlıklar altında Provence'te geçirdiği zamanda gördüklerini, yaşadıklarını anlatır. İlk başlığın ismi *Yerleşme*'dir. Satın aldığı değirmende karşılaştığı hayvanları, evin halini, dışarıda gördüğü hayvan sürülerini mektupta anlatmaktadır. Halinden ne kadar memnun olduğundan bahsetmektedir: “Artık nasıl olur da ben, sizin o gürültülü ve karanlık Parisinize hasret çekerim! Değirmenimden o kadar memnunum ki! Burası tam istediğim gibi, gazetelerden, faytonlardan, sisten çok çok uzakta, güzel kokulu, ılık bir köşe! Etrafımda ne kadar güzel şeyler var!” (Daudet, 2009: 2).

İkinci bölümün başlığının ismi *Beaucaire Dilijansı*'dir. Okuyucu mektup ilerledikçe ‘dilijans’ kelimesinin atlı araba olduğunu çıkarabilir. Bu bölümde de yazar, atlı bir arabada yaptığı yolculuğu anlatmaktadır. Arabada beş kişilerdir. Arabadaki diğer adamlardan üçü, arabada sessiz sakin oturan bir adamla dalga geçmektedirler. Adamın karısı birkaç defa evden çıkıp gitmiştir. Adam mahvolmuştur. Kadın geri döndüğünde ise hiçbir şey demeden onu kabul etmiştir. Adamlar bunları anlatırken adam sadece “sus be ekmekçi” demektedir (Daudet, 2009: 6). Adamlar indikten kısa bir süre sonra şair de iner. İnerken adamın yüzünü görmek ister. Adam bunu anlamış gibi yüzünü kaldırır ve şöyle der: “Bana iyi bak, arkadaş! dedi, eğer günün birinde, Beaucaire'de bir cinayet olduğunu duyarsan, hiç çekinmeden, katilin kim olduğunu biliyorum diyebilirsin!” (Daudet, 2009: 7). Şair, bu sözlerin sonrasında, adamın karısı ya da düşmanı olsa kendisinden sakınacağını söyler ve mektubu bitirir.

Yazar, *Cornille Usta'nın Esrarı* adını verdiği bir sonraki bölümde ise bir köylüden duyduğu üzücü, eski bir hikâyeyi anlatır. Yaşadığı yerde daha önceleri

değirmencilik çok ilgi duyulan bir meslektir. Herkes öğütülecek buğdaylarını değirmencilere getirir. Fakat gün gelir bölgeye bir un fabrikası açılır. Herkes buğdaylarını buraya vermektedir. Dolayısıyla da yel değirmenleri boş kalmaktadır. Başlangıçta direnmeye çalışırlar; fakat sonunda fabrikaya yenilirler. Belediye değirmenleri yıkar ve yerlerine asma ile zeytin ağacı diktirir. Bir tek şairin şu an içinde bulunduğu, Cornille Usta'nın değirmeni ayakta kalır. Cornille Usta uzun bir müddet halkı fabrikaya gitmemeleri konusunda ikna etmeye çalışır. Hatta buharla çalışan fabrikanın şeytan icadı olduğunu söyler. Ancak kimse onu dinlemez. Buna sinirlenen ihtiyar kendini değirmene kapatır. Torunu Vivette'i bile yanına istemez. Kız, başka bir çiftlikte çalışmak zorunda kalır. Oysa adam torununu çok sevmektedir. Herkes Cornille Usta'ya torununu başkalarının yanında çalışmaya mecbur bıraktığı için kızmaktadır. Köylüler ilginç bir şeyi fark ederler. Epeydir köyden kimse kendisine buğday götürmemesine rağmen Cornille Usta'nın değirmeni hep dönmektedir. Akşamları Cornille Usta'yı, un çuvalları yüklü eşekle yolda görenler vardır. Bu kadar işi nereden bulduğu sorulunca: "*Aman susss!..ihracat için çalışıyorum...*" (Daudet, 2009: 10) cevabını verir. Günün birinde torunu Vivette, hikâyeyi anlatan adamın oğluna âşık olur. Bunu fark eden adam durumu Cornille Usta'ya anlatmak için değirmene gider. Fakat Cornille Usta onu içeri almaz ve içeriden bağırarak adamı kovar. Buna çok sinirlenen adam geri dönüp durumu Vivette'e ve oğluna anlatır. Buna inanmak istemeyen gençler büyükbabayla görüşmek için değirmene giderler. İhtiyar değirmende yoktur; fakat merdiveni dışarıda unutmuştur. Gençler pencereden girip içeriye bakarlar. Değirmende un yapıldığına dair iz yoktur. Hatta her yer örümcek ağıdır. Alttaki odada da sefalet vardır. Birkaç parça paçavra, kötü bir yatak, birkaç parça ekmek... Köşede de alçı ve kireç dolu üç dört çuval vardır. Cornille Usta'nın sırrı böylece çözülmüş olur. Değirmenin onurunu kurtarmak isteyen ihtiyar değirmeni boşa döndürmekte, eşeğin sırtında da alçı ve kireç taşımaktadır. Çocuklar gördüklerini ağlaya ağlaya anlatırlar. Hemen komşulara haber verilir, durum anlatılır, evde ne varsa yüklenilip Cornille Usta'nın değirmenine götürülür. Cornille Usta sırrı ortaya çıktığı için değirmenin onurunun mahvolduğunu düşünmektedir. Sonra herkesin elindekilerle kendisine geldiğini görünce çok sevinir. Köylüler, Cornille Usta ölene kadar onu işsiz bırakmazlar. O ölünce değirmen ebediyen durur.

Mösyö Seguin'in Keçisi adlı kısımda arkadaşı Gringoire'ye bir mektup yazmıştır. Mektupta, şair olan arkadaşına bir gazetenin fıkra yazarlığı teklifini kabul etmediği için kızmaktadır. Arkadaşı keyfine göre, serbest yaşamak istemektedir. Bunun üzerine şair, arkadaşına Mösyö Seguin'in keçisinin hikâyesini anlatır. Mösyö Seguin'in keçileri sürekli iplerini koparıp dağa kaçmaktadırlar. Dağda da akşam olunca kurtlara yem olmaktadır. Adam bir türlü bunun önüne geçemez ve birçok keçisini böyle kaybeder. En sonun yavru keçi almaya karar verir. İsmi Blanquette olan bu keçi uzun bir müddet Mösyö Seguin'in çayırında otlar. Adam çok mutludur bu durumdan. Fakat keçi bir süre sonra sıkılır ve dağa gitmek ister. Kendisini bırakması için adama rica eder. Mösyö Seguin onun da kurtlara yem olacağını söyler. Keçi aldırış etmez. Kurtlarla dövüşebileceğini iddia eder. Mösyö Seguin keçiye izin vermez ve onu karanlık bir ahıra kapatır; ancak pencereyi açık unuttur. Keçi hemen dağa doğru kaçar. Orada dağ keçileriyle tanışır, bu keçiler Blanquette'e çok ilgi gösterirler. Gün boyu eğlenen keçi halinden çok memnundur. Fakat karanlık bastırmaya başlayınca korkular da gün yüzüne çıkar. Kurt ulumalarını duyar. Mösyö Seguin dönmesi için son bir kez boru çalar keçiye. Adamın yanındayken iplerle bağlı olduğu aklına gelen keçi dönmek istemez. Gece olunca bir kurt gelir. Keçi onunla gün ağarana kadar dövüşür. En sonunda pes eder ve kurt tarafından yenilir. Böylece arkadaşı Gringoire'a ders vermek ister şair. Bu durumdan da “Gereğinden fazla özgürlük isteği insanların başına iş açar” fikri ileti olarak çıkarılabilir.

Yıldızlar başlığı altında Provence'lı bir çobanın hikâyesi anlatılır. Dağlarda tek başına yaşayan çoban, sürülerini otlattığı çiftliğin güzel kızı Matmazel Stephanette'e âşıktır. Dağlardan geçen çok insan olmadığı için köyden, şehirden habersizdir. On beş günde bir kendisine yemek getirilmektedir. Erzakları, çiftliğin yanaşması ya da Norade Teyze isimli ihtiyar bir kadın getirmektedir. Fakat günlerden bir gün erzakları Matmazel getirir. Çoban buna hem çok şaşırır hem de çok sevinir. Kız, çobanın kulübesini gezer, her gördüğünü sorar. Çobanın kendisini görünce heyecanlandığını anlar ve fattanlığıyla onu daha da heyecanlandırmaya çalışır. Sonra da erzakları bırakır ve katıra binip gider. Çoban, onu görmenin mutluluğunu yaşarken yeniden Matmazelin sesini duyar. Irmak sel suyundan kabarmıştır, Matmazel de geçememiştir. Hatta geçmeye çalışırken

boğulma tehlikesi atlattır. Matmazel, evdekiler merak edeceği için çok üzgündür. Fakat geceyi çobanın yanında geçirmek zorundadır. Çoban ona yatacağı yeri hazırlar, kendisi de dışarıda ateşin başında oturur. Fakat Matmazel uyuyamaz ve çobanla birlikte ateşin başında oturur. Çoban ona yıldızların hikâyelerini anlatır. Matmazelin başı çobanın omzuna düşer ve kız uyuyakalır. Çoban yıldızların en ince ve en parlak olanının yolunu şaşırarak uyumak için omzuna gelip konduğunu hayal eder.

Arles'li Kız isimli bölümde şair, değirmenden aşağı inerken kapılarının hep kapalı olduğu, köpeklerin havlamadığı, sessizliğin hakim olduğu bir ev görür. Bir gün bu kapının aralık olduğunu ve içerde de yaşlı bir adamın üzgün bir şekilde oturduğunu fark eder. Yanaşmalardan biri şaire ailenin öyküsünü anlatmaya başlar. Evin genç ve yakışıklı oğlu Jan bir kadına âşık olur. Aile kızı hoş görmese de Jan istediği için kabul ederler. Evlenmeleri için her şey hazırdır. Bir pazar akşamı, gelin masada olmasa da, herkes yemekte bu evliliği kutlamaktadır. Sonra bir adam gelir ve Jan'ın babası Esteve Ağa ile görüşmek ister. Adam, Jan'ın evleneceği kızın eski sevgilisidir. Kadının yazdığı mektupları getirmiştir. Aralarında geçenlerden sonra kadının başkasına yar olamayacağını söyler. Babası durumu Jan'a anlatır. Çocuk evlilikten vazgeçer. Fakat dünyadan da kopar. Kızı başkasının kolunda görmesine rağmen daha çok sevmektedir. Kimseyle konuşmaz, kendini çalışmaya verir. Bu halini gören annesi hala istiyorsa kızı alabileceklerini söyler. Jan bunu da kabul etmez. O günden sonra ailesi üzülmeyi diye neşeli davranmaya çalışır. Eski günlerdeki gibi şenliklere katılır. Annesi bu durumundan şüphelenmektedir. Bir gece şenlikten sonra annesi Jan'ın koşarak odasından çıktığını duyar. Peşinden gider ama yetişemez, delikanlı ambara kilitler kendini. Sonra da avlunun taşlarına 'küt' diye bir şeyin düştüğü duyulur. Babası o günden sonra Jan'ın kıyafetlerini üzerinden çıkarmaz.

Papanın Katırı isimli bölümde ise şair bir atasözünün nasıl ortaya çıktığını öğrenmeye çalışır. Yörenin insanları kin güden bir adamdan bahsederken, "Aman, bu heriften kendinizi sakının! Çiftesini tam yedi yıl sonra atan papanın katırı gibidir" derler. Şair herkese sormasına rağmen bu atasözünün nereden geldiğini bulamaz. En sonunda kütüphanede araştırmaya başlar. Eski zamanlarda Avignon adlı şehirde yaşayan insanlar çok mutludurlar. Şehirde hiç suç işlenmez, çok iyi idare edilir, herkes çok

neşelidir. Bu şehirde yaşayan Boniface isimli bir papazı bütün halk çok sevmektedir. Papazın çok sevdiği bir bağı bir de katırı vardır. Katırını her akşam baharatlı şarapla beslemektedir. Hayvan da çok asildir. Herkes bu katıra saygı duymaktadır. Çünkü katıra iyi davranan herkesi ödüllendirir papaz. Bir gün Tistet Vedene isminde bir çocuk ortaya çıkar. Bu çocuğu, çalışmadığı ve çalışanları baştan çıkardığı için babası yanından kovmuştur. Çocuk aylarca Avignon sokaklarında boş boş gezer. Özellikle de Papalık Sarayı çevresinde gezmektedir. Bir gün katırıyla gezintiye çıkan papazın önüne çıkıverir. Katırı övmeye ve sevmeye başlar. Papaz buna çok sevinir ve onu yanına aldırır. Papazın hizmetine girer girmez oyununa devam eder. Herkesin önünde katıra çok iyi davranır. Akşam şarabını Vedene'in götürmesine karar verir papaz. Fakat katır bu işten iş hoşlanmaz; çünkü çocuk şarabı alır ve arkadaşlarıyla birlikte katırın gözünün önünde içer. Sonra da katıra eziyet ederler. Papalık katırı olduğu için hayvan çifte atmak istemez. Bir gün katırı alan Vedene onu çan kulesine çıkarır. Hayvan çok korkar. Hemen aşağı inen çocuk ağlanmaya başlar. Bütün şehir katırı çan kulesinde görür. Papaz bu duruma çok üzölmüştür. Çocuğun yaptığına çok sinirlenen katır Vedene'e çifte atmaya karar verir. Fakat Vedene o gün, katırın çan kulesinden inmesine yardımcı olduğu için Papaz tarafından ödüllendirilmiş ve Napoli'ye eğitime gönderilmiştir. Katır bu duruma çok üzölür; fakat çifte atacağı günü sabırsızlıkla bekler. Yedi yıl sonra Tistet Vedene geri döner. Dönmesinin sebebi de papazın hardalcıbaşının öldüğünü öğrenmesidir. Onun işini almak için gelir. Papaz da iyi biri olduğunu düşündüğü için bu görevi ona verir. Tistet Vedene'e hardalcıbaşı kıyafetlerinin verilmesi için tören yapılır. Törene gelen Vedene, herkesi selamladıktan sonra papaza sevimli gözükmek için katırın yanına gider. Katır yedi yıllık intikamını almak için Vedene'e dumanının karşı şehirden görüdüğü güçlü bir çifte savurur. Vedene gözden kaybolur...

Bu hikâyenin ana iletisi "Kötölük yapanın cezası geç de olsa kendisini bulur" ifadeleriyle karşılık bulabilir. Vedene'in cezasını yedi yıl sonra çekmiş olması buna örnektir.

Sanguinaires Deniz Feneri bölümünde değirmene gelmeden önce kafa dinlemek için gittiği bir adayı anlatır şair. Burada bir deniz feneri vardır. Hayallere dalmak için tam aradığı yerdir. Fenerde çalışan üç tane bekçi vardır. Akşam yemeklerini onlarla

birlikte yer ve onların bekçilik hikâyelerini dinler. Bu bölümde deniz fenerinin ve adanın tasvirlerine yer verilmiştir.

Kitaptaki bir sonraki bölümün ismi *Semilante'in Can Çekişmesi*'dir. Yedi sekiz deniz gümrüğü kolcusuyla birlikte Sardanya Denizi'nde dolaşan şair, denizcilerden dinlediği bir hikâyeyi aktarır. Kırım'a asker götüren Semilante isimli gemi Lavezzi Adalarında hızla kıyıya çarpar ve içindeki altı yüz kişi ölür. Şair, bu kazanın nasıl olmuş olabileceğini sorar kaptana. Dümenin kırıldığını tahmin etmektedir kaptan. Kazanın sesini duyan adanın çobanı gördüklerini anlatır. Adam, kıyıda altı yüz ceset gördükten sonra aklını yitirmiştir. Kaptan daha da acı bir olay anlatır. Semilante kaza yapmadan bir hafta önce başka bir gemi kaza yapar aynı yerde. Oradan yirmi kişi kurtulmuştur. Bu kişileri evinde ağırlayanlardan biri de kaptandır. Daha sonra o yirmi kişi Semilante ile yine Kırım'a gönderilirler ve ölürler. Bu hikâyeden çok etkilenen şair, anlatılanları kafasında canlandırır ve her şeyi hayalinde yaşar. "*Gümrük Kolcuları*" bölümünde ise bu mesleği yapan kişilerin ve ailelerinin sıkıntılarına dikkat çekmektedir şair. Çok az bir maaşla çalışan deniz kolcularının karada onları bekleyen eşleri, çocukları vardır. Onların hali de gemideki kolcular kadar perişandır. Fakat kolcuların hiçbiri şikayet etmezler durumlarından. Hayatlarının zorluğunu kabullenmişlerdir artık. Hepsi de halinden memnun görünmektedirler. Gümrük kolcularıyla yolculuk eden şair, içlerinden biri hastalanınca durumlarının ne kadar vahim olduğunu bir kere daha görür. Ateş olmadığı için hasta sırlıklam bir biçimde titremektedir. Her istenilen zamanda da kıyıya çıkılamamaktadır. En sonunda kötü bir limana girip bekçinin kulübesinde uzak bir yerden gelecek olan doktor beklenmeye başlar. Kitabın bu kısmı kolculardan birinin şu sözleriyle biter: " – Ah efendim, bazen şu zanaatta çok sıkıntı çektiğimiz olur!" (Daudet, 2009: 62). "Her işin kendine göre zorlukları vardır. İnsanların bu zorluklara katlanması gerekmektedir" iletisi bu kısımdan çıkarılabilir.

Cucugnan Papazı isimli bölümde şair, Provençeli şairlerden duyduğu bir hikâyeyi anlatmaktadır. Cucugnan isimli bir yerin papazı şehrinin insanlarını kiliseye toplayamamaktadır. Kimse dua için ya da günah çıkarmak için kiliseye gitmemektedir. Papaz, Tanrı'ya "Bunları hak yoluna sokmadan canımı alma" diye dualar etmektedir. Tanrı, papazın duasını kabul eder. Bir pazar günü, papaz kürsüye çıkar ve geçen gece

cennetin kapısına gittiğini söyler. Cennetin defterini tutan meleğe cennette Cucugnanlı olup olmadığını sormuştur. Melek defterde hiç Cucugnanlı bulamaz. Bunun üzerine papaz kahrolur. Araf'ta olabileceklerini söyler melek. Papaz bu sefer de Araf'ın yolunu tutar. Araf'ın defterini tutan meleğe Cucugnanlı olup olmadığını sorar. Cucugnanlılar Araf'ta da yoktur. Papaz bunu duyunca çok üzülür. Geriye sadece cehennem kalmıştır. Papaz cehenneme gidip gözleriyle görmek ister Cucugnanlılar'ı. Cehennemin kapısına gittiğinde bir ifrite halkının orada olup olmadığını sorar. İfrit bütün Cucugnanlılar'ın içeride olduğu söyleyip, onlara neler yaptıklarını teker teker gösterir. Papaz, Cucugnan halkına içeride gördüğü kişileri anlatır. Cucugnanlılar'ın, kimi annesinin, kimi babasının, kimi kız kardeşinin cehennemde olduğunu öğrenince korkudan benizleri uçmuştur. Papaz, herkese günah çıkarmak için bir gün ayırır. Pazartesi gençler, salı çocuklar, çarşamba kadınlar, perşembe erkekler... Herkesin günahlarının temizleneceğini söyler. Gerçekten de herkesin kirlileri temizlenir. O pazardan sonra, Cucugnan'ın erdemleri on fersahlık mesafeden duyulur.

Bu bölümden, “Geç olmadan günahlar için af dilenmelidir” ifadesi ileti olarak çıkarılabilir.

İhtiyarlar isimli bölümde şair, Paris'teki Maurice isimli bir arkadaşından gelen bir rica mektubu üzerine arkadaşının büyükannesi ve büyükbabasını ziyarete gider. İhtiyarların bütün hayatı torunlarıdır; fakat Maurice işlerinden dolayı on senedir onların yanına gidememektedir. Şair, çok istekli gitmez bu ziyarete. Arkadaşının tarifıyla hemen bulur evi. İki ihtiyara torunlarının arkadaşı olduğunu söylediğinde ikisi de çok sevinirler. Hemen şairden torunlarını anlatmasını isterler. Şair de onları mutlu etmek için saatlerce arkadaşını anlatır. Sonra da şaire ikramda bulunmaya başlarlar. En sonunda akşam olur ve şair eve döner. İhtiyar adam onu köyün meydanına kadar geçirir. Şair, istemeden geldiği bu yerde güzel vakit geçirmiştir.

İhtiyarlara gösterdiği ilgiden ve sabırdan dolayı şair, iki ihtiyarı çok mutlu etmiştir. “Yaşlılar, yakınlarından ilgi görmek isterler” fikri ileti olarak çıkarılabilir.

Bir sonraki bölümün ismi *Mensur Baladlar*'dır. Bu bölümde şair, yazdığı iki adet baladı dostlarına aktarmaktadır. Birincisinde, hasta olan küçük yaştaki bir veliahdın

ölüme karşı direnmesi anlatılmaktadır. Veliht, ölümü kendisinden uzaklaştırmak için askerler dizer etrafına. Rahip, küçük veliahda ölümüne karşı gelemeyeceğini anlatmaya çalışır. Veliht inatla kabullenmez. Yerine başkasının ölmesini ister. Rahip anlattıkça küçük veliaht sinirlenir ve veliaht olmanın boş şey olduğunu söyler. Bu bölümün iletisi “Ölüm karşısında şanın, şöhretin, unvanın önemi yoktur” şeklinde ifade edilebilir.

İkinci balad ise, halkına konuşma yapacak olan bir kaymakamın öyküsüdür. Kaymakam konuşma yapacağı şehre doğru arabayla ilerlerken bir yandan da konuşmasına çalışmaktadır; fakat konuşmanın sadece “Sayın ahali” kısmını söyleyebilmekte, gerisini getirememektedir. O sırada bir ormanın yanından geçerken ağaçların kendisini davet ettiğini hisseder ve arabadan inip ormana girer. Yine “Sayın ahali” diye başlar; fakat bu sefer de ormandaki canlılar izin vermez konuşmasını sürdürmesine. Bir ağaçkakan kaymakamla dalga geçer. Bir menekşe nasıl mis gibi koktuklarını duymasını ister. Bütün orman halkı kaymakamın konuşma yapmasını adeta engeller. En sonunda kaymakam yakasını paçasını dağıtıp oturur ve ağzında bir menekşe ile şiir yazmaya başlar. Bu bölümün iletisi, “İnsanlar, makam uğruna sevmedikleri işleri yaparlarsa mutsuz olurlar” şeklinde ifade edilebilir.

Bixiou'nun Cüzdanı isimli bölümde şair, Paris'i bırakıp gitmeden birkaç gün önce yaşadığı bir olayı anlatır. Sabah kahvaltıdaiken üstü başı lime lime, toz toprak içinde bir ihtiyar gelir. Şair, eskiden karikatürleriyle, taşlamalarıyla tanınan bu adamı sırtışından tanımıştır. Adam kör olduğunu söylediğinde şair önce inanmaz. Ama sonra adamın gözlerine yakından bakınca gerçekten kör olduğunu anlar ve inanmadığı için üzülür. İhtiyar adam itibarını, mesleğini nasıl kaybettiğini, hayatının nasıl değiştiğini anlatır tek tek. Bu bölümün iletisi şu şekilde verilmiştir: “İnsan, ne oldum dememeli; ne olacağım demelidir”. Kör adam, eski yaşamında hep gülen, ziyafetlerde gezen biridir. Ancak, adamın kızı bu sırada pek çok hastalık geçirmiş, adam bunların çilesini çekmiştir. Dolayısıyla yan ileti olarak, “Dışarıdan çok mutlu görünen insanların da kendi içlerinde sıkıntıları olabilir” ifadeleri çıkarılabilir.

Altın Beyinli Adam isimli bölümde, şair yine bir hikâye anlatmaktadır. Altın bir beyinle doğan bir adamın öyküsüdür bu. Çocuğun beyninin altından oluşu, çocukken

ailesi tarafından fark edilmiştir. Büyüdüğünde ailesi emeklerinin karşılığında biraz altın ister. Adam seve seve verir. Sonra da kendisi kullanmaya başlar altınlarını. Yavaş yavaş tükenmeye başlar beyni. Adam yaptığı hatayı anlar ve beynini kullanmamaya çalışır. Fakat durumunu bilen bir arkadaşı bir gece gelip beyninden bir parça alır. Bundan bir süre sonra da altın beyinli adam âşık olur. Kadın süse, alış veriş yapmaya, gezmeye çok düşkündür. Adam karısına ‘hayır’ diyemez, ne isterse alır. Derken kadın bir gün aniden ölüverir. Adamın da hazinesi suyunu çekmek üzeredir. Karısına büyük bir cenaze töreni düzenler. Kalan bir zerre altınla da, karısının öldüğünü unutarak, bir çift zenne ayakkabısı almak ister. Dükkân sahibi müthiş bir çığlık duyar. Bir elinde zenne ayakkabıları, kanlar içindeki diğer elinde bir zerre altın tutan bir adam tezgahta durmaktadır. Şair, hikâyenin sonunda şunları yazmıştır: “(...) *Bu dünyada beyinlerini harcayarak yaşamaya mahkûm öyle zavallılar vardır ki, en küçük ihtiyaçlarını bile, özlerinin ve iliklerinin o saf altınıyla öderler. Bu, onların günlük acısıdır. Sonra bir gün, acı çekmekten de bıkip usanınca...*” (Daudet, 2009: 95). Şairin anlattığı bu hikâyeden çıkan ileti şu şekilde ifade edilebilir: “Beyin, insan için bir hazinedir. İnsanlar bu hazineyi nasıl kullanacaklarını iyi hesaplamalıdır”.

Kitaptaki bir sonraki bölümün ismi *Şair Mistral*’dir. Şairin, ‘Mistral’ isimli bir şair arkadaşı vardır. Yağmurlu bir pazar günü, onu ziyaret etmeye gittiğinde Mistral için düzenlenen bir şenlik olduğunu görür. Şair de herkes gibi bu şenliğe katılır ve eğlenir. Evine gelen konuklar şairden “Calendal” isimli yeni manzumesinden birkaç satır okumalarını isterler. Mistral de onları kıramaz ve birkaç satırını okur. Manzume bir Provence hikâyesinden bahsetmektedir. Şair, bu manzumedan çok etkilenir ve şöyle der: “(...) *İşte Calendal’in macerası... Ama mesele, Calendal’de değil; şiirde, her şeyden önce, tarihiyle, efsaneleriyle, manzaralarıyla Provence, bütün o sahil Provence’i, dağ Provence’i ve ölmeden önce büyük şairine kavuşan saf ve özgür bir millet var... Artık siz istediğiniz kadar demiryolları yapın, telgraf direkleri dikin, Provence dilini okullardan kapı dışarı edin! Provence, Mireille’de ve Calendal’de sonsuza kadar yaşayacaktır...*” (Daudet, 2009: 101). Şairin söylediklerinden yola çıkarak hikâyenin ileti şu ifadelerle verilebilir: “Bir milletin üreten şairleri oldukça, o milletin dilini ve kültürünü kimse unutturamaz”.

İlahisiz Üç Ayin, Noel Hikâyesi isimli bölümde yılbaşı gecesi yapılan bir ayin anlatılır. Papaz DomBalaguere Noel Gecesi yapacağı ayin için hazırlanırken yanına yardımcısı Garrigou gelir. Ayin sonrası için hazırlanan sofradaki yemeklerin güzelliğini anlatmaya başlar. Çok güzel bir sofraya kurulmuştur. Papazın okuyacağı üç duadan sonra hep beraber bu sofraya oturacaklardır. Papaz hızlıca duaya başlar. Fakat akli sofradaki yemeklerde kalmıştır. Duaların Latincelelerini karıştırmaya başlar. Güç bela ilk duayı bitirir. Garrigou dualar arasında tokmağı çalmaktadır. Tokmağın sesi papaza sürekli çabuk olmasını söylemektedir adeta. İkinci duayı da hızlıca bitirir papaz. Sıra gelir üçüncü duaya. Papaz, duaların bazı yerlerini atlamaya, okuduğu yerleri de kimsenin anlamayacağı şekilde hızlı okumaya başlar. Bütün kilise şaşkınlık içindedir. Fakat kilisedekilerin de akli sofrada olduğu için kimse bu durumdan şikâyetçi değildir. Papaz, zorlukla üçüncü duayı da bitirir ve sevinçle sofraya oturur. Papaz o gece o kadar çok yemiş ve içmiştir ki sabahı göremez. Tanrı'nın yanına gittiğinde Tanrı ondan bir gece duası çalmanın karşılığında üç yüz dua ister. Bu üç yüz duayı kilisedekilerle birlikte yapacaktır. O günden sonra köylüler Noel gecelerinde, yıkık dökük olan Trinquelage Kilisesi'nde ışıkların yandığını ve hayaletlerin içeride Papaz eşliğinde dua ettiklerini görürler.

Hikâyeden çıkan ileti, “Dünyadaki güzelliklerin peşine düşüp açgözlülük edenler, öldükten sonraki yaşamlarını tehlikeye atarlar” ifadeleriyle belirtilebilir.

Portakallar, Fantezi başlıklı bölümde şair, Parislilerin portakalı kağıda sarılmış bir şekerleme sanmasından, gerçek portakal bahçelerinin güzelliğinden bahsetmektedir. Zamanında gittiği bir portakal bahçesinde geçirdiği güzel zamanları anlatmaktadır. Portakal bahçelerinin ve oradaki insanların tasvirlerini yapmaktadır.

Çifte Hanlar isimli bölümde şair, yolculuk ettiği sırada karşılıklı iki hanın olduğu bir yere varır. Hanlardan biri çok kalabalıktır. İçeriden neşeli sesler gelmektedir. Diğeri ise sinek avlayan köhne bir handır. Şair diğerinin neden bu kadar kötü görüldüğünü merak eder ve içeri girer. Hancı çirkin ve adeta çökmüş bir kadındır. Şair içeri girdiğinde camın kenarında ağlamaktadır. Şair bir şeyler içmek istediğini söylediğinde kadın ilk önce ciddiye almaz. Sonra şairin ciddi olduğunu görünce

heyecanla bir şeyler hazırlamaya başlar. Çeyrek saat sonra şairin önüne bayat bir ekmek ile şarap getirir. Şair, hanın neden bu kadar boş olduğunu sorar. Kadın, karşıdaki han açılmadan önce işlerinin çok güzel olduğunu anlatır. Komşu han açıldıktan sonra insanlar diğer hanın daha eğlenceli olduğunu, kendi hanlarının çok kasvetli olduğunu söylemişlerdir. Kadının iki kızı vefat etmiştir. Onların ölümünden sonra sürekli ağlamaktadır. Oysa diğer hanı güzel ve neşeli bir kadın işletmektedir. Üstelik handa güzel kızlar çalıştırmaktadır. Kadının kocası bile kızlarının ölümünden sonra sürekli ağlayan kadından sıkıldığı için karşıdaki hana gitmektedir. Hanı işleten kadın, sesi çok güzel olduğu için adama şarkılar söyletmektedir. Zavallı kadın da karşı handan kocasını dinlemektedir. Şair, başka bir kadına şarkılar söyleyen kocasını dinleyen kadına acıyan gözlerle bakar.

Hikâyenin iletisi, “Dünyaya küsüp bir kenara çekilirseniz, çevrenizdekiler sizden uzaklaşp daha mutlu olacakları insanlara giderler” ifadeleriyle belirtilmiştir.

Melyana’da Seyahat Notları başlıklı bölümde şair, Cezayir’in bir kasabasında gördüklerini anlatmaktadır. Kasabayı ve insanları uzun uzun tasvir eder. Sonra Seyyid Ömer isimli, o yörenin sayılan ve sevilen bir ileri geleninden bahseder. Adamın dükkânına girer ve bir olaya şahit olur. Yahudi bir adamla bir kabile reisi arasında bir arazi meselesi yüzünden anlaşmazlık çıkar. Her iki taraf da davayı Seyyid Ömer’in çözmesine karar verir. O gün duruşma günüdür, şahitler çağırılmıştır. Fakat Yahudi birden cayar ve davanın Fransız mahkemesinde görülmesini ister. Yahudi hem Seyyid Ömer’e çok güvendiklerini, hem de davayı sulh mahkemesine vermek istediğini belirtir. Bu duruma orada bulunanların hepsi pek içerlerler. Seyyid Ömer ise sadece gülümseyerek dinler. Derken içeri şahitlerden biri olan İspanyol göçmen girer. Yahudi’ye ağza alınmayacak küfürler savurur. Yahudi kaçarcasına dükkândan çıkar. İspanyol da peşinden çıkıp adamın suratına iki sille vurur. Yahudi hemen yaygarayı koparır. Orada duran Araplara, Zencilere, Maltızlara, Mahonlulara bu duruma şahitlik edip etmeyeceklerini sorar. Hiçbiri olayı görmemişlerdir sözde. O sırada oradan geçen iki Yahudi şahit olacaklarını söylerler. Yahudi mahallesinde herkes adamın arkasındadır. Hemen dava vekiline giderler. Yahudi’nin derdi tazminat almaktır.

Bu hikâyede Yahudiler ile ilgili olumsuz olarak belirlenebilecek ifadeler vardır: “*ortada her çeşit insan var: Maltızlar, Mahonlular, Zenciler, Araplar. Ama hepsi de Yahudilere kin beslemekte birlik, bir Yahudi’ye böyle kötü davranıldığını görmekten memnun...*” (Daudet, 2009: 128). Kimse Yahudi’nin lehine şahitlik etmeyi kabul etmez. Herkes bu durumdan keyiflenir: “*Bir Yahudi’nin dayak yediğini görmek pek keyifli şey!*” (Daudet, 2009: 129). Irkçı bir tavır içeren, Yahudilere düşmanlık barındıran bu cümleler yanlış iletiler aktarmaktadır çocuklara. Bu satırları okuyan çocuğun zihninde “Yahudiler kötüdür” fikrini uyandırabilir. Oysa küçük yaştaki çocukların akıllarına böyle fikirler yerleştirmek doğru değildir.

Şair, *Çekirgeler* başlıklı bölümde ise Cezayir’de bir çiftlikte kalırken şahit olduğu çekirge istilasını anlatır. Çekirgeler bütün tarlalara, evlere girerler. İnsanlar bir gün boyunca büyük çabalarla onları yok etmeye çalışırlar. Şair bu bölümde, tanık olduğu bu şaşırtıcı olayı uzun bir şekilde tasvir etmektedir.

Muhterem Pere Gaucher’inin İksiri başlıklı bölümde, Graveson papazı şaire bir likör ikram eder. Şair bu likörü çok beğenir. Bunun üzerine papaz likörün hikâyesini anlatmaya başlar. Yirmi yıl öncesine gider papaz ve o zamanlar akkeşişlerin çok fakir olduğunu söyler. Manastırın duvarları dökük, camları ve kapıları kırıktır. Akkeşişler para kazanmanın yollarını aramaktadırlar. Bir gün inek çobanı olan Frere Gaucher keşişlere bir teklifte bulunur. Kendisini yetiştiren kadının dağlardan otları toplayarak yaptığı bir iksir vardır. Çoban, bu iksiri yapıp satmalarını teklif eder. Keşişler bu fikre çok sevinirler ve çobanın tamamıyla iksir yapımıyla uğraşmasını sağlarlar. Çoban çok fazla uğraştıktan sonra iksiri yapmayı başarır. İksir halk arasında çok rağbet görür. Manastır, iksirden kazanılan paralar sayesinde zengin olur. Çoban Frere Gaucher ise artık Aziz Rahip Gaucher olmuştur. Kendisine herkesten uzakta bir kilise verilir. Bu kilisede iksirini yapmaktadır. Akşam ayinine inerken herkesten saygı görmektedir. Adam bu durumdan gururlanır ve bunların kendisi sayesinde olduğunu düşünür. Fakat çok geçmeden bu gururunun cezasını çeker. Bir gün kiliseye sarhoş halde gelir. Bunu gören herkes ona cin çarptığını sanır. Ertesi gün kendine geldiğinde gidip başkeşişten af diler. İksirin tadına bakınca sarhoş olduğunu söyler. Artık iksiri tatmayacağını, tadının eskisi kadar güzel olmasa da olacağını söyler Gaucher. Ama başkeşiş müşterileri

kaçırmayı göze alamaz. Ne kadar gerekliyse o kadar içmesini söyler. Aynı zamanda adamı akşam duasında kiliseye gelmekten muaf tutar. Adam kendine hâkim olmaya çalışsa da dayanamaz ve her gece sarhoş olur. Gaucher'in kilisesi bir ticarethaneye döner. Manastır, iksirden çok iyi para kazanmaktadır. Gaucher en sonunda isyan eder ve ineklerini istediğini, artık iksir yapmak istemediğini belirtir. Herkes iksirden gelen parayı kaybetmekten korkar. Fakat Gaucher cehenneme gideceğinden korkmaktadır. Başkeşiş buna hemen bir çözüm bulur. Gaucher akşamları içmeye başladığında, keşişler kilisede onun bağışlanması için dua edeceklerdir. Gaucher'in içi rahatlar. O günden sonra Gaucher akşamları sarhoş olurken, keşişler onun için kilisede dua ederler.

“İnsanlar, para kazanmak uğruna her şeyi feda etmemelidirler” fikri bu hikâyenin iletisi olarak çıkarılabilir.

Kitabın *Camargue'da* ismini taşıyan bölümünde, şairin Camargue'ya giderken yolda gördükleri, av için yerleştikleri kulübe ve çevresindeki insanlar, avlanırken yaşadıkları ve Vaccares şehri tasvir edilmektedir.

Kitabın *Kışla Hasreti* isimli son bölümünde, şair bir trampet sesiyle uyanır. Uzun bir arayıştan sonra ormanda Pistolet isimli gencin trampet çaldığını görür. Bu genç, askerden izinli olarak gelmiştir. Fakat canı sıkıldığı için kasabanın trampetini alıp korularda, ormanlarda trampet çalmaktadır. Şair, kendisini bu gence benzeter. Paris de şairin kışlasıdır. Şehirdeyken dağların, çiçeklerin mis kokusunu hayal eder. Fakat dağdayken Paris'in hayalini kurar. Şair, ne kadar şikayet etse de, Paris'e ne kadar bağlı olduğunu anlar.

Bu çalışmada, *Değirmenimden Mektuplar* isimli kitaptan 15 ileti çıkarılmıştır. Bu iletilerden sadece bir tanesinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olmadığı ifade edilebilir.

3.22. Ezop Masalları

Dünyaca ünlü *Ezop Masalları* da 100 Temel Eser listesinde yer alan çeviri eserlerdendir. Kitapta 62 adet masal bulunmaktadır. Yayınevi, masalların sonuna koyu karakterlerle masalın iletisini açık bir şekilde yazmıştır.

İlk masalın ismi *Tilki ile Keçi*'dir. Tilki bir kuyuya düşer ve ne kadar uğraşsa da bu kuyudan çıkamaz. Oradan geçen bir keçi su içmek için kuyuya bakar ve tilkiyi görür. Orada ne yaptığını ve suyun tadının nasıl olduğunu sorar. Tilkinin hemen gözleri parlar. Suyun buz gibi, tadına doyum olmaz olduğunu, aşağıya inerse kana kana içebileceğini söyler keçiye. Keçi de düşünmeden atlar aşağı. Sonra akli başına gelir ve tilkiye kuyudan nasıl çıkacaklarını sorar. Tilki keçiden ön ayaklarını duvara yaslamasını ister. Önce kendisinin çıkacağını sonra da onu çıkaracağını söyler. Tilki keçinin sırtına basarak kuyudan çıkar. Oradan uzaklaşırken keçi kendisini de kurtarmasını söyler. Tilki düşünmeden davrandığı için böyle olduğunu söyler. Artık kuyuda düşünecek bol bol vakti vardır ne de olsa.

Masalın sonunda iletisi şu şekilde verilmiştir: “*Düşünmeden hareket edersek, istemediğimiz durumlarla karşı karşıya kalabiliriz*” (Ezop, 2008: 10).

Horoz ile İnci masalında, karnı acıkan bir horoz etrafta yiyecek aramaktadır. Umudunu yitirmek üzereyken pırıl pırıl bir taş bulur. İnci olduğunu bilmez bu taşın, ama değerli bir taş olduğunu anlar. Fakat tavuk tek bir mısır tanesini bile dünyanın tüm mücevherlerine değişmeyeceğini söyler.

İleti şu şekilde verilmiştir: “*Gereksinim duyduğumuz şey, bizim için en değerli olandır*” (Ezop, 2008: 11).

Domuz ile Çoban masalında, bir çoban tarafından kesilmeye götürülen bir domuz adamın elinden kaçır ve koyunların arasına gizlenmeye çalışır. Çoban hemen yakalar domuzu. Acı acı bağırarak domuzu gören koyunlardan biri bağırmasını, kendilerini sık sık götürdüklerini ama hiç korkmadıklarını söyler. Domuz ise kesilmeye gittiğini, koyunlar gibi yünlerini kırpamayacaklarını, ikisinin aynı şey olmadığını söyler.

Masalın sonunda ileti şu şekilde verilir: “*Başkalarını anlayabilmek için kendimizi onların yerine koymalıyız*” (Ezop, 2008: 12).

Tavşanlarla Kurbağalar masalında, tavşanlar her şeyden korkmaktadırlar. Öyle bir zaman gelir ki kendi gölgelerinden bile korkar olurlar. Sonunda korkaklıklarından bıkip usanırlar ve kendilerini göle atmaya karar verirler. Göle gittiklerinde, tavşanları

gören kurbağaların korkup suya atladıklarını görürler. Kurbağaların kendilerinden daha korkak olduğunu, kendilerinin durumunun o kadar da kötü olmadığını söyleyip göle atlamaktan vazgeçerler.

Masalın iletisi şu ifadelerle verilmiştir: “*Durumumuzun çok kötü olduğunu düşünerek yaşama küsmek doğru değildir*” (Ezop, 2008: 14).

Çiftçi ile Köpekler isimli masalda çok sert bir kış geçiren ve evden çıkamayan bir çiftçi ve ailesi koyunları sırasıyla kesip yerler. Kış şiddetini devam ettirir. Keçileri kesip yerler. Hava düzelmeyince çiftçi öküzlere göz diker. Bunu gören köpek, diğer köpek arkadaşının yanına giderek kaçmaları gerektiğini söyler. Neden kaçmaları gerektiğini anlamayan arkadaşına, ağır işleri üstlenen öküzlere acımayan çiftçinin zamanı geldiğinde kendilerini de rahatlıkla kesebileceğini anlatır.

Masalın iletisi şöyledir: “*Olacakları önceden görebilmek, bizi pek çok tehlikeden kurtarabilir*” (Ezop, 2008: 15).

Susamış Güvercin masalında çok susamış bir güvercin vardır. Yana döne su aramakta olan güvercin bir damla bile su bulamaz. Derken bir tabelada su dolu bir bardak görür. Resim olduğunu anlamayarak tabelaya atılır. Gagasını şiddetle çarpar ve bayılır. Onu gören yırtıcı bir kuş da kaptığı gibi götürür.

Masalın iletisi şu şekilde verilir: “*Tehlikelere karşı, en güç durumlarda bile dikkati elden bırakmamalıyız*” (Ezop, 2008: 16).

Kurbağalar ile Çocuklar masalında, bir grup çocuk göl kıyısına gidip kurbağaları taşlarlar. Taş yağmuru altında kalan kurbağaların bir kısmı ölür, bir kısmı da yaralanır. En sonunda bir kurbağa cesaretini toplayıp çocuklara şöyle seslenir: “*Hey! Şu aptal eğlenenize son verin artık! Sizin eğlenmeniz bizim felaketimiz oluyor. Adalet mi bu?*” (Ezop, 2008: 17).

Masalın iletisi ise şu şekilde verilmiştir: “*Kendi mutluluğumuz uğruna başkalarına zarar vermemeliyiz*” (Ezop, 2008: 17).

Kurt ile Aslan isimli masalda, kurt ile aslan barış ilan ederler. Birbirlerinin avlarına dokunmamaya söz verirler. Bir gün kurt bir koyun kapar ve inine götürür. Yolda aslan ansızın ortaya çıkar ve koyunu kapar. Kurt onun arkasından anlaşmayı bozduğunu, utanması gerektiğini söyler. Aslan ise kurt ile çobanın aralarında dostluk ve güven kurduklarını, kendisinin hangi yüzle koyunu kaptığını sorar ve gider.

Masalın iletisi kitapta şu ifadelerle yer almıştır: “*Öyle ya da böyle, hırsızlık hırsızlıktır; hiçbir türü kabul edilemez*” (Ezop, 2008: 18). Ayrıca masalın yan iletisi de “Kötülük eden kötülükle karşılaşır” şeklinde belirlenebilir.

Çınar Ağacı ile Yolcu masalında, sıcak bir yaz günü aşırı sıcaktan neredeyse bayılacak olan bir adam, dizlerindeki güç bitmek üzereyken bir çınar ağacı görür. Hemen kendini çınar ağacının gölgesine atar. Biraz serinleyip toparlanınca çınar ağacına bakar ve işe yaramaz çirkin bir ağaç olduğunu söyleyerek burun kıvrır. Çınar ağacı dile gelir ve biraz önce gölgesinden yararlanarak yaşam bulduğunu, çok nankör olduğunu dile getirir.

Masalın iletisi şu şekilde verilmiştir: “*Yüreğin körlüğü, en büyük körlüktür*” (Ezop, 2008: 19). Ayrıca “Yararımı gördüğümüz canlılara karşı nankörlük etmemeliyiz” ifadesi de yan ileti olarak çıkarılabilir.

Yarasa ile Diğer Hayvanlar masalında, kuşlar ile diğer hayvanlar arasında savaş çıkar. Yarasa kendisini iki gruba da yakıştıramaz. Bir köşeye çekilip savaşa seyirci kalır. Savaşan taraflar birbirine üstünlük sağlayamadığı için o tarafsız kalır. Bir ara kuşlar üstün gelmeye başlar. Yarasa hemen onların tarafına geçer. Sonra diğer hayvanlar üstün gelmeye başlar. Yarasa hemen saf değiştirir ve onların tarafına geçer. Tüm hayvanlar savaşın yıkıcı ve kötü bir şey olduğuna karar verip barışırlar. Fakat ikili oynadığı için yarasayı aralarına almazlar. Bu nedenle yarasa hep kuytularda gezmektedir.

Masalın iletisi şu ifadelerle belirtilmiştir: “*İkiyüzlü olanlar, saygı göremediği gibi toplumdandan da dışlanırlar*” (Ezop, 2008: 20).

Tilki ile Üzümler isimli masalda, çok acıkan, açlıktan gözleri kararan bir tilki uzakta bir asma görür. Asma gören tilkiye can gelir, ağzı sulanır. Asmaya ulaşabilmek için sıçramaya başlar. Ne kadar sıçrasa da erişemez asmaya. Ulaşamayacağını anlayınca da üzümlerin koruk olduğunu, tatlarının ekşi olduğunu söyler ve burun kıvrır.

Masalın iletisi şu şekilde verilmiştir: “*Elde ettiklerimizi övüp edemediklerimizi kötülemek, doğru bir davranış değildir*” (Ezop, 2008: 22).

Bir sonraki masalın ismi *Hırsız ile Köpek*'tir. Bir gece, hırsızın biri soygun yapmak için dolaşmaktadır. Bir evi gözüne kestirir; fakat bahçede kocaman bir köpeğin olduğunu görür. Torbasından et parçaları çıkarıp köpeğe atmaya başlar. Köpek bunlara aldırmaz ve ilk görüşte onun ne mal olduğunu anladığını, hemen çekip gitmesini söyler.

Bu masalın iletisi, “*Durduk yerde aşırı cömertlik yapan, iltifatlarda bulunan birini görünce durup bir düşünmek gerekir*” şekline ifade edilmiştir (Ezop, 2008: 23).

Geyik, At ve İnsan isimli masalda, çimenlikte keyif süren bir at vardır. Neşe içinde dinlenirken bir geyik gelir ve çimenlikte zıplamaya başlar. Çimenleri çiğnediği için at sinirlenir; fakat zincirle bağlı olduğu için bir şey yapamaz. O anda bir insan görür ve geyiği cezalandırmasına yardım etmesini ister. İnsan da geyiği cezalandırdıktan sonra ağzına gem vurup sırtına binmesine izin verirse yapacağını söyler. At bu şartları kabul eder. İnsan, ata verdiği sözü yerine getirir. Sonra da atın ağzına gem vurup sırtına biner. O günden sonra atlar insanların kölesi olmuştur.

Bu masalın iletisi de şu şekilde verilmiştir: “*Basit istekler uğruna özgürlüğümüzden vazgeçmemeliyiz*” (Ezop, 2008: 25).

Aslanın Adaletsizliği masalında, ormanlar kralı aslan, kurt ve ayı ava çıkarlar. Hemen bir geyik görüp avlarlar. Aslan geyiği üç parçaya böler. Bu parçaların kendilerine verileceğini sanan ayı ile kurt sevinir. Aslan ilk parçanın kendi hakkı olduğunu, ikinci parçanın onlarla ava çıkıp onurlandırdığı için kendisinin olduğunu söyler. Üçüncü parçayı kurt ve ayı umutla bekler. Aslan o parçayı da önüne çekip cesareti olanın almasını söyler.

Kitapta bu masalın iletisi Şu Şekilde verilmiştir: “*Yöneticiler adaletli davranmazsa, yönetilenlerden bağlılık beklenmesi boşunadır*” (Ezop, 2008: 26).

Tavşan ile Kaplumbağa masalında, bir tavşan kaplumbağa ile yavaş olduğu için dalga geçer. Kendisinin hızlı oluŐuyla övünür. Bu sözler üzerine kaplumbağa tavşana yarış yapmayı teklif eder. Tavşan buna kahkahalarla güler ve kaplumbağanın önerisini kabul eder. Yarış başlar ve tavşan ok gibi fırlayarak arayı açar. Bir süre koŐtuktan sonra nasıl olsa kaplumbağa yavaş gidiyor diye düşünüp dinlenmeye karar verir. Bir gölgede uykuya dalar. Bu arada kaplumbağa durmaksızın yol alır ve hedefe varır. Nice zaman sonra uyanan tavşan hedefe varır ve kaplumbağanın keyif içinde onu beklediğini görür.

Bu masalın iletisi ise, “*Var olan güç, doğru kullanılmazsa hiçbir işe yaramaz*” Şeklinde ifade edilmiştir (Ezop, 2008: 28).

Köpek ile Gölgesi isimli masalda, çok acıkmıŐ bir köpek vardır. En sonunda açlığa dayanamaz ve bir kasaba girip bir parça et kapar. Hemen bir göl kıyısına koşar. Tam eti yiyeceği sırada sudaki yansımasını görür ve ağzında et bulunan başka bir köpek olduğunu sanır. O eti elde edebilmek için düşünmeden suya dalar. Ne yazık ki ağzındaki et de suyun dibini boylar.

Masalın iletisi Şu Şekildedir: “*Açgözlülük elimizdekinden olmamıza neden olur; tamahkâr olmamalıyız*” (Ezop, 2008: 29).

Bacaklar ve Boynuzlar isimli masalda, bir geyik suyun kenarında su içip kendini izlemektedir. Bacaklarının ince ve çelimsiz oluŐundan yakınmakta, boynuzlarının çatal çatal, heybetli oluŐuyla övünmektedir. Tam bu sırada bir aslan ortaya çıkar ve onu kovalar. Aslandan kaçan geyiğin, ağaçların arasından geçerken boynuzları dallara takılır ve bu yüzden aslana yakalanır. Beğenmediği bacaklarının kendisini kurtarmaya çalıştıklarını, beğendiği boynuzlarının ise felaketine neden olduğunu düşünüp, yanıldığını anlar.

Masalın iletisi Şöyledir: “*Neyin yararlı, neyin yararsız olduğunu ayırt edebildiğimizde gerçek mutluluğu yakalayabiliriz*” (Ezop, 2008: 31). Bir başka Şekliyle

şu şekilde ifade edilebilir: “Beğenmediğimiz şeylerden yarar, beğendiklerimizden zarar görebiliriz”.

Çoban ile Keçiler isimli masalda, dağda fırtınaya yakalanan bir çoban ve sürüsünden bahsedilmektedir. Çoban, sürüsünü dağdaki mağaralardan birine sokar. Mağaranın içinde yabancı bir sürüyle karşılaşır. Mağaradaki keçi sayısı daha fazladır. Kendi sürüsünü dışarıda bırakır ve onlar için topladığı otları yabancı keçilere yedirir. O geceyi mağarada geçirir. Sabah uyandığında kendi keçilerinin donarak öldüğünü, yabancı keçilerin ise kaçıp gittiğini görür.

Masalın iletisi ise şu ifadelerle verilmiştir: “*Yeni birileriyle tanışmanın heyecanıyla arkadaşlarımıza, dostlarımıza sırtımızı dönmemeliyiz*” (Ezop, 2008: 32). Bunun yanında yan ileti olarak şu ifadeler çıkarılabilir: “Eldekinin kıymetini bilmeyip açgözlülük edenler, elindekileri de kaybederler”.

Bir sonraki masalın ismi *Korkak Karaca*’dır. Yavru bir karaca annesine köpeklerden niye korktuğunu anlamadığını söyler. Anne karaca köpeklerden büyüktür, daha hızlı koşmaktadır, üstelik sivri boynuzları vardır. Annesi bütün bunları bildiğini ama bir köpek havladığında elinde olmadan korktuğunu söyler.

Bu masalın iletisi şu şekilde verilmiştir: “*Kendimize güvenmezsek gücümüzü yeterince kullanamayız*” (Ezop, 2008: 33).

Asma ile Keçi masalında, bir keçi olgunlaşmış altın sarısı üzümlerden yemektedir. Yiyebildiğini yer, yiyemediğini koparak yerlere saçar. Asma bu kadar hoyrat davranmamasını söyler. Ama keçi ona cevap bile vermez. Aynı şekilde yemeye devam eder. Bunun üzerine asma şöyle der: “ – *Sıra sana da gelecek bir gün. Sahiplerin seni kesip etini yerlerken içtikleri şarap benden olacak*” (Ezop, 2008: 34).

Bu masalın iletisi şu ifadelerle verilmiştir: “*Gelecekte bizi utandıracak davranışlardan kaçınmalıyız*” (Ezop, 2008: 34).

Ahırdaki Köpek isimli masalda, bir köpek sahibi tarafından atların ahırına kapatılır. İlk önce ortamı yadırgayan köpek, atların yediklerine karışmaktan geri durmaz. Kupkuru otları nasıl yiyebildiklerini sorar. Atlar da onu küçümseyen bir ses

tonuyla, hem kendisinin ot yiyemediğini hem de başkalarının yemesine karıştığını söylerler.

Masalın iletisi de şu şekilde verilir: “*Bizim hoşlanmadığımız bir şey, başkaları için çok değerli olabilir; anlayışlı olmalıyız*” (Ezop, 2008: 36).

Çiftçi ile Turnalar masalında, bir çiftçi tarlasını ekmiştir. Bir turna sürüsü de gelip tarlaya dadanmış, tohumları yemekteler. Çiftçi önce sapanla onları korkutup kaçırmak ister. Boş saptandan kendilerine zarar gelmeyeceğini anlayan turnalar tohumları yemeğe devam eder. Bunun üzerine çiftçi sapanı taş koyar ve birkaç turnayı öldürür. Bunu gören turnalar artık kaçmaları gerektiğini anlarlar.

Masalın iletisi, “*Tehlikenin ne zaman, nereden, nasıl geleceğini saptarsak zarar görmekten kurtulabiliriz*” (Ezop, 2008: 37).

Köpekler ve Deriler isimli masalda, köpekler aç kalmışlardır. Yiyecek aramaya başlarlar. Bir dereye pek çok deri atıldığını görürler. Hemen suya atarlar; fakat suyun dibindeki derilere ulaşamazlar. İçlerinden biri derenin bütün suyunu içmeyi teklif eder. Diğer köpekler de bunu kabul ederler ve başlarlar suyu içmeye. Çok geçmeden hep şişer ve çatlarlar.

Masalın iletisi şu cümle ile verilmiştir: “*Bir işe girişmeden önce, ne kazanıp ne kaybedeceğimizi iyice düşünmeliyiz*” (Ezop, 2008: 38).

Anne Yengeç ile Yavru Yengeç masalında, anne yengeç önünden yürüyen yavru yengeci düzgün yürümesi konusunda sürekli uyarır. Yavru yengeç en sonunda dayanamaz ve annesinden önünden yürüyüp kendisine örnek olmasını ister.

Masalın iletisi şu şekilde verilmiştir: “*Çocukların iyi yetişmesini isteyen anne ve babalar, onlara iyi örnek olmalıdır*” (Ezop, 2008: 39).

Kedi ile Tavuk isimli masalda, hastalanan bir tavuk kümeşte iyileşmeyi beklemektedir. Ziyaretine çenesi düşük bir kedi gelir ve başlar tavuğun başında konuşmaya. Ateşler içindeki tavuğun başı şişer. Kediyi bir süre dinledikten sonra

dayanamaz. Kediye, yalnız kalmak istediğini söyler, bu isteğini yerine getirip getiremeyeceğini sorar.

Masalın iletisi şu ifadelerle belirtilmiştir: “*Davetsiz konuklar veya gevezeler, çevresindekileri genellikle varlıklarıyla değil yokluklarıyla mutlu ederler*” (Ezop, 2008: 40).

Karaca ile Asma masalında, bir karaca olanca gücüyle avcılardan kaçmaktadır. Kurtulma ümidini kaybetmek üzereyken bir üzün asması görür ve asmanın sık yapraklarının içine gizlenir. Avcılar karacanın izini kaybederler. Karaca rahatlayınca asmanın yapraklarını yemeye başlar. Geldikleri yoldan geri dönen avcılar karacayı asmanın arasında görürler ve ateş ederler. Karaca, kendisine iyilik yapan yaprakları yiyerek nankörlük ettiği için cezasını çektiğini düşünmektedir.

Masalın sonunda ileti şu şekilde verilmiştir: “*İyiliğe kötülükle karşılık verenler kötülükle karşılaşabilirler*” (Ezop, 2008: 42). Ayrıca, “Tehlikeden tamamen kurtulmadan tedbiri elden bırakmak doğru değildir” ifadesi de yan ileti olarak çıkarılabilir.

Tasmalı Köpek isimli masalda, çok yaramaz, herkese hırlayan ve saldıran bir köpek vardır. Çevresindeki herkes ondan usanmıştır. Sahibi köpeği uyarır, azarlar ama köpek yola gelmez. En sonunda boynuna bir tasma takılır. Köpek bu tasmadan gurur duymaktadır. Gelene geçene tasmağını gösterir ve hava atmaya çalışır. Bunu gören bir baykuş şöyle der: “*İyi düşün köpek kardeş. Bir tasma, övünç değil, utanç nedenidir*” (Ezop, 2008: 43).

Masalın iletisi, sonunda şu şekilde ifade edilmiştir: “*Acınacak durumuyla gurur duyanlar, daha da acınası hale gelirler*” (Ezop, 2008: 43). Bunun yanında, “Esaret altına girmek utanılacak bir durumdur” fikri de yan ileti olarak çıkarılabilir.

Aslan, Ayı ve Tilki isimli masalda, ormanda yiyecek arayan bir tavşan ayı ve aslan ile karşılaşır. İkisi de birer pençe atıp tavşanı öldürürler. Sonra da hangisinin öldürdüğü, tavşanın kimin olacağı hakkında kavgaya girişirler. Onların bu durumunu izleyen tilki yavaşça gelip tavşana alır ve oradan uzaklaşır. Durumun farkına varan ayı,

boşuna kavga ettiklerini, durup dururken bir sahtekâra yiyecek sağladıklarını söyler ve ikisi birden tilkinin ardından bakakalırlar.

Masalın iletisi sonunda şöyle ifade edilmiştir: *“Bir işi başarmak önemlidir, ama başarıyı korumak daha da önemlidir”* (Ezop, 2008: 45).

Eşeğin Gölgesi isimli masalda, bir yolcu eşek kiralar. Eşyalarını eşeğe yükletir ve eşeğin sahibiyle birlikte yola çıkarlar. Bir süre sonra sıcak dayanılmaz olur. Yolcu eşeğin gölgesinde dinlenmek ister. Fakat eşeğin sahibi sadece eşeği kiraladığını söyleyip izin vermez. Yolcu ile eşeğin sahibi kavgaya tutuşurlar. Bir süre sonra baktıklarında eşeğin gittiğini görürler.

Masalın iletisi kitapta şu şekilde verilmiştir: *“Eldekini yitirmeden ayrıntıları düşünmek gerekir”* (Ezop, 2008: 46). Ayrıca, *“Fazlasını elde etmek için gereksiz tartışmalara girildiğinde, eldekenden de olunabilir”* fikri de yan ileti olarak çıkarılmıştır.

Ayı Ne Dedi isimli masalda, iki arkadaş yürüyerek yolculuk etmektedirler. Yolları bir ormana uğrar. Karşılıklarına bir ayı çıkar. Adamlardan biri koşup ağaca tırmanır. Diğeri kaçamaz ve ayıya yakalanacağını fark edince yere yatıp ölü taklidi yapar. Ayıların ölümlere dokunmadığına inanmaktadır. Ayı gelir, adamın yüzünü, burunu, kulaklarını koklar, yalar ve hiçbir zarar vermeden oradan gider. Tehlike geçince ağaçtan inen arkadaşı alaylı bir ses tonuyla ayının ne dediğini sorar. Arkadaşı kaşlarını çatar ve şöyle der: *“Güç durumdayken seni yalnız bırakan birini gerçek arkadaş sanma, dedi”* (Ezop, 2008: 48).

Masalın iletisi şu şekilde belirtilmiştir: *“Güç durumlarda yanımızda olmayanların dostluğundan emin olamayız”* (Ezop, 2008: 48).

Kartal ile Okçu masalında, bir kartal en güçlü kuş olmasının kıvancıyla böbürlenerek uçmakta, kimsenin yanına yaklaşamayacağını düşünmektedir. Aynı gün elinde oku ve yayıyla bir avcı ava çıkmıştır. Çok aramasına rağmen bir av bulamaz. Tam umudunu kesecekken kartalı görür ve okunu kartala fırlatır. Kartal göğsündeki okla düşerken, tehlikelere karşı hazırlıklı olmadığı, kendini güvende gördüğü için söylenmektedir.

Masalın iletisi Şu ifadelerle ortaya konmuştur: “*Dikkati hiçbir zaman elden bırakmamak gerekir*” (Ezop, 2008: 49).

Balıkçı ile Yavru Balık masalında, yaşlı bir balıkçı Şanssız bir günündedir; ağına tek bir balık bile takılmamaktadır. Tam umudunu yitirmek üzereyken son bir kez ağ atar. Ağı umutla ęeker ve tek bir küçük balığın takıldığını görür. Balık adama kendisini bırakması için yalvarır. Daha çok küçük olduğunu, büyüyünce yakalayabileceğini söyler. Adam bu sözlere inanmaz. Bırakınca kendisiyle “sıkıysa yakala” diye dalga geğeceğini söyler ve balığı bırakmaz.

Masalın iletisi Şu cümle ile belirtilmiştir: “*Daha fazlasını isterken, eldekinden olmamak gerekir*” (Ezop, 2008: 51).

Bir sonraki masalın ismi *Kumru ile Karga*’dır. Kafesteki bir kumru yumurtalarının üzerine yatar ve yavruların doğmasını bekler. Sonunda iki güzel yavru dünyaya gelir. Kumru yavrularına hayranlıkla bakarken camın önüne bir karga gelir. Kumru yavrularını göstererek böbürlenir. Karga: “*Boşuna böbürlenme, demiş. Yeni yavrular doğurarak, sadece kafeste yaŐayacak köle sayısını çođaltmıŐ oluyorsun*” (Ezop, 2008: 52).

Masalın iletisi sonunda Şu ifadelerle verilmiştir: “*Özgürlük, ancak önemini bilenler içindir*” (Ezop, 2008: 52).

Farelerin Toplantısı isimli masalda, fareler başlarına bela olan bir kediden kurtulmanın yollarını aramaktadırlar. Bir gün toplantı yapıp ęözüm yolları üremeye ęalışırlar; fakat bir türlü bulamazlar. En sonunda genç bir fare kedinin boynuna bir ęan takmayı teklif eder. Böylece kedi gelirken sesini duyabileceklerdir. Herkes bu fikri çok beğenir. Fakat bir köşede duran yaşlı bir fare fikrin güzel olduğunu; ancak kedinin boynuna ęanı kimin takacağını sorar.

Masalın iletisi kitapta Şu Şekilde verilmiştir: “*Plan yaparken gücümüze ve geręeklere göre hareket etmeliyiz*” (Ezop, 2008: 54).

Tazı ile Tavşan masalında, karnı acıkan bir tazı yiyecek aramaya ęıkar. Bir tavşan görür ve onu kovalamaya başlar. Tazı bir süre kovaladıktan sonra

yakalayamayacağını anlar ve tavşanın peşini bırakır. Olaya tanık olan bir keçi tavşanı yakalayamadığı için tazıyla dalga geçer. Tazı gülümseyerek keçiye cevap verir: “*Doğru, yakalayamadım. Ama neden? Çünkü ben, karnımı doyurmak için koştum; tavşan ise yaşamını kurtarmak için koştı. Bu iki koşu, birbirine denk olabilir mi sanıyorsun?*” (Ezop, 2008: 55).

Masalın iletisi şu cümleyle verilmiştir: “*Yaşam tehlikeye girince, güç katlanarak artar*” (Ezop, 2008: 55).

Katırın Annesi isimli masalda, iri yarı ve hantal bir katır vardır. Bir gün çayırdaki hoplayıp zıplamaya başlar. Neşesi yerindedir. Katır, kendine büyük bir hayranlık beslemektedir. Annesinin safkan yarış atı olduğuna inanmaktadır. Kendisinin uzun süre koşabileceğini, çok güçlü olduğunu düşünür. Büyük bir özgüvenle koşmaya başlar; fakat kısa sürede yorulur. Annesinin bir eşek olduğunu kabul eder.

Masalın iletisi şu ifadelerle karşılanmıştır: “*Gerçekçi olmayanlar, er ya da geç düş kırıklığına uğrarlar*” (Ezop, 2008: 56).

Kitaptaki bir diğer masal olan *Keçilerin Su Kavgası* isimli masalda, çok sıcak bir yaz gününde su arayan iki keçi bir çeşme başında karşılaşır. Hangisinin suyu daha önce içeceğine dair tartışmaya başlarlar. Onlar kavga ederken tepelerinde akbabalar birikmeye başlar. Akbabaların ağızlarının suyu akmaktadır. Keçilerden biri akbabaları fark eder ve kavgayı bırakır. Birbirlerine düşmelerinin akbabalara yaradığını söyler ve su içme sırasını diğer keçiye verir. Böylece akbabalara yem olmaktan kurtulurlar.

Masalın iletisi sonda şu şekilde verilmiştir: “*Güçlerini birlikten alanların anlaşmazlıkları, onların güçsüz kalmalarını bekleyenlerin ekmeğine yağ sürer*” (Ezop, 2008: 58).

Balıkçı ile Balıklar masalında, müziğe düşkün bir balıkçı kayığa binerek kaval çalar. Kaval çalınca balıkların kayığa atlayacağını sanmaktadır. Uzun süre bekler; fakat hiç balık yakalayamaz. Bunun üzerine denize ağ atar. Ağı çektiğinde kayığın yüzeyi balıkla dolar. Balıklar susuz kaldıkları için zıplamaktadırlar. Adam az önce kaval çaldıklarında oynamadıklarını, şimdi onlara kaval çalmayacağını söyler.

Masalın iletisi, “*Zamansız ve yerli yersiz yapılan işlerin bir değeri yoktur*” ifadeleriyle belirtilmiştir (Ezop, 2008: 59).

Tilki ile Leylek isimli masalda, bir tilkinin canı eğlenmek istemektedir. Bir leylek görür ve onu yemeğe davet eder. Leylek sevinçle kabul eder bu daveti. Akşam yemeğe gittiğindeyse düz bir tabağa konmuş çorbayla karşılaşır. Gagası uzun olduğundan çorbayı içemez. Fakat tilki karını bir güzel doyurur. Leylek şikâyet etmez ve ertesi gün için tilkiyi yemeğe davet eder. Tilki keyifle leyleğin evine yemeğe gider. Leylek ağzı daracık bir kavanoz içinde çorba ikram eder tilkiye. Tilki bir yudum bile içemez çorbadan. Leylek ise rahatlıkla içer çorbasını. Tilki yaptığı yanlışın utancıyla oradan uzaklaşır.

Masalın sonunda iletisi şu ifadelerle verilmiştir: “*Bizden farklı olanlara karşı düşünceli ve özenli davranmalıyız*” (Ezop, 2008: 61).

Kitaptaki bir diğer masalın ismi *Deve ile Sahibi*’dir. Bir adam devesine dağ gibi yük yükler. Deve zorlukla ayakta durmaktadır. Bir de iyilik yapıyormuş gibi bir tavırla inişi mi yokuşu mu tercih ettiğini sorar deveye. Deve, “*Ya sahibim, düzlüğün suyu mu çıktı?*” diye karşılık verir (Ezop, 2008: 62).

Masalın iletisi şöyledir: “*Karşımızdakini anlayabilmek için kendimizi onun yerine koymalıyız*” (Ezop, 2008: 62). Ayrıca, “*Yük taşıyan hayvanlara fazla yük bindirerek eziyet etmek doğru değildir*” fikri de yan ileti olarak çıkarılabilir.

Kaplumbağa ile Kartal isimli masalda, kuşlara özenen bir kaplumbağa vardır. Sürekli kuşlar gibi uçabilmeyi ister. Bir gün bir kartala kendisine uçmayı öğretmesi için yalvarır. Kartal kanatları olmadığı için uçamayacağını söyler ama kaplumbağaya bir türlü dinletemez. En sonunda kaplumbağayı alır ve göklere uçar. Epeyce yükseldikten sonra kaplumbağayı bırakır ve uçmasını söyler. Kaplumbağanın akli başında gelmiştir ama yere çakılmaktan başka çaresi yoktur.

Masalın iletisi şu ifadelerle verilmiştir: “*Herkesin kendine özgü yapısal özellikleri vardır. Bu özellikleriyle barışık yaşayamayanlar mutlu olamazlar*” (Ezop, 2008: 64).

Meşe ile Saz masalında, güçlü bir fırtına çıkınca kökünden sökülen bir meşe ağacı vardır. Meşe, sürüklenerek sazlıkların yanına gider ve onların sapasağlam durduklarını görür. Kendisi kocaman bir ağaçken fırtınaya dayanamamıştır, sazlıkların nasıl dayandığını sorar. Sazlardan biri cevap verir: “ – *Sen kocaman gövdene güvenerek fırtınaya karşı direndin; yenildin. Bizse esnek davranarak yaşamımızı sürdürüyoruz*” (Ezop, 2008: 65).

Masalın sonunda ileti şu şekilde verilmiştir: “*Kaba güçlere sahip olmak, başarıların kolayca elde edileceği anlamına gelmez*” (Ezop, 2008: 65).

Kitaptaki masallardan bir diğ erinin ismi *Cimri*’dir. Çok cimri olan bir adam vardır. Yaş adığı ev haricindeki bütün mallarını satar ve bir külçe altın alır. Bu altınları toprağa gömer. Fakat iç i rahat etmediği için sürekli toprağı kazar ve altınları kontrol eder. Bir gün yine toprağı kazarken komşusu görür ve gece gizlice bahçeye girip altınları alır. Adam altınların yerinde olmadığını görünce ağlayıp dövünmeye başlar. Adam kendini o kadar paralar ki komşusu dayanamayıp ortaya çıkar. Adama toprağa bir taş gömmesini önerir. Adam bunun sebebini anlamaz ve öfkeyle taşı ne yapacağını sorar. Adam kullanmadıktan sonra taş ile altının bir farkının olmadığını söyler.

İleti, masalın sonunda şu şekilde verilmiştir: “*Gereksinim duyduğumuz, kullanabileceğimiz şeyler için emek harcamalıyız*” (Ezop, 2008: 67). Bunun yanında, “Çok para sahibi olmak insanı mutlu etmez. Önemli olan o parayla mutlu olmayı bilmektir” ileti de bu masaldan çıkarılabilir.

İbikli Horoz ile Paçalı Horoz masalında, kümesin liderliği için kavga eden iki horoz vardır. Kümeste iki horoz, onlarca tavuk vardır. İki horoz günlerce kavga ederler. Sonunda paçalı horoz kazanır. İbikli horoz yara bere içinde utançla bir köşeye çekilir. Paçalı horoz ise herkese zaferini duyurmak için kümesin tepesine çıkıp bağırır. Çevredeki hayvanlarla beraber horozun sesini duyan bir kartal, pençelerini geçirdiği gibi horozu kapıp götürür. Çekildiği köşeden olanları izleyen ibikli horoz sessizce yönetimi ele alır.

Masalın ileti, “*Liderliğ e soyunanlar, hem akılcı hem de alçakgönüllü olmalıdır*” şeklinde belirtilmiştir (Ezop, 2008: 69).

Kitaptaki masallardan biri olan *Mum Işığı* isimli masalda, bir mum nazlı nazlı yanmaktadır. Bir ara alevi daha da gürleşir ve çevreyi daha fazla aydınlatır. Mum, bunun üzerine kendini Güneş'ten, Ay'dan, yıldızlardan üstün görmeye, böbürlenmeye başlar. O anda bir rüzgâr gelir ve onu söndürür. Bilge bir kişi mumu yakarken şöyle der: “ – Sevgili mum, seni bir kez daha yakıyorum, ama lütfen dilini tut. Bak, Güneş, Ay, yıldızlar hiç sönüyorlar mı?”

Masalın iletisi şu cümleyle verilmiştir: “*Herkesin, toplumda kendisine ait bir yeri vardır; bunun bilinciyle davranmak gerekir*” (Ezop, 2008: 71).

Yolcular ve Balta isimli masalda, biri genç biri yaşlı iki kişi birlikte yolculuk yapmaktadırlar. Genç olan bir kişi balta bulur ve “bir balta buldum!” diye sevinir. Yaşlı adam sitem eder ve beraber yolculuk yaptıklarına göre ‘bulduk’ demesi gerektiğini söyler. Genç inatla kendisinin bulduğunu söyler, paylaşmak istemez. Tam o sırada, iri yarı, korkunç yüzlü bir adam gelir ve baltasını gencin elinde görür. Öfkeyle gencin üzerine yürüyünce genç, yaşlı adamla birlikte bulduklarını söyler. Yaşlı adam şöyle karşılık verir: “*Varlığı paylaşmasını bilmeyenler tehlikeleri tek başına göğüsler*” (Ezop, 2008: 73).

Masalın iletisi, “*Paylaşmayı bilmeyen, gerçek dost sahibi olmaz*” ifadesiyle belirtilmiştir (Ezop, 2008: 73).

Kurt ile Köpek masalında, bir kurt ile köpek ormanda karşılaşırlar. Kurt çok zayıftır; köpek ise oldukça besilidir. Kurt nasıl böyle olmayı başardığını sorar. Köpek de eğer sahibinin çiftliğine gelirse onun da kendisi gibi olabileceğini söyler. Kurt buna çok sevinir. Birlikte çiftliğe doğru yola çıkarlar. Çok geçmeden kurt, köpeğin boynundaki izi fark eder ve nasıl olduğunu sorar. Köpek de aldırılmaz bir şekilde tasma izi olduğunu söyler. Kurt, dünyayı verseler özgürlüğünden vazgeçmeyeceğini söyler ve ormana doğru koşmaya başlar.

İleti, masalın sonunda şu ifadelerle aktarılmıştır: “*Özgürlük, yerine hiçbir şeyin konamayacağı kadar yüce bir değerdir*” (Ezop, 2008: 75).

Çiftçi ile Deniz isimli masalda, bir çiftçi hayatı boyunca karada yaşadığını, hiç deniz görmediğini düşünür ve bir gemiye binerek yolculuk etmeye karar verir. Gemiyle yolculuğa başlayan çiftçi için başta her şey çok güzeldir. Fakat sonra güçlü bir fırtına çıkar. Dev dalgalar gemiyi savurmaya başlar. Çiftçi çok korkar ve denize başta uysal olduğunu; oysa şimdi böyle acımasızca gemiyi yutmaya çalıştığını, bu yaptığının büyüklüğüne sığmadığını söyler. Deniz dile gelir ve suçun onda olmadığını, kendisini azdıranın fırtına olduğunu, yoksa çok uysal olduğunu belirtir.

Masalın iletisi şu cümleyle verilmiştir: *“Olayların ardında görülmeyen başka nedenler olabilir; insanlara ve olaylara karşı yargıda bulunurken her açıdan düşünmeliyiz”* (Ezop, 2008: 77).

Kitaptaki bir diğer masal *Köstebek ile Annesi*'dir. Köstebekler çok iyi görememektedirler. Yavru bir köstebek heyecanla annesine gelir ve çok iyi gördüğünü söyler. Annesi en sevdiği yiyeceklerden birini önüne koyar ve ne olduğunu söylemesini ister. Yavru köstebek onun bir kaya parçası olduğunu söyler. Annesi, gözlerinin görmemesinin yanında burnunun da koku almadığını belirtir. Masalın iletisi, *“Çocuklar kendilerini vaktinden önce büyümüş zannetseler de zamanı gelmeden bazı yetileri kazanamazlar”* şeklinde ifade edilebilir.

Zeus ile Arı masalında, çok çalışkan bir arı vardır. Bu arı, her çiçeğe konup bol bol bal yapmaktadır. Fakat insanlar izinsiz onun ballarını almaktadırlar. Bir gün bu durumdan sıkılan arı, Zeus'un huzuruna çıkar ve insanları şikâyet eder. Zeus'tan kendisine zehirli bir iğne vermesini, böylece balını izinsiz alan insanları cezalandırmayı ister. Zeus buna çok sinirlenir ve şöyle der: *“Utanmaz arı, insanlarla paylaşsın diye sana bal yapma yeteneği verilmiştir. Haddini aştin. Sana öyle bir iğne vereceğim ki, ne zaman arsızlaşıp da bir insanı sokarsan sen öleceksin”* (Ezop, 2008: 79).

Masalın iletisi ise şu ifadelerle aktarılmıştır: *“Paylaşmanın mutluluğunu bilenler, gerçek mutluluğu yakalamış demektir”* (Ezop, 2008: 79). Bu masalın iletisi başka bir ifadeyle, *“Paylaşmayı bilmeyenler, gün gelir ellerindekini kaybederler”* şeklinde ifade edilebilir.

Nehirler ve Deniz isimli masalda, kendisini beğenmiş nehirlerden bahsedilmektedir. Nehirler, en büyük su kaynaklarından biri oldukları için hep başkalarına hava atmaktadırlar. Bir gün kendi aralarında denizler hakkında atıp tutmaya başlarlar. Sonunda bir sözcü seçip denize şikâyetlerini bildirmeye karar verirler. Sözcü denize ulaşır ve sert bir şekilde, tatlı tatlı akan sularını tuzlandırıldığını, buna hakkının olmadığını söyler denize. Bu küstahlık karşısında sinirlenen deniz eğer tuzlanmak istemiyorlarsa kendisinden uzak durmalarını söyler.

Masalın sonunda verilen ileti şu şekildedir: “*Aynı ortamı paylaşanlar uyum ve barış içinde yaşarlarsa huzuru yakalarlar*” (Ezop, 2008: 82).

Köylü Kızın Düşü masalında, ineğinden süt sağıp satmak üzere pazara doğru giden bir köylü kızı vardır. Yolda yürürken düşler kurmaya başlar. Sütü satıp yumurta alır, yumurtadan civcivler çıkar tavuk olur, tavukları satıp elbiseler alır, elbiselerle prenseslere benzer, tüm delikanlılar ona âşık olur... Bütün bunları düşlerken, önündeki minik çukuru görmez ve düşer. Elindeki bir kova süt yere saçılır. Bu duruma çok üzülen kız tekrar evin yolunu tutar.

Masalın iletisi şu cümleyle verilmiştir: “*Gerçeklerden kopmayanlar, kolay kolay düş kırıklığına uğramazlar*” (Ezop, 2008: 84).

Çubukların Gücü isimli masalda, bir çiftçi ve onun üç oğlu vardır. Oğlanlar birbirleriyle hiç geçinemezler, sürekli kavga ederler. Çiftçi bu duruma çok üzülür. Bir gün oğullarına kalınca birer çubuk verir. Bu çubukları kırmalarını ister. Oğulları çubuğu kolayca kırarlar. Çiftçi birkaç çubuğu birbirine bağlar ve yine oğullarına uzatıp çubukları kırmalarını ister. Oğlanlar ne kadar uğraşsalar da çubukları kıramazlar. Çiftçi, sürekli kavga ettiklerini, aralarında dayanışma olmadığını söyler. Eğer ayrılırlarsa güçsüz kalacaklarını, bir arada olurlarsa güçleneceklerini, tüm zorlukları alt edeceklerini belirtir.

Masalın iletisi şu ifadelerle aktarılmıştır: “*Birlik gücün, güç mutluluğun kaynağıdır*” (Ezop, 2008: 86). Başka bir şekilde de ifade edilebilir: “Birlik ve dayanışma içinde olanlar güçlenir, tüm zorlukları alt eder”.

Şahin Avcısı ile Keklik isimli masalda, bir keklik, şahin avcısının tuzağına düşer. Avcıya kendisini bırakması için yalvarır. Şahin avcısı kararsızdır. Keklik yalvarmayı sürdürür ve eğer onu bırakırsa şahinlerin ve kekliklerin yakalanmasında yardım edeceğini söyler. Bunu duyan şahin avcısı, arkadaşlarına ihanet etmeyi düşündüğü için özgürlüğünü bağışlamayacağını belirtir.

İleti, şu cümleyle ifade edilmiştir: “*Hangi koşullarda olursak olalım, hiç kimsenin kötülüğünü istememeliyiz*” (Ezop, 2008: 87).

Sivrisinek ile Öküz masalında, otlamakta olan bir öküzün üzerinde uçan bir sinek vardır. Sinek, öküzün boynuzuna konar ve havalı bir şekilde rahatsız ettiği için bağışlamasını, ağırlığından şikâyetçiye hemen gidebileceğini söyler. Öküz umursamaz bir tavırla varlığını bile fark etmediğini ifade eder.

Masalın iletisi şu şekilde verilmiştir: “*Kibirli kişiler, sık sık gülünç duruma düşmekten kurtulamazlar*” (Ezop, 2008: 88).

Çiftçi ile Leylek isimli masalda, tarlasına dadanan kargaları yakalamak için tuzak kuran bir çiftçi vardır. Tuzağı kurduktan sonra bir de bakar ki ertesi gün ağa birkaç karga ile birlikte bir de leylek takılmıştır. Leylek, kendisini bırakması için çiftçiye yalvarır. Tek bir mısır tanesi bile yemediğini, sadece kargalarla arkadaş olduğu için orada olduğunu söyler. Çiftçi de kötülerle birlikte gezdiği için cezayı paylaşması gerektiğini ifade eder.

İleti, masalın sonunda şu şekilde aktarılmıştır: “*Toplumda iyi bir yer edinebilmek için arkadaşlarımızı iyi seçmeliyiz*” (Ezop, 2008: 89). “İnsanlar, bizi arkadaşlarımızın kim olduğuna bakarak değerlendirirler” ifadesi de bu masalın iletisi olarak ifade edilebilir.

Kurt ile Kuzu masalında, dere kenarında su içen bir kurt vardır. Yanına minik bir kuzu gelir ve su içmeye başlar. Kurt, önce suyunu kirlettiği için kuzuya kızar. Kuzu, suyun kurdun tarafından kendine doğru aktığını söyler. Bunun üzerine kurt, geçen sene kendisi hakkında çok dedikodu yaptığı için kuzuya kızar. Kuzu, geçen sene dünyada

olmadığını söyler. Kurt boşuna yorulmamasını, masum da olsa kendisini yiyeceğini söyleyip kuzunun üzerine atlar.

İleti, masalın sonunda şu şekilde verilmiştir: *“Doğada, güçlü güçsüzü yener. Bunun için ya güçlü olmak için çok çalışmalı ya da kendi yaşam alanımızdan fazla uzaklaşmamalıyız”* (Ezop, 2008: 90). Bundan farklı olarak masalın iletisi, *“Kötülük yapmayı aklına koyanlar, karşılarındaki suçsuz da olsa o kötülüğü yaparlar”* cümlesiyle ifade edilebilir.

Ağustos Böceği ile Karınca isimli masalda yaz günü şarkı söyleyen bir ağustos böceği ile yiyecek toplayan bir karınca vardır. Karınca, ağustos böceğini kış için birikim yapması gerektiği konusunda uyarır. Ağustos böceği aldırış etmez. Aylar geçer ve kış gelir. Ağustos böceği yiyecek bulamaz olur ve açlıktan ölmek üzereyken komşusu karıncaya gider. Karıncaya, çok haklı olduğunu, aç kaldığını söyler ve bir parça yiyecek ister. Karınca : *“Yaz boyunca çalıp söyledin, şimdi de oyna”* der ve masal böylece sonlanır (Ezop, 2008: 92). Masalın sonuna parantez içinde şu cümle eklenmiştir: *“Demiş ya, yine de dayanamamış karınca ve ağustosböceğine biraz olsun yiyecek vermiş”* (Ezop, 2008: 92).

Masalın iletisi, *“Gelecek için yatırım yapmayanlar yoklukla, yoksullukla karşılaşmaktan kurtulamazlar”* ifadesiyle ortaya konmuştur (Ezop, 2008: 92).

Fare ile Kurbağa masalında, bir fareyle kurbağa arkadaş olur. Kurbağanın yaşadığı gölün kenarına giderler. Kurbağa, bir gelenek olduğunu, farenin ayaklarını kendi ayaklarına bağlaması gerektiğini söyler. Fare bunun nedenini sorunca, bir tehlikeyle karşılaştıklarında rahatça yardımcı olmak için olduğunu anlatır kurbağa. Fare, pek istemese de kabul eder. Karada bir süre gezdikten sonra yüzmeyi teklif eder kurbağa. Göle atlayıp yüzmeye başlarlar. Ancak kötü niyetli kurbağa fareyi dibe çeker. Fare soluksuz kalarak ölür. Neşeyle su yüzüne çıkan kurbağayı bir yırtıcı kuş fark eder ve kuş ikisini birden yer.

İleti, masalın sonunda şu ifadelerle aktarılmıştır: *“Kötülük, dönüp dolaşip kötülük düşünenin ayağına dolanır”* (Ezop, 2008: 93).

Maymunun Balıkçılığı masalında, balıkçılığa merak saran bir maymun vardır. Nehirde balık tutanları izleyen maymun, balıkçıların ağlarını bırakıp yemek yemeye çekildiklerini görünce hemen ağaçtan iner. Ağlara yaklaşır ve ağları evirip çevirmeye, balıkçıları taklit etmeye başlar. Fakat bir anda ağlara dolanır. Bağırıp çağırarak balıkçılardan yardım ister. Balıkçılar gelip onu ağdan kurtarırlar; fakat serbest bırakmayıp bir kafese kapatırlar. Maymun, yaptığı hatayı anlar ama iş işten geçer.

Bu masalın iletisi şu şekilde verilmiştir: “*Düşünmeden yapılan işler felaketle sonuçlanabilir*” (Ezop, 2008: 95).

Kitaptaki son masalın ismi *Çam ile Böğürtlen*'dir. Çok kibirli olan bir çam ağacı, durmadan böğürtlene hava atmaktadır. Böğürtlenin yaşamının çok sıkıcı olduğunu, hiçbir işe yaramadığını söyler. Oysa kendisi çok büyüktür, başı bulutlara değmektedir. İnsanların ondan yaptıkları masalarla ve sandalyelerle övünmektedir. İnsanlar için çok önemli olduğunu söyler. Böğürtlen ona bir cevap veremez. Tam o sırada elinde baltalarla insanlar gelir ve çam ağacını kesmeye başlarlar. Böğürtlen üzgün bir sesle şöyle der: “*Şu anda benim yerimde olmak için kim bilir neler verirdin, değil mi?*” (Ezop, 2008: 96).

Son masalın iletisine de kitapta şu ifadelerle yer verilmiştir: “*Yalın ve güvenli bir yaşam, tehlikelerle dolu bir yaşamdan daha iyidir*” (Ezop, 2008: 96).

Bu çalışmada, *Ezop Masalları* isimli kitaptan 67 ileti çıkarılmıştır. Çıkarılan iletilerin tamamının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olduğu ifade edilebilir.

3.23. Hikâyeler (Anton Çehov)

Dünyaca ünlü hikâye yazarı Anton Çehov'un *Hikâyeler* isimli eserinde yedi hikâye bulunmaktadır. Her biri birbirinden bağımsız hikâyelerdir.

İlk hikâyenin ismi *Memurun Kibarı*'dir. Yazı işlerinde memur olan İvan Çerviyakov, bir oyun izlemektedir. Oyunu izlerken birden hapsirir. Çerviyakov çok kibar bir insandır. Birini rahatsız edip etmediğine bakar hemen. Öndeki kel adamın memnuniyetsizliğini belli eder sesler çıkararak kafasını sildiğini görür. Çerviyakov

bundan inanılmaz utanç duyar. Biraz dikkatli bakınca adamın Ulaştırma Bakanlığında çalışan sivil üst rütbeli subaylardan Brizjalov olduğunu anlar. Hemen adamdan özür diler. Adam da önemli olmadığını söyler. Çerviyakov özür dilemekte üsteler. Adam özrünü kabul eder ve oyunu rahatça izlemek istediğini söyler. Çerviyakov umutsuzca gülümser ve yerine oturur. Fakat biraz önce yaptığı davranışından ötürü çok utanmaktadır. Oyun arasında yine Brizjalov'un yanına gider yeniden özür diler. Adam aynı konu yine açılınca öfkelenir ve kendisinin unuttuğunu söyler. Çerviyakov'un içi yine de rahat etmez. Adamın aslında unutmadığını, hatta bilerek tükürdüğünü düşüneceğini sanır. Oyundan dönünce olanları karısına anlatır. Karısı özür dilemesi gerektiğini söyler. Çerviyakov özür dilediğini ama adamın davranışlarının tuhaf olduğunu anlatır. Sabah olunca en güzel elbiselerini giyer, tıraş olur ve Brizjalov'un çalışma ofisine gider. Çerviyakov ısrarla özür diler, adam da ısrarla dinlemek istemez. Brizjalov, Çerviyakov'un ısrarından çok sıkılmıştır. Adam en sonunda başka bir odaya geçip kapıyı kapatır. Çerviyakov bu sefer de mektup yazmaya karar verir; fakat iki kelimeyi bir araya getirip bir türlü mektubu yazamaz. Ertesi gün yeniden ofise gidip Brizjalov'a kendisini yanlış anladığını söyler. Brizjalov, öfkeden titremeye başlar ve Çerviyakov'u kovar. Çerviyakov buna çok üzülür. Duyamaz, göremez, düşünemez olur. Robot gibi eve gider ve kanepeye uzanır. Bir daha da o kanepeden kalkamaz.

Hikâyenin iletisi şu şekilde ifade edilebilir: “Gereğinden fazla kibar ve düşünceli olmak insana zarar getirir”.

Kitapta yer alan ikinci hikâyenin ismi *Ünlem İşareti*'dir. Memur Yefim Fomiç, bir davette hakaret saydığı sözler işitmiştir. Gittiği yerde okumanın önemi üzerine konuşulmuştur. Sonra söz memurların eğitimi konusuna gelir. Memurların eğitim düzeyinin düşük olduğu söylenmiştir. Derken, konu Perekladin'e gelmiştir. Orada bulunan yüksek yargı mensubunun memur olan genç oğlu Perekladin'e hangi okuldan mezun olduğunu sorar. Perekladin de eğitim almadığını, yaptığı iş için eğitim görmeye lüzum olmadığını, önemli olanın yanlış yazabilmek olduğunu anlatır. Bunun üzerine genç memur doğru yazmayı nasıl öğrendiğini sorar. Perekladin kırk yıldır çalıştığını, zamanla yaza yaza öğrendiğini belirtir. Noktalama işaretlerini doğru kullanıp kullanmadığını soran gence o konuda da fena olmadığını söyler. Genç adam, taklit

yoluyla öğrenmenin yanlış olduğunu, noktalama işaretlerinin niçin ve nerede kullanılacağını bilmesi gerektiğini ifade eder. Yefim Fomiç, genç adamın söylediklerine çok sinirlenir ama bir şey diyemez. Eve gelip yattığında düşünmeye, genç memura sövmeye başlar. Sonra da rüyaya dalar. Rüyasında noktalama işaretlerini görür. Virgül gelir önüne, Yefim Fomiç virgüle nerelerde kullanıldığını söyler. Böylece virgül gider, nokta gelir. Yine aynı şeyi yapar ve nokta gider, iki nokta ile noktalı virgül gelir. Adam uzun bir müddet bu işaretlerle uğraşır. Derken, sahneye ünlem işareti gelir. Adam ünlem işaretiyle ilgili birkaç şey söyler ama ünlem işareti gitmez. Sonra ünlem işaretinin nerede kullanıldığını düşünmeye başlar kara kara. Adam nereye baksa ünlem işaretlerini görmektedir; fakat görevlerini bir türlü anımsayamaz. Adamı bir türlü uyku tutmaz. En sonunda kız enstitüsünü bitirdiğini söyleyerek sürekli övünen karısını uyandırır ve ünlem işaretinin görevini sorar. Kadın, hitap sözlerinden sonra ve duyguları anlatmada kullanıldığını anlatır. Adam, memurluk hayatı boyunca hiç duygu ibaresi kullanmamıştır. Resmi yazılarda duyguya yer yoktur. Ünlem işaretinin ardından genç memurun alaycı suratu ortaya çıkar. Yefim Fomiç uyuyamaz. Ünlem işareti karşısında durmaktadır ve ona “yazı makinesi, duygusuz kaba” demektedir. Ünlem işareti gündüz de adama rahat vermez. Her gittiği yerde ünlem işaretini görür. En sonunda bir imza defterine ismini yazarken sonuna üç ünlem koyar. Böylece hem içi rahatlar hem de ünlem işareti kaybolur.

Hikâyenin iletisi, “Hangi meslek olursa olsun, insanlar mutlaka meslekleriyle ilgili eğitim almalıdırlar” ifadesiyle belirtilebilir.

Küçük Adamlar isimli hikâyede, uzun süredir ailesinden uzakta okuyan Volodya bir gün evine döner. Yanında bir arkadaşı vardır. Aile sevinç içinde ikisini birden kucaklar. Volodya'nın Çeçevitsin ismindeki arkadaşı konuşmayı pek sevmeyen somurtkan biridir. Volodya da eskisi gibi neşeli ve konuşkan değildir. İkisi sürekli bir odaya kapanıp sessizce konuşmaktadırlar. İkisinin bu hareketleri Volodya'nın kız kardeşlerine garip gelmiştir. Gece herkes yatınca, Volodya ile Çeçevitsin'in kapısına gelip ikisini dinlemeye başlarlar. İki genç adam altın aramak için Amerika'ya kaçmayı planlamaktadırlar. Yolculuklarına dair her şeyi hazırlamışlardır. Her ayrıntıyı konuşurlar yola çıkmadan önce. Kızlar da her şeyi duyar. Fakat kimseye anlatmazlar.

Volodya ailesini, özellikle de annesini üzeceği için endişelenmektedir. Yatarken herkese sarılır ve onları öper. Sabah yola çıkacaklarını bilen kızlar yeniden iki genç adamın kapısını dinlerler. Bu sefer Volodya'nın o an için gitmekten vazgeçtiğini, daha sonra gitmek istediğini, Çeçevitsin'in ise onu ikna etmeye çalıştığını duyarlar. Çeçevitsin, Volodya'nın şevkini artırmak için Amerika ile ilgili düşlerini anlatmaktadır. Güzel ve değerli armağanlardan bahseder ona. Ev halkı sabah uyandığında iki genci evde bulamaz. Aile her yeri aramaya başlar. Köye adam gönderirler, fakat çocukları bulamazlar. Anne çok üzülür, ağlamaya başlar. Bir ara kapının önünde bir kızak durur ve Volodya gelir. Çocuklar kente inmişlerdir. Kentte barutun nerede satıldığını sormuşlardır. Bunun üzerine esnaf şüphelenir ve çocukları yakalar. Volodya çok üzülmüştür. Annesinin kucağına atlayıp ağlamaya başlar. Babası iki çocuğu da odaya çekip konuşur. Yaptıklarının yanlış olduğunu, eğer okuldakiler duyarsa okuldan atılabileceklerini anlatır. Sonra da Çeçevitsin'in ailesine haber gönderirler. Çeçevitsin kibirli bir yüzle annesiyle birlikte oradan ayrılır.

Hikâyenin iletisi şu şekilde ifade edilebilir: “Çocuklar, ailelerini aldatıp onlardan haberiz iş yapmamalıdır”.

Bir sonraki hikâye, *Hakkın Aramayı Bilmek* ismini taşımaktadır. Çocuklarının mürebbiyesine aylığını vermek için mürebbiyeyi odasına çağırın adam, kadının seksen ruble olan alacağından türlü sebeplerle kesinti yapar. Kadın ne kadar öfkelenirse de adama tek bir söz söylemez. Bunu gören adam saçma sapan ve yalan olan sebeplerden ötürü kesinti yapmaya devam eder. Sonunda seksen ruble olan ücret on bir rubleye kadar düşer. Adam, kadına parasını uzattığında kadın kıpkırmızı bir suratla teşekkür eder. Kadının bu tavrını gören adam deliye döner. Kadına bir oyun oynamıştır adam. Onu kandırır ve tepkisinin ne olacağına bakar. Kadının yapılan bu haksızlığa karşı sesini hiç çıkarmamasına sinirlenir ve şöyle der: “*Siz hakkınızı aramaz, her söylenene boyun eğerseniz size tabii hakkınızı vermezler. Siz nasıl böyle uysal ve verilene razı olabiliyorsunuz ki? Niye karşı çıkmıyorsunuz haksızlığa? Size yapılan haksızlığa neden susuyorsunuz? İnsan günümüz dünyasında biraz mücadeleci olmalı*” (Çehov, ? : 37). Adamın söyledikleri doğrultusunda hikâyeden şu ileti çıkarılabilir: “Haksızlığa karşı çıkılmalı, mücadeleci olunmalıdır.”

Sevimli Köpek Kaştanka isimli hikâyede, sahibiyile beraber geziye çıkan sonra da sahibini kaybeden Kaştanka adlı köpeğin yaşadıkları anlatılmaktadır. Sahibini kaybetmek, açlık ve karanlık Kaştanka'yı çok korkutur. Hemen bir evin kapısına kıvrılıp yatar. Bir süre sonra uykuya dalar. Kapının açılması ve evdeki adamın kendisine çarpması sonucu uyanır. Adam köpeği görünce acır ve içeriye alır. Karnını doyurması için yiyecek bir şeyler verir. Kaştanka'nın çok hoşuna gider bu sıcak yuva; fakat yine de sahibini ve yuvasını özlemektedir. Yeni sahibi bir sirkte çalışmaktadır. Evin bir odasında, bu sirkte kullandığı bir kaz, bir domuz ve bir kedi beslemektedir. Kaştanka bu hayvanlarla birlikte kalmaktadır. Biraz zaman geçtikten sonra adam Kaştanka'ya da numaralar öğretmeye başlar. Köpek çok yeteneklidir. Bir gün kaz hastalanır ve ölür. Sahibi, Kaştanka'yı kazın yerine sirke çıkarmaya karar verir. Kaştanka sahneye çıktığında hem korkar hem de şaşırır. Yeni sahibinin istediklerini yapmaya başlar. Bu sırada eski sahibi ve oğlunun sesini duyar. Kaştanka'yı çağırılmaktadırlar. Seyircilerin arasına dalan Kaştanka, sahibine doğru koşmaktadır. Aşması gereken yüksek duvarı aşamaz ve yere düşüp bayılır. Kendine geldiğinde eski sahibi ve oğlunun ardından gitmektedir. Gerçek sahiplerine kavuştuğu için çok mutludur. Hikâyenin iletisi, “Köpekler sadık hayvanlardır. İnsanlar onlarla çok iyi dostluklar kurabilir” şeklinde ifade edilebilir.

Kitapta yer alan bir sonraki hikâye *Korku ve Şaka* ismini taşımaktadır. Mühendis Smirnov trenden iner ve ölçüm yapacağı çiftliğe gitmek için araba arar. At arabası olan köylülerden biriyle anlaşır ve yola koyulur. Hava kararmak üzeredir. Geçtikleri yollar ise çok ıssızdır. Etrafta insan olduğuna dair tek bir iz yoktur. Mühendis bu durumdan rahatsız olur. İçinden konuşmaya ve korkunç fikirler üretmeye başlar. Arabacının tipini beğenmemiştir. Kendisini bir tenhaya çekip öldürmesinden korkar. Arabacıyla konuşmaya karar verir. Kendisinin aslında çok güçlü olduğunu, yanında üç silah bulundurduğunu, biri soymaya kalkarsa mahvedebileceğini anlatır. Arabanın yavaşlayıp hızlanmasından bile kuşkulmaktadır. Arabacıyı sıkboğaz eder sürekli. En sonunda arabacıya, inanmıyorsa silahını çıkarabileceğini söyler. Arabacı korku içinde arabadan atlar ve ormana kaçar. Mühendis boş yere endişelendiğini anlamıştır. Fakat ıssız bir yolda tek başına kalmıştır. Ormana kaçan arabacıya seslenir, şaka yaptığını söyler.

Uzun bir dil dökmeden sonra arabacı ortaya çıkar. O da mühendisin zararsız olduğunu anlamıştır. Mühendise kızgın bir şekilde arabayı tekrar sürmeye başlar. Mühendiste korku ve endişe kalmamıştır.

Hikâyenin iletisi şu şekilde belirlenebilir: “Gereksiz endişeler insanların başına kötü şeylerin gelmesine neden olabilir.”

Kitaptaki son hikâyenin ismi ise *Hırsız Köylü*'dür. Köylünün biri tren raylarındaki somunları çaldığı gerekçesiyle hâkim karşısına getirilir. Hâkim iddianın doğru olup olmadığını sorduğunda adam doğru olduğunu söyler. Somunları balık tutmak için nasıl kullandıklarını anlatır uzun uzun. Bunu anlatırken gereksiz birçok şey anlatmıştır. Hâkim, köylünün yalan söylediğini, cahil numarası yaptığını düşünmektedir. Ama adam doğru söylemektedir. Bütün köy halkı tren raylarındaki somunları söküp balık tutmakta kullanmaktadır. Hâkim, insanların ölmesine sebep olabileceğini söylediğindeyse köylü umursamaz. Birkaç somunun insan öldüreceğine inanmaz. Hâkim hapis cezası verdiğindeyse cezanın vergi borcundan kaynaklandığını, o vergi borcunun da muhtar tarafından yanlış hesaplandığını, aslında borcun kardeşine ait olduğunu anlatmaya başlar. Hâkimin önünden alınıp götürüldüğü sırada hâkimin suçsuz yere kendisini cezalandırdığını söyleyip durmaktadır.

Hikâyenin iletisi, “Suçun büyüğü küçüğü olmaz. Herkes işlediği suçun cezasını çekmelidir” ifadeleriyle belirtilebilir. Ayrıca, “Önemsiz olmayan ihmalkârlıklar büyük kazalara sebep olabilir” fikri de yan ileti olarak *Hırsız Köylü* isimli hikâyeden çıkarılabilir.

Bu çalışmada, *Hikâyeler* isimli kitaptan sekiz ileti çıkarılmıştır. Bu iletilerin tamamının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun ifade edilebilir.

3.24. Şeker Portakalı

José Mauro de Vasconcelos'un kaleme aldığı *Şeker Portakalı* hem yetişkinler hem de çocuklar tarafından çok sevilen bir eserdir. Eserde, Zezé isimindeki ince ruhlu, zeki, hayatın gerçeklerini erken yaşta öğrenmek zorunda kalan, fakat ailesi ve çevresi tarafından anlaşılammış yaramaz bir çocuğun yaşadıkları anlatılmaktadır.

Zeze'nin ailesi oldukca fakirdir. Babasi issizdir, annesi ise gece yarısına kadar fabrikada çalişmaktadir. Zeze, vaktinin çoğunu genellikle sokakta abisi Totoca ve kardeşi Luis ile oyun oynayarak ve yaramazlık yaparak geçirmektedir. Bir şeye ihtiyaçı olduğunda ablası Glória onunla ilgilenmektedir. Evde Zeze'ye acıyan, onu sürekli dövmeven bir tek ablasıdır. Zeze oldukca zeki bir çocuktur. Kendi kendine okumayı öğrenir, duyduğu bir duayı hemen ezberler. Okulda çok iyi bir öğrencidir. Öğretmeni Zeze'yi çok sevmektedir. Diğer sınıfların öğrencileri öğretmenlerine çiçek getirip masadaki vazoyu doldururlar. Fakat Zeze'nin öğretmenin vazosu hep boştur. Bunu gören Zeze dayanamaz ve her gün bir bahçeden çiçek koparıp öğretmenin vazosuna koyar. Bu, Zeze'nin ne kadar ince ruhlu bir çocuk olduğunu göstermektedir. Fakat çiçek çaldığı ortaya çıkar ve dayak yer. Zeze, kendisinin kötü bir çocuk olduğunu düşünmektedir. Sürekli şeytan aklına girmekte ve yaramazlık yapmasına sebep olmaktadır. Bu yüzden de yaptığı yaramazlıklardan sonra yediği dayakları hak ettiğini düşünür. Kendisini anlayan kimse olmadığı için Zeze, bahçedeki bir portakal fidanı ile dost olur. Her şeyini o fidana anlatır, onunla oyunlar oynar. Fidanı, Minguinho ya da Xururuca diye çağırır. Bir gün Zeze sokakta dolaşırken şarkı sözleri satan bir adam görür. Adamın söylediği şarkılar Zeze'nin çok hoşuna gitmiştir. Onunla beraber dolaşmaya başlar. Adam da ona kendisiyle çalışmasını teklif eder. Zeze, okuldan kaçma pahasına adamla çalışmayı kabul eder. şarkı sattıkları zamanlar çok mutlu olmaktadır.

Mahalledeki çocukların çok sevdiği bir oyun vardır. Arabaların arkalarına atlar ve sıkı sıkı tutunarak dolaşırlar. Çocukların arkasına atlamaya cesaret edemedikleri tek araba Portekizli dedikleri bir adama aittir. Zeze, asıl ismi Manuel Valaderes olan bu adamın arabasının arkasına atlamaya cesaret eder. Fakat adam Zeze'yi yakalar ve herkesin içinde dizine yatırıp bir şaplak atar. Zeze, bu duruma çok sinirlenir ve büyünce adamı öldüreceğini söyler. Başka bir gün Zeze ayağını keser ve okula sekerek gitmeye çalışır. Bunu gören Portekizli onu ikna edip arabaya alır ve ayağına pansuman yaptırır. Zeze o günden sonra Portekizli ile çok iyi arkadaş olur. Zeze'yi gerçek anlamda anlayan, onun ince ruhuna dokunabilen bir tek Portekizlidir. Kimsenin Zeze ile Portekizli arasındaki dostluktan haberi yoktur. Zeze, şeker portakalı fidanı ve Portekizli ile çok mutludur; fakat bu mutluluğu çok uzun sürmez. Bir gün abisi Zeze'ye

belediyenin yol genişletmek için bahçenin bir kısmını alacağını, bu yüzden de portakal ağacını keseceklerini söyler. Zezé önce buna inanmak istemez, ancak Totoca'nın ciddi olduğunu anlayınca çok üzülür ve hemen ağlamaya başlar. En iyi dostlarından birinin yok olacağı haberini daha atlatmadan, bir sabah okula gittiğinde, trenin altında kalan bir arabadan bahsedildiğini duyar. Arabanın Portekizli'ye ait olduğunu öğrenince küçük Zezé şoka girer. Günlerce hiçbir şey yemeden, tek bir kelime etmeden yaşar. Sürekli, Portekizli'nin öldüğü aklına gelmektedir. Herkes Zezé'nin portakal fidanının kesileceğini öğrendiği için hastalandığını düşünür. Bütün mahalle, birlikte şarkı sattığı adam ve ailesi umutla iyileşmesini bekler. Bir gün ablası beyaz bir çiçek getirir. Bu çiçek, Zezé'nin şeker portakalının ilk çiçeğidir. Zezé, bunun bir veda olduğunu hisseder. Yavaş yavaş iyileşmeye başlayan Zezé'yi babası bir akşam dizlerine oturtur ve iş bulduğunu, artık Noel'de hediye alabileceğini, yeni bir eve taşınacaklarını, o evin bahçesinde istediği ağaca sahip olabileceğini anlatır. Üstelik belediye Minguinho'yu hemen kesmeyecektir. Fakat Zezé, küçük portakal fidanının çoktan kesildiğini söyler babasına. Kitabın sonunda "Son İtiraf" başlıklı bir bölüm vardır. Bu bölümde, kırk sekiz yaşına gelmiş olan Zezé, Manuel Valadares'e onu hala özlediğini anlatmaktadır. Zezé şu soruyu sorar: "*Olup bitenleri çocuklara niçin anlatmalı?*" (Vasconcelos, 2000: 208). Kendi gerçeğini şöyle dile getirir: "*Gerçek, sevgili Portuga'm; bunları bana çok erken anlatmış olmalarıdır*" (Vasconcelos, 2000: 208).

Şeker Portakalı kitabının ana iletisi şöyle ifade edilebilir: "Her çocuğun ilgiye ve şefkate ihtiyacı vardır. Yetişkinler, onların birer çocuk olduğunu unutmamalı ve onları acımasızca cezalandırmamalıdır." Zezé çok zeki, hassas ve erken olgunlaşmış bir çocuk olmasına rağmen, evden gerekli ilgiyi göremeyince sürekli yaramazlık yaparak meşgul etmektedir kendini. İhtiyaç duyduğu ilgiyi ise aslında bir yabancı olan Portekizli'den görmüştür. Bu yüzden de Portekizli'nin, gerçek babası olduğunu düşünmektedir. Hatta Portekizli'ye kendini evlat edinip edinemeyeceğini sorar. Çocukların ilgiye ne kadar ihtiyaç duydukları kitapta çok açık bir şekilde gösterilmiştir. Bunun yanında Zezé, yaptığı yaramazlıklara ceza olarak sürekli dayak yemektir. Hatta artık ailesi o kadar alışmıştır ki, ne olsa Zezé'den bilmekte ve onu dövmektedir. Zezé kötü bir çocuk

olduğuna, yediği dayakları hak ettiğine, İsa'nın onu sevmediğine, her Noel onun için bir şeytanın doğduğuna inanmaktadır:

“Beş para etmem. Çok kötüyümdür. Noel günü, benim için bir İsa değil, bir şeytan doğar ve hiçbir armağan alamam. Belanın tekiyim yani. Küçük bir bela. Bir iblis. Bir piç. Ablalarımın biri, benim gibi kötü bir çocuğun doğmaması gerektiğini söyledi” (Vasconcelos, 2000: 135).

“Babam, Totoca'yı hiç dövmezdi, beni döverdi yalnızca. Çünkü kötü olan her şey vardı bende!” (Vasconcelos, 2000: 113).

“Küçük İsa beni neden sevmiyordu? O ki, doğduğu ahırda bulunan öküzü ve eşeği bile sevmiştii. Ama beni, hayır. Belki de, şeytanın vaftiz çocuğu olduğum için benden öç alıyordu” (Vasconcelos, 2000: 49).

“Noel günü geldiğinde Şu şeytandan kurtulmayı çok isterdim! Ölmeden önce, hayatımda hiç değilse bir kez, küçük şeytanın yerine küçük İsa'nın benim için doğmasını isterdim doğrusu” (Vasconcelos, 2000: 51).

Zeze, evde ve mahallede ne kadar yaramaz bir çocuksa, okulda da o kadar usludur. Çünkü öğretmeni onu sevmekte, erken yaşta okumayı öğrendiği için okulda takdir edilmekte, dayak yememekte, yeni bir Şeyler öğrenmektedir. Herkes okuldaki Zeze'den memnundur: *“Her geöen gün sınıftan biraz daha zevk alıyor ve daha çok çalıŐıyordum. Kimse okulda benden yakınmıyordu. Glória, küçük şeytanımı çekmeceye kilitlediğimi ve okulda başka bir çocuk olduğumu söylüyordu”* (Vasconcelos, 2000: 82). Aynı ilgiyi evde de görse, belki de yaramazlık yapmaktan vazgeöecektir Zeze. Çünkü Portekizli ile vakit geöirmeye başladığında Zeze'de fark edilir değişiklikler olur: *“Günler sakin, özellikle de mutlu geöiyordu. Evdekiler, bendeki deđiŐimi fark etmeye baŐlamıŐlardı. Eskisi kadar azgınlık yapmıyor, zamanımı bahöenin en ucundaki eski yerimde geöiriyordum. Doğrusu, şeytan ara sıra iyi niyetli kararlarımın hakkından geliyordu. Ama eskisi kadar sövmüyor, komŐuları rahat bırakıyordum”* (Vasconcelos, 2000: 138). Zeze'deki bu deđiŐimin nedeni Portekizli'nin ona ilgi ve Şefkat göstermesidir. Hep onunla olmak ister: *“Hep senin yanında olmak isterdim, biliyor musun? (...) Çünkü dünyanın en iyi insanısın. Senin yanındayken beni kimse*

azarlamıyor ve 'günüştüğünün yüreğini mutlulukla doldurduğunu' hissediyorum"
(Vasconcelos, 2000: 145).

Kitaptaki yan iletilerden biri, "Bir insan, sahip oldukları ne kadar az olursa olsun, onları kendinden daha yoksul insanlarla bölüşmeyi bilmelidir" şeklinde ifade edilebilir. Bunun güzel bir örneğini verir küçük Zezé. Öğretmeni ona bazen börek alması için para vermektedir. Öğretmen, bu parayı her gün verebileceğini söyler; fakat Zezé bunu kabul etmez:

"Ara sıra bana kremalı börek almam için para veriyorsunuz, değil mi?"

"Sana her gün para verebilirim. Ama sen..."

"Sizden her gün para alamam."

"Neden?"

"Çünkü kahvaltı edecek parası olmayan başka çocuklar da var."

Cebinden mendilini çıkardı ve kaçamak bir hareketle gözlerinde gezdirdi.

"Corujinha'yı tanır mısınız?"

"Kim bu Corujinha?"

"Benim boyumdaki küçük zenci kız. Annesi saçını bir lastikle arkada toplayıp at kuyruğu gibi sallandırır."

"Anladım. Dorotilia mı?"

"Evet efendim. Dorotilia benden de yoksul. Zenci ve çok yoksul olduğu için öbür çocuklar onunla oynamayı sevmiyorlar. O da hep bir köşede oturuyor. Bana aldığınız böreği onunla paylaşıyorum."

Bu kez, mendili uzun süre burnunda tuttu.

"Ara sıra, parayı bana verecek yerde ona verebilirsiniz. Annesi çamaşırcı ve on bir çocuğu var, hepsi de küçük. Anneannem Dindinha, biraz

yardım olsun diye ona her cumartesi günü kara fasulye ve pirinç verir. Annem de, sahip olduğum en az şeyi bile benden daha yoksul olanlarla bölüşmeyi bana öğrettiğinden, böreğimi onunla paylaşıyorum.” (Vasconcelos, 2000: 86).

Kitapta yer alan yan iletilerden biri de şu şekilde ifade edilebilir: “Küçükler kötü kelimeler söylediklerinde ceza alırlar; fakat büyükler istediklerini söyleyebilirler.” Zezé birine sövdüğü zaman dayak yemektedir. Babasının bir arkadaşıyla konuşurken sövdüğünü duyar ve bir ikileme düşer. Abisi bu durumun normal olduğunu söyler:

“(…) Bay Labonne’nin sözü geçince babam şöyle dedi: ‘O moruk, boktan herifin biri, pis yalancının tekidir.’ Böyle dediği için kimse babama vurmadı.”

“Büyükler söyleyebilir, onlar için önemi yoktur” (Vasconcelos, 2000: 15).

Büyüklerin küfür edebileceği fikri yanlış bir iletidir. Çocuk büyümeye başladıkça küfür edebileceğini düşünmemelidir. Küfür etmenin büyük, küçük herkes için kötü bir davranış olduğu ifade edilmelidir.

Yan iletilerden bir diğeri de şu şekilde belirtilebilir: “Daha zevkli şeyler yapmak için okuldan kaçılabilir. Sadece büyüklere yakalanmamak gerekir.” Zezé, her salı günü Bay Arioaldo ile birlikte şarkı söyleyip şarkı sözü satmak için okula gitmemektedir. Bunu ablası Glória’dan izin alarak yapar, çünkü sattığı şarkılardan ablasına da getirmektedir. Dolayısıyla onun izin vereceğinden emindir. Fakat babasının öğrenmemesi gerekmektedir. Korktuğu tek şey budur, geri kalan her şey önemsizdir. Okuldan kaçması olumsuz bir davranıştır. Bir de bunun yanında ablasının ona izin vermesi, yaptığı yanlışın desteklenmesi demektir.

Kitabın sonunda, Zezé’nin yetişkin halinin Portekizli’ye söylediklerinden bir ileti çıkarılabilir: “Çocuklara olup biten her şey anlatılmamalıdır.” Zezé, hayatın gerçeklerini daha beş yaşına gelmeden öğrenmiştir. Yoksulluğun, alın terinin, kötülüğün, sevgisizliğin, ilgisizliğin, hayal kırıklığının, ölümün ne demek olduğunu daha beş yaşındayken adı gibi bilmektedir. Oysa çocukluk, insanların mutlu olmaları,

ilgi görmeleri, hayal kurmaları gereken zamandır. Aileler, yetişkinler olan biten her şeyi çocuklara aksettirmemelidir. Ne de olsa her çocuk büyürken hayatla mutlaka tanışacaktır.

Bu çalışmada, *Şeker Portakalı* isimli kitaptan beş ileti çıkarılmıştır. Bu iletilerden iki tanesinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olmadığı ifade edilebilir.

3.25. Peter Pan

Dünyaca ünlü çocuk romanı *Peter Pan*'ın yazarı Sir James M. Barrie'dir. Kitapta, büyümeyi reddeden Peter Pan ile kayıp çocukların yaşadığı 'İnanmazsan İnanma Adası'na konuk olan Vendi ve kardeşlerinin adada yaşadıkları maceralar anlatılmaktadır.

Bütün çocuklar Peter Pan'ı, yani büyümeyen çocuğu tanımaktadırlar. Vendi ile kardeşleri Michael ve John da Peter Pan'ı tanımakta, bazı geceler Peter'in evlerine ziyarete geldiğini fark etmektedirler. Bu durumu, çocukların anneleri olan Bayan Darling de fark eder ve korkmaya başlar. Çocuklarını her gece kontrol eder. Bir gece Peter'i karşısında buluverir. Evin köpeği Peter'in üzerine atlayıp gölgesini kapar. Peter hızla odadan uçup gider. Bay ve Bayan Darling, bir sorun olmayacağına inandıkları bir gece komşularına giderler. Peter de hemen gölgesini geri almaya gelir. O gece Vendi ile karşılaşır ve konuşmaya başlarlar. Vendi'ye 'İnanmazsan İnanma Adası'nı anlatan Peter onu adaya götürmek için ikna eder. Vendi önce ailesinin kendisini çok merak edeceğini düşündüğü için gitmek istemez. Fakat Peter kayıp çocukların bir anneye ihtiyaç duyduklarını söyleyince dayanamaz ve Peter ile gitmeye karar verir. Fakat kardeşlerini de yanına almak ister. Peter hepsine nasıl uçmaları gerektiğini öğretir ve adaya doğru yola çıkarlar. Bay ve Bayan Darling eve döndüklerinde çocuklarının boş yataklarıyla karşılaşır kahrolurlar. Adaya varduktan sonra Vendi kayıp çocuklara annelik yapmaya başlar. Bu sırada da bütün gemicilerin kendisinden korktuğu, gaddar bir korsan olan Kaptan Haken kayıp çocukların peşindedir. Özellikle de sağ elini bir timsaha kaptırmasına neden olan Peter Pan'dan öç almak için yanıp tutuşmaktadır.

Vendi ve kardeşleri bir gece ailelerini özlediklerini fark ederler. Vendi, Peter'a dönmek istediklerini söyler. Peter da çok üzülmesine ve hayal kırıklığına uğramasına rağmen gitmelerine ses çıkarmaz. Vendi bütün kayıp çocukları da yanına alabileceğini söylediğinde Peter dışında herkes çok sevinir. Kayıp çocuklar ve Vendi ile kardeşleri hazır olduğunda yola çıkmak için evden ayrılırlar. Tam o anda Haken, kayıp çocukları, Vendi'yi, Micheal'ı ve John'u kaçırmayı başarır. Amacı, Peter Pan'ı da gemisine çekip hepsini öldürmektir. Fakat Peter Pan yine Haken'ı yenmeyi ve sevdiklerini kurtarmayı başarmıştır. Vendi ve çocuklar güvenli bir şekilde evlerine ulaşırlar. Bay ve Bayan Darling çocukları gittiğinden beri perişan haldedirler. Bir gece yataklarında olduklarını görünce sevinçten deliye dönerler. Kayıp çocuklar da onlarla birlikte yaşamaya başlar. Her biri okuyup birer meslek sahibi olurlar. Vendi büyür ve anne olur. Onun da kızı ve torunları Peter Pan ile 'İnanmazsan İnanma Adası'na gidip arkalarında yaşlı birer anne bırakmışlardır. *"Çocukların dertsiz, düşüncesiz ve günahsız olduğu tüm zamanlarda ve mekanlarda bu devir teslim işlemi böyle devam edecek"* (Barrie, 2007: 215).

Peter Pan'ın ana iletisi şu cümleyle belirtilebilir: *"Bir insanın dünyada sahip olabileceği en büyük nimet sıcacık bir yuvadır"*(Barrie, 2007: 120). Bu düşüncüyü Peter Pan ile Vendi aralarında konuşurken Vendi kullanır. Peter ailesiz olmanın, Vendi ise ailesinden uzak kalmış olmanın acısını çekmektedir o an. Ailenin önemini dile getiren bir diğer satır ise Peter Pan'ın Vendi ile ailesinin kavuşma anındaki düşünceleridir: *"Hayatında pek çok başarıya, sayısız ödüle sahip olmuştu. Sıradan çocukların hayalini bile kuramadıkları nimetler onun hemen yanı başında dururdu. Ama Vendi ve kardeşlerinin şu anki sahip olduğu mutluluğa hiçbir zaman erişmeyeceğini biliyordu. Yine şunu da biliyordu ki hayatta en büyük hazine sıcacık bir ailedir"* (Barrie, 2007: 195). Böylece eserde, ailenin ne kadar önemli ve değerli olduğu ortaya konulmuştur.

Kitaptaki yan iletilerden biri şu şekilde ifade edilebilir: "Haksız rekabet dürüst insanlara yakışmaz." Peter Pan baş düşmanı Haken ile dövüşürken bile aralarında eşitsizlik olsun istemez: *"Peter Pan, Haken'in kılıcını kaşla göz arasında aldı. Tam düşmanını haklayacaktı ki kendisinin daha yüksekte olduğunu fark etti. Bu haksız rekabet, savaştı ruhuna aykırıydı"* (Barrie, 2007: 107). Peter Pan bu davranışının karşısında Haken tarafından yaralanmıştır. Ama yine de haksızlık yapmak istememiştir.

Peter Pan Haken ile bir karşılaşmasında yine zafer kazanmıştır; fakat kendisi de yaralanmıştır. Bir denizin kıyısında tek başına kalan Peter artık öleceğini düşünmeye başlamıştır. Fakat ortaya çıkan bir kuş Peter'in kurtulmasına yardım eder: "*O da ne? Bu sıradan bir nesne değildi. Çıkmadık candan umut kesilmezmiş ya! Peter Pan'ın da ecel saati gelmemiş olacak ki imdadına bir hayal kuşu yetişti*" (Barrie, 2007: 111). Böylece bir atasözü ileti olarak belirlenebilmektedir: "Çıkmadık candan umut kesilmez."

Peter Pan, her yaptığıyla gurur duyan, kibirli ve kendini beğenmiş bir çocuktur. İlk karşılaştıklarında Vendi'yi bu huyuyla kızdırır. Vendi, sökülen gölgesini birleştirmesi için dikmesi gerektiğini anlatır Peter'e. O da bunu yapıp başarıya ulaşınca yine kendisini över: "*Dahi miyim, neyim?*" (Barrie, 2007: 33). Vendi, Peter'in ukala olduğunu düşünmektedir. Vendi'nin kızdığını anlayan Peter, affedilmeyi diler şekilde şöyle der: "*Çok mutlu olduğum zamanlar aklım başımdan gidiyor ve ne yapacağımı bilemiyorum. Kibrin çok kötü bir huy olduğunu bildiğim halde bu hastalıktan bir türlü kurtulamıyorum*" (Barrie, 2007: 34). Peter Pan'ın söyledikleri doğrultusunda şu ileti çıkarılabilir: "Kibir, kötü bir hastalıktır."

Peter Pan'ın çocukların reisliğini yapıp geçimini sağlamaya çalışmaktan yorulduğunu ve gerçek dünyayı tercih edeceğini duyan Vendi çok sinirlenir. Yazar, Vendi için şunları söyler: "*Öfkeyle kalkanın zararlı oturacağını annesi ona öğretmiş olsaydı, belki daha sakın olabilirdi*" (Barrie, 2007: 122). Böylece, "Öfkeyle kalkan zararlı oturur" atasözü de kitaptan çıkarılabilecek yan iletiler arasında yer almıştır.

Peter Pan'ı öldürmek isteyen Haken, bir gün Peter'in yaşadığı eve girip ilacına zehir atar. Bunu öğrenen küçük peri Gıldır Gıldır, Peter'in tam içerken önüne geçer ve ilacı kendi içer. Bu yüzden de ölümlü burun buruna gelir. Peter, arkadaşının kendisi için yaşamını feda ettiğini görünce çok duygulanır ve Gıldır Gıldır'a: "*Kendini benim için feda ettin. Layık mıyım buna ben?*" (Barrie, 2007: 149) der. "Dostlar birbirleri için fedakarlık yapabilmelilerdir" ileti de kitaptan çıkarılabilecek yan iletiler arasındadır.

Haken, asil görünüşlü bir korsandır. İnsanlar arasındaki itibarına çok önem vermektedir. İtibarı da bazı öğelere bağlamaktadır: "*Hayatındaki tüm sefalet ve rezaletle rağmen insanlar arasındaki itibarının şu olmazsa olmaz, iki şarta bağlı*

olduğuna inanyordu. Bu şartlar: Tutarlılık ve şık giyinmekti. Kendisiyle sürekli olarak barışık olmaya gayret gösteriyordu” (Barrie, 2007: 155). Haken’in düşünceleri doğrultusunda, “Kendisiyle barışık olan insanlar itibar görür” ifadesi yan ileti olarak çıkarılabilir.

Dışarıda herkese diz çöktüren, herkesin çok korktuğu Haken, içten içe kendisiyle hesaplaşmaktadır. Maddi olarak her şeye sahip olan Haken, manevi olarak çok şeyden yoksundur. Kendi başına kaldığı zamanlarda durumunu değerlendirmektedir:

“Şöhret, para, mülk. Hepsine sahibim. (...)Bir insanı mutlu etmeye bunlar yeter mi?” (Barrie, 2007: 155).

“Ey Haken zavallısı! Şu dünya malına, keşke bu kadar tamah etmeseydin! O zaman belki aradığın huzuru bulabilirdin” (Barrie, 2007: 156).

Haken’in kendi iç hesaplaşmasından çıkarılabilecek yan ileti şu şekildedir: “Şöhret, para, mal, mülk bir insanı mutlu etmeye yetmez. Önemli olan huzurlu olabilmektir.”

Haken çocukları kaçırdığında, iki kişinin dışında hepsinin öleceğini söyler. İki kişinin ise emri altına girme fırsatı vardır. Korsan olma fikrini cazip bulan Michael ile John bu teklifi değerlendirmeyi düşünürler. Fakat John bazı gerçekleri görür ve Haken’e şunu sorar: “Aranıza katılırsak; yine vatanımıza, milletimize sadık bir insan olarak kalabilecek miyiz?” (Barrie, 2007: 158). Haken bu soruyu alaycı bir şekilde cevaplar: “Korsanlık ve vatanseverlik bir arada. Komik olma!” (Barrie, 2007: 158). Bunun üzerine John önemli olanın insanlık haysiyeti olduğunu anlar:

“Bu sözler John’a, insanlık haysiyetini geçici heveslere değişmemeyi hatırlattı. Haken’in önündeki varili öfkeyle tekmeledi.

‘Öyleyse cevabımız hayır.’

Michael de ağabeyini destekledi. ‘Teklifin yere batsın’ diye haykırdı” (Barrie, 2007: 158).

Çocukların bu davranışlarından ortaya çıkabilecek ileti, “Kimse, insanlık haysiyetinden, devletine olan bağlılığından geçici hevesler için vazgeçmemelidir” ifadeleriyle belirtilebilir.

Vendi, Michael ve John evden ayrılıp Peter Pan ile gittikten sonra Darling ailesi yas günleri yaşar. Babaları vicdan azabından, çocukların bakıcılığını yapan köpeğin kulübesinde yaşamaya başlar. Anneleri ise geri dönerler diye pencerenin önünde bekler, evden dışarı çıkmaz. Anne ve babasını üzüntüden kahreden çocuklar ise durumun farkında bile değillerdir. Hatta Michael daha çok küçük olduğu için annesini ve babasını unutmaya başlamıştır. Oysa anneleri her gün odalarında oturup onların dönüşünü hayal etmektedir. Kederli ve üzgün anne ile babanın durumu göz önüne alındığında şu ileti çıkarılabilir: “Anne ve babanın haberi olmadan evden ayrılmak, onları merakta bırakmak doğru değildir.”

Kitaptaki son ileti ise “İnsanlar büyüdükçe günahlarla kirlenirler” şeklinde ifade edilebilir. Vendi, kızı Jane’e yetişkinlerin neden uçamadığını açıklamaktadır: “Çünkü insanlar büyüdükçe geçim derdi omuzlarına çöküyor. Ayrıca günahlarla kirleniyor” (Barrie, 2007: 206). Başka bir bölümde , “Çocukların dertsiz, düşüncesiz ve günahsız olduğu tüm zamanlarda ve mekanlarda bu devir teslim işlemi böyle devam edecek” (Barrie, 2007: 215) ifadesi kullanılmıştır. Kitapta, çocukların günahsız olduğu, oysa yetişkinlerin günahlarla kirlendikleri vurgulanmaktadır. Böylece son bir yan ileti olarak, “İnsanlar büyüdükçe günahlarla kirlenirler” ifadesine yer verilebilir.

Bu çalışmada, *Peter Pan* isimli eserden 11 ileti çıkarılmıştır. Bu iletilerin tamamının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olduğu ifade edilebilir.

3.26. Guliver’in Seyahatleri

Guliver’in cüceler ve devler ülkesine yaptığı seyahatleri anlatan kitabın yazarı J. Swift’tir. Guliver işleri bozulmaya başlayan bir doktordur. Para kazanmak için seyahat gemilerinde doktorluk yapmaya başlar. Guliver’in seyahatinin ilk durağı cüceler ülkesi Lilliput’tur. Bindığı geminin fırtına nedeniyle batması sonucu kendini denizde bulan Guliver, uyandığında Lilliput’tadır. Halk önce korkmuş ve onu bağlamıştır. Fakat daha sonra zararsız olduğunu anlayınca serbest bırakmıştır. İmparatorla Guliver’in arası çok

iyidir. İmparator, düşman ülkenin donanmasını hazırladığını, ülkeyi istila edeceklerini söyler ve Guliver'den yardım ister. Guliver, Blefusku ülkesinin donanmasını birbirine bağlayarak toplar ve Lilliput'a getirir. İmparator ve halk Guliver'i adeta kahraman ilan etmiştir. İmparator, Blefusku'da kalan diğer gemileri de getirmesini ister. İmparatorun amacı Blefusku'yu ele geçirip kendi ülkesinin bir şehri yapmaktır. Guliver, hiçbir milletin özgürlüğünü elinden almak istemediğini söyler ve imparatorun isteğini reddeder. İmparator bu duruma sinirlense de bir şey söylemez. Bunun ardından Blefusku ülkesinin elçileri barış için gelirler ve imparator ile Lilliput lehine çok kazançlı bir anlaşma imzalarlar. Sonra da Guliver'i ziyaret edip ülkelerine davet ederler. Guliver de kendi ülkesine dönmeden önce Blefusku'ya uğramaktan onur duyacağını bildirir. Sonra da Lilliput imparatorundan Blefusku'ya gitmek için izin ister. İmparator, hiç hoşuna gitmese de sözlü olarak izin verir. Bu sırada hükümetteki bazı kişiler Guliver hakkında söylentiler çıkarmakta ve onun kuyusunu kazmaya çalışmaktadır. İmparator da kendi isteğini geri çevirdiği ve Blefusku'ya gitmek istediği için Guliver'in düşmanı kesilmiştir. Bir gece meclis üyelerinden biri Guliver'i ziyaret eder. Guliver zamanında bu adama çok yardımcı olmuştur. Bu yüzden o da Guliver'e yardımcı olmak istemiştir. Meclisin, Guliver'in gözlerini kör etme ve aç bırakarak yavaş yavaş öldürme kararı aldığını anlatır adam. Guliver hemen toparlanıp Blefusku'ya kaçar. Orada imparator Guliver'i büyük bir nezakete karşılar. Blefusku'ya gittikten üç gün sonra bir sandal görür denizde. Blefusku askerlerinin yardımıyla karaya getirir sandalı. İmparatorun desteğiyle tamir eder ve izin alıp evine dönmek üzere denize açılır. Denizde kendi ülkesinin gemisiyle karşılaşan Guliver, evine, ailesine dönmüştür. Fakat içindeki seyahat isteği geçmemiştir. Bu yüzden ailesini gözyaşları içinde bırakarak tekrar yola koyulur. Bu sefer de fırtınada yollarını şaşırıp devlerin ülkesine demir atarlar. Guliver dışındakiler devleri görünce kaçmayı başarır, fakat Guliver devler ülkesi Brobdignag'da kalmıştır. Bir tarlada çalışan işçi tarafından bulunur ve çiftlik sahibine teslim edilir. Çiftlik sahibi bir süre besledikten sonra, bir arkadaşının tavsiyesi üzerine Guliver ile gösteriler düzenlemeye başlar. Bir gün saraydan biri bu gösteriyi izler ve kraliçeye bahseder gösteriden. Çiftçi hemen saraya çağrılır. Guliver, kraliçenin çok hoşuna gider. Kraliçe, Guliver'i çiftçiden satın alır. Çiftçinin kızı da Guliver'in isteği üzerine Guliver'e bakmakla görevlendirilir. Guliver, kral ve kraliçeden büyük ilgi görür.

Guliver'e özel ev, sandal, gezinti evi yaptırılır. Kral ile Guliver, Guliver'in geldiği ülke hakkında konuşurlar sık sık. Guliver, buradaki yaşantısında çok mutlu ve rahat olmasına rağmen, bir böcek gibi yaşamaktan bir süre sonra sıkılır. Sürekli ezilme tehlikesi vardır. Evine dönmenin yollarını aramaktadır. Bir gün deniz kenarına gezintiye çıktıklarında bir kartal Guliver'in gezinti evini kapar. Havadalarken, kartal başka kuşlarla kavgaya tutuşur. Bu sırada Guliver'in evi denize düşer. Guliver tam umutsuzluğa kapılmak üzereyken denizciler onu bulur ve teknelerine alırlar. Guliver yaşadıklarını anlattığında ona kimse inanmaz. Devler ve cüceler ülkesinden yanına aldığı eşyaları gösterdiğinde kaptan ona inanır. Guliver'in evine yakın bir limana demir atarlar. Guliver evine, ailesine kavuşmuştur. Fakat yine de içindeki seyahat ateşi sönmek bilmez...

Kitabın ana iletisi, "İnsanlar şekil olarak birbirlerinden ne kadar farklı olursa olsun, aynı insanî duyguları taşımaktadırlar" ifadesiyle belirtilebilir. Guliver, ilk olarak gittiği Lilliput ülkesinde imparator ile çok iyi anlaşır. Ülkeye çok büyük yardımları dokunur. Fakat imparator, hırsları ve açgözlülüğü nedeniyle bir anda Guliver'e düşman olur. Guliver'in ülkesindeki insanlarla Lilliput ülkesindeki insanlar, aralarında şekil olarak çok büyük bir fark olsa da, siyasetçilerinin tavırları bakımından benzerdirler. Guliver'in ülkesindekiler de zaman zaman hırslarına, açgözlülüklerine, bilgisizliklerine yenilmektedirler. Bir başka örnek de devler ülkesinin sarayındaki cücenin kıskançlığıdır. Guliver'in kendisinden daha küçük olması ve Kral ile ailesine daha yakın olması nedeniyle Guliver'i kıskanan cüce, sürekli ona zarar vermek ister. En sonunda da saraydan uzaklaştırılır. Benzer duygulardan biri de korkudur. Cüceler ülkesindeki insanlar büyük olduğu için Guliver'den korkmuşlardır. Aynı şekilde Guliver devler ülkesine gittiğinde oradaki insanlardan korkmuştur. Devler ülkesine gidince, Lilliput ülkesindekilerin kendisi hakkında neler düşündüklerini anlamıştır.

Kitaptaki yan iletilerden biri, "Bir kişi, tanımadığı insanlara saygı göstererek ve hoşgörülü davranarak onların saygısını kazanabilir" şeklinde ifade edilebilir. Guliver, Lilliput şehrinde yaşadığı süre zarfında hem halkın hem de imparatorun güvenini kazanmıştır ve bu sayede de özgürlüğüne kavuşmuştur: "(...) *ben imparatorun güvenini kazanmıştım. Bu güveni, hiç tanımadığım bu insanların gelenek ve göreneklerine saygı*

duyarak ve onlara hoşgörülü yaklaşarak kazanmıştım” (Swift, 2009: 25). Böylece, saygının ve hoşgörünün önemi ortaya konulmuştur.

İkinci yan iletisi ise şu şekilde ifade edilebilir: “Eğer mal, mülk, şan, şöhret insanın gözünü kör ederse o kişi gerçekleri göremez.” Guliver, ülkenin tehlikede olduğunu düşündüğü için imparatorun isteği üzerine düşman ülkenin donanmasını Lilliput’a çeker. Fakat imparator bununla yetinmemektedir: *“İmparator, geride kalan düşman gemilerini de ilk fırsatta getirmemi istedi. Hükümdarın gözünü hırs bürümüştü; ilk önce ülkesinin istila edileceğinden korkan hükümdar, şimdi bununla yetinmiyor dahasını istiyordu. İnsanın gözünü mal, şan, şöhret, hükümranlık... bir kör etti mi hiçbir gerçeği göremez*” (Swift, 2009: 40). İmparatorun gözünü de ele geçirme isteği, mal, şöhret, hükümranlık kör ettiği için gerçekleri görememekte ve değişmektedir: *“Bu iyi niyetli, adaletli, akıllı hükümdar hırsa kapılınca nasıl da değişmişti*” (Swift, 2009: 40). Bunlarla beraber, *“Çıkarlar çatışınca yapılan tüm iyilikler, verilen sözler unutulur”* iletisi de kitaptan çıkarılan yan iletiler arasındadır. Guliver’in, isteğini geri çevirmesi imparatoru kızdırmıştır:

“(...) Bu açık sözlü ve cür’etkar sözlerim, imparatorun pek hoşuna gitmemiştii. Sırf bu yüzden yapmış olduğum tüm iyilikleri unuttu.

Bundan sonra imparatorla benden hoşlanmayan birkaç bakan, gizliden gizliye kuyumu kazdı. Yapılan en büyük hizmetler bile, menfaatleri engelleyen küçük bir kusurla teraziye vurulunca, ne de çabuk değerden düşüyormuş...” (Swift, 2009: 41).

İmparatorun Guliver’e karşı tutumunun bir anda değişmesi, insanların yapılan iyiliklerden çok, kendi menfaatlerine önem verdiğini göstermektedir. Ayrıca, “Devlet adamlarına güven olmaz. Bugün yüzünüze gülerken yarın hakkınızda kötü bir karar verebilir” fikri yan ileti olarak çıkarılabilir.

Kitaptan çıkarılabilecek yan iletilerden biri de “Sadece cezayla ve korkutarak adalet sağlanmaz” fikrini destekleyici niteliktedir. Guliver’in ülkesinde düzenle kendi ülkelerindeki düzeni karşılaştıran Lilliput yöneticileri, Guliver’in ülkesindeki düzenin kusurlu olduğuna kanaat getirirler:

“Bu ülkede yönetim sadece cezaya dayanmıyordu. Lilliput’ta bir kimse, yetmiş üç ay boyunca kanunlara uygun davranır ve hiçbir suç işlemediğini ispat ederse çeşitli şekillerde ödüllendiriliyordu. Aynı zamanda bu kişiler ‘kanuni’ unvanını alarak birtakım ayrıcalıklar elde ediyordu.

Bu sırada bana, ülkemdeki kanunların işlerliliğini sordular. Ben de, yasalarımızı sadece cezayla korkutarak uyguladığımızı anlattım. Bizim yasalarımızda, çok büyük kusurlar olduğunu ve adaletli olmadığını söylediler” (Swift, 2009: 43).

Lilliput ülkesindekiler ceza ve mükâfat dengesini kurmaya özen göstermekte, cezadan çok ödüllendirmeye önem vermektedirler. Guliver’in ülkesinin bu yöndeki eksikliğini göz önüne koyarlar.

Adalet bu kadar önem verilen Lilliput ülkesinde, dürüstlük ve ahlaklı olma gibi erdemler de çok önemlidir: *“Lilliput’ta, iş verecekler, kişinin dürüst ve ahlaklı olmasına yetenekli olmasından daha çok önem veriyorlar. Çünkü bir kişide doğruluk, adalet, dürüstlük gibi erdemlerin bulunması gerekir. Bir de bunun yanı sıra yetenek ve deneyim de bulunursa, o kişi, ülkesine hizmet etmeye en elverişli kişi demektir”* (Swift, 2009: 44). Lilliput ülkesindeki bu durumdan, *“Bir insanda doğruluk, adalet, dürüstlük gibi erdemlerin bulunması gerekmektedir”* iletisi çıkarılabilir.

Lilliput halkı iyiliğin değerinin bilinmesi gerektiğine inanmaktadır: *“Bu ilkede, bir kimse kendine iyilik eden birisine kötülük ederse en ağır cezaya çarptırılıyor. Çünkü kendine iyilik yapan birine bile nankörlük eden kişi, diğer insanlara kesinlikle kötülük edecektir, diye düşünüyorlardı”* (Swift, 2009: 44). Lilliput ülkesindeki bu durumdan, *“Kendine iyilik eden birine kötülük eden kişi en büyük cezayı hak eder”* iletisi çıkarılabilir.

Eğitim-öğretim de Lilliput’ta önem verilen bir diğer unsurdur:

“Lilliput’ta herkes, çok iyi imkanlara sahip okullarda öğrenim görme hakkına sahipti. Her ana-baba çocuklarını, yetiştirilmek üzere bu okullara göndermek zorundadır. Erkek ve kız okulları vardı. Çocuklar buralarda

sahasında uzman öğretmenler tarafından yetenek ve eğilimlerine uygun olarak hayata hazırlanıyordu” (Swift, 2009: 44).

Lilliput’taki eğitim şartlarından şu ileti çıkarılabilir: “Çocuklar, yetenek ve eğilimlerine göre eğitim alıp hayata hazırlanmalıdırlar.”

Guliver, cüceler ülkesinde dev, devler ülkesinde cüce olmuştur. Cüceler ülkesinde insanların kendi yanındaki acizliklerine güler, devler ülkesindeki insanlar da onun kendileri yanındaki acizliğine güler. Bu durumunu düşünen Guliver’in bir ileti aktardığı ifade edilebilir: “*Hayatta insan ne ederse onu bulurmuş*” (Swift, 2009: 95).

Devler ülkesindeki sarayda kral ve ailesini eğlendirmek üzere görevlendirilmiş cüceye olan ilgi Guliver geldiğinde azalmıştır. Herkes Guliver ile ilgilenmekte, kral ona sofrasında yer vermektedir. Bütün bunları kıskanan cüce sürekli Guliver’i ortadan kaldırmak için uğraşır. En sonunda bu fark edilir ve cüce saraydan kovulur. Bu olaydan, “İnsan kıskançlığının esiri olursa elindekileri de kaybeder” yan iletisi çıkarılabilir.

Devler ülkesinin kralı ile Guliver, ülkelerindeki yönetim ve adalet sistemleri hakkında sık sık sohbet ederler. Bir gün devler ülkesinin kralı Guliver’e şunu söyler:

“Sevgili küçük dostum. Gördüğüm kadarıyla yönetim sisteminiz, yasalarınız sistemli sayılabilecek şekilde düzenlenmiş. Ancak şu da açıkça görülüyor ki insanların bazıları yetkilerini hırs, açgözlülük, bilgisizlik, tembellik ve ahlaksızlıklarıyla kendi hesaplarına kullanıyor. Bu durum öteki güzellikleri de lekelemiş görünüyor” (Swift, 2009: 119).

Devler ülkesinin söylediklerinden yola çıkarak şu yan ileti belirlenebilir: “Yetki sahibi insanlar, ellerindeki yetkileri hırs, açgözlülük, bilgisizlik, tembellik ve ahlaksızlıklarıyla kendi hesaplarına kullanmamalıdır.”

Kitaptan çıkarılan son ileti ise dadısının Guliver’e okuduğu kitabın satırlarından çıkarılabilir:

“(…) Bu kitapta insanın ne kadar zavallı bir varlık olduğu üzerinde duruluyordu. Bunların dışında insanın eski saf ve öz halini yitirdiğini, artık

çürümekte olduğunu, şimdi insanların dünyayı yaşanmaz kıldığını, yüzyıllar geçmesine rağmen eskilerin yaptıklarından başka bir şey ortaya koyamadığımızı, neslin gittikçe küçüldüğünü, eski insanların çok büyük olduğunu da bu eserde okumuştum” (Swift, 2009: 124).

Guliver’in kitabı anlattığı bu bölümden şu ileti çıkarılabilir: “İnsanlar eski saf hallerini yitirerek çürümeye başlamışlardır. Dünyayı yaşanmaz kılmaktadırlar.”

Bu çalışmada, *Guliver’in Seyahatleri* isimli eserden 13 ileti çıkarılmıştır. Bu iletilerin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olduğu ifade edilebilir.

3.27. İnsan Ne İle Yaşar?

Lev Tolstoy’un ünlü eseri *İnsan Ne İle Yaşar?* da 100 Temel Eser listesinde yer alan çeviri eserler arasındadır. Kitabın, farklı hikâyelerin anlatıldığı dört bölümü vardır. İlk hikâyenin başlığı *İnsan Ne İle Yaşar?*’dır.

Ayakkabı ustası Simon, yaptığı ayakkabıların paralarını almak için yola çıkar fakat eli boş döner. Az bir para toplayabilen Simon, bu parayla içki içer. Karısı Matryona’nın, para almadan kendisine kızacağını bilmektedir. Çünkü bu ailenin paraya çok fazla ihtiyacı vardır. Evde yiyecek bir şey, üstlerine ise giyecek bir şey yoktur. Düşünceli düşünceli evine doğru giden Simon, kilisenin bahçesinde çıplak bir adam görür. Önce görmezlikten gelip uzaklaşmayı düşünür; fakat sonra vicdanı el vermez ve adamın yanına gider. Adam konuşmadan ölü gibi durmaktadır. Simon üzerindeki kıyafetlerin bir kısmını bu yabancıya giydirir ve onu eve götürür. Karısı, Simon’un eve parasız gelmesine, üstüne üstlük bir de bir yabancıyla birlikte gelmesine çok kızır. Sonra dayanamaz ve ikisini de içeri alır. Evde kalan son yemeği yabancıya verir. Bu anda yabancı kadına bakıp gülümser. Kadın adama acır ve bir yatak yapar. Mihail, Simon ve ailesinin evine yerleşir. Simon ona kundura dikmeyi öğretir. Mihail, kısa zamanda usta bir kunduracı olur. Onun diktiği güzel ayakkabılar sayesinde Simon’un işleri açılır. Mihail yaptığı ayakkabılar karşılığında ücret almamakta, çok az yiyip içmektedir. Böylece bir yıl geçer. Bir gün kaba saba bir adam gelir ve verdiği pahalı deriden kendisini su geçirmeyen bir bot dikmelerini ister. Simon da bunu kabul eder. Adam gitmeden önce bir sürü tembihte bulunmuştur. Mihail adamın arkasındaki bir

yere bakar ve bir kez daha gülümser. Mihail adamın derisinden bot yerine bir terlik yapar. Simon tam buna kızacakken kapı çalınır ve içeriye bot isteyen adamın uşağı gelir. Efendisinin öldüğünü, hanımının o deriden bir çift terlik istediğini belirtir. Mihail terlikleri uşağa verir.

Aradan altı yıl geçer ve bir gün yine kapı çalınır. Bir kadın, birinin ayağı topal iki kızla birlikte gelir ve ayakkabı yaptırmak istediğini söyler. Kadın, bu iki çocuğun anne ve babasının öldüğünü, kendisinin çocukları himayesi altına aldığını anlatır. Mihail bunları duyunca yine gülümser. Bu, onun üçüncü gülümsemesidir. Odaya birden ışık dolar. Mihail işini bırakıp önlüğü çıkarır ve evdekilere veda eder. Simon, Mihail'in sıra dışı bir varlık olduğunu anlar ve ona yanlarında kaldığı süre boyunca neden üç kere gülümsediğini sorar. Mihail, kendisinin bir melek olduğunu, yaptığı bir şeyden dolayı Tanrı tarafından cezalandırıldığını, üç gerçeği öğrenmesi üzerine dünyaya gönderildiğini anlatır. İşlediği suç ise yeni doğmuş iki bebeği olan bir kadının yalvarması üzerine canını almamak. Tanrı, meleği yeniden dünyaya gönderir ve kadının canını almasını, üç gerçeği öğrenmesini emreder. Üç gerçek şunlardır: İnsanın içinde ne yaşar? İnsanlara ne verilmemiştir? İnsan ne ile yaşar? Bu üçünü öğrendiği zaman cennete dönebilecek olan melek, üç gerçeği de Simon'un yanında yaşadığı süre zarfında öğrenir. Simon'un karısı kendisine yemek verdiğinde, "insanın içinde ne yaşar?" sorusunun cevabını bulur: İnsanın içinde sevgi yaşar. Zengin adam gelip de bir yıl boyunca su geçirmeyecek bot istediğinde, adamın arkasında ölüm meleğinin olduğunu görür. Bu sayede de ikinci sorunun, yani "insana ne verilmemiştir?" sorusunun cevabını bulur: İnsana kendi ihtiyaçlarının bilgisi verilmemiştir. Daha sonra kadın ve iki çocuk geldiğinde ise üçüncü sorunun cevabını bulur: İnsan sevgiyle yaşar. Melek, son sözlerini söyleyip semaya doğru yükselir:

"İnsanken hayatta kalmamı sağlayan, o sırada gösterdiğim çaba değildi. Oradan geçen birinin içinde sevgi olduğu için hayatta kaldım; çünkü adam ve karısı bana acıdılar, şefkat gösterdiler. O öksüzler, o yetimler, anneleri onlara baktığı için değil de, bir kadın, tamamen yabancı bir kadın onlara acıyıp sevgi duyduğu için hayatta kaldılar. Sonuç olarak, insanlar kendi mutluluklarını düşündükleri için değil, içlerinde sevgi olduğu için yaşamlarını sürdürdüler.

Daha önceleri, Tanrı'nın insanlara yaşam verdiğini, onların yaşamlarını istediğini sanıyordum; ama şimdi bundan daha fazlasını görüyorum.

Tanrı insanların tek başına yaşamasını istemiyor; bu yüzden, her birine neye ihtiyacı olduğunu açıklamıyor. Tanrı, insanların birlikte yaşamasını arzuluyor; bu nedenle, hepsi için neyin gerekli olduğunu her birine gösteriyor.

İnsanlar kendilerini düşündükleri için yaşadıklarını sanırlar; ama anladım ki, gerçekte onları hayatta tutan tek şey sevgidir. Kim yüreğinde sevgi taşırsa Tanrı'ya yaklaşır; Tanrı da o kişinin yüreğindedir, çünkü sevgiyi yaratan da O'dur” (Tolstoy, 2007: 34).

Meleğin söylediği sözlerden pek çok ileti çıkarılabilir. Bu iletiler şu şekilde sıralanabilir:

“İnsanlar kendi mutluluklarını düşündükleri için değil, içlerinde sevgi olduğu için yaşamlarını sürdürürler.”

“İnsanları hayatta tutan tek şey sevgidir.”

“Yüreğinde sevgi olan kişiler Tanrı'ya yaklaşır.”

“Neyin doğru, neyin yanlış olduğunu Tanrı bilir.”

“Bazen yanlış ya da adaletsiz olduğu düşünülen olaylar güzel sonuçlar doğurabilir.”

Böylece ilk hikâyenin ana iletilerinin, “İnsan sevgiyle yaşar” olduğu ifade edilebilir.

İkinci hikâyeye *Önemli Bir Olay* başlığı altında anlatılmıştır. Kralın birinin aklına şöyle bir fikir gelir: “*Bir işe başlamak için en doğru zamanı nasıl belirleyeceğimi, kimlerin sözünü dinleyip kimlerin sözüne kulak tıkayacağımı ve her şeyin ötesinde, her zaman yapılması gereken en önemli şeyin ne olduğunu bilirsem, giriştiğim her işte başarılı olurum*” (Tolstoy, 2007: 35).

Bu soruların cevaplarını bulmaları için ülkedeki bilginleri saraya davet eder. Herkesin farklı bir düşüncesi vardır. Bütün yanıtlar birbirinden farklı olduğu için kral bunları kabul etmez. İsteddiği yanıtları almak için bilgeliğiyle meşhur bir münzeviyi görmeye ormana gider. Münzevi kulübesinin önünde bir çukur kazmaktadır. Fakat çok güçsüz olduğu için küreği toprağa her saplayışında çok az toprak çıkarabilmekte ve soluk soluğa kalmaktadır. Kral, münzevinin yanına gelir ve üç soruyu sorar: *“Sizden üç soruya yanıt vermenizi rica etmeye geldim, bilge münzevi. Her şeyi en doğru zamanda yapmayı nasıl öğrenebilirim? En çok ihtiyaç duyduğum insanlar kimlerdir, kimlere daha fazla önem vermeliyim? Son olarak da, hangi iş diğer bütün işlerden daha önemlidir, ilk olarak hangi işe eğilmeliyim?”* (Tolstoy, 2007: 37).

Münzevi krala yanıt vermez. Toprağı kazmaya devam der. Kral, münzevinin yorgun olduğunu görür ve ondan küreği alıp kazmaya başlar. Bir süre kazdıktan sonra sorularını yineler; fakat münzeviden yine cevap alamaz. Münzevi küreği ister ama kral kazmaya devam eder. Bir müddet sonra sorularını tekrarlar. Münzevi birinin koşarak geldiğini söyler. Adam yaralıdır ve kralın yanına geldiğinde düşüp bayılır. Kral yarayı defalarca yıkayıp sarar. Sonunda kanama durunca adam kendine gelir ve hemen su ister. Kral ona su verip adamı kulübedeki yatağa taşır. Adam hemen uyur. Kral da çok yorulduğu için orda uyuyakalır. Kral uyandığında dün geceki adamın kendisine baktığını görür. Adam af dilemeye başlar. Adam, kralın daha önce astırıp mallarını aldığı abisinin öcünü almak için ormanda pusuya yatmıştır. Bu sırada kralın korumalarıyla karşılaşır ve yaralanır. Kaçıp münzevinin evine gelir. Adam, kralı öldürmeye niyetlidir, fakat kral onu ölümden kurtarır. Adam, bundan sonra ailesiyle beraber kralın en sadık kölesi olacağını söyler. Kral da aldığı her şeyi geri vereceğine söz verir. Böylece kral yaralı adamla vedalaşır ve münzeviden sorularının yanıtını ister. Münzevi yanıtları zaten aldığını belirtir. Münzevinin yanıtı şöyledir:

“Eğer dün benim zayıflığıma acımayıp bu tarhları kazmamış olsaydınız, yolunuza devam edecek ve bu adamın saldırısına uğrayacaktınız; bu şekilde de benim yanımda kalmadığınıza pişman olacaktınız. Bu yüzden en önemli an sizin bu tarhları kazdığımız andı, en önemli insan bendim ve en önemli işiniz bana yardım etmektir. O adamın yanımıza gelişinin ardından, adamı tedavi etmemiş

olsaydınız, adam sizinle barışmadan ölecekti. Dolayısıyla, sizin için en önemli kişi o adamdı; onun için yaptıklarınız da sizin için en önemli şeydi. Sakın aklınızdan çıkarmayın, gerçekten önemli olan tek bir an vardır: Şimdi! En önemli an yaşanan andır, şimdidir; çünkü yalnızca şimdiyi değiştirmeye gücümüz yeter. En çok ihtiyaç duyulan kişi, o an yanınızda olandır; çünkü kimse, ne zaman, kime, ne gibi bir ihtiyacı olacağını bilemez. Yapabileceğiniz en önemli iş, o an yanınızda olan insana iyi davranmaktır, çünkü o insanın yeryüzüne gönderiliş nedeni budur!” (Tolstoy, 2007: 40).

Bilge münzevinin sözlerinden çıkarılabilecek iletiler şu şekilde sıralanabilir:

“En önemli an yaşanan andır, şimdidir; çünkü insanın gücü yalnızca şimdiyi değiştirmeye yeter.”

“En çok ihtiyaç duyulan kişi, o an yanınızda olandır; çünkü hiç kimse ne zaman, kime ne gibi bir ihtiyacı olacağını bilemez.”

“Yapabileceğiniz en önemli iş, o an yanınızda olan insana iyi davranmaktır; çünkü insanın yeryüzüne gönderiliş nedeni budur.”

Kitaptaki üçüncü hikâyenin ismi *İnsana Ne Kadar Toprak Gerekir?* Bir tüccarla evli olan ve kasabada yaşayan abla, bir çiftçiyle evli olan ve köyde yaşayan kardeşini ziyarete gider. Kardeşinin yaşamını küçümsemeye başlar. Kardeşi de onun yaşamının kötü yanlarını ortaya koymaya çabalar. Bu sırada kadınların konuşmalarını dinleyen evin beyi Pahom, tek dertlerinin istedikleri kadar toprak sahibi olduğunu, eğer istediği kadar toprağa sahip olursa şeytanın bile vız geleceğini söyler. Bunu duyan şeytan hemen işe girer. Pahom’un çeşitli şekillerde toprak sahibi olmasını sağlar. Pahom git gide topraklarını büyütmeye başlar; fakat her seferinde daha fazlasına gözünü diker. Gözü bir türlü doymayan Pahom, hep elindekinden daha büyük araziler alma derindedir. Bir gün köyden geçen bir tüccarla tanışır. Tüccar, Başkırtlar’ın çok verimli ve ucu bucağı olmayan topraklarının olduğunu, sadece insanlarıyla yakınlık kurarak çok ucuz bir fiyata bu topraklardan aldığını anlatır. Pahom bunu duyunca hemen hediyeler alıp Başkırtlar’ın yerleştiği topraklara gider. Başkırtlar’a toprak satın almaya geldiğini söyler ve getirdiği hediyeleri verir. Buna çok memnun olan Başkırtlar bu hediyelere

karşılık Pahom'un kendilerinden istediğini alabileceğini söyler. Pahom'un tek istediği topraktır. Başkırtlar reislerine sorarlar bu durumu. Reisleri de toprak vermeyi kabul eder. Reis, toprakları gün hesabıyla sattıklarını, bir günde etrafını çevirebileceği kadar yerin Pahom'un olabileceğini, fiyatın da gün başına bin ruble olduğunu anlatır. Tek şart, işaretlemeye başladığın yere aynı gün içerisinde dönmektir. Pahom bu şartı hemen kabul eder. Ertesi sabah işe başlamaya karar verirler. Sabah olunca Pahom satın alacağı arazinin sınırlarını belirlemek için yola koyulur. Pahom gidebildiği yere kadar gider. Fakat güneşin neredeyse batmak üzere oluşunu görünce hızla geri dönmeye başlar. O kadar açgözlülük edip ileri gitmiştir ki geri dönememektedir. Koşa koşa ilk başladığı yere ulaşmaya çalışır. Fakat o kadar yorulmuştur ki ilk başladığı noktaya döndüğünde yere yıkılıverir. Uşağı Pahom'a yardıma gittiğinde Pahom'un öldüğünü görür. Uşak küreği alır ve Pahom'un içine sığabileceği büyüklükte bir çukur kazıp onu gömer. İki metreden az bir toprak parçası Pahom'a yetip de artar bile.

İnsana Ne Kadar Toprak Gerekir? başlıklı bölümün iletisi şu şekilde belirtilebilir: "İnsanlar elindekilerle yetinmeyi bilmeli, açgözlülük etmemelidir."

Kitaptaki son bölümün ismi *Surat Kahvehanesidir*. Hindistan'daki Surat kasabasında bir kahvehane vardır. Bu kahvehanede dünyanın dört bir yanından gelen yolcular buluşup sohbet ederler. Bir gün, kahvehaneye bir İranlı dinbilimci gelir. Bu adam bütün hayatı boyunca Tanrı'yı araştırmıştır. Tanrı üzerine o kadar çok okumuş, o kadar çok düşünmüştür ki sonunda akli karışmış ve bir tanrının var olabileceğine inanmamaya başlamıştır. Kahvehaneye Afrikalı kölesiyle birlikte gelir. Kölesine Tanrı'nın var olup olmadığını sorar. Kölesi de kemerinden küçük ahşap bir heykel çıkarıp gösterir ve Tanrı'nın o heykel olduğunu söyler. Bunun üzerine kahvehanede bulunan farklı millet ve dinlerden her insan kendi Tanrı inancının doğru olduğunu söylemeye başlar. Brahman, Yahudi, Katolik, Protestan, Müslüman, Alevi... Kahvehanedeki adamlar birbirleriyle Tanrı konusunda tartışmaya başlarlar. Hepsi üstünlük sağlamaya çalışır. Bu sırada köşede sessizce durup diğerlerinin tartışmasını dinleyen Konfüçyüs'ün öğrencisi olan bir Çinliye dönüp bu konuda ne düşündüğünü sorarlar. Çinli, güneşin ne olduğunu anlamaya çalışırken kör olmuş bir adamın hikâyesini anlatır. Adam en sonunda göremediği için güneşin var olmadığına kanaat

getirmiştir. Çinli, dünyanın farklı yerlerindeki insanların güneşi kendi gördükleri şekliyle tanımladıklarını anlatır. Verdiği örnekten yola çıkarak şu açıklamayı yapar:

“Yani inançla ilgili konularda insanlar arasındaki yanlışlık ve anlaşmazlıkların nedeni gururdur. Bu güneş örneğinde olduğu gibi, Tanrı konusunda da durum böyledir. Her insan ya kendi ya da en azından kendi toprakları için bir Tanrı istiyor. Her millet Tanrı’yı kendi yaptığı tapınaklar içine hapsetmek, dünyanın geri kalanından O’nu saklamak istiyor.

(...)

İnsan Tanrı’yı daha iyi anladıkça, O’nu daha iyi tanır. Tanrı’yı daha iyi tanıdığı zaman da, O’na daha yakınlaşır, böylece O’nun iyiliğini, merhametini ve sevgisini daha iyi örnek alabilir.

Bu yüzden, güneşin bütün dünyayı aydınlattığını bilen kişi, kendi yarattığı putta güneş ışığının tek bir ışınını gören batıl inançlı adamı ayıplayıp hor görmekten sakınsın. Hatta kör olup güneşi göremediği için onun varlığına inanmayan adamı bile hor görmesin” (Tolstoy, 2007: 74).

Konfüçyüs’ün öğrencisi Çinli adam bu şekilde konuşunca kahvedeki herkes sessizliğe bürünür ve o andan sonra kimin dini en iyi din diye tartışmayı bırakır.

Surat Kahvesi isimli bölümden çıkarılabilecek iletiler şu şekilde sıralanabilir:

“Kimse inancından ötürü yargılanmamalıdır.”

“Tanrı insanların içindedir. Önemli olan yürekte olanlardır.”

Bu çalışmada, *İnsan Ne ile Yaşar?* isimli eserden 12 ileti çıkarılmıştır. Bu iletiler, ifade ettikleri şeyler noktasında olumsuzluk taşımasa da, iletilerin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin anlam evrenine uygunluğu tartışılabilir. Bu yaştaki çocukların bilişsel özellikleri dikkate alındığında bu kitaptaki iletilerin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olmadığı ifade edilebilir.

3.28. Pinokyo

Carlo Collodi'nin dünyaca ünlü eseri *Pinokyo* da 100 Temel Eser listesinde yer alan çeviri eserlerdendir. Kitapta, insan yapımı bir kukla olan Pinokyo'nun, yaptığı hatalardan dersler alarak gerçek bir çocuğa dönüşme hikâyesi anlatılmaktadır.

Hikâye, soğuk bir kış günü gece yarısı ocak yanan bir ev bulmaya çalışan Çekirge Jimini'nin tanıtımıyla başlar. Jimini, köyde ışığı yanan ve dumanı tüten bir ev görür ve hemen içeri girip ocağın yanına yerleşir. Burası Kukla ustası Gepetto'nun evidir. Gepetto, evcil hayvanlarıyla yaşayan yaşlı bir ustadır. Jimini, onun bir kukla yaptığını görür. Bu kukla gerçek bir çocuk gibi görünmektedir. Gepetto, bu kuklanın gerçek bir çocuk olmasını çok içten dilemektedir. Son yıllarına neşe getirecek bir çocuk onu çok mutlu edecektir. Bu sırada, gökyüzünde mavi yıldız denen yıldızı görmüştür. Bir inanca göre, mavi yıldız gören kişinin dileği kabul olur. Gepetto, Pinokyo'nun gerçek bir çocuk olmasını diler ve yatağına yatar. O yattıktan sonra bir peri gelir ve Gepetto'nun 'Pinokyo' adını verdiği bu kuklaya can verir. O sırada odada olan Jimini'yi de Pinokyo'nun vicdanı yapar. Jimini, Pinokyo'nun doğru yoldan ayrılmamasını, kötülükten sakınmasını sağlamakla görevlendirilir. Pinokyo nasıl gerçek bir çocuk olabileceğini sorar periye. Peri şu cevabı verir: "*Cesur olmaya, hiç yalan söylememeye ve etrafındakileri sevmeye çalış. İçtenlikle, iyi huylu olmaya gayret et ki baban seninle gururlansın. Böylece, bir gün, tam bir çocuk olduğunı anlarsın*" (Collodi, 2002: 22). Pinokyo iyi yürekli bir çocuk olmayı çok istemektedir.

Gepetto, aşağıdan gelen sesler üzerine merdivenden iner ve Pinokyo'nun canlandığını görür. Gepetto önce bu duruma inanamaz; fakat sonra son derece mutlu olur. Pinokyo ile birlikte yatar uyurlar.

Pinokyo'nun okula gitme zamanı geldiğinde ise Gepetto çok heyecanlanır. Kendi oğlunun da okula gideceğini görmek onu çok mutlu eder. Pinokyo'ya dikkatli olması konusunda uyarılarda bulunurken, Pinokyo babasının sözünü bitirmeden okulun yolunu tutmuştur bile. Jimini ise geç uyandığı için Pinokyo'ya yetişmeye çalışmaktadır. Pinokyo serseri kılıklı bir tilki ve kediyle karşılaşır. Bu iki serseri para kazanmak için Pinokyo'yu kukla tiyatrosuna satmayı planlamaktadırlar. Pinokyo'ya, artist olup çok

para kazanabileceğini ve babasına hediyeler alabileceğini söyleyerek çocuğu kandırırlar. Pinokyo iyi ile kötüyü henüz ayırt edemediği için bu haydutlarla kol kola yürümeye başlar. Jimini Pinokyo'ya yetişir ve okula gitmesi gerektiğini, bu kişilerin kendisini kandırarak para kazanmak istediklerini anlatır. Fakat Pinokyo hiç aldırış etmez. İki haydut Pinokyo'yu istedikleri paraya kukla tiyatrosuna satarlar. Tiyatronun sahibi Stromboli, Pinokyo'yu hemen sahneye çıkarır. Beceriksizce şarkı söyleyip dans eden Pinokyo seyirci tarafından çok beğenilir. Sahneye para yağar adeta. Çekirge Jimini bu rağbeti görünce Pinokyo'nun geri dönmeyeceğini düşünüp çok üzülür. Bu sırada Gepetto da Pinokyo'yu çok merak etmektedir. Başına bir şey geldiğini düşünür ve sokağa çıkıp Pinokyo'yu aramaya başlar. Pinokyo da gösteriden sonra babasına gitmek ister; fakat Stromboli buna izin vermez ve onu bir kafese kapatır. Pinokyo yaptığı yanlışları anlatır: “(...) *Ne kadar da yanılmış olduğumu şimdi anlamıştı. Vicdanı olan çekirgeyi dinlemeden, tilkiyle kedinin peşinden gittiğine çok pişman olmuştu. Ama şimdi iş işten geçmişti artık*” (Collodi, 2002: 57).

Pinokyo'nun bu pişmanlığından şu yan iletı çıkarılabilir: “Zamanında vicdanının sesini dinlemeyenler sonra çok pişman olurlar.”

Stromboli, elde ettiği paradan son derece memnundur. Bu gösterinin büyük şehirde daha çok ses getireceğini düşündüğü için gece şehre doğru yola koyulurlar. Bu sırada Gepetto ile Jimini de yağmur altında Pinokyo'yu aramaktadırlar. Jimini, Stromboli'nin arabasını görür ve hemen koşup arabaya atlar. Pinokyo'yu kafeste görünce çok üzülür. Hemen kafesin kilidini açmaya çalışır, fakat beceremez. Bu sırada içeriye mavi bir ışık dolar ve Mavi Peri görünür. Pinokyo'ya neden kafeste olduğunu sorunca Pinokyo iki haydudun kendini kaçırdığını söyler. Bu sırada Pinokyo'nun burnu uzamaktadır. Pinokyo bu durumu fark etmez. O kadar çok yalan söyler ki burnu neredeyse bir ağaç kadar olur. Yalan söyledikçe burnunun uzadığını anlayan Pinokyo, yalan söylediği için özür diler. Başarılı olmak, para kazanmak istediği ve gururlandığı için özür diler periden. Bir daha yapmayacağına söz verince peri burnunu eski haline getirip kafesin kapısını açar. Pinokyo'nun yalan söyledikçe burnunun uzaması ve yalanının anlaşılması, şu iletiyi ortaya çıkarabilir: “Yalan söyleyen kişiler gülünç duruma düşerler; çünkü er ya da geç yalanları ortaya çıkar.”

Jimini ile Pinokyo arabadan atlar ve hemen oradan uzaklaşırlar. Yolda yeniden haydut tilki ve kediyle karşılaşır. Tilki ve kedi bir gemiye bindirmek için çocuk toplamaktadırlar. Pinokyo’yu da eğlenceler adasına gideceklerini söyleyerek gemiye binmek için kandırırlar. Pinokyo ile birlikte başka çocuklar da vardır: “*Çevresinde neşeli bir telaş içinde dolaşan birçok çocuk birbirine sesleniyor, şarkı söylüyordu. Onların çok yaramaz ve sefil çocuklar oldukları bir bakışta anlaşılıyordu. Giysileri yırtık, saçları karmakarışık, tırnakları kara, suratları kirliydi. Bunlar okula hiç gitmeyen, ana babalarına ve kimseye aldirmeden, akıllarına ne gelirse yapan küçük serserilerdi*” (Collodi, 2002: 72). Pinokyo ile diğer çocuklar gemiye binip eğlence adasına giderler. Gerçekten de harika bir yerdir burası. Her tarafta çikolatalar, limonata nehirleri, harika oyuncaklar, sirkler, dondurmalar... Pinokyo, bu adaya gelirken yolda Lampwick adlı serseri bir çocukla arkadaş olmuştur. Bu çocuk, herkese kötü davranan, eşyaları kırmaya bayılan çok yaramaz biridir. Pinokyo da arkadaşına uyar ve aynı şeyleri yapar: “*Aptal görünmemek ve arkadaşlarından aşağı kalmamak için Pinokyo da bir balta aldı, hızla vurduğu bir sandalyeyi kırdı. Bunu hiç de eğlenceli bulmuyor ama Lampwick onu haşarılık yapmaya sürüklüyordu*” (Collodi, 2002: 82). Lampwick Pinokyo’yu eğlence adasının içindeki tütün ülkesine götürüp oradan kocaman purolar içmesini ister. Pinokyo, “*kusacak gibi oluyor, ama Lampwick’e karşı zayıf görünmemek için yiğit gibi davranmaya çalışıyordu*” (Collodi, 2002: 79). Daha sonra da ‘savaş pavyonu’ isimli bir yere gidip zayıf çocuklarla kavga ederler:

“Kötü bir çocuğun dövüşürken bilmesi lazım gelen kurnazlıkları Lampwick, Pinokyo’ya öğretmekteydi. Doğrusu, bu türlü dövüşmeler Pinokyo’nun hiç hoşuna gitmiyordu. Canı dövüşmek istemiyor, epey de korkuyordu. Ama yeni arkadaşına karşı korkak ya da gülünç görünmemek için onu taklit etmeye çalışıyor, küçük tahta yumruklarını savuruyordu” (Collodi, 2002: 81).

Lampwick, Pinokyo’yu sürekli kötü şeyler yapmaya yönlendirir, Pinokyo da onu kaybetmemek için sesini çıkartamaz. Son olarak da bilardo oynamaya gitmeye karar verir Lampwick. Fakat Pinokyo’nun bilardo bilmemesi üzerine şunları söyler:

“Lampwick önce güldü. Sonra da birden bire öfkelenerek, ‘Ne!’ diye bağırdı. ‘Sen nereden geliyorsun? Bizde, bir çocuk büyüyüp erkek olunca komşu kahvehaneye gider, arkadaşlarıyla bilardo oynar” (Collodi, 2002: 81).

Lampwick’in bu sözlerinden olumsuz bir ileti çıkarılabilir: “Her erkek çocuk büyüyünce kahvehaneye gidip bilardo oynar.”

Bütün bunlar olurken Jimini sürekli Pinokyo’nun peşindedir. Kocaman bir puro içtiğini ve bilardo oynadığını gördüğünde onu sert bir şekilde uyarır. Bu sırada Lampwick, Jimini’yi görür ve Pinokyo ile dalga geçer, onu bırakıp gider. Pinokyo arkadaşını kaybetmesine neden olduğu için Jimini’ye çok kızmıştır. Jimini’yi bırakıp Lampwick’in peşinden gider ve ondan özür diler. Jimini Pinokyo’ya çok sinirlenir ve ilk vapura atlayıp gitmeye karar verir. Tam kapıya geldiği sırada adada garip bir şeylerin gerçekleşmeye başladığını fark eder. Ortalıkta hiç çocuk kalmamıştır, çocukların sesi duyulmaz olmuştur. Jimini bu değişikliğin iyi olmadığını anlar ve hemen Pinokyo’yu bulmak için geri döner. Pinokyo yine onun sözünü dinlemez. Üstelik Lampwick Jimini’ye zarar vermeye çalışır. Sinirlenen Jimini yine adayı terk etmeye karar verir. Fakat kapıya gidip de delikten baktığında korkunç bir manzara görür. Adanın sahibi başta olmak üzere gardiyanlar bir sürü eşeği gemiye bindirmektedir. Eşeklerin bazılarının üzerinde hala çocuk kıyafetleri vardır. Jimini durumu hemen anlar: *“Eğlence Adası bir tuzaktı, tembel, işe yaramayan, söz dinlemeyen çocuklar bu tuzağa düşüyorlardı. İyice eğlendikten sonra, bunlar eşek oluveriyorlardı”* (Collodi, 2002: 88). Jimini tekrar Pinokyo’yu bulmaya çalışır. Bilardo salonuna gittiğinde Lampwick’in bir eşeğe dönüştüğünü, Pinokyo’nun da dönüşmek üzere olduğunu görür.

Pinokyo’nun arkadaşını kaybetmemek için, ondan aşağı kalmamak için yaptığı bütün o kötü şeylerden sonra eşeğe dönüşmeye başlamasından şu ileti çıkarılmıştır: “Arkadaşlarına güçlü görünmek için kötü alışkanlıklar edinen çocuklar, yaptığı kötülüklerden dolayı mutlaka cezalandırılırlar.”

Adadaki çocukların yaramaz, ailesini dinlemeyen, tembel çocuklar olmaları ve birer eşeğe dönüşüp gardiyanlardan hayvan muamelesi görmelerinden şu ileti

çıkarılabilir: “Tembel, çalışmayan, söz dinlemeyen çocuklar, diğer insanların gözünde değerlerini kaybeder, insan olmaktan çıkarlar.”

Jimini ve Pinokyo adadan kaçmak için son anda duvarların üzerinden atlayıp denize düşerler. Uzun bir süre yüzdükten sonra eğlence adasındaki kötü adamlardan kurtulur ve karaya ayak basarlar. Karaya çıkar çıkmaz Gepetto'nun evinin yolunu tutarlar. Fakat eve geldiklerinde Gepetto'yu bulamazlar. Jimini, Gepetto'nun Pinokyo'yu aramaya gittiğini tahmin eder. Pinokyo tam ağladığı sırada rüzgâr bir mektup getirir. Mektup Gepetto'dandır. Yaşlı adam Pinokyo'nun eğlenceler adasında olduğunu öğrenince hemen bir tekne tutup yola koyulmuştur. Fakat denizde büyük bir balina tekneyle birlikte onları yutmuştur. Şimdi adam balinanın karnındadır. Kendisini bırakıp gittiği için ne kadar üzgün olduğunu Pinokyo'ya bildirmektedir. Pinokyo hemen gidip babasını kurtarmaya karar verir. Bu sırada Mavi Peri bir güvercin olarak gelir ve Pinokyo ile Jimini'yi Gepetto'ya götürür. Denizin dibine inen Pinokyo uzun bir müddet balınayı arar. En sonunda balınayı bulur ve ağzını açmasını bekler. Balina uyanınca ağzını açar ve Pinokyo sularla birlikte balinanın karnına girmeyi başarır. Babasını balinanın karnında görür. İkisi de birbirlerini çok özlemiş ve merak etmişlerdir. Kavuştuklarında büyük bir mutluluk yaşarlar. Sonra da balinanın karnından çıkmanın yollarını aramaya başlarlar. Pinokyo büyük bir ateş yakarlarsa balinanın hapşıracağını, bu sırada çıkabileceklerini düşünür. Gerçekten de balina hapşırır ve Pinokyo babasıyla birlikte dışarı çıkar. Fakat bu sefer de balina peşlerine düşer. Kıyıya yaklaştıklarını, kıyıda bir yığın sivri kayalık olduğunu gören Pinokyo babasını tutup büyük bir cesaret örneği göstererek kayalara doğru yüzer. Dalgalar onları iki kayanın arasından sahile atar. Gepetto sahilde kendine geldiğinde Pinokyo'nun kendinde olmadığını fark eder. Hemen oğlunun yanına gider ve zavallı kuklanın öldüğünü görür. Üzüntüden kahrolan Gepetto, oğlunu kucaklayıp evin yolunu tutar. Eve geldiklerinde Pinokyo'yu bir masanın üzerine yatırır. Diğer kuklalardan hiçbir farkı yoktur artık. Gepetto, Jimini, hatta kedi ile balık bile Pinokyo'nun ölümüne çok üzülür. Pinokyo, babasını kurtarmak isterken boğulmuş kahraman bir çocuktur. Pinokyo'nun yaptığı fedakarlığı gören Mavi Peri daha önce söylemiş olduğu sözleri tekrarlar: “*Ve bir gün, deneyim kazanıp cesur,*

sadık, fedakar olduğunu ispat ettiğin gün, gerçek bir çocuk olacaksın” (Collodi, 2002: 121). Sonra da Pinokyo’yu gerçek bir çocuk yapar.

Pinokyo’nun yaptığı bu güzel davranıştan şu ileti çıkarılabilir: “İnsanlar, sevdikleri için gerekirse kendilerini feda edebilmelilerdir.”

Mavi Peri, Jimini’ye de altın bir madalya verir ve onu Pinokyo’nun ‘resmî vicdanı’ yapar. Bütün aile çok mesuttur. Hemen ocağın ateşini yakarlar, şarkılar söylerler. Mavi Peri de onları gökyüzünden gülümseyerek izlemektedir.

Pinokyo ertesi gün yeni alfabesiyle birlikte okulun yolunu tutar. Fakat yolda kukla tiyatrosunun olduğunu görür. On lirası olmadığı için tiyatroya giremez. Tiyatroyu izleyebilmek için alfabesini satar. İçeri girip de izlemeye başladığında kuklalar Pinokyo’yu tanırlar. Onu hemen sahneye çağırırlar. Pinokyo da sahneye atlar ve böylece gösteri bölünmüş olur. Buna sinirlenen tiyatronun oyuncusu Pinokyo’yu alır ve koyununu kızartacağı ateşin içine atmaya karar verir. Pinokyo’nun yalvarmasına dayanamayan adam onu bağışlar. Babasının çok fakir olduğunu öğrenince Pinokyo’ya beş altın verir. Bu beş altınla babasına ceket almayı hayal eden Pinokyo evin yolunu tutar. Fakat yolda serseri tilki ve kediyile karşılaşır. Pinokyo’da altın olduğunu öğrenince onu kandırıp altını elinden almaya çalışırlar. Altınları bir tarlaya ekmesi gerektiğini, bir altından beş yüz altın elde edeceğini söylerler. Buna kanan Pinokyo iki haydutla birlikte yola çıkar. Gece bir handa konaklarlar. Tilki ile kedinin handan gittiğini öğrenince Pinokyo da gitmeye karar verir. Yolda üzerine çuval geçirmiş iki katil Pinokyo’ya saldırıp altınları almaya çalışırlar. Pinokyo’yu bıçaklarlar; fakat o tahtadan olduğu için hiçbir şey olmaz. Pinokyo bir ormana kaçar. Fakat katiller onu yakalayıp bir ağaca asarlar. Ertesi gün gelip ölü Pinokyo’nun ağzından altınları almayı planlamaktadırlar. Bunu gören ormanın perisi Pinokyo’ya yardım eder. Onu ağaçtan kurtararak evine alır. Pinokyo periyi çok sevmiştir. Peri de Pinokyo’yu sevdiği için kendisinin yanında kalmasını, kardeşi olmasını teklif eder. Pinokyo babasının ne olacağını sorduğunda ise babasının perinin evine doğru yola çıktığını öğrenir. Pinokyo babasını karşılamak için kapıda beklemeye başlar. Kitabın sonu şu şekilde bitirilmiştir:

“Pinokyo, babasına kavuşabilirdi mi bilinmez, ama o, maceracı, uslanmaz kişiliğiyle sürekli sıkıntıya düşecektir. Ancak, iyi kalpli peri hep yanında olacaktır” (Collodi, 2002: 160).

Kitabın sonunda kullanılan ifadelerden şu ileti çıkarılabilir: “Maceracı, uslanmaz kişilikli insanlar sürekli sıkıntıya düşerler.”

Kitapta kafaları karıştıran bir durum vardır. Pinokyo babasını kurtarmak için fedakarlık yapar ve buna karşılık peri tarafından gerçek bir çocuğa dönüştürülür. Ancak son bölümde iki katil Pinokyo’yu bıçaklar; fakat Pinokyo’ya tahta olduğu için hiçbir şey olmaz: *“Neyse çok sert bir tahtadan yapılmış olan kuklanın talihi vardı. İnen keskin bıçaklar bir anda parçalanarak bine bölündüler”* (Collodi, 2002: 149). Böyle bir tutarsızlık okuyucunun kitaba olan inancını zedeleyebilir. Çocuk kitaplarında olaylar mantık çerçevesinde gelişmelidir. Pinokyo sonunda gerçekten bir çocuk mu olmuştur, yoksa kukla olarak mı kalmıştır? Bu sorunun cevabı bilinmemektedir.

Bu çalışmada, *Pinokyo* isimli eserden yedi ileti çıkarılmıştır. Bu iletilerden sadece bir tanesinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olmadığı ifade edilebilir.

3.29. Andersen Masalları

Hans Christian Andersen’in dünyaca ünlü masalları, incelenen eserde kısaltılmamış çevirileri ile yer almaktadır. Kitapta 50 tane masal vardır.

İlk masalın ismi *Çirkin Ördek Palazı*’dır. Yaz mevsiminde, yemyeşil çayırda bir anne ördek yumurtalarının üstünde kuluçkaya yatmaktadır. Bir müddet sonra tüm palazlar sırayla yumurtadan çıkıp “Pip!Pip!” der. Bir tek büyük olan yumurta kırılmamıştır. O yumurtanın üstünde biraz daha oturmak anne palazın canını sıkımsı; fakat yanına gelen yaşlı ördeğin yumurtaya göz kulak olma isteğini reddetmiştir. Aradan bir süre geçince iri yumurta çatlar ve içinden iri yarı, siyah, çirkin bir yavru çıkar. Diğer yavrular çok çirkin olduğu için onu yanlarında istemez. Anne ördek, diğer ördeklerle ve palazlarla tanışması için yavrularını kümese götürür. Bütün hayvanlar çirkin palazla alay eder. Herkesin saygı gösterdiği yaşlı ördek de siyah palazı

beğenmez. Anne ördek ise yavrusunu savunur, onun çirkin olduğunu ama çok iyi yüzdüğünü ve diğerlerinden güçlü olduğunu söyler. Çirkin yavru ilk gün herkes tarafından hor görülür, hatta bir hindi tarafından gagalanır. Zavallı palaz çok mutsuzdur. Bir süre sonra annesi de onu istemez. Çirkin palaz da oradan uçup gider ve yaban ördeklerinin bulunduğu bir bataklığa varır. Ördekler çirkin palazı aralarına kabul eder ama birden ortaya avcılar çıkıp yaban ördeklerini vurmaya başlar. Palaz, canını zor kurtarır. Oradan hızla uzaklaşıp yoksul bir köylünün kulübesine varır. Kulübede gözleri iyi görmeyen yaşlı bir kadın ile bir kedi ve tavuk vardır. Kadın, belki yumurtlar diye palazın birkaç hafta orada kalmasına izin verir. Tavukla kedi, palazın kendileri gibi kabarmamasına, yumurtlamamasına şaşırıp söylenir. Onlara ayak uyduramayan palaz oradan da ayrılır. Sularda yüzer, vakit geçirir. Sonra kış gelir, hava çok soğur. Bir akşam palaz gölde donmak üzereyken bir köylü onu görür, alıp evine götürür. Köylünün çocukları onla oynamak isteyince palaz korkar, evin içinde koşuşturur, un fıçısına girer. Una bulanmış şekilde dışarı kaçar. Büyük bir bahçeye girer. Bir bakar ki bahçede önceden görüp imrendiği ama onlar gibi uçamadığı için yanlarına gidemediği kuğulardan vardır. Palaz, ne olursa olsun yanlarına gitmeye karar verir. Yanlarına varıp “Öldürün beni!” der. Suya başını eğmiş şekilde dururken kendi yansımasını görür ve şaşırır. O çirkin palaz bir kuğuya dönüşmüştür. Diğer yavrulardan farklı olmasının sebebi, onun bir kuğu yavrusu olmasıdır. Diğer kuğular onu aralarına alır. Onları gören çevredeki çocuklar kuğulara yem atar ve en güzel kuğunun o çirkin palaz yavrusu olduğuna karar verir. Eski çirkin palaz, yeni kuğu bu duruma çok sevinir ama böbürlenmez. Yaşadığı kötü günleri de unutmaz. Masalın iletisi, “Tüm varlıkların yaradılışında bir güzellik vardır ve bu güzellik bir gün ortaya çıkar. Bu güzelliği sadece dışta ararsak içteki güzelliği göremeyiz” şeklinde ifade edilebilir. Ayrıca, “Yüreği temiz olan kişilerde büyülenme ve kendini beğenmişlik yoktur” ifadesi de masaldan çıkarılabilecek yan iletiledendir.

İkinci masalın ismi *Prenses ile Bezelye Tanesi*'dir. Bir zamanlar bir prenses ile evlenmek isteyen bir prens vardır. Fakat prens bütün dünyayı gezip dolaşmasına rağmen gerçek bir prenses bulamamıştır. Bir gün büyük bir fırtına olur. O akşam bir kız kentin kapısını çalar ve prenses olduğunu söyler. Üstü başı sıırıslıklam olan kızı içeri alırlar.

Kraliçe kızın gerçek bir prenses olup olmadığını anlamak için bir oyun oynar. Kızın yatacağı yatağa bir bezelye tanesi koyup üstünü yirmi kat kuş tüyü döşek ve yastıkla kapatır. Sabah olunca prensese rahat uyuyup uyumadığını sorarlar. Prens yatağındaki bir nesne yüzünden hiç uyuyamadığını söyleyince onun gerçek bir prenses olduğu anlaşılır. Prens de onunla evlenir ve bezelye tanesini de bir müzeye koyar. Masalın iletisi, “Gerçekten soylu olan insanlar en ufak bir kabalıktan rahatsız olurlar” şeklinde ifade edilebilir.

İmparatorun Yeni Giysileri isimli masalda, giyinmekten başka merakı olmayan, bütün parasını yeni giysilere harcayan bir imparator vardır. Günün birinde, bu imparatorun ülkesine iki dolandırıcı gelir. Çok hünerli dokumacılar olduklarını ve ahmaklarla işini hak etmeyenlerin göremeyeceği kumaşlar dokudukları haberini yayarlar. İmparator bu haberi duyunca, yanında çalışan ahmaklarla işini hak etmeyenleri bulmak için bu kumaşlardan elbiseler diktirmenin iyi fikir olduğunu düşünür. İki dolandırıcıya dokuma tezgahı ile bolca para verir ve işe başlatır. Bir süre sonra, kumaşları görmek için, çok güvendiği yaşlı bir bakanını dokumacıların yanına yollar. Adam gider ve kumaşları göremeyip şaşırır. Ama ahmak ya da işini hak etmiyor denilmesin diye bunu söylemez ve kumaşları imparatora över. Biraz daha zaman geçince imparator başka birini daha gönderir ama o da kumaşları göremediğini gizler. Dolandırıcılar da sürekli isteklerde bulunup imparatoru dolandırmaya devam eder. İmparator bir gün kumaşları kendisi görmeye karar verir. Kalabalık bir toplulukla dolandırıcıların yanına giderler. İmparator da olmayan kumaşları göremez ama gururundan söyleyemez. Adamlardan biri yapılacak olan geçit töreninde imparatorun bu kumaşlardan yapılma giysileri giymesini önerir. İmparator da kabul eder. Tören günü dolandırıcılar kendi elleriyle imparatoru giydirir. İmparator gururlu gururlu geçerken halk giysilerine hayran kalmış gibi yapar. İçlerinden bir çocuk imparatorun üzerinde giysi olmadığını söyleyince halk da bunu dillendirir. Ama imparator bir şey yokmuş gibi yürümeye devam eder. Masalın iletisi, “İnsanlar, sonuçları ne olursa olsun aklını kullanmalı ve doğruyu söylemelidir” ifadesiyle belirtilebilir.

Kitapta yer alan bir sonraki masalın ismi *Papatya*'dır. Yazlık bir evin bahçesinde güller, şakayıklar, laleler bir de tek başına duran gümüş rengi yapraklı

küçük bir papatya vardır. Papatya etrafına mutlu mutlu bakıp yaşamaktadır. Diğer gösterişli çiçekler onu fark etmez ama o hepsine hayrandır. Bir gün bir tarla kuşu gelip papatyanın yanında şakır ve onu öper. Tüm çiçekler papatyayı kıskanır. Sonra bir kız çocuğu gelip lalelerden bir kısmını keser. Papatya çok korkar. Akşam olunca yapraklarını kapatıp uyur. Sabah tarla kuşunun sesinin acı acı geldiğini duyar. Kuşu, çocuklar bir kafese koymuştur. Papatya çok üzülür ama elinden bir şey gelmez. Bir süre sonra çocuklar elinde makasla gelip papatyanın bulunduğu çimi kesip papatyayla beraber kafese götürür. Papatya kuşun yanına gideceği için sevinir; ama kuş acısından onu fark etmez. Akşam olunca papatyayı fark eder ama hem kendisi hem de onun için üzülür. Kuş, susuzluktan sabaha doğru ölür. Papatya buna çok üzülür. Sabaha kadar kuşu önemsemeyen, susuzluktan ölmesine sebep olan çocuklar kuş için ağlar ve onu gösterişli bir kutuya koyup törenle gömer. Papatyanın bulunduğu çimeni de sokağa atarlar. Masalın iletisi, “Başkalarının kötü durumuna üzülüp ilgi gösterenler, kendileri kötü bir duruma düştüğünde aynı ilgiyi göremeyebilirler” şeklinde ifade edilebilir.

Kitaptaki masallardan bir diğerinin ismi *Dayanıklı Kurşun Asker*'dir. Bir zamanlar yirmi beş kurşun asker bir kutunun içinde bir çocuk tarafından satın alınır. Askerlerden birinin tek bacağı yoktur ama diğerleri gibi ayakta durmaktadır. Asker oyuncakların arasında tek bacağı havaya kaldırmış bir kız görür. O kızı çok beğenir, kızla evlenebileceğini düşünür. Bir akşam bütün oyuncaklar eğlence yapmaktadır. Kurşun asker arkasında durup sevdiği kızı izlediği enfiye kutusundan siyah, küçük bir peri çıkar. Peri, kıza baktığı için kurşun askeri uyarır. Kurşun asker duymazdan gelince peri kızar. Ertesi sabah kurşun asker camın önünde dururken bir rüzgâr eser ve kurşun asker aşağı düşer. Onu iki çocuk bulur. Bir kâğıt kayığa koyup kanala bırakırlar. Zorlu bir yolculuktan sonra kurşun askeri bir balık yutar. Balığı bir adam tutar ve evine götürür. Kurşun asker bir bakar ki burası sevdiği kızın evidir. Kurşun asker tam sevinirken çocuklardan biri onu alıp sobaya atar. Kurşun asker ateşte erirken, bir şekilde sevdiği balerin kız da sobaya düşer. Kurşun asker bir kurşun yüreğe dönüşür. Kız da yok olup gider. Masalın iletisi, “Gerçekten birbirini seven insanlar her zorluğa göğüs gererler ve ölürken bile ayrılmazlar” şeklinde ifade edilebilir.

Uçan Bavul isimli masalda, zengin ve akıllı bir tüccar ölür ve mirası oğluna kalır. Oğlu babası kadar tutumlu değildir ve tüm parasını bitirir. Sonunda üstünde bir gömlek kalınca arkadaşları yüzüne bakmaz olur. Bir arkadaşıysa ona bir bavul yollar. O da koyacak bir şey bulamayınca bavula kendi oturur. Bu bavul uçmaktadır. Bavul, genci alıp Türklerin ülkesine götürür. Genç, bavuldan inince bir yaşlı kadınla karşılaşır. Genç, ona kentin girişindeki sarayı sorar. Sarayda bir prenses vardır. Falcılar, bir aşığı yüzünden çok mutsuz olacağını söylediği için padişahla hanımı kızını kimseyle görüştürmemektedir. Genç, bavula atlayıp kızın yanına uçar. Kız önce korkar ama genç ona koruyucu bir melek olduğunu söyleyince korkusu geçer. Genç, prensese masallar anlatır ve kızı etkiler. Ona evlenme teklif eder, kız da kabul eder. Yalnız, babasıyla annesini etkilemek için güzel bir masal bulup cumartesi gelmesini söyler. Genç de gidip bir masal uydurur ve gün gelince padişahla karısına masalı anlatıp onları etkiler. Onlar da kızıyla evlenmesine izin verirler. Herkes genci gökten inen bir melek sandığı için o da gidip bavuluna havai fişekler doldurur ve gökyüzünü aydınlatır. Ama havai fişekler bavulun yanmasına sebep olur. Genç de sevgilisinin yanına gidemez. Bundan sonra ülke ülke gezip masallar anlatır. Prensese de sevgilisini bekleyip ağlar. Masalın iletisi, “Yalan ile başlayan bir aşk sonlanmaya mahkumdur” ifadesiyle belirtilebilir.

Kitaptaki bir diğer masalın ismi *Melek*’tir. Ölmüş bir çocuğu cennete götüren bir meleğin anlattıklarına göre, iyi kalpli bir çocuk öldüğü zaman yeryüzüne bir melek inip onu gökyüzüne çıkarmaktadır. Gökyüzüne çıkarken yolda buldukları çiçeklerden toplayıp Tanrı’ya götürmektedirler. Tanrı da o çiçeklerden en beğendiğini alıp öpmektedir. Bu melek, çocuğu Tanrı’ya çıkarırken aşağıda sahipleri tarafından boşaltılmış bir ev görür. Evden arda kalan eşyalar arasında kırılmış saksıda kurumuş bir çiçek vardır. Melek bu çiçeği de alır ve nedenini çocuğa anlatır. Bir zamanlar bu çiçeğin sahibi olan yatalak bir çocuk vardır. Çocuk odasından hiç çıkmaz ve odasına vuran az bir güneş ışığında bu çiçeği büyütür. Bir süre sonra bu çocuk ölür, ailesi evden taşınır. Çiçeği de gereksiz eşyaların arasına atarlar. Ölen çocuk şu anda diğer çocuğu gökyüzüne çıkaran melektir. Bu nedenle diğer çiçeklerle birlikte kırık saksıdaki çiçeği Tanrı’ya götürürler. Tanrı tüm çiçekler arasından o kurumuş çiçeği seçip öper.

Masalın ana iletisi, “Küçük bir çocuğun mutlu olması için onu hayata bağlayacak ufacık bir sebep yeterlidir” şeklinde ifade edilebilir. Ayrıca, “Çocukken ölen insanlar Tanrı tarafından ödüllendirilir ve bir melek olurlar” ifadesi de masalın yan iletisidir.

Devedikeninin Yaşantıları isimli masalda, zengin bir ailenin oturduğu konağın çok çeşitli çiçekleri olan bir bahçesi vardır. Bahçenin hemen dışında büyük bir devedikeni bulunmaktadır. Yoldan geçen sütçünün eşiği sürekli devedikenini yemek istemektedir. Bir gün, konağa büyük bir misafir grubu gelir. Gruptaki kızlar beğendikleri erkeklerin yakasına çiçek takmaktadır. İskoçya’dan gelen ve konukların en güzeli olan kız konağın sahibinin oğluna bu devedikeninin çiçeklerinden birini takar. Kızın söylediğine göre İskoçya’nın bayrağında bu çiçekten vardır. Bu olaydan sonra devedikeni çiçeklerine ve sağa sola böbürlenir ve genç çiftin mutluluğunun kendi sayesinde olduğunu anlatır. Hayalinde hep çitin dışından o konağın bahçesine alınmak vardır. Aradan uzun zaman geçer ancak devedikeninin hayali gerçekleşmez. O genç çift evlenir ve yine bir gün bahçede gezerken devedikeninin yanından geçerler. Kız, devedikenini hatırlar ve üzerinde kalan son çiçeği alıp fotoğraf çerçevesine yapıştırmak için eve götürür. Devedikeninin artık tek avuntusu bu olur. Bu masalın iletisi, “Fazla hayalperest olan kişiler gerçekleri göremez ve sonunda hayal kırıklığına uğrarlar” olarak belirtilebilir.

Sevgililer başlıklı masalda, aynı çekmecenin içinde duran bir top ile topaç vardır. Topaç topa sevgili olmayı teklif eder. Ancak top, kendisinin daha üstün özelliklere sahip olduğunu söyleyip bunu kabul etmez. Topacın sahibi olan çocuk bir gün topacı süsler. Bu durum karşısında topaç şansını yeniden denemeye karar verir. Bu sefer top ona kırlangıç ile nişanlanacağını söyleyerek topacın teklifini reddeder. Ertesi gün çocuk top ile oynarken, bir anda çok yükseğe zıplayan top ortadan kaybolur. Topaç bu duruma çok üzülür, gün geçtikçe aşkı artar. Zamanla topacı daha da çok süsler ve altın yaldızlı bir topaç haline getirirler. Bir keresinde çocuk topaçla oynarken topaç fırlayıp gider ve bir çöp tenekesine düşer. Topacın gözü yukarıdaki su oluğunda şişmiş durumdaki topa takılır. Top kendini topaca anlatır, böylece topaç onun eski aşkı olduğunu anlar. Ancak aradan geçen zamanda top o kadar çok değişmiştir ki kendini beğenmiş topaç eski

aşkını tanımamış gibi yapar. Kısa bir süre sonra çocuklar topacı bulur ve eve götürür. Masalın iletisi, “Dış görünüşe önem verip âşık olanlar için aşk güzelliğın sona ermesiyle biter” ifadesiyle belirtilebilir.

Bir sonraki masalın ismi *Çoban Kız ile Baca Temizleyicisi* 'dir. Evin birinde çok eski ve kocaman bir dolap vardır. Bu dolabın üstüne sırtıyor gibi görünün, uzun sakallı, teke bacaklı bir adam oyulmuştur. Bu adam gözlerini dikmiş, duvardaki aynanın altında duran masaya bakmaktadır. Masanın üzerinde porselenden yapılmış bir çoban kız ile bir baca temizleyicisi çocuk vardır. Bu ikisi birbirini sevmektedir; ancak kendini kızın babası sayan başka bir biblo, kız dolaptaki adama vereceğini söylemiştir. Kız ile baca temizleyicisi kaçmaya karar verir. Tam kaçacakları sırada kız, bacadan dış dünyaya bakar ve korkup geri dönmek ister. Odaya döndüklerinde onlara engel olmaya çalışan biblonun kırıldığını görürler ve eski yerlerine dönüp kırılana kadar mutlu bir şekilde yaşarlar. Masalın iletisi, “Bütün engelleri aşmaya yeten sevgi gerçek sevgidir” fikri ile ifade edilebilir.

Mumlar başlıklı masalda, bal mumundan ve ispermeçet denilen bir maddeden yapılan iki ayrı mumun yaşadıkları anlatılır. İspemeçet mumu sürekli bal mumuna özenmektedir. Çünkü onun daha kaliteli bir maddeden yapıldığını düşünmektedir. Bir akşam, bu iki mumun bulunduğu konakta yaşayan ev sahibi ispermeçet mumunu mutfakta bekleyen küçük bir çocuğa verip çocuğu elindeki sepetle evine yollar. İspemeçet mumu fakir bir aileye verildiği için üzülmüştür. Ayrıca o akşam konakta bir eğlence düzenleneceği için aklı orada kalmıştır. Eğlencede giyeceği elbiseden dolayı çok mutlu olan konağın küçük kızının yüzünde kocaman bir gülümseme oluşur. Fakir bir eve giden ispermeçet mumunun hafızasına bu gülümseme yerleşmiştir. Bir daha hiçbir çocuğun yüzünde böyle bir gülümseme göremeyeceğini düşünmektedir. Fakir ailenin yaşadığı eve varınca, evdeki küçük kızın ispermeçet mumundan ve sofradaki patatesten dolayı çok mutlu olduğunu görür. Fakir kızın yüzünde konaktaki kızın yüzündeki gülümsemeden daha da güzel bir gülümseyiş olduğunu fark eder. Böylece masaldan, “Mutlu olmak için zengin olmaya gerek yoktur. Önemli olan elindekilerle mutlu olabilmektir” iletisi çıkarılabilir.

Bir sonraki masalın ismi, *Peiter, Peter, Peer*'dir. Bir inanışa göre, çocukları anne babalarına leylekler götürmektedir. Bebekler önce gökten bir yıldız olarak suya inmekte, sonra da rüzgâr tarafından bir çiçeğin üzerine bırakılmaktadır. Üzerine bırakıldığı çiçek ve içinde bulunduğu ortam nasılsa, çocuk büyüdüğünde kişiliğine bunu yansıtmaktadır. Çocukları taşıyan leyleklerden biri “Peiter, Peter, Peer” adında üç kardeşin bir aileye getiriliş hikâyesini anlatmaktadır. Leyleğin anlattığına göre bu üç çocuk Peitersen ailesine verilir ve adları bu isimden gelir. Çocukların üçü de büyüdükçe farklı özellikler göstermektedir. Ailesi son derece zengin ve eğitilmiş olan bu üç çocuktan Peiter haydut, Peter çingirakçı, Peer ise baba olmak istemektedir. Sonunda Peiter bir ressam, Peter çingirakçı, Peer ise hayvanlarla ve doğa ile ilgilenen bir koleksiyoncu olur. Leylek bundan fazlasını anlatmamıştır. Masalın iletisi, “Kardeş bile olsa, her insan birbirinden farklıdır” şeklinde ifade edilebilir.

Su Damlası isimli masalda, her şeye büyüteçle bakmayı seven Kribıl-Krebil isimli bir adam vardır. Bu adam bir gün bir gölcükten aldığı su damlasını incelerken bu suyun içine cadı kanı damlatmaya karar verir. Damlattığı o kandan sonra suyun içindeki varlıklar büyük bir hızla kavga etmeye ve birbirlerini yemeye başlar. Bu adam gördüğü bu manzarayı büyük şehirlere benzetmektedir. Suyu adsız bir büyücüye izletir ve onun da su hakkındaki yorumu adamla aynı olur. Masalın iletisi, “Büyük şehirde insanlar sürekli bir karmaşa içindedir. Herkes birbirini alaşağı etmeye çalışır” şeklinde ifade edilebilir.

Çakmak isimli masalda, katıldığı savaştan geri dönen bir askerin yaşadıkları anlatılmaktadır. Asker yolda bir cadı ile karşılaşır. Cadı ona bir çakmağı getirmesi karşılığında büyük para kazandırabileceğini söyler. Asker bu teklifi kabul eder. Cadının gösterdiği ağaç kavuğundan aşağı iner ve üç oda görür. İlk odada gözleri fincan tabağı büyüklüğünde bir köpek ve sandık vardır. Asker cadının verdiği damalı önlüğü yere serer ve köpeği üzerine oturtur. Sandıktaki bakır paralardan alabildiği kadarını alıp ikinci odaya geçer. Orada gözleri değirmen taşı büyüklüğünde bir köpek vardır. O köpeğe de aynı şeyi yapıp sandıktaki gümüş paraları alır, bakırları boşaltır. Üçüncü odaya geçtiğinde gözleri kule büyüklüğünde bir köpek ile karşılaşır. Oradan da altın paraları alır ve dışarı çıkar. Cadı çakmağı sorar. Asker çakmağı neden istediğini

öğrenmeye çalışır. Cadı bunun cevabını vermez. Asker cadıyı öldürür ve çakmağı alıp yoluna devam eder. Asker bir otele yerleşir. Parası bitinceye kadar sefa sürer. Parasının suyunu çektiği bir akşam bir mum yakmak için çakmağı çakar ve çakmaktan ilk odada gördüğü köpek çıkar. Köpek bir dilek dilemesini ister. Asker, para diler. Bundan sonra hangi köpeği getirmek isterse çakmağı o sayıda çakar. Asker, anne ve babasının dışarı çıkmasına izin vermediği bir prenses olduğunu duyar. İlk köpekten prensesi getirmesini ister ve asker uyuyarak gelen prensesi öper. Kız uyandığında her şeyi anne ve babasına anlatır. Ertesi gün asker kızı yine çağırır. Bu sefer prensesin nedimesi köpeği takip eder. Köpeğin içeri girdiği kapıya bir çarpı koyar. Köpek bunu fark edince bütün kapılara çarpı işareti koyar. Böylece askeri bulamazlar. Ertesi akşam, kraliçe prensesin üstüne içinde buğday bulunan bir torba diker. Torbadan dökülen buğdaylarla askeri yakalattırır. Asker zindana atılır ve ertesi sabah asılacağı söylenir. Sabah olunca asker yoldan geçen bir çocuğa para teklif edip çakmağı getirtir. Asılacağı sırada son bir dileği olduğunu söyleyen asker, bir sigara içmek ister ve çakmağı art arda üç kez çakar. Köpeklerin üçü birden ortaya çıkar. Asker köpeklerden asılmasına engel olmalarını ister. Köpekler askeri asacak kişileri havaya fırlatıp öldürür. Kraliçe ve kralı da tahtından indirir. Bunu gören halk askeri kral, kızı da kraliçe yapar. Sekiz gün sekiz gece düğünleri olur. Masalın iletisi, “Hayat bazen insanlara emek vermeden başarı kazanma şansı sunar” ifadesi olarak belirlenebilir. Asker hiçbir çaba sarf etmeden büyük bir kazanç sağlamıştır. “Büyü yapmak kazanmanın en kolay yoludur” iletisi de masaldan çıkarılabilecek bir yan iletidir. Asker, cadıdan aldığı büyülü çakmakla sürekli kazanmaktadır. Her ikisi de olumsuz iletilerdir.

Bir Fark Var adlı masalda, çok güzel bir elma dalının yaşadıkları anlatılmaktadır. Elma dalını bir kontes ağaçtan kesip şatosuna götürür ve şatonun en güzel yerinde duran gösterişli bir vazoya koyar. Elma dalı çevresine bakıp sürekli böbürlenmektedir. Kendisine benzemeyen tarla çiçeklerini küçümseyip etrafındakilere tüm canlılar arasında fark olduğunu söyler. Odaya giren güneş ışığı elma dalının anlattıklarını duyar ve onu bu yanlış düşüncesi hakkında uyarır. Güneşin söylediğine göre tüm canlıların yaratılışında bir güzellik vardır. Güneş ışığı ile elma dalı konuşurken içeri elinde bir çiçekle kontes girer. Kontes, çiçeği büyük bir dikkatle

taşıyıp elmanın olduğu vazoya koyar. Elma bu çiçeğin küçümsediği karahindiba olduğunu görünce çok şaşırır. Kontes, tıpkı elma gibi bu çiçeğin de eşsiz bir güzelliğe sahip olduğunu söyler. Kontese göre, Tanrı bu yoksul çiçeğe başka bir biçimde her şeyi vermiştir. Masalın iletisi, “Görmesini bildikten sonra yaratılan her şeyde bir güzellik bulunabilir” ifadesiyle belirtilebilir.

Bir sonraki masalın ismi *Para Domuzu*’dur. Bir çocuğun odasında pek çok oyuncuğun arasında dolabın tepesinde duran bir para domuzu vardır. Bir akşam oyuncaklar eğlence tertip etmeye karar verirler ve para domuzuna da davet gönderirler. Para domuzu ağzına kadar dolu olduğu için aşağı inemez ve diğer oyuncakları yukarıdan izler. Oyuncaklar aralarında bir akıl oyunu oynarlar. En çok akıl yürüten de para domuzu olur. Onun düşünceleri yalnızca mirasçılar, kendi gömülme töreni ve sonunun ne zaman geleceği üzerinedir. Tam bunları düşünürken para domuzu birden aşağı düşer ve kırılır. Ağzına kadar dolduğu için sahipleri onu kırmıştır. Kısa bir süre sonra sürekli sonunu düşünen para domuzunun yerine içi boş yeni bir para domuzu koyarlar. Masalın iletisi, “Ne kadar çok parası olursa olsun bir gün herkes ölecektir” şeklinde çıkarılabilir. Ayrıca yan ileti olarak, “Çok fazla parası olanlar sürekli paralarını düşünürler” iletisi belirlenebilir.

Sıçrayıcılar isimli masalda, bir pire, bir çekirge ve bir kurbağa kimin daha yükseğe sıçrayacağını görmek için yarış yapmaya karar verirler. Buldukları ülkenin kralı en yükseğe zıplayana kızını vereceğini söyler. Önce pire zıplar, sonra da çekirge. En son kurbağa zıplamaya çıkar. Bu kurbağa az konuşan bilge bir hayvandır. Pire ve çekirge gibi böbürlenmez, kendini övmez. Kurbağa bir süre düşünür ve prensesin kucağına sıçrar. Kral, kurbağanın kazandığını çünkü sıçrayabileceği en yüksek yerin prensesin kucağı olduğunu söyler. Kurbağa ile prenses evlenir. Pire ve çekirge ise kurbağanın akli ile yarışmayı kazandığını anlayamaz. Masalın iletisi “Akıl her şeyden üstündür” şeklinde çıkarılabilir.

Güneş Işığının Öyküleri isimli masalda rüzgâr, yağmur ve güneş öykü anlatmak için bir araya gelir. Rüzgâr ve yağmur önce kendileri öykü anlatmak isterler. Ancak güneş onları dinlemez ve bir öykü anlatmaya başlar. Güneşin anlattığı öyküler bir altın

kuğu üzerinedir. Bu altın kuğunun tüyü önce bir gemide kargo taşıyan bir gencin saçına düşer ve o genci zengin eder. Sonra altın kuğunun öptüğü bir ağacın yapraklarından birkaçı ağacın altında oturan bir çobanın avcuna düşer ve o çoban bir bilge olur. Bir gün kuğu bir ormanın üzerinden geçerken yumurtasını bu ormana bırakır. O yumurtayı gören yaşlı ve yoksul kadın yumurtayı alıp evine götürür. Yumurtadan küçük bir kuğu yavrusu çıkar. Kuğunun boynunda dört halka vardır. Bu halkalardan her biri kadının dört oğlu içindir. Bu halkaları parmaklarına takan çocuklardan biri ünlü bir heykeltıraş, diğeri ünlü bir ressam, üçüncüsü büyük bir besteci, sonuncusu ise bir şair olur. Son öyküde ise kuğunun amber bıraktığı bir ev halkı hayatlarının sonuna kadar fakir ama çok mutlu yaşarlar. Güneş, öykülerini bitirdikten sonra rüzgâr ve yağmur ona kızıp oradan giderler. Masalın iletisi, “Bazı insanlar diğerlerinden daha talihlidir” ifadesiyle belirtilebilir.

Gül Perisi isimli masalda, bir bahçede pek çok çiçeği olan bir gül ağacında bir küçük peri yaşamaktadır. Bu peri bir gün akşam oluncaya kadar dışarıda gezer ve içeride uyuduğu gül tomurcuğu kapandığı için sığınacak bir yer bulamaz. Aklına, bahçenin diğer tarafındaki hanımelleri gelir ve o tarafa gider. Çardağın altında iki sevgilinin oturduğunu görür. Erkek olan kıza onu çok sevdiğini; ancak ağabeyi yüzünden ayrılmaları gerektiğini söyler. Kızın kötü kalpli ağabeyi oğlanı uzak bir memlekete göndereceğini söylemiştir. Kız, uzaklara giden sevgilisine bir gül tomurcuğu verir ve onu öper. Küçük peri tomurcuğun içine girer ve oğlanla birlikte ormanda yol almaya başlarlar. Bir süre sonra kızın ağabeyi oğlanı bıçaklayıp öldürür ve başını keser. Cesedini hanımellerinin bulunduğu bahçeye götürüp gömer. Peri, her şeyi görür ve uyumakta olan kızın odasına gidip kulağına olanları fısıldar. Kız, ertesi akşam ağabey evde yokken bahçeye gidip cesedi olduğu yerden çıkarır. Sevgilisinin başını alır ve odasındaki yasemin saksısının içine koyar. Sürekli ağlayan kızın gözyaşları yasemin saksısındaki çiçekleri büyütür. Kızın ağabeyi kardeşinin neden böyle sürekli ağladığını anlayamaz. Ancak kız günden güne zayıflamaktadır. Bir gün kız saksının yanı başında ölür. Ağabeyi kızdan son hatıra olarak yasemin saksısını görür ve onu odasına götürür. Peri, kötü kalpli ağabeyin cezalandırılmasını ister ve gidip bal arılarından yardım diler. Bal arıları peri ile birlikte ağabeyin odasına geldiklerinde yasemin çiçeği tarafından

kötü kalpli ağabeyin öldürüldüğünü fark ederler. Ağabeyin öldüğünü duyup yanına gelenlerden biri yasemin saksısını yere düşürür ve içinden gencin kesik kafası çıkar. Yatakta yatanın bir katil olduğunu herkes anlar. Masalın iletisi, “Kötülük yapan bir gün mutlaka cezasını çeker” olarak belirtilebilir.

İnsan Ne Gibi Bir Buluş Yapabilir adlı masalda şiir yazarak geçimini sağlamak isteyen bir genç vardır. Ancak gence göre dünyada yapılacak her buluş bulunmuş, her söz söylenmiştir. Bu yüzden onun geçimini sağlaması mümkün değildir. Böyle düşünürken genç hastalanır. Derdine çare bulamayan genç, hekimlerden daha bilgili olduğu düşünülen yaşlı bir kadına başvurur. Genç, yaşlı kadının evine gider ve kadın ona ne istediğini bildiğini söyler. Genci, çevresine doğru bir şekilde bakmadığı ve sürekli kendisini dinlediği konusunda uyarır. Gence kendi gözlüklerini ve kulaklığını verir. İhtiyarın verdiklerini takınca genç, çevresindeki varlıklardan sesler geldiğini duymaya başlar ve onların anlattığı hikâyeleri dinler. Sonra kadın gözlüğü ve kulaklığı geri alır. Genç yine hiçbir şey duymaz ve görmez. Bunun üzerine kadın onun iyi bir şair olamayacağını, bunun yerine iyi şairlerin eserlerine eleştiriler yaparak kendini ödüllendirecek birilerini bulabileceğini söyler. “Yetenek doğuştan gelen bir özelliktir ve yalnızca yetenekli insanlar çevresine doğru gözle bakabilir” iletisi ana ileti olarak çıkarılabilir. Bunun yanında, “İnsanlar, kendilerinde bulunmayı eleştirirler” düşüncesi yan ileti olarak belirlenebilir.

Salyangoz ile Gül Ağacı masalında, bir bahçenin içinde bir gül ağacı ve altında yatan bir salyangoz vardır. Salyangoz, kafasını kabuğundan çıkarıp gül ağacını ve çevresindeki her şeyi eleştirir. Kendisinin sırası gelince büyük işler yapacağını söyler. Ancak aradan mevsimler geçmesine rağmen salyangoz hiçbir şey yapmaz, gül ağacını eleştirmeye devam eder. Gül ağacı gittikçe yaşlanmaktadır ve salyangoz da onun moralini bozmaktadır. Salyangoz, gül ağacını hiçbir şey düşünmediği konusunda eleştirmektedir. Gül ağacı ise onun tek yeteneğinin gül açmak olduğunu söyler. Gün ağacını sürekli eleştiren salyangoz ise hiçbir şey yapmaz. Tek dünyasının kabuğunun içi olduğunu söyler. Gül ağacı çevresine yararlı olma fikrindedir. Salyangozun ise yararlı olmak gibi bir düşüncesi yoktur. Bu düşüncelerini dile getiren salyangoz kabuğunun içine çekilir ve dış dünya ile ilgilenmez. Aradan yıllar geçer ve salyangoz da gül ağacı

da toprak olur. Dünyaya yeni gül ağaçları gelip tomurcuk vermeye, salyangozlar da dünyaya tükürüp kabuklarına çekilmeye devam eder. Masalın iletisi, “Bazı insanlar dünyaya varlıklarıyla hizmet ederken bazıları hiçbir katkıda bulunmadan bu dünyadan çekip gider” olarak belirlenebilir.

Bir sonraki masalın ismi *Gömlek Yakalığı*'dir. Bu masalda, soylu; fakat bir çizme çekeceği, bir saç tarağı ve bir de yakası çok güzel bir gömlekten başka eşyası olmayan genç bir adam vardır. Adamın gömleğinin yakalığı ne zaman temizlemeye gönderilse çevresindeki eşyaları rahatsız eder ve onlarla evlenmek ister. Ancak kimse onun teklifini kabul etmeyince gömlek yakalığı evliliği küçümsemeye başlar. Sonunda gömlek yakalığı içinde eski giysilerin bulunduğu bir torbaya konup kâğıt yapımına gönderilir. Giderken torbanın içinde kendisiyle ilgili hikâyeler uydurmaya başlar. Anlattığına göre bir sürü eşya ona âşık olmuştur; ancak o hiçbirine yüz vermemiştir. Çok fazla can yaktığı için vicdanının sesini dinleyip kendini kâğıt haline getirmeye karar vermiştir. Üzerine bu masalın yazıldığı kâğıtlardan biri olmuştur gömlek yakalığı. Böylece herkes gömlek yakalığının durmadan övünerek ne kadar kötü bir şey yaptığını okuyup bundan ders çıkarmıştır. Masalın iletisi, “İnsanlar doğru olmayan şeyler anlatıp kendileriyle övünmemelidirler; yoksa yalanları ortaya çıkar ve küçük duruma düşerler” olarak belirlenebilir.

Kelebek isimli masalda, evlenmek için bir çiçek arayan kararsız bir kelebek vardır. Bu kelebek bir eş bulmak için bütün bahçeyi dolanır. Bahçede çok güzel çeşit çeşit çiçekler vardır. Fakat kelebek hepsine bir kulp bulur ve hiçbirini beğenmez. Bu arayış çok uzun sürer ve kelebek yaşlanır. Sonunda yaşlı ve yalnız bir kelebek olarak bir eve girer. Evdekiler onu fark edip sırtına bir iğne batırırlar ve az bulunur şeyleri sakladıkları bir kutuya koyarlar. Kelebek kendini bu haliyle sapın ucunda oturan çiçeklere benzetmektedir. Evliliği de olduğu yere çakılmak olarak gördüğünü söyler ve kendini kandırmaya çalışır. Yanıldığını söyleyen çiçeklere de inanmaz. Bu masaldan, “Kimseyi beğenmeyip sürekli daha iyisini arayanlar, sonunda bütün fırsatları kaçırap yalnız başlarına kalırlar” iletisi çıkarılabilir.

Bir sonraki masalın ismi *Yel Değirmeni*'dir. Bir tepenin üzerinde kendini beğenmiş bir yel değirmeni vardır. Bu değirmen kendisiyle sürekli övünmesine karşın kendini beğenmiş biri olmadığını söylemektedir. Değirmene göre kendine birçok iyi özellik verilmiştir. O, hem içinden hem dışından aydınlatılmış, düşünen bir varlık olduğunu söyler. Ayrıca boylu poslu olmasıyla da övünür. Bir gün değirmen arızalanır ve değirmenci ile çocukları değirmeni tamire gelir. Bu tamirat değirmeni çok hoşnut etmiştir. Fakat aynı zamanda değirmen sonunun yaklaştığının farkına varmıştır. Değirmenin aklına ölmek fikri düşünce en büyük üzüntüsü değirmenci ailesinden ayrılmak olur. Ancak kendisi ölse de yerine yeni bir değirmenin geleceğinin farkındadır. Değirmenin aklında bu düşünceler varken günler geçer ve bir gün değirmende bir yangın çıkar. Değirmen yanar, değirmenci aile de yeni bir değirmen yaptırır. O değirmenin ne taşlarından ne de tuğlalarından geriye bir şey kalmamıştır. Eski değirmen unutulup gitmiştir. Masalın iletisi, "Kendini ne kadar üstün görürse görsün her varlık ölüme ve unutulmaya mahkumdur" olarak ifade edilebilir.

Sakar Hans isimli masalda, bir konakta yaşayan üç kardeş vardır. Bunlardan iki tanesi konuşmayı çok iyi bilen, nükteci kişilerdir. Kardeşlerden biri Latince sözlüğü ezberlemiştir. Diğer ise devlet işlerinde gerekli her şeyi bilmektedir. Üçünü kardeş ise diğer iki kardeşine hiç benzememektedir. Öteki oğlanlar kadar bilgili olmayan Sakar Hans isimli bu genci kimse ciddiye almamaktadır. Kralın, nükteci insanları seven kızının evleneceğini duyan bilgili iki kardeş hemen ona evlenme teklif etmek için yola çıkarlar. Babaları iki kardeşe birer at verir. Kardeşlerinin gittiğini gören Sakar Hans durumu öğrenir ve kendisi de kralın kızına evlenme teklif etmeye karar verir. Babası onun başarılı olacağını düşünmediği için ona bir at vermez. Sakar Hans bir tekeye binip yola koyulur. Yolda bir ölü karga, eski bir çarık ve bir de çamur bulup cebine atar. Cebine attıklarını görünce kardeşleri Sakar Hans ile dalga geçerler. Saraya vardıklarında bilgili olan iki kardeşin de prensesin karşısında dili tutulur. Oysa Sakar Hans yolda bulup cebine koyduğu şeylerle prensese şakalar yapar ve prensesin gönlünü kazanır. Prensese eş olarak Sakar Hans'ı seçer. Bir süre sonra da Sakar Hans kral olur. Masalın iletisi, "Kimseyi küçük görmemek gerekir. İleride kimin ne olacağı belli olmaz" olarak belirlenebilir.

Bir sonraki masalın ismi *Çocukça Sözcükler*'dir. Zengin ve iyi yürekli bir adamın evinde çocuklara eğlence düzenlenmektedir. Masalda, bu eğlenceye katılan çocuklar arasındaki bir sohbet anlatılmaktadır. Çocuklardan birinin babası kralın yanında çalışmaktadır. Bu durumuyla çok övünen çocuk, yoksul ve soyadı "sen" hecesiyle biten kişileri küçük görmektedir. Onların büyüdüklerinde hiçbir şeye sahip olamayacağını söylemektedir. Bu soyadı taşıyan bir iş adamının kızı bu duruma itiraz edip babasıyla övünür. Yine başka bir kız ise gazetede yazar olan babasıyla övünmektedir. Bütün bu konuşulanları kapı aralığından dinleyen yoksul bir çocuk duyduklarından sonra ümitsizliğe kapılır. Çünkü kendi soyadı da "sen" hecesi ile bitmektedir ve ailesi çok fakirdir. Aradan seneler geçer ve bu yoksul çocuk çok zengin bir adam olur. Soyadı ya da ailesinin yoksulluğu bu durumu engellememiştir. Eğlencede konuşan diğer çocuklar ise iyi kalpli birer insan olmuşlardır. O eğlencede söyledikleri tamamen çocukça sözcüklere sahiptir. Bu durumda masalın iletisi, "Ailenin taşıdığı isim veya sahip olduğu zenginlikler çocuklarının geleceğini belirlemez. Önemli olan çocukların büyürken neler başardığıdır" ifadeleriyle belirtilebilir.

Kardan Adam isimli masalda, dünyayı yeni yeni tanıyan bir kardan adam vardır. Bu kardan adam kendinin çok değerli olduğunu düşünmektedir. Güneşin bile kendisinden korktuğunu ve çekip gittiğini düşünmektedir. O, bu düşüncelerle doluyken evin önündeki kulübeden bir köpek havlar. Köpek ona kendi geçmişini anlatmaya başlar. Eve ilk geldiğinde yavru olduğu için çok sevilmiştir. Büyüyünce kâhya kadının yanına verilmiştir. Sonra da evin oğlu kemiğini almaya çalışırken onu ısırdığı için kapının dışına konulmuştur. Eskiden sıcacık sobanın yanında yatarken şimdi soğukta yatmak zorundadır. Kardan adama sobayı pencereden görebileceğini söyler. Ağzından ateş püskürten sobayı gören kardan adam ona âşık olur. Sobanın yanına gitmek istediğini söylediğinde bunun onun için ne kadar tehlikeli olduğunu anlatır köpek. Fakat kardan adam köpeğe kulak asmaz ve sobanın aşkı ile yanıp tutuşur. Havalarda değişmeye başladığında kardan adam erimeye, yavaş yavaş küçülmeye başlar; fakat bu umurunda bile değildir. Sonunda kardan adamdan geriye içine konulmuş olan bir soba temizleme süpürgesi kalmıştır. Köpek, kardan adamın sobaya olan aşkının bundan kaynaklandığını düşünür. Masalın iletisi, "Ne oldum dememeli, ne olacağım demelidir" fikri ile ifade

edilebilir. Bunun yanında, “Her insan kendi dengi birini sevmelidir” düşüncesi de yan iletisi olarak masaldan çıkarılabilir.

Kim En Mutluymuş Acaba? isimli masalda, bir gül ağacındaki güllerden bahsedilmektedir. Güneş, çiy tanesi ve gül ağacı, güllerin annesinin kendileri olduğuna dair bir tartışmaya girerler. Üçü de çocuklarına çok mutlu bir yaşam dilerler. Fakat hangisinin en mutlu gül olacağını merak ederler. Bunu öğrenmek üzere rüzgâr, gülleri takip eder. Güllerden biri ölmüş küçük bir kızın tabutuna koyulur, başka bir gül bir ressamın resmine, bir diğeri de bir şairin şiirine konu olur. Yine başka bir gül yaşlı bir kadın tarafından mumyalanarak saklanır. Bu güllerin her biri kendisinin en mutlu gül olduğunu düşünmektedirler. Gül ağacının üzerinde özürlü bir gül vardır. Bu gül de kardeşlerinin en mutlusunu olduğuna inanmaktadır. Fakat rüzgâr, bir gül tomurcuğunun yaşlı bir kadını ne kadar mutlu ettiğini görür ve en mutlu gülün o olduğuna karar verir. Rüzgâr, güllerin öykülerini gittiği yerlerde herkese anlatmaya başlamıştır. Masalın iletisi, “Herkes sahip olduklarıyla övünür; fakat elindekilerle kimin daha mutlu olduğunu kimse bilemez” ifadesiyle belirtilebilir.

Domuz Çobanı isimli masalda, küçük bir ülkede yaşayan ve evlenmek isteyen bir prens vardır. Kendi ülkesindeki kızları beğenmez, imparatorun kızıyla evlenmek ister. Prens, prensesi etkilemek için kendi babasının mezarı üzerinde yetişen bir gül ağacından bir gül dalı, bir de çok güzel şakıyan bülbülünü prensese göndermeye karar verir. Gül ile bülbülü gümüş bir sandığa koyup imparatorun sarayına yollar. Prens kocaman sandığı görünce heyecanlanır; fakat sandık açılınca gördüğü hediyeleri beğenmez ve prensin gelmesini kabul etmez. Prens, isteğinden vazgeçmez ve kılık değiştirip iş isteyen biri gibi imparatorun sarayına gelir. İmparator prensi domuz çobanı yapar. Prens, gündüz domuzlara bakar, akşam kaldığı odada hünerli bir çömlek yapar. Çömleğin üzerine kim elini tutsa kentteki bütün yemeklerin kokusunu almaktadır. Bir de bu çömleğin üzerindeki çingiraklardan bir ezgi yükselmektedir. Prens bu ezgiyi duyunca çömleği satın almak ister. Domuz çobanı çömleğin karşılığında prenesten on öpücük ister. Prens, domuz çobanına nedimelerinden on öpücük almasını teklif eder; ancak çoban bunu kabul etmez. Sonunda prenses çobanın şartını kabul eder ve çömleği alır. Prens bu sefer, döndüğünde dünyanın yaradılışından o güne bütün dans müziklerini

çalabilen bir kaynanazırlıtısı yapar. Prenses bu aletin sesini duyunca çalgıya hayran olur; fakat bu sefer domuz çobanı yüz öpücük ister. Prenses yine on öpücük vermeyi teklif eder fakat çoban kabul etmez. Prenses bu sefer de çalgıyı elde etmek için çobanın şartını kabul eder. Bu sırada imparator kızının çobanı öptüğünü görür ve kızına da çobana da çok kızıp ikisini de ülkeden gönderir. Prenses yolda ağlarken prens gizlice üstünü değiştirip kendini tanıtır. Ancak prens, kaprisleri yüzünden prenesten soğumuştur. Onunla evlenmekten vazgeçer ve ülkesine döner. Bu masalın iletisi, “Kendini çok fazla beğenen insanlar ellerindeki güzellikleri bir gün kaybeder” olarak ifade edilebilir. Masaldan çıkarılabilecek yan ileti ise şöyledir: “Maddi şeylerdense manevi değeri yüksek şeylere kıymet verilmelidir.”

Paçavralar isimli masalda, bir kâğıt fabrikasının önünde duran paçavraların kendileri hakkında anlattıkları hikâyeler yer almaktadır. Bu paçavralar dünyanın dört bir yanından gelmiştir. Paçavraların arasında bir Norveçli, bir de Danimarkalı olanı vardır. İkisi de kendisini över, birbirinin ülkesini, dilini ve özelliklerini küçümser. Fakat sonunda ikisi de kâğıt haline gelir. Norveç paçavrasından yapılmış kâğıt, bir Norveçli gencin Danimarkalı bir kıza yazdığı aşk mektubunda kullanılır. Danimarka paçavrasından yapılan kâğıda ise Norveç’i öven bir şiir yazılır. Böylece iyi bir işe yaramış olurlar. Bu masaldan, “Sadece kendilerindeki güzelliği değil, başkalarındaki güzelliği de görebilen insanlar mutluluğa ererler” iletisi çıkarılabilir. Ayrıca, “Herkes kendi milletini üstün görür. Oysa tüm insanlar eşittir” ifadesi de yan ileti olarak çıkarılabilir.

Çaydanlık isimli masalda, porselenden yapılmış, kendini beğenmiş bir çaydanlık anlatılmaktadır. O, bu kadar kendini beğenmiş olmasına karşın kapağı kırık olduğu için çay takımının diğer elemanlarının alaylı sözlerinden kurtulamamaktadır. Ancak kendisindeki eksikliği görmek yerine başkalarının eksikliklerini görmektedir. Bir gün, sakar biri çaydanlığı elinden düşürür ve onu çeşitli yerlerinden kırar. Çaydanlığı yapıştırıp fakir bir kadına verirler. Bu olaydan sonra çaydanlığın dünyaya bakışı ve yaşamı değişir. Artık fakir bir yaşam süren çaydanlık saksı haline gelmiştir. Fakat önceki halinden çok daha mutludur. Çünkü içinde canlı bir çiçek yetişmiştir ve herkes o güzel çiçeği övmektedir. Çaydanlık kendisiyle övünmek yerine çiçeğin mutluluğu ile

mutlu olmaktadır. Aradan zaman geçer ve çiçek çaydanlığa sığmaz olur. Çaydanlığı kırıp bir köşeye atarlar. Çiçeği de daha büyük bir saksıya alırlar. Bu masalın iletisi, “Yalnızca dış görünüşüne değer veren insanların güzelliğini kaybedince kendileriyle övünecek bir yönleri kalmaz” olarak ifade edilebilir.

Bülbül isimli masalda, Çinli bir hakanın sarayının bahçesinde bulunan bir bülbülden bahsedilmektedir. Bu hakanın çok gösterişli bir sarayı, çok büyük bir bahçesi vardır. Hakan, sarayı ve bahçesiyle çok övünmesine karşın bahçeye gelen herkes saraydan ya da bahçeden değil, ağaç dallarındaki bir bülbülden bahsetmektedir. Bu bülbülün güzelliği saray hakkında yazılan kitaplara dahi geçmiştir. Kitaplardan birini okuyan hakan, o güne değin bahçesinde bulunan bülbülden haberdar olmadığı için hayıflanmıştır. Hakan baş görevliye bülbülün derhal saraya getirilmesini emreder. Fakat her yeri aramalarına rağmen bülbülü bulamazlar. Bülbülün yerini sarayda çalışan küçük bir kız bilmektedir. Baş görevliye bülbülü nerede bulabileceğini söyler. Kızı da alıp ormana giderler. Beraber gölün kıyısına giderler ve bülbülün sesini duyarlar. Baş görevli bülbülden saraya gelmesini rica eder, bülbül de kabul eder. Bülbüle som altından bir tünek yaparlar. Bülbül geldiğinde o tüneğe konar. Bütün saray halkı oradadır ve onun sesinden herkes çok etkilenir. Sarayda bülbül için özel bir kafes yapılır ve zaman zaman dışarı çıkıp gezinmesine izin verilir. Günlerden bir gün hakana bir paket gelir. Paketin içinde canlısına çok benzeyen yapma bir bülbül vardır. Bu bülbülü Japon hakanı hediye olarak göndermiştir. Yeni gelen bülbülü öttürürler ve onun sesini de canlı bülbül kadar, hatta ondan daha çok beğenirler. Gerçek bülbül ise açık camdan kaçıp ormana gider. Bütün saray halkı eski bülbülü kötüleyip yeni bülbülü över. Eski bülbül hakana saygısızlık etti diye ülkeden sürülmesine karar verilir. Aradan bir yıl geçer ve bir akşam yapma bülbül bozulur. Bozulan kuş için hiçbir şey yapılamaz. Bir saatçi kuşu tamir eder ancak kuş eskisi gibi ötemez. Aradan beş yıl geçer. Hakan hastalanıp yatağa düşer. Hekimler kurtulamayacağını söyleyince hakanın yerine yeni bir hükümdar aranmaya başlanır. Eskiden hakanı sevip sayıyor görünen herkes, hakanı ölmüş sayıp yerine geçecek kişiye yaranmaya çalışır. Hakan ölüm döşeginde başının içindeki uğultuları duymamak için yapma bülbülün ötmesini ister fakat kendi kendine ötme yeteneği bulunmayan bülbül ötemez. O sırada dışarıdan gerçek bülbülün sesi gelir.

Bülbülün sesi ile hakan iyileşmeye başlar. Hakan iyileşir ve bülbülü ödüllendirmek ister. Bülbül ise bir ödül istememektedir. Hakan, bülbülün sesiyle uyur, sabah uyandığında çevresinde kimseyi göremez. Herkes hakanın ölmesini beklemektedir. Bülbül, hakanın sarayında sürekli kalmak istemez. Ne zaman isterse o zaman gelecektir. Bülbül hakandan bir dilekte bulunur. Dileği, kendisinin geldiğini hakanın kimseye anlatmamasıdır. Bülbül uçup gider ve hakan da iyileştiğini herkese gösterir.

Masalın iletisi, “Her şeyin doğal olanı güzel ve değerlidir” şeklinde ifade edilebilir. Bunun yanında, “İnsanlar kendi çıkarları için başkalarının özgürlüklerini ellerinden almamalıdır” fikri de yan ileti olarak çıkarılabilir. “İyi kalpli olanlar karşılaştıkları tüm nankörlüklere rağmen iyilikten vazgeçmezler” ifadesi de yan ileti olarak belirtilebilir.

Bakkalın Evindeki Noel Perisi isimli masalda, büyük bir evi olan bir bakkal ve bu bakkalın kiracısı olan bir öğrenci anlatılmaktadır. Öğrenci bir gün bakkaldan alışveriş yapmaya gittiğinde adamın tereyağı ve peyniri üzerinde şiir yazılı bir kâğıda sardığını görür. Bu kâğıt bir şiir kitabından alınmıştır. Genç, parası olmadığını ancak tereyağı bırakıp kitabı almak istediğini söyler. Adamı da şiirden anlamamasıyla ilgili şaka yoluyla eleştirir. Bakkalda yaşayan ve bakkalın sahibini çok seven küçük bir Noel perisi ise bakkal ile alay ettiği için gence çok kızar. Gece olunca gencin odasına gider ve kapının deliğinden içeri bakar. İçerisi çok aydınlıktır ve kitaptan çok güzel müzik sesleri gelmektedir. Bu kitap adeta büyüdür. Peri gördüklerine çok şaşmıştır. Küçük perinin içinden bu gencin odasında kalmak isteği geçer. Ancak bakkalın ona verdiği tereyağı ve lapayı tercih ederek bakkala geri döner. Ancak her akşam genç kitap okurken peri onun odasına gider ve içeriyi izler. Öğrenci kitabı okuyunca kitaptan büyük bir ağaç çıkar ve peri olanlara hayran kalır. Bir gece yarısı karşı komşunun evinde yangın çıkar. Herkes değerli eşyalarını yangından kaçırmaya çalışırken peri, çatı katına çıkıp gencin kitabını kaçıtır. Yangın bitene kadar kitabı korur; ancak yangın bittikten sonra yine lapayı tercih edip kitaptan vazgeçer.

Masalın iletisi, “Bazen insanlar ne kadar isteseler de ruhlarına dokunan güzellikleri değil, karınlarını doyuranları tercih ederler” şeklinde ifade edilebilir.

Ayrıca, “Kitaplar insanları başka alemlere götürür, onları derinden etkiler” ifadesi de yan ileti olarak çıkarılabilir.

Hızlı Koşucular isimli masalda, ormanda düzenlenen bir koşu yarışı anlatılmaktadır. Bu yarışın birincisi olarak yargıcılar kurulu bütün sene çok fazla koşan tavşanı, ikincisi olarak da salyangozu seçmiştir. Bazı hayvanlar aslında kendilerinin birinci olması gerektiğini söylerler. Salyangoza göre tavşan bütün sene korktuğu için koşmuş, oysa kendisi bunu görev edindiği için koşmuştur. Katır, kurulda yer almasa kendisinin birinci seçilmesi gerektiğini söyler. Kendisinin seçimi ise güzel olan hayvandan yana olmuştur. Yani tavşanı güzel olduğu için seçmiştir. Güle göre asıl hızlı koşucu güneştir. Işınlarnı saniyeler içinde dünyaya ulaştırmakta ve güllerin çok güzel bir koku salmalarını sağlamaktadır. Her hayvan yarışmanın kurallarını kendi çıkarları doğrultusunda yorumlar. Ödül ise tavşanın birinci olacağını bildikleri için lahana tarlasına giriş izni olarak belirlenmiştir.

Masalın iletisi, “Herkes adaleti kendine göre yorumlarsa, adalet hiçbir zaman sağlanamaz” olarak ifade edilebilir.

Küçük İda'nın Çiçekleri isimli masalda, İda isimli küçük bir kızın hayal dünyası anlatılmaktadır. Küçük kız, çiçeklerinin yavaş yavaş solduğunu görünce bilim yurdunda okuyan bir öğrenciye neden solduklarını sorar. Bu öğrenci zaman zaman İda'ya değişik hikâyeler anlatmakta, eğlenceli resimler çizmektedir. Öğrenci, çiçeklerin gece çok dans ettikleri için yorgun olduklarını söyler ve çiçeklerin geceleri balo düzenlediklerine dair bir hikâyeye anlatır. Bu hikâyeden çok hoşlanan İda, gece olunca çiçeklerinin nasıl dans ettiklerini görmek için salona gider. Hayal gücü çok kuvvetli olan küçük kız, çiçeklerinin ve oyuncaklarının dans ettiklerini görür. Oyuncaklar sabaha ölmüş olacaklarını söyler, İda'nın kendilerini bahçedeki kanaryanın yanına gömmesini isterler. Bunu duyan İda, sabah olduğunda ölen çiçeklerini bir kutuya koyar ve kuzenleri ile birlikte toprağa gömer. Masaldan, “Çocukların hayal güçleri çok kuvvetlidir” iletisi çıkarılabilir.

Kitaptaki bir diğer masalın ismi *Kibritçi Kız*'dır. Masalda, bir kış akşamı annesinden kalma yırtık terliklerle yolda yürüyen bir kız vardır. Küçük kız, yanından

geçen hızlı bir araba nedeniyle terliklerini yitirir. Soğuktan morarmış ayaklarıyla sokakta yürümektedir. Üzerinde kibritlerini taşıdığı önlüğü ve elinde de gün boyu satamadığı kibritleri vardır. Yılbaşı akşamı olduğu için her yer ıslık ıslık ve çevreyi yemek kokuları sarmıştır. Küçük kız, kibrit satamadığı için babasından dayak yeme korkusuyla eve gidememektedir. Kibritçi kız, soğuktan donmamak için bir kibrit çakar. Ancak kibrit kısa süre sonra söner. Sırayla bütün kibritleri yakar, kibritlerin hepsi söner. Küçük kız kibritleri çaktıkça hayaller görmektedir. Son hayalinde anneannesini görür. Anneanesi kızını kucağına alır ve birlikte gökyüzüne yükselirler. Sabah olunca kızın donmuş cesedini bulan insanlar ona acır; fakat hiçbiri kızın anneannesinin hayalinin kollarında mutlu bir şekilde göğe yükseldiğini bilmez.

Masalın iletisi, “Hayat herkes için aynı kolaylıkta değildir” şeklinde ifade edilebilir. Ayrıca, “Bazen insanlar keyif içinde yaşamlarını sürdürürken, hayatları yokluk ve zorluk içinde olan insanları fark etmezler” düşüncesi de yan ileti olarak çıkarılabilir.

Örgü İğnesi isimli masalda, neredeyse dikiş iğnesi inceliğinde bir örgü iğnesi vardır. İnceliği nedeniyle kendini çok beğenen bu iğneyi bir gün bir kişi eskimiş terlikleri dikmek için kullanır ve iğne kırılır. Ama o kişi iğneyi atmaz ve üzerine bal mumu damlatıp yaka iğnesi yapar. Örgü iğnesi bu durumdan çok gururlanır. Toplu iğne ile konuşan örgü iğnesi kendini överken aşçı kadının temizlemekte olduğu bulaşığın içine düşer. Sonra da lağıma giden örgü iğnesi, orada bile kendini beğenmeye devam eder. Orada bulunan bir şişeyle konuşan iğne, onun da kendisi gibi değerli bir varlık olduğunu düşünür. İkisi de kendileriyle övünmelerine karşın başkalarının ne kadar kendini beğenmiş olduğunu anlatırlar. Onlar konuşurken lağıma su gelir ve şişeyi sürükleyip götürür. İğne de inceliğiyle övünüp durmaya devam eder. Bir gün birkaç sokak çocuğu lağımı karıştırırken iğne çocuklardan birinin eline batar. Çocuk iğneyi alıp bir yumurta kabuğuna koyar ve suda yüzdürür. Herkesin kendisini gördüğünü düşünen iğne iyice gururlanır. Sonunda bir yük arabası yumurtanın üzerinden geçip iğneyi ezer; fakat iğneye hiçbir şey olmaz. Masalın iletisi, “Sürekli kendisiyle övünen insanlar sonunda acınacak duruma düşerler” olarak ifade edilebilir.

Kitaptaki masallardan bir diğzerinin ismi *Karabuğday*'dır. Bu masalda, kendini beğenmiş, Tanrı'ya şükretmeyen, sürekli dimdik duran bir karabuğday vardır. Bu karabuğdaya bir gün yıldırımlar düşer ve karabuğday yanar. Tarlanın karşısındaki yaşlı söğüt ağacı bu karabuğdaya niçin yıldırım düştüğünü ve buğdayı yaktığını anlatır. Karabuğday kendi güzelliklerini onaylatmak için söğüt ağacı ile konuşur. Söğüt ağacı sadece başını sallar, bu davranış karşısında karabuğday söğüt ağacının aptal olduğunu düşünür. O sırada şiddetli bir fırtına çıkar. Bütün çiçekler boyunlarını eğip büzüşürken karabuğday başlarını eğmez ve tüm uyarılara rağmen dik başlılık eder. Karabuğday şimşeğe doğru bakar ve alev alır. Fırtına geçtiğinde tüm çiçekler yaşamaya devam ederken karabuğday ölmüştür. Tarladaki bitkilerden bir tek söğüt ağacı karabuğdaya üzülmüştür. Masalın iletisi, "Gururunu yenemeyen insanlar, başlarına kötü şeyler gelmesine katlanmak zorundadırlar" olarak ifade edilebilir.

İnanın ki Yalanım Yok isimli masalda, bir tavuk bir kümeste olanları anlatmaktadır. Tavuğun anlattığına göre güneş battıktan sonra tünelerine çıkan tavuklar arasında şakacı ve saygı değer bir tavuk vardır. Tavuk kendini gagalarken bir tane tüyü düşer ve tüyü dökülünce güzelleştiğini söyleyip güler. Herkes uyuduktan sonra, uyumayan bir tavuk şakacı tavuğun söylediğini değiştirip yanındaki tavuğa anlatır. O tavuktan baykuşun karısına, oradan başka bir kuşa, oradan da dört bir yana kendini horozun aşkı yüzünden yolup çırıl çıplak bırakan tavukların hikâyeleri yayılır. Hikâye, ilk kümese döndüğünde bir tavuk tüyünün dedikodusu ölmüş beş tane tavuğun dedikodusuna dönüşmüştür. Masalın iletisi, "Dedikodu yapan insanlar gerçekleri çarpıtır, bire bin katarak anlatır" şeklinde ifade edilebilir.

Küçük Claus ile Büyük Claus isimli masalda, bir köyde adları Claus olan iki arkadaş vardır. Köylüler dört atı olana Büyük Claus, bir atı olana Küçük Claus adını verirler. Haftanın bir günü büyük Claus dört atını Küçük Claus'a verir ve onun kendi tarlasını sürmesine izin verir. Buna karşılık Küçük Claus haftanın her günü atını götürüp Büyük Claus'un tarlasında sürer. Bir pazar günü köylüler kiliseye giderken atları süren Küçük Claus'u görür. Küçük Claus gösteriş olsun diye "deh benim atlarım" der. Bunu duyan Büyük Claus kızar ve atların dördünün kendisinin olduğunu söyler. Küçük Claus davranışını biraz sonra tekrar eder. Bu sefer Büyük Claus bunu tekrar ederse onun atını

öldüreceğini söyler. Küçük Claus verdiği sözü unutup aynı şeyi tekrar edince Büyük Claus atın başına bir kazma indirir ve onu öldürür. Küçük Claus ağlar, sonra satmak üzere atının derisini yüzer ve kente gitmek üzere yola çıkar. Kente giderken karanlık bir ormandan geçer. Yola yakın bir yerde bir çiftlik evi görür ve orada konaklamaya karar verir. Kulübenin kapısını köylü bir kadın açar; fakat kocasının evde olmadığını söyleyip kapıyı kapatır. Küçük Claus ileride bir dam görür ve onun üzerine çıkıp yatmaya karar verir. Claus dama çıkınca kulübenin içini görür. Az önce kapıyı açan kadın kilisenin yazmanıyla eğlenmektedir. Az sonra kadının kocası atıyla çıkagelir. Kadının kocası kilise yazmanlarından hiç hoşlanmayan bir adamdır. Kadın kocasına ziyafet hazırlamıştır; ancak evlerine uğrayan yazman aç olduğunu söyleyince kadın onu içeri alıp karını doyurur. Kadın, yazmanı sandığın içine saklar. Çiftçi Claus'u görür ve eve davet eder. Kadın ikisini de güler yüzle karşılar ve önlerine bir kase çorba koyar. Claus'un akli damdayken gördüğü yemeklerdedir. Claus, yemekleri çıkartmak için bir oyun oynar ve fırındaki yemekleri ortaya çıkarır. Claus yemekleri bir büyücünün getirdiğini söyler. Adam, yiyip içtikten sonra Claus'tan büyücüsünün şeytanı getirtmesini ister. Claus, şeytanın tıpkı kilise yazmanına benzediğini söyler. Adam yine de şeytanın ortaya çıkmasını ister. Claus, adamı yazmanın saklandığı sandığın yanına götürür. Çiftçi sandığın kapağını açıp yazmanı görünce çığlık atar, kapağı kapatır ve eğlenmeye devam ederler. Çiftçi, büyücüyü satın almak ister. Claus, bir kile dolusu altın karşılığında büyücü diye içinde at derisi bulunan çuvalı adama satar. Çiftçi, sandığı da zorla verir. Claus da paralarla sandığı alıp gider. İleride küçük bir ırmak vardır. Claus ağırlığından dolayı sandığı suya atacakmış gibi yapar. Sandıktaki adam bağırır ve canını bağışlaması karşılığında Claus'a bir kile altın teklif eder. Claus bunu kabul eder ve parayı alarak kendi evine döner. Küçük Claus zengin olduğunu Büyük Claus'un öğrenmesini ister; ancak başından geçenleri tam olarak anlatmak istemez. Bir çocuk yollayıp Büyük Claus'tan bir kile ister. Büyük Claus, Küçük Claus'un ne tartacağını öğrenmek için kilenin dibine kâğıt koyar. Gümüş paralar kâğıda yapışınca Büyük Claus hemen Küçük Claus'un yanına gider. Büyük Claus, Küçük Claus'un deriden bu kadar çok para kazandığını sanır ve kendi atlarını da öldürüp derilerini yüzer. Derileri satmak için bir sokağa girer ve her at derisi karşılığında bir kile altın ister. İnsanlar bunu çok saçma bulur. Büyük Claus en sonunda dayak yer ve bir de alay konusu olur. Büyük

Claus çok sinirlenip Küçük Claus'un yanına gider. O akşam Küçük Claus'un büyükannesi ölmüştür. Bu ölüme üzülen Küçük Claus büyükannesini kendi yatağına yatırmıştır. Gece yarısı Büyük Claus elinde bir baltayla içeri girer ve Küçük Claus sandığı büyükannenin başına baltayı indirir. Küçük Claus, Büyük Claus'un bu davranışına çok şaşırır. Küçük Claus büyükannesini bir at arabasına bindirip yola çıkar. Bir handa durur ve hancıya oyun oynar. Hancıdan büyükannesine sıra götürmesini ister. Hancı, birkaç kere seslenmesine karşı büyükanne konuşmayınca sinirlenip bardağı büyükannenin suratına atar. Küçük Claus handan dışarı fırlar, hancıyı büyükannesini öldürmekle suçlar. Hancı, olayı kimseye anlatmaması için Claus'a bir kile altın verir. Hancı bir kile altını verdikten sonra büyükanneyi gömer. Eve dönen Küçük Claus, Büyük Claus'a aynı kile oyununu oynar. Küçük Claus'u öldürdüğünü zanneden Büyük Claus hemen onun evine gider. Odadaki paraları gören Büyük Claus çok şaşırır ve paraları nereden bulduğunu Küçük Claus'a sorar. Küçük Claus, öldürdüğü kişinin büyükannesi olduğunu, götürüp cesedi sattığını söyler. Büyük Claus da gidip kendi büyükannesini öldürür ve cesedini bir eczacıya satmaya çalışır. Cesedi gören eczacı yaygarayı basınca Büyük Claus kaçar. Evine gidip kocaman bir çuval alır ve Küçük Claus'a gider. Küçük Claus'u çuvala koyup nehre atmaya götürür. Yolda yorulunca bir kiliseye girip ilahi dinler. Dışarıda inleyen Küçük Claus'u bir çoban duyar. Küçük Claus genç yaşta ölmek istemediğini haykırır, çoban ise ölmek istemektedir. Küçük Claus'un yerine çuvala çoban girer ve hayvanlarını ona emanet eder. Büyük Claus, içinde çobanın olduğu çuvalı köprüden aşağı atar. Geri dönerken yolda sürüsüyle gezen Küçük Claus'u görür. Küçük Claus suya düştükten sonra bir denizkızının kendisini bulduğunu ve bir su altı ineği sürüsü verdiğini söyler. Anlatılanlara inanan Büyük Claus, köprüye gider ve çuvala girip Küçük Claus'un kendini aşağı atmasını bekler. Küçük Claus, Büyük Claus'u aşağı atar ve sürüsünü alıp gider.

Masalın iletisi, "Dünyada ahmak insanlar olduğu sürece kurnaz insanlar kazanacaktır" şeklinde ifade edilebilir. Ayrıca, "Daha fazla para kazanmak uğruna elindekilerin kıymetini bilmeyen ve onları gözden çıkaranlar, bir gün her şeylerini kaybederler" ifadesi de yan ileti olarak belirtilebilir.

Mutlu Aile isimli masalda, dulavrat otlarının üzerinde yaşayan salyangozlardan bahsedilmektedir. Bu salyangozlar uzun süre bir konağa götürülüp zengin sofralarında yenmişlerdir. Sonra soyları tükenir duruma gelmişlerdir. Konağın bulunduğu bölgede bir dulavrat otunun üzerinde yalnızca iki salyangoz kalmıştır. Bu salyangozlar üzerlerinde bir kabuktan ev bulunduğu için kendilerini çok şanslı saymaktadırlar. Ayrıca bir zamanlar zengin sofralarında yenmiş olan atalarından dolayı soylu olduklarını düşünmektedirler. Ana salyangoz yaşadıkları ormanın ötesinde ne olduğunu, o konağı ve zengin sofrasına konmanın nasıl bir şey olduğu merak etmektedir. Salyangozların bir çocuğu olur ve oğullarına yaraşır bir eş aramaya başlarlar. Bu konuda karıncalardan yardım isterler. Karıncalar, bir kraliçe karıncayı eş olarak önerir. Salyangozlar karıncanın teklifini beğenmez ve sivrisineklerden yardım isterler. Sivrisinekler, buldukları yerden az ötede bir dişi salyangozun oturduğundan bahseder. Yaşlı salyangozlar çalıda yaşayan diğer salyangozu küçümser ve o salyangozun ayaklarına gelmesini isterler. Dişi salyangoz gelir ve oğlanla evlenir. Gelinlerine ve oğullarına dulavrat otu ormanını hediye verirler. Düğünden sonra yaşlı salyangozlar bir daha kabuklarından çıkmaz. Aradan geçen zamana rağmen hiçbir salyangoz konağa götürülüp kaynatılmadığı için insan soyunun tükendiğini düşünmeye başlarlar. Dulavrat otlarının üzerinde mutlu bir yaşam sürerler. Masalın iletisi, “Bazı dar görüşlü insanlar tüm dünyayı kendi yaşadıkları hayattan ibaret zannederler” ifadesiyle belirtilebilir.

Haftanın Günleri isimli masalda, şubat ayının artık gününde haftanın günleri bir araya gelip eğlenmeye karar verir. Her biri karnaval kıyafeti giyer ve eğlence başlar. Eğlence önce pazar, sonra pazartesi, salı, çarşamba, perşembe, cuma ve cumartesi gelir. Her biri kendisini över ve kendi yararlılığından bahseder. Böylece yedi gün art arda sofrada yerini alır. Masalın iletisi, “Yararlı olmak istenirse her gün ayrı bir önem ve anlam kazanabilir” ifadesiyle belirtilebilir.

Kitapta yer alan bir diğer masalın ismi *Vanö ile Glanö*’dür. Vanö ile Glanö iki adadır. Fırtınalı bir gecede dalgaların kapladığı Vanö denizin içine batmıştır. Artık Vanö’yü denize açılan balıkçılardan başka gördüğünü söyleyen yoktur. Glanö’de yaşayan insanlar ise bir gün Vanö’nün Glanö’yü yanına alacağı korkusunu duymaktadır. Bir süre sonra Glanö, eskisinden farklı bir görünüş kazanır, çünkü insanlar uzun bir set

çekip Glanö'yü Sealand denilen yerleşim yerine bağlamıştır. Glanö'ye gelen suyu boşaltan insanlar böylece adanın kaderini değiştirmiştir. Masalın iletisi, “Akli ve teknolojiyi kullanan insanlar aşılması imkansız görülen birçok zorluğu aşmayı başarabilir” şeklinde ifade edilebilir.

Homeros'un Gömütünden Bir Gül isimli masalda, İzmir yakınlarında Homeros'un mezarının başında açmış bir gül vardır. Bir bülbül aşkını bu güle anlatmaktadır; fakat gül Homeros'un kabrinin üzerinde açtığı için övünmekte ve bülbüle yüz vermemektedir. Sonunda bülbül ölür, yoldan geçen bir kervandaki devecinin küçük oğlu bülbülü alıp Homeros'un mezarındaki taşlar arasına gömer. Gece olunca gül bir rüya görür. Rüyasında yoldan geçen bir ozan onu koparıp kitabın arasına koymakta ve memleketine götürmektedir. Gül, görmekte olduğu rüyadan uyanır, az sonra güneş doğar. Rüyasında gördüğü ozan gerçekten gelir ve onu koparıp Homeros'un İlyada isimli eserinin içinde memlekete götürür ve oradakilere Homeros'un gömütünden bir gül getirdiğini söyler. Masalın iletisi, “Kendini ne kadar üstün görürse görsün her canlı bir gün ölümü tadacaktır” şeklinde ifade edilebilir.

Çiftlik Horozu ile Rüzgâr Horozu isimli masalda, sürekli böbürlenen iki horuz vardır. Biri çatıdaki rüzgâr horozu, biri de çiftlik horozudur. İkisi de kendilerinin çok değerli olduğunu düşünmektedirler. Rüzgâr horozu her fırsatta dünyadan bıktığını, her şeyin can sıkıcı olduğunu dile getirmektedir. Çiftlik horozu da tavuklara gösteriş yapmak için sürekli ötmekte ve kendinin ne kadar yaman bir horoz olduğunu anlatmaktadır. Bir yandan da çatıdaki rüzgâr horozuna hava atmaya çalışmaktadır. Herkesten çok sıkılan rüzgâr horozu birden kırılır ve çatıdan aşağıya düşer. Kitabın sonu şu şekilde bitmektedir: “*Şimdi bu anlattıklarımızdan ne ders çıkarabiliriz? Ötmek, her şeyden 'gına getirip' kıılmaktan iyidir*” (Andersen, 2009: 224). Buradan hareketle masalın iletisi, “Tembellikten önmeksiz bir işe sahip olmak daha iyidir” şeklinde ifade edilebilir.

Tüy Kalem ve Mürekkep Kalem başlıklı masalda, bir şairin kendini beğenmiş tüy kalemi ile mürekkep kaleminden bahsedilmektedir. Şairin yazdığı güzel şiirleri ikisi de kendisinin yazdığını düşünmektedir. Mürekkep hokkası tüy kalemin bir araç; tüy kalem

de mürekkep hokkasının bir araç olduğunu söylemektedir. Böyle bir tartışma sürerken şair gelir ve akşam dinlediği bir keman dinletisine dair birkaç satır yazmaya başlar: “*Keman ile yayın, başarılarını övmeleri ne büyük bir ahmaklık olurdu! Şair, sanatçı, bilim adamı, general, kim olursak olalım, biz insanlar hepimiz sık sık bu ahmaklığı ediyoruz. Bizler, Ulu Tanrı'nın kullandığı araçlardan başka neyiz ki? Tek ayrıcalıklı varlık odur! Bizim ise övünecek hiçbir şeyimiz yok*” (Andersen 2009: 227). Şair, yazdıklarını yüksek sesle okur ve mürekkep hokkası ile tüy kalem bunları duyar. Fakat söylenenlere kulak asmamışlardır. İkisi de hala birbirini küçük düşürme, kendini haklı çıkarma kavgasındadır. Şair ise yazmaya devam etmektedir. Masalın iletisi, “Bütün güzelliklerin kaynağı Tanrı’dır; insanlar ise onun birer aracıdır. Bu yüzden insanlar yaptıkları güzel şeylerin kendilerinden olduğunu sanıp böbürlenmemelidir” şeklinde ifade edilebilir.

Pire ile Profesör isimli masalda, balon pilotu olmak isteyen bir adamdan bahsedilmektedir. Bu adam çocukken, balon pilotu olan babasıyla birlikte balona biner. Fakat balon patlar ve babası ölür. Çocuk ise paraşütle atladığı için kurtulur. Büyüdüğünde babası gibi balon pilotu olmak isteyen adamın ne balonu vardır ne de balon alacak parası. Para kazanmak için hokkabazlık öğrenir ve gösteriler yapmaya başlar. Kendisine de “Profesör” ismini vermiştir. Bu gösteriler sırasında bir kadınla evlenir ve onunla ülke ülke dolaşır. Ancak gün gelir kadın bu durumdan sıkılır ve adamı terk eder. Adam üzüntüsünden hokkabazlık yapmak istemez ve bu yüzden de para kazanamaz olur. Karısından yadigâr kalan bir pire vardır. Bu pireyi çok seven adam, pireye hokkabazlık öğretir. Pireyle birlikte farklı ülkeleri gezmeye ve para kazanmaya başlarlar. Adam, bir gittiği ülkeye bir daha gitmediği için dünya üzerine yamyamların ülkesi dışında gitmedikleri ülke kalmaz. Adam en sonunda oraya da gitmeye karar verir. Yamyam ülkesini sekiz yaşında bir prenses yönetmektedir. Bu prenses pireyi görünce ona âşık olur ve kendisine bir iple bağlayarak pireyi bırakmak istemez. Profesöre de yanlarında bir oda verirler. Ülke ülke gezmeye alışık olan profesör ve pire yamyamların ülkesinde kalmaktan çok sıkılmıştır. Uzun süre düşünen profesörün aklına bir balon yapıp oradan kaçmak gelir. Prensese, gökte kocaman bir top patlatabileceğini söyler. Bu fikirden hoşlanan prenses gerekli malzemeleri profesöre verir. Profesör bir balon yapar

ve havalandırmak için pireye ihtiyacı olduğunu söyler. Prensese istemese de pireyi ona verir. Herkes, balonun yükselip soğuduktan sonra geri geleceğini düşünmektedir. Ama profesör ve pire bir daha dönmezler. O ülkedeki insanlar hala onların döneceği beklentisindedir. Profesör ve pire birlikte çok para kazanır ve varlıklı, saygın birer kişi olurlar. Üstelik profesör çok sevdiği balonuna da kavuşmuştur. Masalın iletisi, “İnsan bir şeyi çok isterse aklını kullanarak ve azimli olarak istediğine kavuşabilir” şeklinde ifade edilebilir. Ayrıca, prensesin pireyi ve profesörü alıkoymasından, “Bir kişiye zorla bir iş yaptırmaya kalkarsanız, o kişi elinizden kurtulmak için mutlaka çabalar” ifadesi de yan ileti olarak masaldan çıkarılabilir.

Şans Bir İğnenin İçinde Olabilir isimli masalda, tornacılık yapan yoksul bir adamdan bahsedilir. Bu adam çok şanssız olduğunu düşünmektedir. Adamın bahçesindeki armut ağacı bile meyve vermemektedir. Bir gün armut ağacının kırılan dalından küçük büyük tahta armutlar yapan tornacı, bu armutları çocuklara dağıtır. Evlerinde bulunan şemsiyenin tokası bozulunca adam, çocuklara verdiği armutlardan birinden iğneyi geçirip halka yapar ve şemsiyeye takar. Bu toka şemsiyeye çok uymuştur. Adam her sene şemsiye yapıp şehre göndermektedir. Yaptığı tahta armuttan da örnek olarak gönderir. Adamın buluşu herkes tarafından çok beğenilir. Adamın bir anda işleri açılır ve çok para kazanmaya başlar. Adam, şansının armut ağacında saklı olduğunu düşünmektedir. Her fırsatta herkese “şans bir iğnenin ucunda olabilir” demektedir. Masalın iletisi, “Şansın ne zaman insanın yüzüne güleceği belli olmaz” şeklinde ifade edilebilir.

Kitaptaki masallardan bir diğerinin ismi *Bezelye Kabuğunun İçindeki Beş Bezelye Tanesi*'dir. Bu bezelye taneleri sabırsızlıkla kabuğun içinden çıkmayı beklemektedirler. Bu bekleyiş sürerken bir gün kabuk açılır ve bezelye taneleri bir oğlanın avucuna düşer. Dışarıyı gördükleri için çok mutlu olan bezelye taneleri kimin en uzağa gideceği konusunda iddialaşmaya başlarlar. Çocuk her birini sapanına koyup farklı yerlere gönderir. En sonda kalan bezelye tanesi “ne olacaksa olsun” diye düşünmektedir. Oğlan onu sapanıyla fırlatır. Bezelye tanesi bir tavan arasındaki pencerenin yosun tutan tahtalarının arasına düşer. Bu evde çok yoksul bir anne ile yatalak kızı yaşamaktadır. Anne kızının ablası gibi yakında öleceğini düşünmektedir.

Kız, tahtaların arasında filizlenen yeşil bezelye tanesini görür. Annesi ona bakması için kızın yatağını pencerenin önüne çeker. Böylece kızın tek bir bezelye filizinden oluşan ufak bir bahçesi olmuştur. Kız gün geçtikçe kendisini daha iyi hissettiğini, güneşin kendisine iyi geldiğini anlatır annesine. Kadın önce buna inanmaz; fakat kızının git gide iyileştiğini fark edince umutla dolar. Kadın, Tanrı'nın kendilerini mutlu etmek için bu bezelye tanesini gönderdiğini düşünmektedir. Kız tamamen iyileşir ve bezelyeye minnet duyar. Uzak diyarlara gitme heveslisi olan bezelye tanelerinin bir kısmı güvercinlere yem olur, bir tanesi ise bir çatı oluşunun içine düşüp kirli suda şişer. Şişmanlıyor olmaktan memnundur. Oluk da içindeki bezelye ile gurur duymaktadır. Masalın iletisi, "Başkalarına yararlı olabilmek ve başka insanları mutlu edebilmek her şeyden daha önemlidir" şeklinde ifade edilebilir.

Gölge isimli masalda, soğuk bir ülkeden sıcak bir ülkeye giden bir bilginden bahsedilmektedir. Bilgin, sıcağa alışık olmadığı için bu ülkede çok zorluk çekmektedir. Ülkedeki diğer insanlar gibi gündüzleri evde oturup akşamları dışarı çıkmaktadır. Bir gece aniden uyanır ve karşı balkondan etrafa ışık saçıldığını, orada bir genç kızın olduğunu görür. Fakat kendine gelip balkona çıktığında kız gözden kaybolur. Evden güzel bir müzik sesi yayılmaktadır. Balkona oturan adam karşı balkona bakarken kendi gölgesinin karşıdaki balkona vurduğunu görür. Bunu görünce de gölgesine aralık kapıdan içeri girmesini ve içeride neler olduğuna bakmasını, böylece de bir işe yaramasını ister. Bunu söylerken şaka yapmaktadır. Fakat gölge kafasını sallar ve adam kendi odasına dönerken o da karşı komşunun aralık kapısından içeri girer. Adam sabah uyanığında gölgesinin olmadığını fark eder. Bunun üzerine haftalarca gölgesinin çıkmasını bekler. Gölgesi yeterli boya geldiğinde ise ülkesine döner. Aradan yıllar geçer ve bir gün adamın kapısı çalınır. Çok şık giyimli, gösterişli bir adam durmaktadır kapıda. Bilgin ona kim olduğunu sorduğunda kapıdaki adam bilginin eski gölgesi olduğunu söyler. Bilgine bir borcu varsa ödemek için gelmiştir. Bilgin, borcunun olmadığını, insana dönüştüğü için onun adına mutlu olduğunu ifade eder. Gölgeden, karşı komşunun evine gittiği zaman neler gördüğünü öğrenmek ister. Gölge o evin Şiir'in evi olduğunu, kendisinin bekleme odasına girebildiğini ve oradan her şeyi görebildiğini anlatır. Bilgin ısrarla neler gördüğünü sorsa da gölge sadece her şeyi

gördüğünü söyler. Artık çok zengin ve saygın bir kişi olduğu için bilginin kendisine “siz” diye hitap etmesini ister. Bilgin bunu kabul eder ve ona “siz” diyerek hitap eder. Sonra gölge nasıl bu kadar zengin olduğunu anlatır. Komşunun evinden çıktıktan sonra kıyafetleri olmadığı için şehri saklanarak gezdiğini, bu sırada da insanların yaptığı kötü şeyleri gördüğünden bahseder. Gördüğü kötü şeyleri ilgili kişilerin kendine doğrudan yazar. Her şeyden haberi olduğu için insanlar ona birden iyi davranmaya, kıyafetler ve paralar vermeye, saygı göstermeye başlarlar. Böylece gölge zengin ve saygın bir kişi olmuştur. Bilgine kartını verip oradan çıkar gider. Aradan yıllar geçer ve gölge geri gelir. Bilgin o sıralar dünyadaki iyi ve güzel şeyler üzerine bir kitap yazmaktadır. Fakat kitap kimsenin ilgisini çekmemektedir. Bunun üzerine gölge, yakında bir yolculuğa çıkacağını söyler ve bilgini de bu yolculuğa davet eder; ama tek şartı vardır: Bilginin kendisinin gölgesi olarak gelmesi. Bilgin bu teklifi kabul etmez ve gölgeyi gönderir. Fakat bilgin gün geçtikçe hastalanmaya başlar. Onu tekrar ziyarete gelen gölge bilginin halini görünce onu içmelere götürmeyi teklif eder. Bu sefer arkadaşı olarak gelmesini rica eder. Bilgin bu teklifi kabul eder ve birlikte yola koyulurlar. Uzun yolculukları sırasında gölge hep efendi olmaya çalışır. Bilgin ise çok iyi kalpli olduğu için buna aldırmaz. İçmelere geldiklerinde orada bir ülkenin prensesinin olduğunu görürler. Bu prensesin hastalığı gözlerinin çok keskin olmasıdır. Gölgenin herkesten farklı olduğunu, onun bir gölgesinin olmadığını hemen anlar ve bu garip adamla tanışmak ister. Gölgenin yanına gidip gölgesinin olmadığını anladığını söylediğinde gölge kendisiyle birlikte gezen bilginin aslında onun gölgesi olduğunu söyler kıza. Çok sıra dışı bir gölgeye sahip olduğunu, gölgesinin insan olmasına izin verdiğini anlatır. Prensese gölgeden çok etkilenir. Gün geçtikçe ona aşık olur ve gölge ile evlenmeye karar verir. Fakat önce bir bilgi sınavından geçmelidir. Dans ettikleri bir sırada gölgeye çok zor bir soru sorar. Gölge, bu sorunun cevabını gölgesinin bile cevaplayabileceğini söyler. Bunun üzerine prenses bilgine gidip soruyu sorar. Bilgin çok doğru ve akıllıca bir cevap verir. Bunun üzerine prenses gölge ile evlenmeye karar verir ve gölge ile birlikte ülkesine döner. Gölge, bilgine gerçekten gölgesi gibi davranması için çok büyük paralar teklif eder. Ancak bu durumu kendisine saygısızlık saydığı ve gölgenin insanları kandırdığını düşündüğü için bilgin bu teklifi kabul etmez ve gerçekleri prensese anlatacağını söyler. Bunun üzerine gölge, bilgini tutuklatır ve zindana attırır. Prensese

de gölgesinin aklını yitirdiğini, kendisinin bir insan, efendisinin ise bir gölge olduğunu sandığını anlatır. Prenses bilginin öldürülmesini emreder. Prenses ile gölge büyük ve gösterişli bir düğünle evlenirlerken bilgin sessizce öldürülmüştür. Masalın iletisi, “Bilgisiz ama kurnaz insanlar bilgili insanları kullanarak herkesi aldatıp yükselmeyi başarırlar” şeklinde ifade edilebilir. Bu ileti olumsuzluk ifade eden bir iletidir. Masalda bahsedilen “gölge”, herkesi kandırmakta ve bilgini kullanarak başarıya ulaşmaktadır. Bilgin çok iyi kalpli bir adam olmasına rağmen sonunda öldürülmektedir. İyinin kaybettiği, kötünün başarıya ulaştığı bir masalın çocuğa okutulması uygun değildir.

Bu çalışmada, *Andersen Masalları* isimli kitaptan 63 ileti çıkarılmıştır. Bu iletilerden beş tanesinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olmadığı ifade edilebilir.

3.30 Türkçe Öğretmenlerinin Görüşleri

Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında ilköğretim öğrencilerine tavsiye ettiği 100 Temel Eser listesinde yer alan 29 çeviri eserden çıkarılan 356 iletiden 78 tanesi 134 Türkçe öğretmenin görüşüne sunulmuştur. Türkçe öğretmenleri bu iletilerin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygunluğunu, her iletinin karşısında yer alan “Uygundur”, “Uygun Değildir” ve “Fikrim Yok” seçeneklerini işaretleyerek değerlendirmişlerdir. Aşağıda, her iletiye dair Türkçe öğretmenlerinin görüşlerinin frekansları ve yüzdeleri verilmiştir.

İleti1: Verilen sözü tutmak, dakik olmak, cesur olmak insana maddi manevi pek çok şey kazandırır

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	130	97,0	97,0	97,0
Uygun Değildir	4	3,0	3,0	100,0
Toplam	134	100,0	100,0	

Birinci ileti için, 130 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 4 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %97’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti2: Tehlikelere karşı, en güç durumlarda bile dikkati elden bırakmamak gerekir.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	128	95,5	95,5	95,5
	Uygun Değildir	1	,7	,7	96,3
	Fikrim Yok	5	3,7	3,7	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

İkinci ileti için, 128 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 1 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 5 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %95,5’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti3: Kardeş sevgisinin önüne hiçbir şey geçemez. Ailelerin verdikleri cezalar bile.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	76	56,7	56,7	56,7
	Uygun Değildir	33	24,6	24,6	81,3
	Fikrim Yok	25	18,7	18,7	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Üçüncü ileti için, 76 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 33 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 25 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %56,7’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti4: İnsan, ne oldum dememelidir, ne olacağım demelidir.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	121	90,3	91,0	91,0
	Uygun Değildir	7	5,2	5,3	96,2
	Fikrim Yok	5	3,7	3,8	100,0
	Total	133	99,3	100,0	
Kayıp	Sistem	1	,7		
Toplam		134	100,0		

Dördüncü ileti için, 121 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 7 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 5 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 1 Türkçe öğretmeni hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %90,3’lük bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti5: Kimsesiz çocuklar yurdu kötü bir yerdir. Oradaki çocuklar mutsuzlardır.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	26	19,4	19,7	19,7
	Uygun Değildir	83	61,9	62,9	82,6
	Fikrim Yok	23	17,2	17,4	100,0

Total	132	98,5	100,0
Kayıp Sistem	2	1,5	
Toplam	134	100,0	

Beşinci ileti için, 26 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 83 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 23 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 2 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %61,9’luk bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti6: Arkadaşlar her durumda birbirlerinin yanında olmalıdırlar.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	113	84,3	84,3	84,3
Uygun Değildir	17	12,7	12,7	97,0
Fikrim Yok	4	3,0	3,0	100,0
Toplam	134	100,0	100,0	

Altıncı ileti için, 113 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 17 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 4 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %84,3’lük bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti7: Birlik ve dayanışma içinde olanlar güçlenir, tüm zorlukları alt ederler.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	126	94,0	94,0	94,0
Uygun Değildir	8	6,0	6,0	100,0
Toplam	134	100,0	100,0	

Yedinci ileti için, 126 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 8 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %94’lük bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti8: Erkek evde gücü temsil eder. Onun sözü kadın için emirdir.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	8	6,0	6,1	6,1
Uygun Değildir	118	88,1	89,4	95,5
Fikrim Yok	6	4,5	4,5	100,0
Total	132	98,5	100,0	
Kayıp Sistem	2	1,5		
Toplam	134	100,0		

Sekizinci ileti için, 8 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 118 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 6 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 2 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %88,1’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti9: Varlıklı olmayan insanlar, yaşamın kendileri için çizdiği çemberin dışına hiçbir zaman çıkamazlar.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	13	9,7	9,8	9,8
	Uygun Değildir	116	86,6	87,9	97,7
	Fikrim Yok	3	2,2	2,3	100,0
	Toplam	132	98,5	100,0	
Kayıp	Sistem	2	1,5		
Toplam		134	100,0		

Dokuzuncu ileti için, 13 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 116 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 3 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 2 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %86,6’lık bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti10: Fedakârlık, sözünde durma, güven ve sevgi bir dostluk için önemli kavramlardır.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	130	97,0	97,0	97,0
	Uygun Değildir	1	,7	,7	97,8
	Fikrim Yok	3	2,2	2,2	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Onuncu ileti için, 130 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 1 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 3 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %97’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti11: İmla kuralları gereksizdir.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	7	5,2	5,3	5,3
	Uygun Değildir	122	91,0	93,1	98,5
	Fikrim Yok	2	1,5	1,5	100,0
	Total	131	97,8	100,0	
Kayıp	Sistem	3	2,2		
Toplam		134	100,0		

On birinci ileti için, 7 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 122 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 2 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 3 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %91’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti12: Yanlış bir davranışta bulunulduğunda bunun farkına varılıp pişman olunursa bu davranış affedilebilir.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	124	92,5	93,2	93,2
	Uygun Değildir	4	3,0	3,0	96,2
	Fikrim Yok	5	3,7	3,8	100,0
	Total	133	99,3	100,0	
Kayıp	Sistem	1	,7		
Toplam		134	100,0		

On ikinci ileti için, 124 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 4 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 5 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 1 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %92,5’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti13: Yatılı okullar askeriye gibidir. Yatılı okul bir öğrenci kışlasıdır.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	16	11,9	11,9	11,9
	Uygun Değildir	99	73,9	73,9	85,8
	Fikrim Yok	19	14,2	14,2	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

On üçüncü ileti için, 16 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 99 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 19 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %73,9’luk bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti14: Çalışmadan kazanç elde edilmez.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	111	82,8	83,5	83,5
	Uygun Değildir	21	15,7	15,8	99,2
	Fikrim Yok	1	,7	,8	100,0
	Toplam	133	99,3	100,0	
Kayıp	Sistem	1	,7		
Toplam		134	100,0		

On dördüncü ileti için, 111 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 21 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 1 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 1 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %82,8’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti15: Arkadaşların birbirlerine lakap takmasında sakınca yoktur.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	7	5,2	5,3	5,3
	Uygun Değildir	120	89,6	90,2	95,5
	Fikrim Yok	6	4,5	4,5	100,0
	Toplam	133	99,3	100,0	
Kayıp	Sistem	1	,7		
Toplam		134	100,0		

On beşinci ileti için, 7 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 120 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 6 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 1 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %89,6’lık bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti16: Öğrenciler de ara sıra kaçamak yapıp sigara içebilir.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	6	4,5	4,5	4,5
	Uygun Değildir	123	91,8	92,5	97,0
	Fikrim Yok	4	3,0	3,0	100,0
	Toplam	133	99,3	100,0	
Kayıp	Sistem	1	,7		
Toplam		134	100,0		

On altıncı ileti için, 6 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 123 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 4 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 1 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %91,8’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti17: Kötülük eden kötülük; iyilik yapan iyilik bulur.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	92	68,7	70,2	70,2
	Uygun Değildir	31	23,1	23,7	93,9
	Fikrim Yok	8	6,0	6,1	100,0
	Toplam	131	97,8	100,0	
Kayıp	Sistem	3	2,2		
Toplam		134	100,0		

On yedinci ileti için, 92 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 31 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 8 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 3 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %68,7’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti18: Kediler patilerini kulaklarının arkasından geçirdiği için yağmur yağar.(Batıl inanç)

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	6	4,5	4,5	4,5
	Uygun Değildir	109	81,3	82,0	86,5
	Fikrim Yok	18	13,4	13,5	100,0
	Toplam	133	99,3	100,0	
Kayıp	Sistem	1	,7		
Toplam		134	100,0		

On sekizinci ileti için, 6 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 109 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 18 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 1 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %81,3’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti19: Bilgili kişilerin sözü zamanında dinlenilmezse sonunda pişman olunur. Ne yazık ki son pişmanlık fayda etmez.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	112	83,6	84,2	84,2
	Uygun Değildir	14	10,4	10,5	94,7
	Fikrim Yok	7	5,2	5,3	100,0
	Toplam	133	99,3	100,0	
Kayıp	Sistem	1	,7		
Toplam		134	100,0		

On dokuzuncu ileti için, 112 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 14 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 7 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 1 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %83,6’lık bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti20: Büyükler bazen yanlış kararlar verip çocuklara çok acımasız cezalar verirler.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	72	53,7	53,7	53,7
	Uygun Değildir	52	38,8	38,8	92,5
	Fikrim Yok	10	7,5	7,5	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Yirminci ileti için, 72 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 52 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 10 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %53,7’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti21: Çocuklar zaman zaman anne-babasını kandırarak istediklerini yapabilir, cezadan kurtulabilirler.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	19	14,2	14,2	14,2
Uygun Değildir	107	79,9	79,9	94,0
Fikrim Yok	8	6,0	6,0	100,0
Total	134	100,0	100,0	

Yirmi birinci ileti için, 19 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 107 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 8 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %79,9’luk bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti22: İnsanlar için özgürlük her şeyden daha önemlidir.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	99	73,9	73,9	73,9
Uygun Değildir	22	16,4	16,4	90,3
Fikrim Yok	13	9,7	9,7	100,0
Toplam	134	100,0	100,0	

Yirmi ikinci ileti için, 99 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 22 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 13 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %73,9’luk bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti23: Aileler çocuklarına vakit ayırmalı, modern dünyanın yoğunluğuna kapılıp çocuklarını ve kendi mutluluklarını ihmal etmemelidir.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	126	94,0	94,7	94,7
Uygun Değildir	3	2,2	2,3	97,0
Fikrim Yok	4	3,0	3,0	100,0
Toplam	133	99,3	100,0	
Kayıp Sistem	1	,7		
Toplam	134	100,0		

Yirmi üçüncü ileti için, 126 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 3 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 4 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 1 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %94’lük bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti24: Herkes kendi dengiyle arkadaşlık etmelidir.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	63	47,0	47,4	47,4
	Uygun Değildir	59	44,0	44,4	91,7
	Fikrim Yok	11	8,2	8,3	100,0
	Toplam	133	99,3	100,0	
Kayıp	Sistem	1	,7		
Toplam		134	100,0		

Yirmi dördüncü ileti için, 63 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 59 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 11 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 1 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %47’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti25: Ne çok açık sözlü ne de dalkavuk olunmalıdır. Bazen zor durumlardan sıyrılmayı bilmelidir insan.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	79	59,0	59,4	59,4
	Uygun Değildir	42	31,3	31,6	91,0
	Fikrim Yok	12	9,0	9,0	100,0
	Toplam	133	99,3	100,0	
Kayıp	Sistem	1	,7		
Toplam		134	100,0		

Yirmi beşinci ileti için, 79 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 42 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 12 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 1 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %59’luk bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti26: Yüksek mevkilere gelenleri aşağı çekmek isteyen çok olur.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	100	74,6	75,2	75,2
	Uygun Değildir	24	17,9	18,0	93,2
	Fikrim Yok	9	6,7	6,8	100,0
	Toplam	133	99,3	100,0	
Kayıp	Sistem	1	,7		
Toplam		134	100,0		

Yirmi altıncı ileti için, 100 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 24 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 9 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 1 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %74,6’lık bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti27: Çocuklar ailelerini aldatıp onlardan habersiz iş yapmamalıdır yoksa başlarına çok büyük dertler açılabilir.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	122	91,0	91,0	91,0
Uygun Değildir	10	7,5	7,5	98,5
Fikrim Yok	2	1,5	1,5	100,0
Toplam	134	100,0	100,0	

Yirmi yedinci ileti için, 122 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 10 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 2 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %91’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti28: Bazı falcılar gerçekten de geleceği bilirler.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	10	7,5	7,5	7,5
Uygun Değildir	113	84,3	85,0	92,5
Fikrim Yok	10	7,5	7,5	100,0
Toplam	133	99,3	100,0	
Kayıp Sistem	1	,7		
Toplam	134	100,0		

Yirmi sekizinci ileti için, 10 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 113 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 10 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 1 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %84,3’lük bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti29: Kötülük yapana karşı kurnaz olunmalı ve yaptığı kötülüklerin cezasını çekmesi sağlanmalıdır.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	61	45,5	45,5	45,5
Uygun Değildir	60	44,8	44,8	90,3
Fikrim Yok	13	9,7	9,7	100,0
Toplam	134	100,0	100,0	

Yirmi dokuzuncu ileti için, 61 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 60 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 13 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %45,5’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti30: Her çocuğun ilgiye ve şefkate ihtiyacı vardır. Büyükler, onların birer çocuk olduğunu unutmamalı ve onları acımasızca cezalandırmamalıdır.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	125	93,3	93,3	93,3
Uygun Değildir	8	6,0	6,0	99,3
Fikrim Yok	1	,7	,7	100,0
Toplam	134	100,0	100,0	

Otuzuncu ileti için, 125 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 8 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 1 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %93,3’lük bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti31: Yeni yerler keşfetmeye çalışanlar, sonunda pes edip elindekilerle yetinmeyi öğrenmelidir.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	20	14,9	14,9	14,9
Uygun Değildir	108	80,6	80,6	95,5
Fikrim Yok	6	4,5	4,5	100,0
Toplam	134	100,0	100,0	

Otuz birinci ileti için, 20 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 108 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 6 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %80,6’lık bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti32: Önemli olan fiziksel güç değildir, zorluklarla mücadele etmeyi bilmektir.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	127	94,8	94,8	94,8
Uygun Değildir	7	5,2	5,2	100,0
Toplam	134	100,0	100,0	

Otuz ikinci ileti için, 127 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 7 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %94,8’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti33: İçinde resim ve konuşma olmayan kitaplar bir işe yaramaz.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	13	9,7	9,7	9,7
Uygun Değildir	120	89,6	89,6	99,3
Fikrim Yok	1	,7	,7	100,0
Toplam	134	100,0	100,0	

Otuz üçüncü ileti için, 13 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 120 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 1 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %89,6’lık bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti34: Bazen yapılan iyilik karşılıksız kalabilir.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	111	82,8	82,8	82,8
	Uygun Değildir	18	13,4	13,4	96,3
	Fikrim Yok	5	3,7	3,7	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Otuz dördüncü ileti için, 111 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 18 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 5 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %82,8’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti35: İnsanlar elindekilerle yetinmeyi bilmeli, açgözlülük etmemelidirler.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	123	91,8	91,8	91,8
	Uygun Değildir	9	6,7	6,7	98,5
	Fikrim Yok	2	1,5	1,5	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Otuz beşinci ileti için, 123 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 9 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 2 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %91,8’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti36: Doğum günlerinde verilen ucuz hediyelerdense pahalı hediyeler insanı daha mutlu eder.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	9	6,7	6,7	6,7
	Uygun Değildir	122	91,0	91,0	97,8
	Fikrim Yok	3	2,2	2,2	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Otuz altıncı ileti için, 9 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 122 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 3 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %91’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti37: Ne kadar çaresiz olunursa olunsun, hedefe ulaşmak için denemekten vazgeçilmemelidir.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	131	97,8	97,8	97,8
Uygun Değildir	2	1,5	1,5	99,3
Fikrim Yok	1	,7	,7	100,0
Toplam	134	100,0	100,0	

Otuz yedinci ileti için, 131 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 2 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 1 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %97,8’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti38: İyi şeyler yüksek sesle söylenirse gerçekleşmeyebilir.(Batıl inanç)

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	13	9,7	9,7	9,7
Uygun Değildir	111	82,8	82,8	92,5
Fikrim Yok	10	7,5	7,5	100,0
Toplam	134	100,0	100,0	

Otuz sekizinci ileti için, 13 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 111 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 10 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %82,8’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti39: Ailenin bireyleri her zaman birbirlerine destek olmalılardır.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	130	97,0	97,0	97,0
Uygun Değildir	3	2,2	2,2	99,3
Fikrim Yok	1	,7	,7	100,0
Toplam	134	100,0	100,0	

Otuz dokuzuncu ileti için, 130 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 3 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 1 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %97’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti40: Erkekler çalışıp para kazanmak için yaratılmışlardır.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	10	7,5	7,5	7,5
Uygun Değildir	119	88,8	88,8	96,3
Fikrim Yok	5	3,7	3,7	100,0
Toplam	134	100,0	100,0	

Kırkinci ileti için, 10 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 119 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 5 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %88,8’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti41: Herkes kendi işini doğru yaparsa dünya daha güzel bir yer olur.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	132	98,5	99,2	99,2
	Fikrim Yok	1	,7	,8	100,0
	Toplam	133	99,3	100,0	
Kayıp	Sistem	1	,7		
Toplam		134	100,0		

Kırk birinci ileti için, 132 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 1 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 1 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %98,5’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti42: Zengin ya da fakir olmak önemli değildir; önemli olan hep kendin gibi kalabilmektir.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	126	94,0	94,0	94,0
	Uygun Değildir	7	5,2	5,2	99,3
	Fikrim Yok	1	,7	,7	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Kırk ikinci ileti için, 126 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 7 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 1 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %94’lük bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti43: Her erkek çocuk büyüyünce kahvehaneye gider ve bilardo oynar.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	4	3,0	3,0	3,0
	Uygun Değildir	124	92,5	92,5	95,5
	Fikrim Yok	6	4,5	4,5	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Kırk üçüncü ileti için, 4 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 124 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 6 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %92,5’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti44: Tanrı insanların içindedir. Önemli olan yürekte olanlardır.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	91	67,9	67,9	67,9
	Uygun Değildir	25	18,7	18,7	86,6
	Fikrim Yok	18	13,4	13,4	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Kırk dördüncü ileti için, 91 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 25 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 18 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %67,9'luk bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti45: Davetsiz konuklar veya gezeler, çevresindekileri genellikle varlıklarıyla değil, yokluklarıyla mutlu ederler.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	81	60,4	60,9	60,9
	Uygun Değildir	35	26,1	26,3	87,2
	Fikrim Yok	17	12,7	12,8	100,0
	Toplam	133	99,3	100,0	
Kayıp	Sistem	1	,7		
Toplam		134	100,0		

Kırk beşinci ileti için, 81 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 35 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 17 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 1 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %60,4'lük bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti46: Bir insanın sahip oldukları ne kadar az olursa olsun, onları kendinden daha yoksul insanlarla bölüşmeyi bilmelidir.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	121	90,3	90,3	90,3
	Uygun Değildir	10	7,5	7,5	97,8
	Fikrim Yok	3	2,2	2,2	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Kırk altıncı ileti için, 121 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 10 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 3 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %90,3'lük bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti47: Zor duruma düştüğünde kurtulmak için sözler verenler, kurtulduklarında sözlerini unutabilirler.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	54	40,3	40,6	40,6
	Uygun Değildir	73	54,5	54,9	95,5
	Fikrim Yok	6	4,5	4,5	100,0
	Toplam	133	99,3	100,0	
Kayıp	Sistem	1	,7		
Total		134	100,0		

Kırk yedinci ileti için, 54 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 73 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 6 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 1 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %54,5’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti48: Cesur ve dürüst olan kişilere, her durumda ve ortamda, saygı gösterilir.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	120	89,6	90,9	90,9
	Uygun Değildir	9	6,7	6,8	97,7
	Fikrim Yok	3	2,2	2,3	100,0
	Toplam	132	98,5	100,0	
Kayıp	Sistem	2	1,5		
Toplam		134	100,0		

Kırk sekizinci ileti için, 120 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 9 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 3 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 2 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %89,6’lık bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti49: Bir insan, kurnazlık yapıp insanları kandırarak, sorumluluklarını başkalarının üzerine rahatça ykabilir.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	31	23,1	23,7	23,7
	Uygun Değildir	98	73,1	74,8	98,5
	Fikrim Yok	2	1,5	1,5	100,0
	Toplam	131	97,8	100,0	
Kayıp	Sistem	3	2,2		
Toplam		134	100,0		

Kırk dokuzuncu ileti için, 31 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 98 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 2 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 3 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %73,1’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti50: Kendisine kötü davranan öğretmenden intikam almak öğrencinin hakkıdır.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	9	6,7	6,7	6,7
Uygun Değildir	118	88,1	88,1	94,8
Fikrim Yok	7	5,2	5,2	100,0
Toplam	134	100,0	100,0	

Ellinci ileti için, 9 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 118 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 7 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %88,1’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti51: Haksızlık yapan kişilerle savaşılmalı; namuslu ve yoksul kişilere yardım edilmelidir.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	123	91,8	92,5	92,5
Uygun Değildir	6	4,5	4,5	97,0
Fikrim Yok	4	3,0	3,0	100,0
Total	133	99,3	100,0	
Kayıp Sistem	1	,7		
Toplam	134	100,0		

Elli birinci ileti için, 123 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 6 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 4 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 1 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %91,8’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti52: Çocuklar macera peşinde koşup yaramazlık yaparlarsa sadece dayak yerler. Bu da onlar için çok önemli bir şey değildir.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	7	5,2	5,2	5,2
Uygun Değildir	118	88,1	88,1	93,3
Fikrim Yok	9	6,7	6,7	100,0
Toplam	134	100,0	100,0	

Elli ikinci ileti için, 7 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 118 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 9 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %88,1’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti53: Doğadaki varlıklar insanlar için faydalıdır. İnsan nankörlük edip onlara zarar vermemelidir.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	131	97,8	98,5	98,5
	Uygun Değildir	1	,7	,8	99,2
	Fikrim Yok	1	,7	,8	100,0
	Toplam	133	99,3	100,0	
Kayıp	Sistem	1	,7		
Toplam		134	100,0		

Elli üçüncü ileti için, 131 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 1 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 1 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 1 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %97,8’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti54: Hangi meslek olursa olsun, insanlar mutlaka meslekleriyle ilgili eğitim almalıdır.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	125	93,3	93,3	93,3
	Uygun Değildir	8	6,0	6,0	99,3
	Fikrim Yok	1	,7	,7	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Elli dördüncü ileti için, 125 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 8 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 1 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %93,3’lük bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti55: İnsanlar büyüdükçe günahlarla kirlenirler.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	32	23,9	23,9	23,9
	Uygun Değildir	94	70,1	70,1	94,0
	Fikrim Yok	8	6,0	6,0	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Elli beşinci ileti için, 32 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 94 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 8 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %70,1’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti56: Şöhret, para, mal, mülk bir insanı mutlu etmeye yetmez. Önemli olan huzurdur.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	128	95,5	95,5	95,5
	Uygun Değildir	5	3,7	3,7	99,3
	Fikrim Yok	1	,7	,7	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Elli altıncı ileti için, 128 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 5 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 1 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %95,5’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti57: Küçükler kötü kelimeler söylediklerinde ceza alırlar, fakat büyükler istediklerini söyleyebilirler.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	11	8,2	8,2	8,2
	Uygun Değildir	121	90,3	90,3	98,5
	Fikrim Yok	2	1,5	1,5	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Elli yedinci ileti için, 11 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 121 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 2 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %90,3’lük bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti58: Daha zevkli şeyler yapmak için okuldan kaçılabilir. Ama kesinlikle büyüklerle yakalanılmamalıdır.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	8	6,0	6,0	6,0
	Uygun Değildir	124	92,5	93,2	99,2
	Fikrim Yok	1	,7	,8	100,0
	Toplam	133	99,3	100,0	
Kayıp	Sistem	1	,7		
Total		134	100,0		

Elli sekizinci ileti için, 8 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 124 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 1 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 1 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %92,5’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti59: İçkiyi, korkak kimseler gerçeklerden kaçmak için içerler.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	50	37,3	37,9	37,9
	Uygun Değildir	65	48,5	49,2	87,1
	Fikrim Yok	17	12,7	12,9	100,0
	Toplam	132	98,5	100,0	
Kayıp	Sistem	2	1,5		
Toplam		134	100,0		

Elli dokuzuncu ileti için, 50 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 65 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 17 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 2 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %48,5’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti60: Bir insan plan yaparken, gücünü ve gerçekleri göz önünde bulundurmalıdır.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	125	93,3	93,3	93,3
	Uygun Değildir	8	6,0	6,0	99,3
	Fikrim Yok	1	,7	,7	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Altmışınca ileti için, 125 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 8 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 1 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %93,3’lük bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti61: Yöneticiler adaletli davranmazsa, yönetilenlerden bağlılık beklenmesi boşunadır.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	121	90,3	90,3	90,3
	Uygun Değildir	12	9,0	9,0	99,3
	Fikrim Yok	1	,7	,7	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Altmış birinci ileti için, 121 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 12 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 1 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %90,3’lük bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti62: Büyü yapmak kazanmanın en kolay yoludur.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	6	4,5	4,5	4,5
	Uygun Değildir	124	92,5	92,5	97,0
	Fikrim Yok	4	3,0	3,0	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Altmış ikinci ileti için, 6 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 124 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 4 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %92,5’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti63: Az tamah çok zarar getirir.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	59	44,0	44,7	44,7
	Uygun Değildir	61	45,5	46,2	90,9
	Fikrim Yok	12	9,0	9,1	100,0
	Toplam	132	98,5	100,0	
Kayıp	Sistem	2	1,5		
Total		134	100,0		

Altmış üçüncü ileti için, 59 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 61 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 12 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 2 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %45,5’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti64: İyinin, güzelin ömrü kısa olur.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	26	19,4	19,5	19,5
	Uygun Değildir	95	70,9	71,4	91,0
	Fikrim Yok	12	9,0	9,0	100,0
	Toplam	133	99,3	100,0	
Kayıp	Sistem	1	,7		
Toplam		134	100,0		

Altmış dördüncü ileti için, 26 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 95 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 12 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 1 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %70,9’luk bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti65: Suçun büyüğü küçüğü olmaz. Herkes işlediği suçun cezasını çekmelidir.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	107	79,9	79,9	79,9
Uygun Değildir	21	15,7	15,7	95,5
Fikrim Yok	6	4,5	4,5	100,0
Toplam	134	100,0	100,0	

Altmış beşinci ileti için, 107 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 21 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 6 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %79,9’luk bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti66: İnsanlar, kendisinde bulunmayan ya da kendilerinin yapamadığı şeyleri eleştirirler.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	80	59,7	60,6	60,6
Uygun Değildir	44	32,8	33,3	93,9
Fikrim Yok	8	6,0	6,1	100,0
Toplam	132	98,5	100,0	
Kayıp Sistem	2	1,5		
Toplam	134	100,0		

Altmış altıncı ileti için, 80 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 44 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 8 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 2 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %59,7’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti67: Her insan kendi dengi birini sevmelidir.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	41	30,6	30,6	30,6
Uygun Değildir	80	59,7	59,7	90,3
Fikrim Yok	13	9,7	9,7	100,0
Toplam	134	100,0	100,0	

Altmış yedinci ileti için, 41 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 80 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 13 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %59,7’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti68: İnsanlar kendilerine güvendikleri zaman her şeyi başarabilirler.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	126	94,0	94,0	94,0
	Uygun Değildir	7	5,2	5,2	99,3
	Fikrim Yok	1	,7	,7	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Altmış sekizinci ileti için, 126 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 7 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 1 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %94’lük bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti69: Kitaplar, insanları başka alemlere götürür, onları derinden etkiler.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	127	94,8	94,8	94,8
	Uygun Değildir	6	4,5	4,5	99,3
	Fikrim Yok	1	,7	,7	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Altmış dokuzuncu ileti için, 127 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 6 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 1 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %94,8’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti70: Kurnazlık yapmayı bilen insanlar, her durumdan karlı çıkabilirler.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	14	10,4	10,4	10,4
	Uygun Değildir	115	85,8	85,8	96,3
	Fikrim Yok	5	3,7	3,7	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Yetmişinci ileti için, 14 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 115 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 5 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %85,8’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti71: İnsanlar dış görünüşlerine göre yargılanmamalıdır.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	125	93,3	93,3	93,3
	Uygun Değildir	8	6,0	6,0	99,3
	Fikrim Yok	1	,7	,7	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Yetmiş birinci ileti için, 125 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 8 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 1 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %93,3'lük bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti72: Büyümek çok sıkıcı bir şeydir.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	16	11,9	11,9	11,9
	Uygun Değildir	107	79,9	79,9	91,8
	Fikrim Yok	11	8,2	8,2	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Yetmiş ikinci ileti için, 16 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 107 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 11 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %79,9'luk bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti73: Bir insan görünüşünü çok fazla dert ederse, aklını yitirip gerçekleri göremez.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	82	61,2	62,1	62,1
	Uygun Değildir	37	27,6	28,0	90,2
	Fikrim Yok	13	9,7	9,8	100,0
	Toplam	132	98,5	100,0	
Kayıp	Sistem	2	1,5		
Toplam		134	100,0		

Yetmiş üçüncü ileti için, 82 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 37 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 13 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 2 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %61,2'lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti74: Tatil zamanlarında geç yatmanın bir sakıncası yoktur.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	50	37,3	37,3	37,3
	Uygun Değildir	57	42,5	42,5	79,9
	Fikrim Yok	27	20,1	20,1	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Yetmiş dördüncü ileti için, 50 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 57 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 27 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %42,5'lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemiştir.

İleti75: Herkes adaleti kendine göre yorumlarsa, adalet hiçbir zaman sağlanamaz.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	123	91,8	91,8	91,8
	Uygun Değildir	6	4,5	4,5	96,3
	Fikrim Yok	5	3,7	3,7	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Yetmiş beşinci ileti için, 123 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 6 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 5 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %91,8’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti76: Sadece cezayla, korkutarak adalet sağlanamaz.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	122	91,0	91,7	91,7
	Uygun Değildir	6	4,5	4,5	96,2
	Fikrim Yok	5	3,7	3,8	100,0
	Toplam	133	99,3	100,0	
Kayıp	Sistem	1	,7		
Toplam		134	100,0		

Yetmiş altıncı ileti için, 122 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 6 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 5 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. 1 Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, %91’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti77: Yalan söyleyen kişiler gülünç duruma düşerler; çünkü er ya da geç yalanları ortaya çıkar.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	Uygundur	128	95,5	95,5	95,5
	Uygun Değildir	2	1,5	1,5	97,0
	Fikrim Yok	4	3,0	3,0	100,0
	Toplam	134	100,0	100,0	

Yetmiş yedinci ileti için, 128 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 2 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 4 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir. İleti, %95,5’lik bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

İleti78: Her insanın dünyaya bakış açısı birbirinden farklıdır.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Uygundur	126	94,0	94,0	94,0
Uygun Değildir	5	3,7	3,7	97,8
Fikrim Yok	3	2,2	2,2	100,0
Toplam	134	100,0	100,0	

Yetmiş sekizinci ileti için, 126 Türkçe öğretmeni “Uygundur”, 5 Türkçe öğretmeni “Uygun Değildir”, 3 Türkçe öğretmeni “Fikrim Yok” seçeneğini işaretlemiştir İleti, %94'lük bir oranla ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmüştür.

134 Türkçe öğretmenin görüşüne göre; Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında ilköğretim öğrencilerine tavsiye ettiği 100 Temel Eser listesinde yer alan 29 çeviri eserde yer alan 78 iletiden 47 tanesinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olduğu, 31 tanesinin ise uygun olmadığı belirlenmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Çocuk kitaplarının okuyucusuna aktardığı iletiler çocuğa uygun olmalıdır. Çünkü iletiler, kitap bittiğinde çocuğun zihnine kazınan izlerdir. Bu izlerin çocuk için yararlı mı yoksa zararlı mı olduğu dikkat edilmesi gereken bir konudur. Toplumun önemli bir parçası olan çocuğun, gelişimine katkı sağlayacak ya da gelişimini olumsuz yönde etkilemeyecek iletiler barındıran kitaplarla karşılaşması önemlidir. Çocuk kitaplarının, hitap ettiği kitlenin bilişsel ve toplumsal gelişim özellikleri ile kişilik ve dil gelişimi özellikleri göz önünde bulundurularak yazılması gerekmektedir. Bu gelişim özellikleri dikkate alınarak hazırlanan eserler çocuğa doğru iletiler aktararak onların gelişimlerini destekleyecektir.

Okuma kültürünü geliştirme, ortak duygu ve bilinç oluşturma gibi sebeplere dayanarak, Milli Eğitim Bakanlığı 2005 yılında ilköğretim 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerine tavsiye etmek üzere 100 Temel Eser listesi hazırlamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı, 2005/70 sayılı genelge ile bu listenin hazırlanışındaki amaçları ve kitapların nasıl seçildiğini açıklamıştır (Ek.1). Ancak bu listede yer alan 29 çeviri eserin hangi ölçütler göz önüne alınarak ya da hangi amaçla seçildiği genelgede belirtilmemiştir. Yalnızca, çocukların bu listedeki kitaplar yoluyla ne gibi nitelikler kazanacağına değinilmiştir: *“Aynı eserleri okumuş, o eserlerdeki dil varlığı ile duygu ve düşünce zenginliğini fark etmiş, hatta özümsemiş bireylerden oluşan toplum, hiç şüphesiz daha hoşgörü, daha paylaşımcı, kültür seviyesi yüksek, bağımsız ve demokratik düşünce kabiliyeti kazanmış bireylerden oluşacaktır”* (Ek.1). Bu genelgede, çeviri eserlerin evrensellik boyutuna, farklı kültürlerle etkileşim boyutuna, dünyayı tanıma olanağı kazandırmasına değinilmemiştir. Listedeki kitaplara bakıldığında genellikle isimleri dünyaca duyulmuş eserlerin bu listede yer aldığı görülmektedir. “Dünya Klasikleri” başlığı altındaki bu eserlerin çocuğa uygunluğu çoğu zaman göz ardı edilmektedir; çünkü ‘klasikler’ dokunulmaz olarak görülmektedir. Oysa bu eserlerin yazıldığı tarihlere bakıldığında “çocuğa görelilik” kavramının henüz var olmadığı ya da bu kavrama önem verilmediği görülmektedir. Yetişkinler için yazılmış olan klasik eserler uyarlama ya da kısaltma yoluna gidilerek çocukların beğenisine sunulmuştur. Özellikle içerisinde macera olanlar, kahramanı çocuk olanlar ve ders verici nitelikte olanlar

çocuklar için uygun görülmüş ve onlara çocuk kitabı vasfı yüklenmiştir. Bu çalışmada, sözü geçen 29 eser incelenerek bu eserlerin barındırdıkları iletilerin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygunluğunun ortaya konulması ve böylece okul kütüphanelerindeki raflarda sıklıkla karşılaşılan bu eserlere dair öğretmenlere, velilere ve öğrencilere uyarılarda bulunması amaçlanmıştır.

100 Temel Eser listesinde yer alan 29 çeviri eserden 356 ileti çıkarılmıştır. İletiler, öncelikle temalarına göre gruplandırılmış ve en çok geçen temalar belirlenmiştir. Buna göre kitaplarda en çok geçen temalar şunlardır: Aile ve çocuk, kibir ve hor görme, arkadaşlık ve birbirine destek olma, kötülüğün ve iyiliğin karşılıksız kalmaması, pişmanlık ve affedilme isteği, eldekilerin kıymetini bilme, zorluklara katlanma, azim ve başarıya ulaşma, ihtiyacı olanlara yardım etme, özünü koruma-kendi gibi olma, adil olma, para ve şöhret, gerçeklerin farkında olma, sınırını bilme, suç ve ceza, planlı ve tedbirli olma, eğitim ve kitap, yargılama-yorum yapma, özgürlük, kurnaz olma-duruma göre davranma, hayvan sevgisi, dürüst olma.

Belirlenen bu temalarda en çok geçen 48 ileti ve olumsuz olduğu düşünülen 31 ileti bir araya getirilmiş ve böylece 78 ileti Bursa ili Osmangazi ilçesinde görev yapmakta olan Türkçe öğretmenlerinin görüşüne sunulmuştur. Türkçe öğretmenleri bu iletilerin çocuğa uygun olup olmadığını, çocuğun gelişim özelliklerini göz önünde bulundurarak değerlendirmişlerdir. 134 Türkçe öğretmeni, 78 iletiden 31'inin çocuğa uygun olmadığını, geri kalan 47'sinin ise uygun olduğunu belirtmiştir. Geneli temsil eden 47 iletinin çocuğa uygun olması, çeviri çocuk kitaplarındaki iletilerin genelinin çocuğa uygun olduğuna işaret etmektedir. 29 eserden çıkarılan 356 iletiden sadece 31'i olumsuz olarak ifade edilmiştir. Yani iletilerin % 8,7'si olumsuz düşünceler aktarmaktadır. Bu, çocuk söz konusu olduğunda azımsanamayacak bir orandır.

Türkçe öğretmenlerinden alınan görüşlerde dikkat çekici bir sonuç ortaya çıkmıştır. Türkçe öğretmenleri “Az tamah çok zarar getirir” iletisinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olmadığını ifade etmişlerdir. Türk Dil Kurumu bu atasözünü şu şekilde açıklamaktadır: “*Hırslı ve pinti insan her zaman zararlı çıkar*” (<http://tdkterim.gov.tr/atasoz/?kategori=atalst&kelime=az+tamah+%E7ok+ziyan+getirir>

&hng=tam). 134 Türkçe öğretmeninin 59'u bu iletinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olduğunu, 61'i ise uygun olmadığını ifade etmiştir. 12 Türkçe öğretmeni "Fikrim Yok" seçeneğini işaretlemiş, iki Türkçe öğretmeni ise hiçbir seçeneği işaretlememiştir. İleti, % 45,5'lik bir oranla uygun bulunmamıştır. Bu durumda, Türkçe öğretmenlerinin bu iletiyi doğru kavrayamadıkları sonucu ortaya çıkabilir. Bir başka açıdan bakıldığında ise Türkçe öğretmenlerinin çalışmaya gereken ciddiyeti göstermedikleri, ölçüğü gelişigüzel cevapladıkları akla gelmektedir. Her iki durumda da öğretmenlerin çok büyük bir eksikliklerinin olduğu ifade edilebilir.

Eserlerden çıkarılan bir başka ileti, "Yeni yerler keşfetmeye çalışanlar, sonunda pes edip elindekilerle yetinmeyi öğrenmelidir" ifadesidir. Bu iletinin Türkçe öğretmenleri tarafından ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun görülmemesi, çocukların sahip olduklarından daha fazlasını hayal etmelerinin Türkçe öğretmenleri tarafından desteklendiği görüşünü ortaya çıkarmaktadır.

Araştırma kapsamında incelenen eserlerden hiçbir olumsuz ileti barındırmadığı düşünülen kitaplar şunlardır: *Seksen Günde Devr-i Âlem*, *Üç Silahşorlar*, *Pollyanna*, *Robin Hood*, *Mutlu Prens*, *Ölümsüz Aile*, *Beyaz Yele*, *Define Adası*, *Ezop Masalları*, *Hikâyeler (Anton Çehov)*, *Peter Pan*, *Güiver'in Seyahatleri*, *İnsan Ne ile Yaşar?*

Olumsuz bir ileti taşımasa da bu kitaplardan bazılarının çocukların gelişim özellikleri göz önünde bulundurulduğunda ilköğretim ikinci kademe öğrencileri için uygun olmadığı ifade edilebilir. Bunun ilk örneği *Pollyanna*'dır. Kitabın ana iletisi, "İnsanlar, başlarına ne gelirse gelsin, her şeyin iyi yanını görüp mutlu olmayı bilmelidirler" ifadesiyle belirtilebilir. Bu ileti her ne kadar olumsuzluk taşımasa da gerçek dünyadan kopuk bir düşünceye dayanmaktadır. Pollyanna, her şeyden mutlu olmaya ve çevresindekileri de mutlu etmeye çalışan bir çocuktur. Ancak bu iyimser tavır ve mutlu olma çabası abartılı bir şekilde verilmektedir. Neydim, kitap hakkındaki görüşlerini şu şekilde dile getirir:

"(...) *Pollyanna'nın çocuk görüntüsünde olabildiğinde bilge bir yetişkinin kimliği ortaya çıkar. Çocuksu görüntü sanki bir aldatmaca gibidir. Doğal hayatın içinde 'Bu kadarı da olmaz' diyebileceğimiz iyimserlikler çıkar*

karşımıza. Pollyanna, çevresine sürekli mutluluk dağıtır. Adından memnun olmayan hizmetçi kız Nancy'ye adını sevdirebilir. Kimseyle konuşmayan ve kendisine oldukça kaba davranan Bay Harrington'u insan içine çeker. Ve yine hasta bir kadın olan, her şeyi olumsuz bir şekilde yorumlayan Bayan Snow'a da hayat verir. Yoksul bir çocuğa ev bulur. Bununla da kalmayıp yaşadığı kasabada herkese mutluluk ve iyimserlik dağıtır.

Çocuk figürüne gizlenmiş bir misyonerlikle görevlendirme vardır bu davranışlarda. Bu misyonerlikte burjuva kültürünün toplumda ortaya çıkardığı bunalımları aşma görevi de yüküdür. Kimi zaman örtülü kimi zaman da belirgin bir biçimde dinin sorunlara çözüm getirici etkisi vurgulanır.

Sonuç olarak, kahramanının çocuk olması bir kitabın salt çocuk kitabı olduğunu göstermez. Kitapta verilen mesajlar salt çocuklara yönelik değildir. Bu kitapta da Pollyanna tiplmesi kullanılarak çocuklara, dolaylı olarak da büyüklere idealize bir insan figürü mesajı verilmeye çalışılmıştır” (2000: 92).

Yörükoğlu da Pollyanna'daki olumsuzluğu şu şekilde aktarmaktadır: “Her kitap bir dizi ahlak yargısıyla sonuçlandırılmamalıdır. “Köprüaltı Çocukları”, “Öksüz Ayşe” türünden acıma duygusunu sömüren kitaplar en azından yararsızdır. Polianna gibi tanınmış bir çocuk öyküsü de bu kötü örnekler arasında yer alır. Bu öyküde, çevresindekileri mutlu etmek için insan üstü çaba gösteren bir kız çocuğu anlatılır. Ne üzüntü, ne kırgınlık, ne de öfke duymayan böyle bir kahraman nasıl benimsenir? Olsa olsa erişilmez bir yaratık olarak okuyucuda bir küçüklük duygusu yaratır” (Yörükoğlu, 1989: 95).

Pollyanna'ya yüklendiği düşünülen idealize tip her zaman mutludur. Oysa çocuklar her zaman mutlu olmak zorunda değildirler. Elbette üzülecekleri olaylar, elde edemeyecekleri şeyler olacaktır. Başlarına gelen her kötülüğü sineye çekmeleri ya da yapılan kötülüklerle karşı sessiz kalmaları çocuklara kazandırılmak istenecek davranışlardan değildir. Kitabın geneline hâkim olan bu düşüncenin çocuğa uygun olmadığı belirlenmiştir.

İnsan Ne ile Yaşar? isimli eserin iletilerinde olumsuz bir ifadenin yer almadığı söylenebilir. Ancak bu eserdeki iletilerin çocuğun anlam evrenine uygun olmadığı görülmüştür. Soyut kavramların ve dini değerlerin öne çıkarıldığı eser, daha çok yetişkinlere yöneliktir. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin anlam evrenlerine hitap edemeyeceği düşünülmektedir.

İçerisinde olumsuz iletiler barındırdığı düşünülen kitaplar ise şunlardır: *Andersen Masalları, Sol Ayağım, Oliver Twist, Tom Sawyer, Momo, Şeker Portakalı, Daldaki Kedinin Kırmızı Masalları, Heidi, Yaşlı Adam ve Deniz, Alice Harikalar Diyarında, Uçan Sınıf, İnci, La Fontaine Masalları, Şamatalı Köy, Değirmenimden Mektuplar, Pinokyo.*

Olumsuz iletiler barındırdığı halde ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olduğu düşünülen eserlerden ilki *Sol Ayağım*'dir. Güzel bir mücadele örneği veren eserdeki kahraman, her zaman azimli ve umutlu olmanın başarıya giden yolda çok önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca engelli insanların düşüncelerini ve ne hissettiklerini çocuklara sezdirebilmekte ve çocukların kendilerini onların yerine koyabilmelerini sağlamaktadır. Çocuğa kazandırabileceklerinin, içinde bulundurduğu bir olumsuz iletiden çok daha fazla olduğu düşünüldüğü için *Sol Ayağım* isimli eser ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun bulunmuştur.

Oliver Twist isimli eserdeki olumsuzluk, Çocuk Esirgeme Kurumunun yurtlarının kötü bir yer olduğu düşüncesinin aktarılmasından kaynaklanmaktadır. Bu düşüncenin dışında, çocuğu olumsuz yönde etkileyebilecek bir durum söz konusu değildir. Hatta *Oliver Twist*'in her zaman doğruyu söylemesi ve yaşadığı zorluklara rağmen hayata sıkı sıkıya tutunması çocuğa kazandırılması istenecek davranışlardır. Bu yüzden bu çeviri eser ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun bulunmuştur. Benzer bir durum *Momo* isimli eserde de vardır. *Momo*'daki tek olumsuz yan Çocuk Esirgeme Kurumunun yurtlarının kötülenmesidir. Bu yurtlarda yaşamak zorunda olan birçok çocuk vardır. Ayrıca her çocuk başına gelebilecek kötü bir olay sonucunda bu yurtlardan birine gitmek durumunda kalabilir. Bu yüzden çocukların zihinlerinde bu yurtların kötü olduğuna dair bir düşünce oluşturmak yanlıştır. Fakat bunun yanında

Momo, zamanın ne kadar değerli olduğunu vurgulamakta, insanların gitgide modern hayatın akışına kapılarak kendilerine ve ailelerine zaman ayırmayı ihmal ettiğini akıcı bir hikâyenin içinde gözler önüne sermektedir. Bu açıdan da kitabın iyi yanlarının içinde bulundurduğu olumsuz iletiyi örttüğü düşünülebilir. *Momo*'nun, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olduğu belirlenmiştir.

Şeker Portakalı isimli eserde çok yaramaz; fakat bir o kadar da akıllı ve duygusal bir başkahraman vardır. *Zeze*'nin okuldan kaçması ve kitapta bunun kötü bir şey olduğunun belirtilmemesinden dolayı olumsuz bir iletinin çıkarılabileceği ifade edilmiştir. Bir de, büyüklerin kötü kelimeler kullanabileceği; fakat küçüklerin kullanamayacağı, hatta kullandıklarında ceza alacakları düşüncesinin aktarılması eserden çıkarılabilecek olumsuz bir ileti olarak görülmüştür. Bu iki olumsuz iletinin yanında, okuru etkileyebilecek derecede şiddet ve vicdan azabı uyarılarının olması kitabın çocuğa uygun olmayan yanlarıdır. Fakat bir çocuğun iç dünyasını çok açık bir şekilde aktarması, farklı dünyaları gözler önüne sermesi ve anlatım dilindeki akıcılık ile ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olduğu belirlenmiştir.

Türkçe öğretmenleri, dünyaca ünlü çocuk kitaplarından biri olan *Heidi*'de yer alan ve içki içen insanların korkak kişiler olduğu görüşünü aktaran iletinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olmadığı belirtmişlerdir. İçkinin kötü bir şey olduğunu vurgulaması açısından aslında doğru bir ileti olduğu düşünülebilir. Türkçe öğretmenlerinin bu iletiyi doğru değerlendirmedikleri sonucu doğmaktadır. Bir başka şekilde düşünüldüğünde ise çocuğun her içki içene korkak gözüyle bakması istenmemiş olabilir. Ama genel olarak içkinin kötü bir şey olduğu fikrini yansıtmaması açısından iletinin çocuk kitabında yer alması doğaldır. Kitapta yoğun bir şekilde dinî çağrışımlar yer almaktadır: “İlk kez 1880 yılında yayınlanan bu roman kentleşmeye, burjuva dünya görüşüne, yabancılaşmaya dinsel bir başkaldırı, tanrısal doğaya dönüş çağrısıdır” (Neydim, 2000: 93). Böyle bir görev yüklenen kitabın çocuğa belli bir düşünceyi aşılama çalıştığı görülür. Ancak bu düşünce kitapta satır aralarında verilmekte, açık bir şekilde çocuğun önüne koyulmamaktadır. Dolayısıyla da eserin estetik değerini zedelememektedir. Bu yüzden kitap ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine tavsiye edilebilir.

Yaşlı Adam ve Deniz isimli eserde yer aldığı düşünülen tek olumsuz ileti, “İyi şeyler yüksek sesle söylenirse gerçekleşmez” şeklindeki bir batıl inançtır. Böyle bir batıl inancın çocuk kitaplarında yer almaması gerektiği Türkçe öğretmenleri tarafından da belirtilmiştir. Bu batıl inanç dışında kitapta olumsuzluk teşkil eden bir ifade bulunmadığı söylenebilir. Yaşlı denizci, yaşadığı bütün olumsuzluklara rağmen hedefine ulaşmak için yılmamıştır. Bu özelliğinin çocuklara iyi bir örnek olacağı düşünülebilir. Ayrıca çocukların estetik ve güzel bir dil kullanımı ile karşılaşmaları açısından da bu eserin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine tavsiye edilebileceği belirlenmiştir.

La Fontaine Masalları 'nda çocuğa uygun olmadığı düşünülen iki ileti vardır. Bu iletilerden biri fal inancı, diğeri ise yeni yerler keşfetmek isteyenlerin başarısızlığa uğrayacağı düşüncesidir. Bunların dışında *La Fontaine Masalları* ileti açısından çocuklara uygun bulunmuştur. Fakat gelişim özellikleri göz önüne alındığında bu masalların daha çok ilköğretim 5. ve 6. sınıf öğrencilerine hitap ettiği düşünülmektedir. 7. ve 8. sınıf öğrencileri ergenliğe girmeye başladıkları için masal kitapları onların ilgisini çekmeyecektir. *Şamatalı Köy* isimli eser için de aynı şey geçerlidir. İçinde olumsuz iletiler barındırmasına rağmen eserin çocuklara uygun olduğu belirlenmiştir. Fakat bu eserin de ergenlik çağındaki çocuklara hitap etmeyeceği düşünülmektedir.

Olumsuz iletiler taşıyan ve çocuğun gelişimine kötü yönde etki edeceği düşünülen çeviri eserlerin ilki *Tom Sawyer* 'dır. Kitapta sürekli yaramazlık yapan Tom Sawyer, bu yaramazlıklarının cezası olarak hep dayak yemektedir. Bu ceza onun için bir anlam taşımamaktadır. Bir çocuğun sürekli yaramazlık yapması ve devamlı dayakla cezalandırılmasının bir çocuk kitabında yer almaması gerektiği düşünülmektedir. Yine aynı şekilde, *Daldaki Kedinin Kırmızı Masalları* isimli eserde de Delfin ve Marinet isimli iki kız kardeş ailelerinin sözünü dinlememekte ve buna karşılık dayakla cezalandırılmaktadırlar. Bazen yaptıkları yaramazlıklar çocukların yanına kar kalmaktadır. Kitabı okuyacak olan gelişim dönemindeki çocukları olumsuz bir şekilde etkileyeceği düşüncesiyle, *Tom Sawyer* ve *Daldaki Kedinin Kırmızı Masalları* kitaplarının uygun olmadığı belirlenmiştir.

Pinokyo isimli eserdeki olumsuzluk yayınevinden kaynaklanmaktadır. Kitabın sonlarına doğru gerçek bir çocuk olan Pinokyo'nun, son bölümde hiçbir açıklama ya da olay olmadan tekrar kukla olduğu görülmektedir. Oysa kitapta Pinokyo ödüllendirilmek için insan haline dönüştürülmüştü. Bu karmaşa yayınevinin çevirisinden kaynaklanmaktadır. Bir mantık çerçevesinde ilerlemeyen bu çevirinin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olmadığı belirlenmiştir.

Alice Harikalar Diyarında isimli eserden iki olumsuz ileti çıkarılabilir. Bunlardan biri hediyelerin ucuz olmaması gerektiği, biri de resim ve konuşma olmayan kitapların işe yaramayacağı düşüncesidir. Bu iki iletinin yarattığı olumsuz durumun yanında bir de kitabın anlatımından kaynaklanan bir olumsuzluk vardır. Kitabın, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin anlam evrenine uygun olmadığı belirlenmiştir. Kitap kahramanlarının arasında geçen karmaşık ve kimi zaman da anlamsız konuşmalar bu kitabın “çocuğa görelilik” ilkesine dayanarak yazılmadığını düşündürmektedir. Bu yüzden de kitabın bu yaştaki çocuklara tavsiye edilmemesi gerektiği söylenebilir.

Uçan Sınıf isimli eser ise en çok olumsuz iletinin bulunduğu düşünülen eserdir. Eserden çıkabileceği düşünülen on üç iletinin dört tanesinin olumsuz olduğu ifade edilebilir. Bu eserde birbirine çok bağlı arkadaşlardan oluşan bir grup öğrenci, düşman okulun öğrencileriyle mücadele etmektedirler. Birini rehin almak, dövüşmek, lakap takmak bu eserdeki olumsuzluklardan birkaçıdır. Bunun yanında imla kurallarının “gereksiz”, yatılı okulun bir “öğrenci kışlası”, son sınıf öğrencilerinin “okulun hâkimi” olduğu düşünceleri de kitaptaki olumsuzluklardandır. Bu sebeple *Uçan Sınıf*'in ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olmadığı belirlenmiştir.

İnci isimli eserdeki iki ileti olumsuzluk teşkil etmektedir. Bunlardan birisi, “Yoksul insanlar, kaderin kendileri için çizdiği çemberin dışına hiçbir zaman çıkamazlar” şeklinde özetlenebilecek iletidir. Bu ifade gelişim döneminde olan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerini umutsuzluğa sevk edebilir. Bunun yanında kitapta, erkeğin güç timsali olarak gösterildiği, kadının erkeğe boyun eğdiği bir toplum yapısı çizilmektedir. Yetişkinlere yönelik yazılan bu kitap çocuğa yanlış aktarımlarda

bulunmaktadır. Bütün bunlar göz önüne alındığında, kitabın ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olmadığı belirlenmiştir.

Değirmenimden Mektuplar isimli eserde ırkçılık içeren bir iletinin yer aldığı ifade edilebilir. “Yahudiler kötüdür” düşüncesi, kitapta yer alan *Melyana’da Seyahat Notları* adlı hikâyeden çıkarılabilir. İnsanlar arasında ayırım yapan ve belli bir kesimi kötüleyen böyle bir iletinin çocuk kitaplarında yer almaması gerektiği ifade edilebilir. Ayrıca bu kitap yetişkinlere hitap etmektedir. Hikâyelerde anlatılan olayların çoğunun çocuk için hiçbir çekiciliğinin olmadığı, hikâyelerin “çocuğa görelik” ilkesine uymadığı belirlenmiştir. Üstelik bazı hikâyelerden çocuklara yönelik bir ileti çıkarmak da mümkün olmamıştır.

Andersen Masalları isimli eserde ise beş olumsuz iletinin olduğu söylenebilir. Bu iletiler, kurnaz insanların diğer insanlar üzerinden kazanç elde etmesine dayalıdır. Biri de büyü ile kazanma üzerinedir. Bu tür iletilerin çocuk kitaplarında yer almaması gerekmektedir. “*Andersen Masalları*” genellikle kötü son ile bitmekte ve bu yolla çocuklara ders vermektedir. Yalnızlık, acı, fakirlik gibi temalar sıkça işlenmektedir. Dolayısıyla hikâyelerin, çocuğu psikolojik yönden olumsuz etkileyebileceği ifade edilebilir. Bu sebeple *Andersen Masalları*’nın ilköğretim ikinci kademe öğrencileri için uygun olmadığı belirlenmiştir.

İletiler, bu çalışmada incelenen yayınevlerinin çevirilerine göre çıkarılmıştır. Bazen çeviriden çeviriye fark olduğu görülebilir. Bu da, kötü yapılmış bir çevirinin kitaba olumsuzluk kazandırabileceğini göstermektedir. Kimi zaman aslından çok farklı çeviriler ortaya çıkabilmektedir. Bu durumdan hem çeviren hem de yayınevi sorumludur. İdeolojiler, dini görüşler, şahsi düşünceler özellikle çocuk edebiyatındaki çevirilerden uzak tutulmalıdır. Aksi takdirde hem metnin aslına hem de o çeviriyi okuyan çocuğa ihanet edilmiş olmaktadır.

Çocuk kitaplarında yazım hatalarının olması kabul edilemez. Çocuklar, dillerinin imla ve noktalmasını okuduğu kitaplardan özümseyecek ve günlük hayatlarında kullanacaklardır. Ancak incelenen kitaplarda yayınevlerinin buna gerekli özeni göstermediği görülmüştür. Kelime yazımındaki yanlışlar, noktalama işaretlerinin yanlış

yerlerde kullanımı ya da hiç kullanılmaması, bağlaçların yazımındaki hatalar, ses düşmelerinin göz ardı edilmesi çocuk kitaplarına gereken önemin verilmediğine işaret etmektedir. Oysa çocuk kitaplarındaki yanlışların geri dönülmez etkiler bırakabileceği unutulmamalıdır.

Kitapların bazılarında çevirmen veya uyarlayan adının, bazılarında basım yeri ve tarihinin belirtilmediği görülmüştür. Ek.2’de bu olumsuzlukların örnekleri görülmektedir. Bu durum, çocuk kitabı basmanın bazı yayınevleri tarafından ciddiye alınmadığını göstermektedir.

Sonuç olarak, Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında ilköğretim öğrencilerine tavsiye ettiği 100 Temel Eser listesinde yer alan 29 çeviri eserden 19’unun ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygun olduğu; 10 tanesinin ise uygun olmadığı belirlenmiştir. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerine tavsiye edilebilecek kitaplar şunlardır: *Ölümsüz Aile, Peter Pan, Sol Ayağım, Hikâyeler, Oliver Twist, Üç Silahşorlar, Seksen Günde Devr-i Âlem, Momo, Ezop Masalları, La Fontaine Masalları, Beyaz Yele, Yaşlı Adam ve Deniz, Şamatalı Köy, Robin Hood, Heidi, Defne Adası, Gülliver’in Seyahatleri, Şeker Portakalı, Mutlu Prens.*

Çocuklara kitap seçimi konusunda en önemli görev ailelere, öğretmenlere ve yayınevlerine düşmektedir. Aileler, çocuklarına kitap seçerken fiyattan ya da üzerindeki “100 Temel Eser” damgasından çok içeriğine dikkat etmelidir. Öncelikle, çok kısaltılmış olan çevirileri tercih etmemelidirler. Çünkü bazen yayınevleri bandrol uygulamasına tabi olmamak için eserleri çok fazla kısaltmaktadırlar. Bu da eserin özünün bozulması demektir. Ayrıca aileler, öğretmenlerden kitaplar konusunda yardım istemelidirler. Bu durumda da öğretmenlerin çocuk kitapları konusunda bilgi sahibi olmalarının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Öğrencilere sadece “100 Temel Eser” listesini veren ve bu kitapları okumalarını isteyen; fakat kendisi bu kitapları okumamış olan, güncel çocuk kitaplarını takip etmeyen, öğrencilerinin okuma alışkanlıklarıyla yakından ilgilenmeyen öğretmenler bu konudaki en büyük düğümü oluşturmaktadır. Bu konuya ilgisiz olan öğretmenlere danışan aileler sağlıklı öneriler alamayacaklardır. Öğretmenler, öğrencilerine nasıl bir kitap önermeleri gerektiğini iyi kavramalıdır.

Aile ve öğretmenin yanı sıra en önemli görevlerden biri de yayınevlerine düşmektedir. Yayınevleri, yaptıkları işin bilincinde olmalı ve işlerine gereken özeni göstermelidirler. Çeviri ya da uyarılama yaparken metnin aslına sadık kalmalıdır. Erek metin ile kaynak metin arasında çok büyük farklılıklar olmamalıdır. Maddi kazançları uğruna çocukların gelişimlerini olumsuz bir şekilde etkilememelidirler.

Yayınevleri, yayınladıkları kitapların üzerine kitabın hangi yaş grubuna hitap ettiğini belirtebilir. Bu şekilde kitabı satın alacak olan ailelere ve öğrencilere rehberlik edilebilir. Bunun yanında yayınevleri, çevirmenin ya da uyarlayanın ismini, kitabın basım tarihini ve yerini kitapta mutlaka belirtmelidir. Aksi takdirde yayınevinin bu işe gerekli ciddiyetle yaklaşmadığı düşünülebilir.

Çocuklar kitap seçerken görselliği ön planda tutmaktadırlar. Yayınevleri bu gerçeği göz önünde bulundurmalı ve çocukların ilgisini çekebilecek görsellere yer vermelidir.

Milli Eğitim Bakanlığı, yayınladığı bu listedeki çeviri eserlerin hangi ölçütler göz önünde bulundurularak seçildiğini belirtmemiştir. “Klasik” diye adlandırılan kitaplara bu listede yer verilirken, kitapların içerikleri, iletileri ve dilleri bakımından çocuğa uygunluğunun denetlenmediği izlenimi uyanmaktadır. Oysa klasiklerin birçoğu ‘çocuğa görelik’ ilkesine uygun kaleme alınmamıştır. Bu yüzden, seçilen eserler çocuğa uygunlukları bakımından iyi bir şekilde incelenerek listeye dâhil edilmelidir. Listenin çocuğa uygun ve hatasız olması için bu konuda çalışan akademisyenlerden, deneyimli yazarlardan, kütüphanecilerden ve yayınevlerinin editörlerinden oluşan bir denetleme kurulu oluşturulabilir. Böylece estetik değeri yüksek, imla ve noktalamanın doğru kullanıldığı, anlatımı kuvvetli ve kaynak metne uygun çeviri çocuk kitapları öğrencilere önerilebilir.

100 Temel Eser listesi sabit bir liste olarak kalmamalı, değişime açık olmalıdır. Listede, hayatta olan yazarların eserlerine yer verilmediği görülmektedir. Bazı ‘klasikler’, geçmişten günümüze değerlerini kaybetmeyen evrensel iletiler verdikleri ve yazdıkları dilin en iyi örneklerinden oldukları için çocuklara tavsiye edilmelidirler. Fakat güncel çocuk kitapları, çocuğun içinde yaşadığı dünyayı yansıttığı için çocuklar

açısından daha ilgi çekicidirler. Çocuklar için hazırlanan bir kitap listesinde, çocukların ilgi ve ihtiyaçları göz ardı edilmemelidir.

100 Temel Eser listesinin bir zorunluluk olmadığı, öğrencilerin başka eserler de okuyabileceği unutulmamalıdır. Öğretmenlerin doğru yönlendirmeleri sonucu öğrenciler nitelikli eserlere ulaşabilecek ve gelişimlerini kitaplar yoluyla olumlu bir şekilde destekleyebileceklerdir.

Bu çalışmadan hareketle, çevirinin çocuk kitaplarına etkisi üzerine çalışmalar yapılması önerilebilir. Birçok yayınevi tarafından yayımlanan “klasik eserler” orijinal metin ile çeviri metinler arasındaki farklılıklar açısından incelenebilir. Böylece çevirinin çocuk kitaplarına ne derece etki ettiği, onları ne derece değişime uğrattığı açık bir şekilde ortaya konabilir.

KAYNAKÇA

- AKYOL, A.K. (2007). Bilişsel Gelişim. Ayten Ulusoy (Ed.). *Eğitim Psikolojisi* içinde (s. 73-108). Ankara: Anı Yayıncılık
- ARSEVEN, T. (2005). Mesaj Açısından Çocuk Kitapları. *Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 104-105, s. 42-51.
- AYTAR, A. (2007) Kişilik ve Gelişimi. Ayten Ulusoy (Ed.). *Eğitim Psikolojisi* içinde (s. 178-206). Ankara: Anı Yayıncılık
- AYTAR, A. (2007) Toplumsal ve Duygusal Gelişim. Ayten Ulusoy (Ed.). *Eğitim Psikolojisi* içinde (s. 139-176). Ankara: Anı Yayıncılık
- BACANLI, H. (2001). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın ve Dağıtım
- BAKKALBAŞI, İ. (2009). *Johanna Spyri'nin "Heidi" Adlı Eserinden Yola Çıkarak Yayınevlerinin Çeviri Çocuk Edebiyatı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- BAYMUR, F. (1959). *Çocuk Edebiyatı Antolojisi*. İstanbul: MEB Yayınları
- BEYRELİ, L., ÇETİNDAG, Z. ve CELEPOĞLU, A. (2006). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: PegemA Yayıncılık
- BİNBAŞIOĞLU, C.(1987). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Binbaşioğlu Yayınevi
- CİRAVOĞLU, Ö. (1999). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Esin Yayınevi
- CÜCELOĞLU, D. (1996). *İnsan ve Davranışı, Psikolojinin Temel Kavramları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ÇIKLA, S. (2005). Tanzimattan Günümüze Çocuk Edebiyatı ve Bazı Öneriler. *Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 104-105, s. 89-107.
- DİLİDÜZGÜN, S. (1996). *Çağdaş Çocuk Yazını*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

DİLİDÜZGÜN, S. (2000). “Çocuk Kitaplarında Yazınsal Nitelik”. *1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu, Sorunlar ve Çözüm Yolları* içinde Sedat Sever (Yay. Haz.). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları, Yayın No: 1

ENGİNÜN, İ. (1998). “Biyografik romanların çocuk açısından önemi nedir?”. Haz. Mustafa Ruhi Şirin. *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (s. 134) . İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları

ERDAL, K. ve GÖKMEN, A. (2010) “Çocuklara Verdiği Dersler Açısından La Fontaine’in Fablları”, *Uluslar Arası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of Internationl Social Research*, Volume:3, Issue:10, Winter:2010, ISSN: 1307-9581

GÖKLER, B. (2006). “Gelişim Sürecinde Dilin Yeri ve Önemi; Dil Gelişimini Etkileyen Süreçler”. *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri 04-06 Ekim 2006* içinde Sedat Sever (Yay. Haz.).Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Yayın No: 203

GÖNEN, M. (1998). “Çocuk edebiyatının hedeflerini kısaca açıklar mısınız?”. Haz. Mustafa Ruhi Şirin. *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (s.43).İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları

GÜLEÇ, H. Ç. ve GEÇGEL, H.(2006). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Kök Yayıncılık

GÜLERYÜZ, H. (2003). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Yayıncılık

GÜNDÜZ, Ü. (2005). Çocuk Edebiyatında Çeviri Etkisi, Uyarlamalar ve Sorunları. *Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 104-105, s. 136-141.

GÜREL, Z., TEMİZYÜREK, F. ve ŞAHBAZ, N.K. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Öncü Kitap

HANÇERLİOĞLU, O. (1995). *Türkçe Sözlük*. İstanbul: Remzi Kitabevi

- İNCE, Ö. (2008). “100 Temel Eser”in Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Bağlamında İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- KARASAR, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- KAVCAR, C. (1994). *Edebiyat ve Eğitim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No:171
- KIBRIS, İ. (2006). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Tekaç Eylül Yayınları
- KURULTAY, T. ve NEYDİM, N. (1998). *Çocuk ve Gençlik Edebiyatımızın Oluşumunda Çevirilerin Yeri ve Çeviri Çocuk Edebiyatının Durumu Üzerine*. İstanbul: Binbir Kitap
- NAS, R. (2002). *Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitabevi
- NEYDİM, N. (2000). Çeviri Çocuk Edebiyatında İdealize Edilerek Yansıtılan Çocuk Figürlerindeki İdeolojik ve Dinsel Eğilimler ve Bu Edebiyatın Türkiye’deki Alınlanması. *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu, Sorunlar ve Çözüm Yolları* içinde Sedat Sever (Yay. Haz.). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları, Yayın No: 1
- NEYDİM, N. (2003). *Çeviri Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Bu Yayınevi
- NEYDİM, N. (2006). *Masumiyetini Tamamen Kaybeden Seçki: 100 Temel Eser*.
Radikal, 30 Ağustos 2006.
- OĞUZKAN, A.F. (1998). “İyi bir kitabın, çocuğun ruhsal ve düşünsel gelişmesine katkısı var mıdır?”. Haz. Mustafa Ruhi Şirin. *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (s. 216). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları
- OĞUZKAN, A.F. (2006). *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık
- SALMAN, U.A. (2006). *Hayırlı Sabahlar Hans*. Radikal Gazetesi, 19 Ağustos 2006

- SENEMOĞLU, N. (2009). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Pegem Yayıncılık
- SEVER, S. (2008). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: TUDEM
- SINAR, A. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları
- SYVERTSEN, B.G. (1988). İçindeki Çocuk için Yazan bir Yazar: Astrid Lindgren. *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*. İstanbul: Gökyüzü Yayınları
- ŞİMŞEK, T. (2002). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Rengarenk Yayınları
- ŞİRİN, M.R. (2007). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış*. Ankara: Kök Yayıncılık
- TUNCER, N. (1998). “Çocukların değişik yaşlarda ilgi duydukları konular ve bunları karşılayabilecek kitap türleri nelerdir?”. Haz. Mustafa Ruhi Şirin. *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (s. 199) . İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları
- TURAN, K. (2004). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları
- YAKICI, A., YÜCEL, M., DOĞAN, M. ve YELOK, V.S. (2008). *Türkçe 1 Yazılı Anlatım*. Ankara: Gazi Kitabevi
- YALÇIN, A. ve AYTAŞ, G. (2005). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları
- YAVUZER, H. (2003). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- YÖRÜKOĞLU, A. (1989). *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım

EK.1 MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞININ 2005/70 NUMARALI GENELGESİ

T.C.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
İlköğretim Genel Müdürlüğü

Sayı : B.0.08.İGM.0.08.04.01/360/8081
Konu : İlköğretim Okullarında Okutulacak
100 Temel Eser

04/08/2005

.....VALİLİĞİNE
(İl Millî Eğitim Müdürlüğü)
GENELGE NO
2005/70

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 10. maddesinde, "Millî birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak Türk dilinin, eğitimin her kademesinde, özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçınılmadan öğretilmesine önem verilir; çağdaş eğitim ve bilim dili hâlinde zenginleştirilmesine çalışılır ve bu maksatla Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ile iş birliği yapılarak Millî Eğitim Bakanlığınca gerekli tedbirler alınır." denilmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığımızın amaçlarından birisi de öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmak; bu yolla onları düşünen, düşündüğünü doğru ve açık bir şekilde ifade eden, algılama gücü yüksek, yorum yapan, analitik düşünen, sentez kabiliyeti kazanmış; doğruların tek noktadan değil, çeşitli yönlerden bakmak yoluyla ortaya çıkacağını kavramış, güzellik duygusu ve estetik anlayışı gelişmiş, kültürlü, millî ve manevî değere sahip, yüksek karakterli bireyler yetiştirmektir.

Kitap okuma insan şahsiyetini zenginleştirir. İyi seçilmiş bir kitap, insan için yeni bir ufuktur. Dünyaya bakış tarzı kitaplarla şekillenir.

Kültür okuma yolu ile, özellikle klasik hâle gelmiş eserleri tekrar tekrar okuma yoluyla, kazanılır. Bu nedenle Bakanlığımızca her türdeki okulda, öğrencilerin kitap okuma alışkanlığı kazanması amacıyla, çocukluk ve ilk gençlik dönemi edebiyatı üzerine uzman kişilerin yaptığı araştırmalar sonucu belirlenmiş eser isimleri esas alınarak 5,6,7 ve 8. sınıflar için bir liste oluşturulmuştur.

Orta öğretim kurumlarındaki bütün öğrencilerin Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin rehberliğinde okuyup inceleyeceği 100 Temel Eser belirlenmiş, 19.08.2004 tarihinde bir Genelge ile kamuoyuna sunulmuş ve Genelgenin sonunda ilköğretim okulları için de böyle bir eserler listesinin hazırlanıp yayımlanacağı duyurulmuştur.

Daha alt sınıflar için böyle bir liste oluşturmak oldukça zordur. Bu sınıflara yönelik sayısız yayın vardır.

Eserlerin belirlenmesinde orta öğretim için hazırlanan listede tutulan yol izlenmiş, hayatta olan sanatçılarımızın eserlerinden seçme yapılmamıştır. Bu tutum, bugün hayatta olan değerli yazarlarımızın eserlerinin görmemezlikten gelindiği veya onların eserlerinin daha değersiz olduğu anlamına gelmez. Hayatta olan, eser vermeye devam eden yazarlarımızın da şüphesiz çok önemli, okunması ve okutulması gereken yayımları vardır. Ne var ki bunlar arasında tercih yapmanın zorluğu ortadadır.

Atatürk Bulvarı 06648 Bakanlıklar/ANKARA Bilgi için: F.ÜST Şb.Md.
Telefon: (0 312) 413 15 07 Faks: (0 312) 417 71 05
e-posta: iogm@meb.gov.tr İnt. Adresi : www.meb.gov.tr

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
İlköğretim Genel Müdürlüğü

Sayı : B.0.08.İGM.0.08.04.01/360 /8081
Konu : İlköğretim Okullarında Okutulacak
100 Temel Eser

Bugünün çocuklarına, kavramlar dünyası ile muhatap olmanın ancak, yayın hayatını sürdüren hayatta olan yazarların eserleri ile mümkün olacağı, yaklaşımına saygı duymakta birlikte katılmıyoruz.

Listede yer alan eserlerle orta öğretim için hazırlanan eser listenin tamamlanması ve ilköğretimden orta öğretime bütün öğrencilerin Türk ve dünya edebiyatının klasikleşmiş önemli eserleri ile doğrudan karşılaşması amaçlanmıştır.

Bu eserlerin belli bir program ve metot çerçevesinde okunup işlenmesi öğrencilere dil bilinci, Türkçe ve kültür açısından önemli kazanımlar sağlayacaktır.

Aynı eserleri okumuş, o eserlerdeki dil varlığı ile duygu ve düşünce zenginliğini fark etmiş, hatta özümsemiş bireylerden oluşan toplum, hiç şüphesiz daha hoşgörü, daha paylaşımcı, kültür seviyesi yüksek, bağımsız ve demokratik düşünce kabiliyeti kazanmış bireylerden oluşacaktır.

Seçilen eserlerin, çocukluk ve ilk gençlik çağında olan öğrencilere seslenmekten uzak olup olmadığı noktasında bazı tereddütler olabilir.

Edebiyat dünyası önümüzden bir nehir gibi akmaktadır. Bu akış içinde çocukluk ve ilk gençlik dönemi örnekleri de zengin bir şekilde yer tutmaktadır. Öğrenciler bu örneklerle, ilgi ve imkânları ölçüsünde zaten karşılaşmaktadır.

Bu eserler, öğrencileri dilimizin, edebiyatımızın klasik hâle gelmiş örnekleriyle tanıştıracak, onlardaki dil ve muhteva zenginliğini kavramalarını sağlayacak, böylece günümüzde gelinen noktayı görmelerini temin edecek, onlarda edebiyat ve kültür tarihi fikrini oluşturacaktır. Dil ve millet varlığı arasındaki bağı da anlamalarını sağlayacak, sosyal ve kültürel değişimleri görmelerine yardımcı olacaktır.

Listede, Dede Korkut Hikâyeleri'nden günümüze kadar çeşitli devrelerden örnekler yer almıştır. Bunlarda ağırlık tabii olarak Cumhuriyet sonrasına verilmiştir.

Masallar öğrencilerin hayal gücünü zenginleştiren önemli eserlerdir. "Her şeyden önce masal vardı." anlayışı ile çocuk ruhunu besleyen ve geliştiren bu eserlere geniş yer verilmiştir.

Aynı şekilde dil ve kültür zenginliğimizi ortaya koyan, bir tarafı ile sosyal hayatımızla birlikte ortak ruhumuzu da dile getiren türkülerimizden, atasözlerimizden, bilmecelerimizden, ninnilerimizden, mânilerimizden ve deyimlerimizden yapılacak seçimler de listede yer almıştır.

EĞİTİM
%100
DESTEK

DANIŞMA
444 0 632
HATLI

Atatürk Bulvarı 06648 Bakanlıklar/ANKARA Bilgi için:F.ÜST Şb.Md.
Telefon: (0 312) 413 16 07 Faks: (0 312) 417 71 05
e-posta:icgm@meb.gov.tr İnt. Adresi : www.meb.gov.tr

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
İlköğretim Genel Müdürlüğü

Sayı : B.0.08.İGM.0.08.04.01/360/8081
Konu : İlköğretim Okullarında Okutulacak
100 Temel Eser

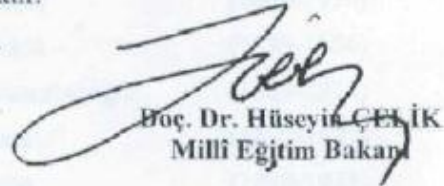
Ortak duygu ve bilincin oluşması amacıyla belirlenen 100 Temel Eserin;

1. Öğrencilerin sosyal ve kültürel etkinliklerde faydalanmaları, boş zamanlarını değerlendirme üzere öncelikle baş vurabilecekleri kaynak eserler olarak tavsiye edilmesi,
2. Tavsiyesinin öğrencilerin sınıf seviyeleri ve öğretim programları dikkate alınarak zümre öğretmenler kurulunca yapılması,
3. Türkçe dersi müfredatı ile ilişkilendirilip okutulması,
4. Çoğunu okuyan öğrencilere Bayrak Törenlerinde ödül verilmesi,
5. Tanıtımları için konularını içeren münazara ve dinleti programlarının düzenlenmesi, dramaların hazırlanması hususlarına özen gösterilecektir.

Ayrıca öğrencilerimize okuma alışkanlığı kazandırmak amacıyla okul idaresince hafta içi belirlenecek bir günde 30 dakikalık "Okuma Saati" uygulaması yapılacak, okul kütüphaneleri öğrencilerin sevecek ve isteyerek gidecekleri sıcak ve sevimli mekânlar hâline dönüştürülecektir.

Ekli listede yer alan eserler, Bakanlığımız tarafından öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılmayıp piyasadan temin edilecektir. Piyasada mevcut olmayan eserlerin hazırlanması hususunda Bakanlığımızca gerekli tedbirler alınacaktır.

Bilgilerinizi ve gereğini önemle rica ederim.

Doç. Dr. Hüseyin ÇELİK
Millî Eğitim Bakanı

EKLER:

Ek-1 (4 sayfa)

DAĞITIM:

Gereği:

81 İl Valiliğine

Atatürk Bulvarı 06648 Bakanlıklar/ANKARA Bilgi için:F.ÜST Şb.Md.
Telefon: (0 312) 413 16 07 Faks: (0 312) 417 71 05
e-posta:logm@meb.gov.tr Int. Adresi : www.meb.gov.tr

EK.2 İNCELENEN ESERLER

ANDERSEN, H.C. (2009). *Andersen Masalları*. Çev. Murat Alpar. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

AYME, M. (2009). *Daldaki Kedinin Kırmızı Masalları, Yağmur Yağdıran Kedi*. Çev. Tahsin Yücel. İstanbul: Can Sanat Yayınları

BABBITT, N. (2009). *Ölümsüz Aile*. Çev. Bülent O. Doğan. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

BARRIE, J. M. (2007). *Peter Pan*. Çev. Levent Öksüz. İstanbul: Zambak Yayınları

BROWN, C. (2009). *Sol Ayağım*. Çev. Filiz Kahraman. İstanbul: Nemesis Yayınları

CARROLL, L. (2008). *Alice Harikalar Diyarında*. Çev. Sinan Ezber. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

COLLODI, C. (2002). *Pinokyo*. İstanbul: Mercek Yayıncılık

ÇEHOV, A. (?). *Hikâyeler*. Çev. Ayşe Ketenci. İstanbul: İskele Yayıncılık

DAUDET, A. (2009). *Değirmenimden Mektuplar*. Çev. Sabri Esat Siyavuşgil. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

DICKENS, O. (2008). *Oliver Twist*. Çev. Levent Öksüz. İstanbul: Zambak Yayınları

DUMAS, A. (2009). *Üç Silahşorlar*. İstanbul: Zambak Yayınları

ENDE, M. (2005). *Momo*. Çev. Leman Çalışkan. İstanbul: Kabalcı Yayınevi

EZOP, (2008). *Ezop Masalları*. Uyar. Ali Aydoğan. Ankara: Arkadaş Yayınevi

GUILLOT, R. (2006). *Beyaz Yele*. Çev. Ela Güntekin. İstanbul: Can Sanat yayınları

HEMINGWAY, E. (2010). *Yaşlı Adam ve Deniz*. Çev. Orhan Azizoğlu. Ankara: Bilgi Yayınevi

KÄSTNER, E. (2008). *Uçan Sınıf*. Çev. Şebnem Sunar. İstanbul: Can Sanat Yayınları

- LA FOUNTAIN, J. (2009). *La Fonten Masalları*. İstanbul: Zambak Yayınları (LA FONTAİNE)
- LINDGREN, A. (2010). *Şamatalı Köy*. Çev. Ali Arda. İstanbul: Pegasus Yayınları
- PORTER, E.H. (2008). *Pollyanna*. İstanbul: Zambak Yayınları
- PYLE, H. (2008). *Robin Hood*. İstanbul: TİMAŞ Yayınları
- SPYRI, J. (2002). *Heidi*. İstanbul: Mercek Yayıncılık
- STEINBECK, J. (2010). *İnci*. Çev. Leyla Özcengiz. İstanbul: Remzi Kitabevi
- STEVENSON, R.L. (2009). *Define Adası*. Çev. Levent Öksüz. İstanbul: Zambak Yayınları
- SWIFT, J. (2009). *Guliver'in Seyahatleri*. Çev. Levent Öksüz. İstanbul: Zambak Yayınları
- TOLSTOY, L. (2007). *İnsan Ne İle Yaşar*. Çev. Ayşe Banu Karadağ. İstanbul: Bilge Kültür Sanat
- TWAIN, M. (2008). *Tom Sawyer*. İstanbul: Zambak Yayınları
- VASCONCELOS, J.M. (2000). *Şeker Portakalı*. Çev. Aydın Emeç. İstanbul: Can Yayınları
- VERNE, J. (2005). *80 Günde Devri Alem*. İstanbul: Mavi Yelken Yayıncılık
- WILDE, O. (T.Y.). *Mutlu Prens*. Çev. F. Deniz Abamor. İstanbul: İskele Yayıncılık

EK.3 BURSA İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNDEN ALINAN İZİN BELGESİ

T.C.
BURSA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.0.16.09.00- 821.99 / 22882
Konu : Araştırma İzni

2 0 Mayıs 2011

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : M.E.B.na Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.

Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden Hatice YURTSEVEN'in "M.E.B Onaylı 100 Temel eser Listesinde Yer Alan Dünya Klasiklerinin Tematik İncelemesi" konulu tez çalışmasını ekli listede adı geçen İlimiz Osmangazi ilçesi ilköğretim ikinci kademe bünyesinde görev alan Türkçe öğretmenlerine uygulamak istediği Uludağ Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'nın 06/05/2011 tarih ve 350/11280 sayılı yazısı ile bildirilmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığına bağlı her tür ve her derecedeki okul ve kurumlarda yapılacak lisans, yüksek lisans, doktora veya doktora üstü araştırma-geliştirme çalışmaları ile Bakanlığın destek verdiği araştırmalar kapsamındaki anket, uygulama, gözlem gibi faaliyetler; bir ili kapsıyorsa izin başvurularının İl Millî Eğitim Müdürlüğüne yapılacağı ilgi yönergede belirtildiğinden Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden Hatice YURTSEVEN'in "M.E.B Onaylı 100 Temel eser Listesinde Yer Alan Dünya Klasiklerinin Tematik İncelemesi" konulu tez çalışması ile ilgili öneri ve veri toplama araçları, ilgi Yönerge gereği İlimizde oluşturulan "Araştırma Değerlendirme Komisyonu" tarafından incelenerek değerlendirilmesi sonucunda, mühürlü ve imzalı anketlerin aslının okul müdürlüklerince görülerek, okullardaki eğitim öğretim faaliyetleri aksatılmadan, gönüllülük esasıyla okul müdürlüklerinin gözetim ve sorumluluğunda tez çalışmasını ekli listede adı geçen İlimiz Osmangazi ilçesi ilköğretim okullarında ikinci kademe Türkçe öğretmenlerine uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde gereğini olurlarınıza arz ederim.

Atilla GÜLSAR
Millî Eğitim Müdürü

OLUR.
18 / 04 / 2011

Selman YENİGÜN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Yeni Hükümet Konağı A Blok Osmangazi/16050 BURSA
Tel: (0 224)256 70 00/ 179-137 Faks : (0 224) 256 66 80
Ayrıntılı bilgi için iritibat. Kültür Bölümü 137
web:bursameb.gov.tr e-mail:kultur16@meb.gov.tr

EĞİTİME
%100
DESTEK

EĞİTİMDE REFORM
Daha aydınlık
gelecek!

EK.4 TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNE UYGULANAN ÖLÇEK

Sayın Türkçe Öğretmeni,

Türkçe Eğitimi alanında gerçekleştirilen bir yüksek lisans tez çalışmasının veri toplama aşamasında kullanılmak üzere geliştirilmiş olan aşağıdaki ölçekte, Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser listesinde yer alan çeviri eserlerde olduğu düşünülen 78 olumlu ve olumsuz ileti yer almaktadır. Bu iletilerin, (12-15 yaş arası) ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak, öğrencilere uygun olup olmadıkları sizlere sorulmaktadır. İletilere ilişkin görüşlerinizi karşılarında yer alan "Uygundur", "Uygun Değildir", "Fikrim Yok" seçeneklerinden birini işaretleyerek belirtmeniz beklenmektedir.

Katkılarınız için teşekkürler.

Arş. Gör. Hatice YURTSEVEN

100 TEMEL ESER LİSTESİNDE YER ALAN ÇEVİRİ ESERLERDEKİ İLETİLER	UYGUNDUR	UYGUN DEĞİLDİR	FİKRİM YOK
1. Verilen sözü tutmak, dakik olmak, cesur olmak insana maddi manevi pek çok şey kazandırır.			
2. Tehlikelere karşı, en güç durumlarda bile dikkati elden bırakmamak gerekir.			
3. Kardeş sevgisinin önüne hiçbir şey geçemez. Ailelerin verdikleri cezalar bile.			
4. İnsan, ne oldum dememelidir, ne olacağım demelidir.			
5. Kimsesiz çocuklar yurdu kötü bir yerdir. Oradaki çocuklar mutsuzlardır.			
6. Arkadaşlar her durumda birbirlerinin yanında olmalıdırlar.			
7. Birlik ve dayanışma içinde olanlar güçlenir, tüm zorlukları alt ederler.			
8. Erkek evde gücü temsil eder. Onun sözü kadın için emirdir.			
9. Varlıklı olmayan insanlar, yaşamın kendileri için çizdiği çemberin dışına hiçbir zaman çıkamazlar.			
10. Fedakârlık, vefa, sözünde durma, güven ve sevgi bir dostluk için önemli kavramlardır.			
11. İmla kuralları gereksizdir.			
12. Yanlış bir davranışta bulunulduğunda bunun farkına varılıp pişman olunursa bu davranış affedilebilir.			
13. Yatılı okullar askeriye gibidir. Yatılı okul bir öğrenci kışlasıdır.			
14. Çalışmadan kazanç elde edilmez.			
15. Arkadaşların birbirlerine lakap takmasında sakınca yoktur.			
16. Öğrenciler de ara sıra kaçamak yapıp sigara içebilir.			
17. Kötülük eden kötülük; iyilik yapan iyilik bulur.			
18. Kediler patilerini kulaklarının arkasından geçirdiği için yağmur yağar. (Batıl inanç)			
19. Bilgili kişilerin sözü zamanında dinlenilmezse sonunda pişman olunur. Ne yazık ki son pişmanlık fayda etmez.			
20. Büyükler bazen yanlış kararlar verip çocuklara çok acımasız cezalar verirler.			
21. Çocuklar zaman zaman anne-babasını kandırarak istediklerini yapabilir, cezadan kurtulabilirler.			
22. İnsanlar için özgürlük her şeyden daha önemlidir.			
23. Aileler çocuklarına vakit ayırmalı, modern dünyanın yoğunluğuna kapılıp çocuklarını ve kendi mutluluklarını ihmal etmemelidir.			
24. Herkes kendi dengiyle arkadaşlık etmelidir.			
25. Ne çok açık sözlü ne de dalkavuk olunmalıdır. Bazen zor durumlardan sıyrılmayı bilmelidir insan.			
26. Yüksek mevkilere gelenleri aşağı çekmek isteyen çok olur.			
27. Çocuklar ailelerini aldatıp onlardan habersiz iş yapmamalıdır yoksa başlarına çok büyük dertler açılabilir.			
28. Bazı falcılar gerçekten de geleceği bilirler.			
29. Kötülük yapana karşı kurnaz olunmalı ve yaptığı kötülüklerin cezasını çekmesi sağlanmalıdır.			
30. Her çocuğun ilgiye ve şefkate ihtiyacı vardır. Büyükler, onların birer çocuk olduğunu unutmamalı ve onları acımasızca cezalandırmamalıdır.			
31. Yeni yerler keşfetmeye çalışanlar, sonunda pes edip elindekilerle yetinmeyi öğrenmelidirler.			
32. Önemli olan fiziksel güç değildir, zorluklarla mücadele etmeyi bilmektir.			
33. İçinde resim ve konuşma olmayan kitaplar bir işe yaramaz.			
34. Bazen yapılan iyilik karşılıksız kalabilir.			
35. İnsanlar elindekilerle yetinmeyi bilmeli, açgözlülük etmemelidirler.			
36. Doğum günlerinde verilen ucuz hediyelerden pahalı hediyeler insanı daha mutlu eder.			
37. Ne kadar çaresiz olunursa olunsun, hedefe ulaşmak için denemekten vazgeçilmemelidir.			
38. İyi şeyler yüksek sesle söylenirse gerçekleşmeyebilir. (Batıl inanç)			
39. Ailenin bireyleri her zaman birbirlerine destek olmalıdırlar.			
40. Erkekler çalışıp para kazanmak için yaratılmışlardır.			

41. Herkes kendi işini doğru yaparsa dünya daha güzel bir yer olur.			
42. Zengin ya da fakir olmak önemli değildir; önemli olan hep kendin gibi kalabilmektir.			
43. Her erkek çocuk büyüyünce kahvehaneye gider ve bilardo oynar.			
44. Tanrı insanların içindedir. Önemli olan yürekte olanlardır.			
45. Davetsiz konuklar veya gezeler, çevresindekileri genellikle varlıklarıyla değil, yokluklarıyla mutlu ederler.			
46. Bir insanın sahip oldukları ne kadar az olursa olsun, onları kendinden daha yoksul insanlarla bölüşmeyi bilmelidir.			
47. Zor duruma düştüğünde kurtulmak için sözler verenler, kurtulduklarında sözlerini unutabilirler.			
48. Cesur ve dürüst olan kişilere, her durumda ve ortamda, saygı gösterilir.			
49. Bir insan, kurnazlık yapıp insanları kandırarak, sorumluluklarını başkalarının üzerine rahatça ykabilir.			
50. Kendisine kötü davranan öğretmenden intikam almak öğrencinin hakkıdır.			
51. Haksızlık yapan kişilerle savaşılmalı; namuslu ve yoksul kişilere yardım edilmelidir.			
52. Çocuklar macera peşinde koşup yaramazlık yaparlarsa sadece dayak yerler. Bu da onlar için çok önemli bir şey değildir.			
53. Doğadaki varlıklar insanlar için faydalıdır. İnsan nankörlük edip onlara zarar vermemelidir.			
54. Hangi meslek olursa olsun, insanlar mutlaka meslekleriyle ilgili eğitim almalıdır.			
55. İnsanlar büyüdükçe günahlarla kirlenirler.			
56. Şöhret, para, mal, mülk bir insanı mutlu etmeye yetmez. Önemli olan huzurdur.			
57. Küçükler kötü kelimeler söylediklerinde ceza alırlar, fakat büyükler istediklerini söyleyebilirler.			
58. Daha zevkli şeyler yapmak için okuldan kaçılabilir. Ama kesinlikle büyüklere yakalanılmamalıdır.			
59. İçkiyi, korkak kimseler gerçeklerden kaçmak için içerler.			
60. Bir insan plan yaparken, gücünü ve gerçekleri göz önünde bulundurmalıdır.			
61. Yöneticiler adaletili davranmazsa, yönetilenlerden bağlılık beklenmesi boşunadır.			
62. Büyü yapmak kazanmanın en kolay yoludur.			
63. Az tamah çok zarar getirir.			
64. İyinin, güzelin ömrü kısa olur.			
65. Suçun büyüğü küçüğü olmaz. Herkes işlediği suçun cezasını çekmelidir.			
66. İnsanlar, kendisinde bulunmayı ya da kendilerinin yapamadığı şeyleri eleştirirler.			
67. Her insan kendi dengi birini sevmelidir.			
68. İnsanlar kendilerine güvendikleri zaman her şeyi başarabilirler.			
69. Kitaplar, insanları başka alemlere götürür, onları derinden etkiler.			
70. Kurnazlık yapmayı bilen insanlar, her durumdan karlı çıkabilirler.			
71. İnsanlar dış görünüşlerine göre yargılanmamalıdır.			
72. Büyümek çok sıkıcı bir şeydir.			
73. Bir insan görünüşünü çok fazla dert ederse, aklını yitirip gerçekleri göremez.			
74. Tatil zamanlarında geç yatmanın bir sakıncası yoktur.			
75. Herkes adaleti kendine göre yorumlarsa, adalet hiçbir zaman sağlanamaz.			
76. Sadece cezaıyla, korkutarak adalet sağlanamaz.			
77. Yalan söyleyen kişiler gülünç duruma düşerler; çünkü er ya da geç yalanları ortaya çıkar.			
78. Her insanın dünyaya bakış açısı birbirinden farklıdır.			

Adı-Soyadı:

Çalıştığı Okulun Adı:

Hizmet Yılı:

Cinsiyeti: ()Kadın ()Erkek

*Kişisel bilgileriniz kesinlikle saklı tutulacaktır. Vakit ayırdığınız için teşekkürler😊